

Лена Шагыйрьжан

Жылы кырәк
моңга да

Лена Шагыйрьжан

*Әсылы кырәк
моңа да*

RUHIAT РУХИЯТ

ТАТНЕФТЪ

Лена Шагыйрьжан

*Жылы кырак
моңга да*

Казан

«Рухият» нәшрияты

2020

ББК 84(2Рос=Тат)-5
Ш14

Төзүчесе
Луара Шакиржан

Мөхәррире
Гөлзадә Бәйрәмова

Рәссамы
Шамил Насыйров

Шагыйрьжан Л.Г.

Ш14 Жылы кирәк монга да : шигырьләр, поэмалар,
багышлаулар. — Казан : Рухият, 2020. — 544 б.

ISBN 978-5-89706-204-1

Татарстанның халык шагыйре, Г. Тукай исемендәге Дәүләт премиясе лауреаты Лена Шагыйрьжанның ижаты татар әдәбиятында аерым урын алып тора.

Әлеге китапка аның сагыну-сагышларга төрелгән нечкә лирикасы, туган телебезнең энже-мәржәндәй бизәкле нәкышләре белән чигелгән, фәлсәфи төпле фикерләр белән баатылган һәм халкына-милләтенә тирән хөрмәт, милләт-пәрвәрлек хисләре белән сугарылган шигырь-поэмалары, сайланма әсәрләре туплап бирелде.

ISBN 978-5-89706-204-1

© «Татнефть» Хәйрия фонды, 2020
© Шагыйрьжан Л.Г., 2020

Жанның да жанын ачсак...

Лена Шагыйрьжан — безнең санаулы, күренекле шагыйрәләребез арасында да аерылып торган зур исем иде. Туган телнең гашыйгы булу белән бергә аның чын шигъри остасы да булган бу шагыйрәбез үзенң гажәеп моңлы, сизгер һәм халыкчан, һәм заманча көйләрдә виртуозларча уйный торган шигъри сазын безгә мирас итеп калдырды: бүген без, аның замандашлары һәм шигърият сөючеләр, тууына 75 ел тулган көннәрендә үз жанының жанын ахыргача ача — ачыла алган талант иясен ныграк аңларга, аның үзенчәлекле, олуг дөньясының серләренә төшенергә телибез. Ә бу жиңел эш түгел!

Беренче карауга гади, аңлаешлы, халыкчан телдә язылган шигырьләре яшәүнең үзе кебек үк катлаулы да, серле дә аның. Һәрнәрсәне үз матурлығында тоеп, хәтта тотып караган кебек сизгән, туган жир-туфракны, чишмәләрне, ил һавасын нык сөеп яраткан шагыйрә шулар аша бөтен дөнья, яшәеш, галәм серләрен аңларга, хәтта аңлатырга омтыла. Укучы игътибар итәр: Лена Шагыйрьжанның шигъри палитрасында бер үк атамалар, эндәшләр, төс-буяулар, газиз исемнәр (әйтик, Казан, Тукай, Шигърият бәйрәме, әти-әнисе, һәрнәрсәне гашыйк күзләр белән күрүче

нечкә күңелле авыл кызы, матурлыгын жырлаячак баласы итеп үстергән Этнә төбәге, Күлле Киме авылы, мәктәп һәм яшылек хатирәләре һәм башкаларга бәйле атрибутлар!), еш кына кабатланып, зур поэмаларга («Гүзәллек», «Менә шундый Казан ул» һ. б.) әверелә.

Саумы, яшылек йолдызлыгы!
Вакыт тизлегендә очып барган көйгә
Мин дә сина кагылып үткән идем,
Мәхәббәтне кочып үпкән идем...

Шулай килә кеше шигырьгә, әйе, үзенәң балачакта алган туган жир мәктәбе белән, үзе үк кабатланмас «академия» булган авыл сабакларын сендереп үскән, гүзәллекне тойган һәм үзе дә дөньяны матурларга, баетырга, шигърирәк итәргә ашкынган шагыйранә ачык жан белән килә. Шундый булып калганда гына зур шагыйрь пәйда була: Сажидә Сөләймановалар, Клара Булатова, Рифә Рахманнар, Илсәярләр, Эльмиралар, Халисәләр, Луиза Янсуар, Йолдызлар һәм Гөлүсә Батталовалар мәйданга чыга.

«Без хатын-кызлар ич...» ди Ленабыз шагыйрәләренәң үзенчәлеген билгеләүче декларация төсендә, әмма бу — һич тә нәфис затларга ташлама сорау теләге түгел, киресенчә, тагын да нечкәрәк жан омтылышлары, ир-атлар тоеп бетермәгән өр-яңа нюансларны өстәп, шигъриятне тагын да матуррак һәм чын шагыйрь буларак үстерү бурычын тою ул. Хәтта ир шагыйрьләр әйтә алмаганны әйтергә, киңлекләргә омтылу, глобаль мәсьәләләрне чишәргә алыну — менә нинди иде Шагыйрьжан колачы! Шуңа да Лена Шагыйрьжан — киң танылу тапкан, чын профессиональ югарылыктагы,

дөнья әдәбиятын белгән һәм үзебезнең рухи тамырларны тирәнтен үзләштереп, чын жир кешесе, гади кешеләр, дуслык, мәхәббәт җырчысы булып үсеп житкән, әмма күкләр, галәм белән дә иркен, кыю сөйләшә алган киң колачлы, камил, төгәл тел-өслүбле шагыйрә иде. Әйе, ул үзенең шагыйрьлек миссиясен бик тирән аңлап, хаклык өчен яшәү һәм язуның бар кыенлыгын, авырлыгын йөрәгә аша үткәреп, иннәрендә күтәреп, шигырьне тәрбия-әхлак яңарту, халыкны саклап калу чарасы итеп күргән, тормышның үзен үк шигырьгә әверелдерергә көч-кодрәте булган сирәк шагыйрьләрдән. Йа Хода, нинди иркенләп, колач салып йөзә алу сәләте анда, татар тормышына, әдәбиятына, тарихына нинди мәхәббәт — чын йөрәк һәм акыл китабы иясе ул!

Күкләрнең ничәмә-ничә катына йә жирнең божра-божра тирән катлам серләренә, галәмнең үзәк көчләрәнгә тоташкан икән шагыйрәнең «хөжрә»се! Нинди генә авазлар юк монда, нәрсәгә генә колак салмый да ниләр генә ишетми, тоймый ул! Бүгенге «ахырзаман» күренешләре, «Америка фажигәсе» кебек киң полотнолар, «Галәм кисәтүе»ндәгедәй тетрәнүләр аны соң чиккәчә фәлсәфи ачылырга, глобаль, космик масштабтагы уйлануларга этәргән. Ә бит бүгенге афәтле көннәргә алдан күргән, сизенгән Ленабыз!

Безгә бер хәбәр кирәк!

Әнә шулай өзгәләнгән ул. Белеп язган икән! Нинди хәбәр ул? Пәйгамбәр Мәһди сүземе? Әллә нәкъ менә шул сыйфатларны үзенә алган күрәзә — Кассандраның кисәтү сүземе ул? Әнә шулай аңлатыла

бүгенге болгавыр чорда шагыйрәбезнең алдан күреп
әйткәннәре.

Бу барыннан да бигрәк, туган халкыбыз, туган тел,
Татарстаныбыз язмышы турында уйланырга этәрә:
әйе, Ленабыз чын мәгънәсендә милләтпәрвәр шагый-
рә — «жаныбызның бер кисәге» иде. Ул шулай булып
кала да!

*Рәдиф Гаташ,
Татарстанның халык шагыйре,
2020, 20 май*

*ЖЫПТА САЛДЫМ
ЖУП ЯМЕЖ*

Күңел китабы

Язасыңмы, диләр,
Нишлим,
Карышып булмый йөрәккә.
Калын томнар өчен түгел,
Язам жанга кирәккә...

Язасыңмы, диләр,
Ә мин
Укыйм гына бит аны —
Күңелдә күптән язылган
Иң газиз бер китапны...

Гүзәллек

(Шигъри симфония)

Җиһандагы барлык матур нәрсәләргә
кулым белән килә кагылып үтәсем...

Җаным белән,
күзем белән,
сүзем белән...

Дөньядагы бөтен матурлыкны
үземнеке килә итәсем.

Үземнеке түгел —

бары сүземнеке...

Кемдер әмер бирә: «Кагылырга
ЯРАМЫЙ!»

Безгә бары — кагылырга,

сугылырга,

ташка кадак кагып...

Җәннәт капкалары бу дөньяда
безнең өчен бикле икән, ябык.

Ә мин тиеш, имеш, житәлмичә

Бәхет утравына, буш кайтырга...

Усалланып, кыргый гөлҗимештәй,

чәнечкеләремне тырпайтырга...

Дөньядагы бик күп хозурлыклар

безнең өчен катгый тыелган.

Һәрбер гүзәллеккә дегет белән
«Орынма!» дип язып куелган.
Их, ичмасам, шунда куелсамы
Матурлыкны саклый белгән сакчы!
Читтән генә карап үтеш инде
тыюлыкта калган нәрсәләргә.
Тәрәзәмне ачмас хәлгә життем,
әнжә-мәржән белән бәрсәләр дә...
...Сәйлән тезеп утырам көн-төн өйдә,
чигелмәгән сөлгем елый чөйдә.
Минме — Гүзәллектән коры калган?! —
Ышанмагыз! — Бу бит чеп-чи ялган!
Һәммәсенә кулым кагылып үткән...
Һәммәсен дә үзем кочып үпкән,
Һәммәсен дә күреп беләм күптән!
Вакытлыча гына безнең кулдан
ул ычкынып киткән...
Дөньяларны гиздем.
Диңгезләрдә йөзем,
Һаваларда очтым —
Гүзәллекне, шөкер,
рәхәтләнеп кочтым.
Тик караклар аны тартып алды.
Ярый әле, гүзәл сүzlәр сеңгән
шигъри юллар калды...

Матурлыкка сусап барган саен,
шуны гына күрәм:
«Эзләмә!» — дип, гүя әмер бирә

Тәнре түгел — иң кечкенә түрә.
Ах, димен дә тотам йөрәгемне,
эзләп ардым инде кирәгемне.
Калыр микән тагын хәл — түзәрлек?
Коткарырмы безне бу Гүзәллек,
биктә торгач үзе әсир булып?..
Ярамагач пешкән алмаңны да
үз кулларың белән өзәргә?
Үз матурлыгыңнан үзең куркып,
көмеш көзгеләрдән бизәргә
дучар булгач?..
Юкса килгән идем
Жирне Үзем белән бизәргә...
И Матурлык!
Кайда төшөп калдың?..
Яшел урам,
яшел ишегалдым?..
Чүпкә баткан гамьсез сорылыкта
вакытыннан алда сулам, үләм...
Авгий абзарларын юган кебек,
юдырырга иде шул урамны,
тазартырга — көчле ташкын белән!..
...Юлым үтте сәер бакча аша:
жүләрләр бакчасы —
бер тамаша...
Тилеләр дә бакча телиләрме?..
Әллә без дә шундый тилеләрме?!
Шул бакчага карап тордым туктап:
гөлләренә кадәр шашынганнар,
саташканнар — әллә матурлыктан?..
Матурлыктан түгел — акыл юктан!

Акыл юктан түгел — матурлыкка
Ия була белгән затлар юктан...

Дөньядагы барлык матур нәрсәләргә
жаным белән килә кагылып үтәсем,
күзем белән, шигъри сүзем белән...
...Зөләйханың гүзәл Сараенда
безгә дә бер почмак табылсачы!..
...Рәнжеп ята мәллә яшьлегемдә
кисеп аткан озын толым-сачем?..
И ул Яшьлек...
Тирәбездә шунда киңәш чәчәр
хозур аксакаллар булмады шул...
Киңәш илендәге Киңәш йорты
Аксакаллар акылын хурлады шул...
Ак әбиләр итәгенә тагылып
баралмадык изге чишмәләргә.
Акбүз атта чабып үтте ярлар,
күз дә салмый — безме иш аларга?
Ачкычлары чит кулларда булгач,
ник ачылсын безгә Бәхет йорты?
Сөю касәләре Мәхәббәттән
тулалмады, калды ярты-йорты...
Без кимәгән көмеш беләзекләр
кайсы сукмакларда калды төшөп?
Без жыймаган татлы бөрлегәннәр
елга арьягында калды пешеп...
.....

Шундый матур дөнья!
Ишегалды.
Яшел чирәм, үрдәк бәбиләре...
Иркәләнеп йөри песи кызы,
йомшак кына басып тәпиләрен...
И Матурлык!
Зәңгәр көянтәмә
алсу алма тезеп кайчан уздың?
Ап-ак күлмәгенә гөлләр чигеп
унсигезе яңа тулган кызның?..
Чылтыр-чылтыр килгән чиләкләре
охшап китә үзенә тавышына.
Яшьлегемнең юмарт гүзәллегә
житәр микән гомер агышына?..
И Әниле чагым, исәр чагым,
йомшак җилләр булып исәр чагым,
исле гөлнең моңлы хуш иседәй,
үзәк өзеп искә төшәр чагым...
Хәтер улагыннан истәлекләр
өр-яңадан ургып ага башлый.
Матур чаклар үтеп киткәч кенә,
матурлыкка булдым яңа гашыйк...
И Матурлык!
Онытып бетермә син
Җирдә әле безнең барлыкны да.
Берни сорамыйча жибәрдек без
кулга кергән алтын балыкны да...

И, сагындым боз өстендә
аккан учакларымны.
Ничек җырга салыйм икән
шул матур чакларымны?
Кайтыр идем авылымның
Сабантуйлы чагына.
Кичке уен җырларына,
болыннар кочагына.
Калфак киясем килә лә,
читек киясем килә.
Яшь чагымдагы шикелле
өзелеп сөясем килә...

Җиһандагы бөтен матурлыкка
кулым белән кагылып үтәр идем,
Һәммәсен дә җыеп кочагыма,
үзем белән алып китәр идем...
Кая мөмкин алып китәргә?
Җитәсе жир дә юк җитәргә...
Йолдызларга инде җитми буюм,
төшләремдә генә үреләм дә,
йолдыз чүплим — җыям учыма,
басып кына аяк очыма...
Их!
Түбәсенә менеп Ай-Петриненң,
Аен гына үбеп алыр идем...
Барыбер бер үләсе — матур жирдә,
тау башында үлеп калыр идем...

Жирдә бөөк Күңелсезлек чоры
башланганын белә микән әле
дәшми яткан Галәм ияләре?..
Жирдә эш күп —
кайтып безне жый, дип
көтә Чияле тау чияләре...

Тыңлый-тыңлый әкият сөйләгәнән
Ай кызының чиләк-көянтәле,
көянтә күк жәеп кулларымны,
су буена очып китәм әле...
...Яшел мүкле черек юеш улак —
балачагым истәлегем буйлап
боз күк салкын тере суы ага.
Сусап, кибеп карап торам аңа...
Бармакларым туңа-туңа коена.
Учларымнан — бая гына жыйган
йолдыз тамчылары коеламы? —
Миңа гына шулай тоеламы?
Ай яктысы... Әллә нишли йөрәк.
Хыялдагы бөөк Мәхәббәтне
табыйм дисән, дога укый-укый,
Айга карап ялынырга кирәк...
Ай, Ходаем, әллә син дә, Аем,
минем кебек ялгыз жүләр инде...
Матурлыкның хакы кыйммәт Жирдә,
Һәр Матурлык үзе өчен үзен
корбан итеп кенә түләр инде...

Ал матурмы, әллә гөл матурмы,
төн матурмы, әллә көн матурмы?
Йокыларга талган гүзәлләрне
сөйгән ярлар үбеп уятырмы?..
Матурлыкның житмеш серен беләм,
әйтеп бирим мәллә шигырем белән?..
...Унсигездә кызлар кызык алар,
гел матурга гына кызыгалар...
Гел матурны кайда өлөшәләр —
Матур була күрмә! — Көнләшәләр!..
Көнләшәләр, көнләшәләр, көнләшәләр —
кабат-кабат таулар эндәшәләр...
Таулар биеклеген дала белерме,
дала киңлекләрен урман белерме,
карурманнар серен диңгез белерме,
Диңгез серен сай инешләр белерме?..
Күңеле сукур матурлыкны күрерме?
Матур кызлар кыңгыраусыз йөрерме?..
Кем ул — күрмәдә дә, ишетмәдә дә?..
...Фәләннәрнең тышкы ишекләрендә
жиз кыңгырау чылтырый, ди, ачканда
(анысы начар икән — чыгып качканда...) —
Кыңгырауның тавышы булсын яңгырау,
сакчыларның колагы булсын саңгырау...
Асыл кошлар кунмый калса түшеңә,
ичмасам, бер очып керсен төшеңә...

Дөньядагы барлык гүзәл нәрсәләргә
шигыремә килә кертәсем.
Тирәмдәгә бөтен матур кешеләргә,
табын жәеп, килә кунак итәсем.
Һәрбер гүзәллеккә үзем белән
Мәңгелеккә алып китәр идек:
Гүзәллеккә сусап йөргәннәргә
берәм-берәм бүләк итәр идек:
ал жылкәннәр, салкын төнбоеклар,
кара аккошларны, ак кышларны,
зәңгәр күбәләкләр, тамчы гөлләр,
дәлиәләр, жикән-камышларны...
Чыршы ботагына үзем элгән
ялтыр-йолтыр килгән уенчыкны,
жылы жәйне, серле ажаганны,
гөл таңында йоклап яткан чыкны...
Канәферләр, кәрван-дөяләргә,
сылу сынлы болан кызларын,
түбә кыегыннан сузылып төшкән
бәллүр саплы апрель бозларын...
Зәңгәр күлнең яшел бакаларын,
кызылларның ефәк тасмаларын,
бер гөнаһсыз сарык бәтиләргә,
сабий чакның бөтен тәтиләргә,
жыләк тәме килгән ислә сабын,
әллә ниләр, әллә ниләр тагын —
һөммәсен дә жыеп кочагыма,
алып китәр идек үзем белән.

Үземнеке итү өчен түгел,
сүземнеке итү өчен генә...
Һәммәсе дә исән — безнең жанда,
безнең белән калды, безнең янда...
Жиһандагы бөтен Гүзәллеккә
түлимендер узган гомерем белән...
Дөньядагы барча Матурлыкка
түлимендер язган шигырем белән...
И Гүзәллек!
Коткарырсың мине —
саклап калсам,
югалтмыйча Сине!..

1993—1995

Каеннарның ап-ак күлмәге

Каеннар гел кайгы көтә, диләр,
Сагышланып гомере үтә, диләр.
Дөрестерме кеше сүзләре...
Каеннардан кайгы эзләдем мин,
Тик тапмадым кайгы эзләрен мин,
Каеннарның ап-ак күлмәге...

Ә аларның сере жирдә икән,
Ә аларның моңы жырда икән.
Каеннардан шунда көнләдем...
Каеннарны үбеп кочар идем,
Каеннарга үзем охшар идем —
Каеннарның ап-ак күлмәге...

Туган илем

Газизләрдән газиз туган Илкәем син,
Гүзәлләрдән гүзәл бөстан-гөлкәем син,
Битләремнән сыйпап искән жылкәем син,
Өткәм-әнкәм басып йөргән жиркәем син...

Утлар-сулар кичкән батыр Ватаным син,
Чал тарихым һәм мәңгә яшъ ал таңым син,
Тамырларым буйлап аккан ал каным син,
Жил-давылдан ышыклаган калканым син...

Идел суым, чишмә-көем, инешемдер,
Алма-чия төме сеңгән жимешемдер,
Һич тутыкмас саф алтыным-көмешемдер,
Язмышыма Аллам биргән өлешемдер...

Арыш-бодай күкрәп үскән дымлы кырым,
Гомерем буе тыңлап туймас моңлы жырым,
Караса да кайберәүләр кайчак кырын,
Дөньяда юк синнән якын, изге урын...

Әй, Туган ил, әй, Ватаным, ике күзем!
Өче булса булды, түгел төче — сүзем...
Калса синдә нәни генә якты эзем,
Үкенмәмен күргәнемә дөнья йөзен...

2006

Яшь чак

Очам, шашам, көләм —

Әмма уйламагыз:

Гамьсез нинди, яшь шул әле, диеп, бу кыз.

Керфегемнән тамып торган моңнарым бар,

Былбыл кунып сайрый торган кылларым бар,

Такыялар итеп үрер жырларым бар.

Көләм шуңа:

Сәфәр чыксам, озатып калыр кырларым бар,

Тапталмаган сукмакларым, юлларым бар.

Йөрәгемнән ташып чыккан хисләремне

Эшкә жигә торган алтын кулларым бар.

Йолдызларга карый торган күзләрем бар,

Тик берәүгә саклап йөргән сүзләрем бар.

Яшьлегемнән алып үзенә сүрелмәс нур,

Ак киләчәк — бәхет табар елларым бар.

Уйныйм, көләм, шашам —

Әмма уйламагыз:

Гамьсез нинди, яшь шул әле, диеп, бу кыз.

Көләм шуңа:

Тормыш үзе яшьлек кебек.

Кирәк булса, яшынәрмен дә яшен кебек!

Дуслар эзләдем

Чыксам әгәр яңа сәфәргә,
Озаккамы яки тизгәме,
Жырларыма кушылып жырларлык
Жанга якын дуслар эзләдем.

Һәрбер юлның таптым үз ямен,
Һәр коеның тойдым үз тәмен.
Дуслар жаны миңа — үз жаным,
Дуслар хәле миңа — үз хәлем...

Үлчәүләргә хисне салсалар,
Изгелекне тартыр бизмәнем...
Күңелем бары шуны теләде —
Дусның миннән жаны бизмәвен.

Чыксам әгәр яңа сәфәргә,
Озаккамы, әллә тизгәме,
Унга берме, әллә — йөзгәме,
Дуслар, бары дуслар эзләдем.

Төн уртасында сагыну

Сагынам эткәй-әнкәйне,
Сагынам туганнарны...
Ах, ташып күңел күленең
Кисәктән тулганнары!
Кирәкми дус та, яры да,
Каләм-дәфтәр дә читтә.
Жирсетә мәллә жир-суым
Житкезеп соңгы чиккә?
Тартылам туган каныма,
Тартадыр тамырларым...
Баттым күз-яшь дәрьясына,
Жуелды сабырларым.
Әнкәем сагышларының,
Ахры, бер кыйпылчыгы
Тигәндер килеп йөрәккә —
Ул, димен, ни хәл чыдый?
Сагынам төн уртасында,
Йөз ел күрмәгән сыман.
Кайгы-хәсрәтләрдән түгел,
Сагынудан кайчак сынам...

1987

Туган җир

Чирәменә ятсам — чирем китә,
Кычытканың чакса — көч алам.
Басуларың буйлап тиз-тиз атлап,
Иркен сулыш алып кем бара? —
Таныйсыңдыр, җирем, үзгәрсәм дә,
Тыштан гына, кабык кына ул,
Бик эзләсәм әле, сабий чакның
Эзләрен дә табып була ул...

Их, шушында кайтсаң, хисләр ташый,
Баштанаяк били таныш моң.
Сагышлар да тизрәк җырга күчә,
Ачылгандай була тавышым.
Сагынганмын икән, сыйпап куям
Алабута, әремнәреңне...
Әллә инде, димен, гел әрәмгә
Үткәрәмме гомерләремне,
Читкә китеп иркен кочагыңнан,
Мәхрүм булып туфрак исеннән.
Зур калада корган исәпләрем
Сине күргәч чыга исемнән...
Их, туган як, бар бер хикмәт-серең:
Гомер узган саен тартасың.
Әллә нәрсә булды, сиңа хәзер
Бөтенләйгә килә кайтасым...
Чирәменә ятсам — чирем китә,
Кычытканың чакса — көч алам.
Кырларыңа чәчеп җыр-моңнарын,
Кайтып бара сиңа үз балаң...

Анам!

Анам!
Син — туфрагым минем,
Ә мин —
Бер чәчәгең,
Житкән жимешен...
Анам!
Көмеш елгам син,
Ә мин —
Бер тармагың,
Нәни инешен...
Жырлый-жырлый агам
Кояшларга табан.
Көйләре — синеке,
Сүзен
Үзем табам...

Әни теккән күлмәкләр...

Сагындырып искә төшә
Сабантуй күлмәкләре:
Әни тегеп бирә иде,
Кушып саф теләкләрен...

Итәкләрен бөрмә итеп,
Билен нечкә, тар итеп.
Иптәш кызым белән бергә
Икебезне пар итеп.

Чыпчыклы да, чәчәкле дә,
Шакмаклы да, борчаклы...
Күргәнегез булды микән
Бездәй жанлы курчакны?

Якалы да, путалы да,
Төймәле дә, кесәле...
...Мәйдан уртасына чыгып
Биисе бар ич әле.

Йөгәрәбез, әниләрдән
Алда барып житәбез.
Кызлар белән жыелышып,
Бию көен көтәбез.

Менә житә безнең чират.
Тору кая кыстатып:
Без — күбәләк, без — карлыгач,
Бездә бөтен осталык.

Сабантуйның ни кызыгы —
Яңа күлмәк кимәгәч.
Сокланышып бер-береңә:
«Котлы булсын!» — димәгәч...

Әле дә булса сагындыра
Әни теккән күлмәкләр.
Ул да шулай куансын дип,
Алып кайтам бүләкләр.

Төшемдәге бишек жыры

Жирдән сорап, күктән сорап
Табасым килде сине.
Әнкәй мине баккан кебек
Багасым килде сине...

Тик эзләмә энеңне,
Тик сорама сеңлеңне...
Беренчем дә, уртанчым да,
Төпчегем дә — син инде...

Алма итеп кабийммы,
Чәчкә итеп үбимме,
Колын итеп сөйимме? —
«Әннә» иттең син мине.

Ирен бөрөп елыйсың,
Каш жыерып көләсең.
Тагып куйыйм түшеңә
Елтыр-елтыр төймәсен:
Сүз тидертмәм берәүдән дә,
Тик күз генә тимәсен...

Күктән эзләп, жирдән эзләп
Табасым килде сине.
Әни мине баккан кебек
Багасым килде сине.

Алларымда уйнатам,
Тезләремдә биетәм —
Тирбәлә хыял бишегем
Күкләрдән дә биектә...

Жырлатасың да мине,
Биетәсең дә мине.
«Әннә» дигән бер сүзеңнән
Аңладым мин әнине...

Әнием хатлары

Мәрхүмә Әниемнең 90 еллыгына

Ямансулап йөргәч көн буена,
Искә төшереп үткән чакларны,
Утырдым мин укып төн буена
Әнием миңа язган хатларны.
«Балам» диеп башлана да хатың,
Ике күзем тула яшемә.
Үзем инде менә житкәнмен ич
Ул чактагы Әнием яшенә...
И Әнием, хатларыңда синен
Юлың саен — көю, сызлану,
Хәрефләнеп төшкән хәвефләнү,
Өзелеп сагыну, сөю, кызгану:
«Уйлап йөрдем бүген иртәдән үк...»
«Күргән идем кичә төшемдә...»
«Ярый, кызым, сау-сәламәт яшә,
Уңыш теләп калам эшендә...»
И ул чаклар, и ул татлы хатлар...
«Күрешкәнче тиздән» диюләр...
Әти-әни жылысы сеңгән хатны
Алып куанудан биюләр...
Хәбәр-хат та, җавап-хат та алар,
Йөрәгеңнән чыккан вәгазь дә.

Үкси-үкси куям яңағымны
Әнием кулы тигән кәгазгә.
«Кызым» диеп дәшәсең дә хаттан,
Ишетәм гүя газиз тавышың.
Әни!.. Әнием!.. Әнкәм!.. Анам! — бәгърем!..
Син — мәңгелек якты сағышым.
Син бит минем бөөк истәлегем,
Исемен дә шул синең — Хәтирә...
Син жибәргән хатлар яши һаман —
Татлы-моңлы, изге хатирәм...
Иң зур истәлегем исән, диеп
Төрөп куям Әнием хатларын.
Кат-кат укый-укый, дога кебек,
Үлгәнчегә тиклем саклармын.
Хатлар... хатлар...
И бәхетле чаклар...
Язмышымның аяз көннәре...
Күнелем ташып тулды,
Күрешкән күк булдым,
Әниемнең кочып иңнәрен...

2001

Туган йорт ишеге

И кадерле ишек, сиңа кайттым,
Арып-талып ерак юллардан.
Син бит исән йөрөп, исән кайт, дип,
Изге теләк теләп чыгарган.

И кадерле ишек, туган бишек,
Хәсрәт тулы капчык ассам да,
Сина кайтам, беләм, ачыласың,
Жиде төндә килеп каксам да...

Шатлык төяп кайттым әле бүген,
Аяк атлавымнан таныдың.
Ә мин синең шыгыр-шыгыр килеп
Ачылуыңа тикле сагындым.

Йөрәгемә салып саклап йөрдем
Киткән чакта биргән ачкычың.
Тәрәзәдән күрөп әнкәй чыккан,
Гәрәбәдәй сары баскычы...

Рәхмәт!

Әй, Жирем!
Миңа тормыш биргәнсең.
Кояш күр,
Һава сула, дигәнсең.
Сусавым басылсын өченгә
Саф сулы
Салкын чишмә биргәнсең...
Аннары —
Бәхетле булсын дип,
Күзләре
Гел көлеп торсын дип,
Миңа син
Иң газиз бер бүләк —
Әти белән Әнине
Биргәнсең...

Сөйлә әле, әти...

Сөйлә әле, әти, оныгыңа
Малай чакта күргәннәреңне.
Бөтерелеп шартлап торган озын
Чыбыркылар үргәннәреңне...

Сөйлә әле, әти, яшьлегенә,
Кызык хәлләрне күп күргән сез.
Ничек итеп яшь-жилкенчәк килеш
Бергә колхоз төзеп йөргәнсез...

Сөйлә әле, ничек Чаллы аша
Казан каласына укырга
Киткәнеңне, тагын сөйләче бер,
Ничек итеп аны онытырга...

Сөйлә әле, әти, беренче кат
Балаларга дәрес биргәнең.
Ничек итеп беркөн ул дәресне
«Сугыш» дигән дәншәт бүлгәнән...

Авыр булса, әйтмәсәң дә ярый
Жәһәннәмгә чыгып киткәнең...
Үзем сөйләрмен мин ул көннәрен
Ахыры нәрсә булып беткәнән...

Үзем сөйләрмен мин кайтканыңны
Яраланып аннан аягың...
Син класска аксап килеп кергәч,
Төшөп киткән култык таягың.

Пырхылдашып кызлар көлөшкәннәр,
Усаллыктан түгел, бала бит...
Син сөйләгән идең никтер шуны,
Әллә ниләр истә кала бит...

Сөйлә әле, «икс, игриклар»ның
Ничек чыга идең очына.
«Галим абый» булып калганыңны
Һәрбер балаң, һәр укучыңа...

Сөйлә әле, әти, «бабай» булгач,
Баштан бөтен үткәннәреңне.
Без үскәндә илдә ниләр булып,
Ничек дөнья көткәннәреңне...

Якты истәлек яки Жуелган ожмах

*Туганнарым — Амур, Нил абыйларыма
һәм Луара сеңлемә багышлыйм*

Сентябрьнең сары яфрагына
«Бересе» дип язып куелган.
Шушы көннең моңсу тантанасы
Йөрәгемә тирән уелган.
Дулкынланып, иртән өебез белән
Чыгып киткән көн бу мәктәпкә.
Эти белән әни — укытырга,
Без укырга инде, әлбәттә.
Буяу исе аңкып торган класс,
Балкып торган кара тактабыз —
Ожмах икәнлеген бу почмакның
Белмәгән шул бала чакта без.
Тәмугларга төшкәч кенә белдек,
Ә ул чакта безнең башларда
Бөтен хәсрәт — китап, каләм-кәгазь,
Тизрәк яңа дәфтәр башларга...
Ах, бу якты, көзгә кояшлы көн
Бигрәк моңсу булып күренә.
Сентябрьнең сары яфраклары
Коела күк хәтер түренә.
...Бүген эти безгә дәрес бирә,
Ә иртәгә — әни керәсе.
Эткәң-әнкәң укытучы булгач,
Тагы да авыр жавап бирәсе...
Һич ярамый безгә начар уку,
Шаяру да, сонга калу да.
Эти-әни куйгач, әллә ничек,

Уңайсыз күк бишле алу да...
Үзе әти — үзе мөгаллимең,
Үзе әни — үзе укытучың.
Үз башыннан кичергәннәр генә
Аңлый моның «кызыгын», укучым!
Кичен — унлы лампа яктысында,
Тезелешеп өстәл артында
Дәрес хәзерләүләр... Өйдә дә без
Һаман — укытучы каршында...
Әти-әни китсә жыелышка,
Без бәрәңге пешерергә дә
Өлгерәбез...
Диктант язган көнне
Хәтта — дәфтәр тикшерергә дә.
Хәтер, хәтер...
Алып китә ерак,
Жанга күпме моңнар жыелган.
Бәхет, бәхет...
Кабатланмас көннәр...
Ах, ул ожмах инде жуелган.
Жәй дә узган, моңсу шунадыр да,
Көз башы шул, тәүге көз көне.
Уку башланган көн безнең өйдә —
Үзе бәйрәм, үзе эш көне...
Кайда икән садә сабий чакның
Якты, жылы, юмарт кояшы?..
Кайда икән әткәң-әнкәң үргән
Балачакның жылы оясы?..

Кышкы кунак

Шундый матур тышта ай яктысы —
фонарьларың торсын бер кырда.
Их, шундый кичтә, тының кысыла-кысыла,
гыйшык хаты иде укырга!..

Өй түрендә туңып басып калган,
яфракларын сагынып, өрәңге.
Өйдә — жылы, өйдә — эти-әни,
мичтә — тәгәрәткән бәрәңге.

Ә мин — кунак,
иске бер бишмәтне
жиңел генә иңгә салдым да,
«Айга карап керим әле» диеп,
чыгып бастым ишегалдына...

Жидегән йолдыз тигән түбәбезгә,
шундый якты булып күренә.
Түбәм күккә тигәнмени, мин дә,
кайткан саен, шуңа үреләм...

Адымнарымнымы саний-саний,
шыгыр-шыгыр килә айлы кар.
Ап-ак карга язсаң бетмәс микән
эчтәге бар борчу-кайгылар?!

Айны әйтәм, әллә тагын да ул
моңайганмы шунда, без киткәч?
...Ә каргышлар калсын әле карда,
агып китәр эреп, яз житкәч.

Ай яктыларында качып кына
хатлар укый идек унбиштә...
Ишегалдым, күпме истәлекләр
ишелеп искә төште бу кичтә...

Шундый матур тышта, — рәхмәт кышка!
Өйдә — жылы. Өйдә — балачак.
Ә йолдызлар баш очында мәңге
Безгә һәйкәл булып яначак.

1986

Чишмә белән күрешү

«Исән-саумы, Чишмәкәем!
Тигезме агышларың?..
Ничек үтте ничә жәен,
Ничә яз-көз, кышларың?..

Иңнәремдә суларыңны
Күп ташыдым, Чишмәкәй.
Никтер сиңа төшә идем
Гел ашыгып, Чишмәкәй...

Сөйләшергә, серләшергә,
Тыңларга тавышыңны
Гел тар була иде ара.
Үзең дә сагышыңны

Тормагансың сөйләп безгә,
Яшьләр аңламас, диеп.
Әйтермен әле, үзләре
Аңлый башлагач, диеп...

Чишмәкәем, күптән сиңа
Су сорап үрелмәдем...» —
«Кайларда йөрдең соң, бала?
Бик озак күренмәдең...

Ю битеңне суым белән,
Арын бер сагышыңнан.
Сагынганмын бит үзем дә —
Таныдым тавышыңнан...

Сез китеп югалсагыз да,
Мин бит кипмәдем әле:
Сусап кайтырсыз дип көттем,
Агып бетмәдем әле...»

— И, Чишмәкәй! Әнкәм сыман
Юмартсың икән һаман.
Тезләнеп эчим суыңны,
Янам бит, янам, янам...
Оялып синнән — янам...

Сугыш беткән елны

Сугыш беткән елны туганмын мин,
Кояш жиргә балкып карагач;
Мин туышка ямьле булсын диеп,
Чәчәк атып куйган алмагач.

Менә-менә кайтып керерләр, дип,
Ачык торган капка-ишеге.
Көтә-көтә көтек булып беткән
Ал чыбылдык япкан бишегем...

Кырык эшен кырга куеп торып,
Әти килгән мине алмага.
Тотып кайткан сыңар кулы белән, —
Ике куллап коча алмаган...

Бәйрәм ашы, бәбәй ашы пешереп,
Авылдашлар көтеп торганнар.
Бик кадерле булдык микән әллә
Сугыш беткән елны туганнар?..

Авыллар

Авылларда үстек... Без авылга
Хаклы мәдхияләр жырларга...
Кайтарасы аңа бурычыбыз
Бетмәс сыеп басу-кырларга...
 Жир йөзендә иң саф изге сулар
 Авыл жирләрендә агалар:
 Чишмә казыганнар — авыл ямен,
 Яшәү тәмен тойган агайлар...
Каеннарның ап-ак гөнаһсызы
Авылларда гына үсәдер.
Кем белә бит, күнелләргә, бәлки,
Пакылекләре шуның күчәдер...
 Сандугачлар авыл көен генә
 Үзәкләрне өзеп сыздыра.
 Айлы төннәр Галәм моңсулыгын
 Авылларда ныграк сиздерә...
Туган телнең тылсым-могҗизасы
Авыл жирләрендә ачыла:
Кешесенә күрә — балдан татлы,
Өремнәрдән кайчак ачырак...
 Миргә килгән кыен бәла-каза,
 Илдә купкан дәһшәт-давыллар —
 Һәммәсенә түзеп, сабыр гына
 Кичергәннәр тыйнак авыллар...
Шуңа, ахры, язмышлар да безнең
Авыл белән бер үк төрледер...
Авыл исән булса — без үлмәбез,
Без савыксак — Авыл терелер...

1980

Әй, Пучым

Дөньяга мин Синдә аваз салган,
Жаным-тәнем белән сихәт алган,
Кан юлымда исемен уелып калган, —
Туган авылым минем, әй, Пучым!..

Аерылсам да бик тиз кочагыңнан —
Бишектәге нәни кош чагымнан,
Ут алган мин Синенң учагыңнан, —
Ничек онытыйм Сине, әй, Пучым!..

Чишмә башым минем, сукмак очым,
Йолдызымны күктә калкытучым,
Туфрагыңа куям ике учым, —
Имзам булып калсын, әй, Пучым!..

Син дә мине беркөн жуйгансыңдыр,
Сагынуыңны эчкә жыйгансыңдыр,
Житәсемне кайтып тойгансыңдыр, —
Каршы ал кызыңны, әй, Пучым!..

Йөрәгемдә минем жырлар үсә,
Шул жырларым инде Илгә күчә,
Әллә ничә еллар кичә-кичә,
Жырым кайтыр Сиңа, әй, Пучым!..

1995

Саумы, Яшьлек йолдызлыгы!
Вакыт тизлегендә
 очып барган көйгә,
Мин дә сиңа кагылып үткән идем,
Мәхәббәтне кочып үпкән идем...
Эзе калды Галәм иренендә.
Булсам әгәр тик үз ирегемдә,
Китәр идемме соң ул Жәннәттән?!
Синен йолдызлыкта гына икән
Тигезләнеш ала
 ул Жан вә Тән...
Аннан инде күпме очма син,
Нинди үлчәнешләр очрасын,
Тигезләнеш беткән... —
Жаныңны
 гел түбәнгә, аска сөйри тән.
Тартышалар:
 тәнен — чик-сызыкка...
Жаның — Чиксезлеккә...

1991

Калсын шигырьдә...

Санаулы, жаным, санаулы,
яшьлекнең минутлары.
Шигырьдә калсын гомернең
без кичкән су-утлары...

Калсын шигырьдә күзләрнең
дәртле, нурлы чаклары.
Калсын балкытып язмышның
дөм кара почмакларын.

Шигырьдә янсын жаныңның
дөрлөгән учаклары.
Кайларда калсын ди тагын
яшьлекнең ул чаклары. —

Ташлардан басып ташларга,
Кичүләр ташкыннарны...
Башлардан ашкан хыялның
бәхеткә ашкынганы.

Янсын шигырьдә йөрәгең,
яшен тамыры булып.
Санаулы көннәргә сыймый-
ча калган жырың булып...

Без нинди яшь идек...

Яшьлек...

Аяклары жиргә тияр-тимәс

йөгереп үтте.

Әмма безгә акыл биреп китте.

Акыл исә безне отты —

дөнья гаме итәктән тотты...

Өлгердек, урылдык, сугылдык!

Ярый әле, анда-монда сугылып,

жир-су талымлап йөрмәдек —

Бер туфракка ул булдык, кыз булдык,

табындык, баш идек...

Их! Кичә генә әле

без шундый яшь идек!..

Дингезне даулаган давыл күк,

Күкләрне яулаган яшен күк.

Гамь өстенә гамь тора өстәлеп,

Узды яшьлек — яшел төш, истәлек...

Өлгердек, урылдык, сугылдык,

Орлык булып яңадан чәчелдек...

Их! Кичә генә әле

без шундый яшь идек!..

Үткән заман фигыле...

Я Вас любил...

А. С. Пушкин

Безнең мәхәббәт үткән заманда
Калды шул инде, кабатланмыйм дип...
...Ярата идем... Яраткан идем...
Мин яраттым... һәм яратканмын... дип.
Фигыльләр генә калды сөйләргә,
Тик алар шаһит моңлы ядкяргә.
Яратканыңны сакла йөрәктә,
Яратмаганың калсын ятларга...

И Мәхәббәт! Ничек
Сыясындыр жиргә?!
Акылым житми бер дә
Шушы даһи сергә...
Тик бер йөрәк кенә
Чайпалса да кинәт, —
Бар дөньяны күмәр...
Ә бит алар күпләр...
Әллә Жиргә сыймый
ашкан Мәхәббәтнең
Йолдызлары белән
Бизәлгәнме күкләр?!

Хәтерендәме?..

Хәтерендәме, мин ул көнне матур идем,
Син яраткан шаян күлмәгемне кидем.
Без ул көнне төнгә ялгап бәхет кичтек,
Мин — Ләйләсе, син — Мәжнүне идең Жирнең...

Хәтерендәме, без ул көнне Мәхәббәтнең
Икебез дә хужасы һәм... колы идек.
Шул изге хис каршысында бала идек,
Балалыкны рәнжетмәслек олы идек...

Хәтерендәме житәкләшеп очкан чаклар?
Ә каеннар озаграк бездән саклар
Истәлеген ул язларның. Яфраклары
Берәм-берәм әкият сөйләр безнең хакта...

Ә бүген без икебез дә гади инде,
Очалмадык йолдызларга, калдык жирдә.
Бу дөньяда ничә яфрак, саргаешып,
Әкият сөйли икән мәңге тынмас җилгә?..

Учларымда учак ягар идем...

Учларымда учак ягар идем,
Сүндермичә торсаң тергезеп.
Утрау булып калсам калыр идем,
Киләсеңне белсәм бер йөзеп...

Жавапларын тормыш табар иде,
Сорауларым мең дә бер, дисәң...
Сер бетәрме Жирдә йөрәк өчен:
Калган гомер — мең дә бер кичә.

Ялгыш кына

Ялгышып бер, күзләреңә күзем салдым —
Төнсез калдык шуннан бирле, көнсез калдык...
Иңнәреңә ялгыш кына башым салдым —
Ниләр эшлик, башсыз калдык, ашсыз калдык...
Ялгыш кына колагыңа бер сүз салдым —
Икебез дә телсез калдык, өнсез калдык...

Синең күңел

Жилләр төсле житез була алам,
Ләкин сине куып житә алмам, —
Жилдән житез синең күңелең...
Аккош төсле оста йөзә беләм,
Әмма куркам,
Синең күңел тирән
Һәммә күлдәң...
Хисләреңнән мәржән тезәр идем,
Түшләремне бизәр идем,
Мөмкин түгел...
Ефәк жептән нечкә синең күңел...
Синең күңел гөлләр бакчасы шул,
Әллә яшереп гөлләр өзимме?..
Юк, шул бакчада шытып,
Бөреләнсәм,
Чәчәк атсам иде үзем мин...

Күпме сөю кулларыңда

Син озаттың мине
Ерак юлга.
Куллар — кулда.
Аерылышу.
Гажәп,
Ул да
Учка сыя икән,
Кулга
Сыена икән.
Күпме сагыш,
Күпме сөю
Кулларыңда...
Бетмәс төсле сыеп
Барыр юлларыма,
Ташып чыгар кебек
Хәтта җырларымнан.
Күпме бәхет,
Күпме сөю
Кулларыңда...

Тамчы-тамчы булып...

Кояш көлә,
Бөтен дөнья балкый.
Ә мин — елыйм...
Күз яшьләрем оялып кача синнән,
Ашыга-ашыга тәгәриләр.
Тимә.
Күрмәгәнгә салыш.
Сөртә күрмә,
Ул болай да кибә...
Кеше күрә дисең,
Күрсә күрә —
Бер елыйсым килә...
Шөбһәләнмә, зинһар,
Нидер бар, дип —
Кайгы, хәсрәт, борчу,
Берәр зар, дип.
Юк, бу — башка,
башка...
Күзләремнән
Тамчы-тамчы булып
Бәхет ташкан...

Нинди көчләр...

Әле кайтып төшәм, сагынып, сиңа,
Әле китеп барам яныңнан.
Язын сулар тулып ташкан сымак,
Ерагаеп көзен ярыннан.

Әле ераклардан тыңлыйм сине,
Әле колагыма жырлайсың.
Бер ерактан, бер якыннан мине
Сагышларга нигә чорнайсың?..

Әле юллар төшә арабызга,
Әле бер сукмактан янәшә
Тып-тын гына икәү барабыз без,
Тик йөрәкләр нидер сөйләшә...

Аерылып танда офыгыннан,
Кич кавышкан кояш шикелле,
Китәмен дә кабат кайтам сиңа,
Нинди көчләр мине сикерти?..

Р-гә

Бикәң буласым килә,
Иркәң буласым килә.
Җилләреңә буйсынырлык
Җилкән буласым килә...

Йә колың булыр идем,
Уң кулың булыр идем.
Сагышлы, моңлы сазыңның
Бер кылы булыр идем...

Көнең булсам икән мин,
Төнең булсам икән мин,
Туфрагында тамыр жәйгән
Гөлең булсам икән мин...

Бикәм, дип дәшүләрең,
Иркәм, дип дәшүләрең.
Тутырып-тутырып карамадың,
Әллә читләшүләрең...

Сәбәпләре нәрсә икән?..

Сәбәпләре нәрсә икән
Киләм дип тә килмәвеңнең?
Көтә-көтә арып беткәч,
Салдым бәйрәм күлмәгемне...

Һәр адымны синеке дип,
Өметләнеп сискәнүнең
Сәбәпләре нәрсә икән? —
Шулар чыккан төскә минем...

Ә син җырдан сора

Ямьсез, дисең, дөнья,
Алсу төсләр
Тик җырларда гына, ахрысы...
Ә син менә уян кояш белән,
Күрер өчен ал таң яктысын...

Таһир-Зөһрә кебек сөешүләр
Хыял гына, дисең, тик бары да...
Ә син җырдан сора, әйтми калмас,
Халык серен сала җырына...

Уйлыйсындыр әле, сагынасындыр,
Юкса төшләремә кермәс идең.
Көnnәремне алсу нурга күмеп,
Гел хәтердә генә йөрмәс идең...

Көтәсендер әле, зарыгасындыр,
Юкса жырларыма кермәс идең.
Ярый әле син бар, күпме яшәп,
Сөю дигән хәлне белмәс идем...

Яшереп тормыйм...

Син мине кабат яшәрттең,
Син мине кышын яшьнәттең,
Син мине әллә нишләттең,
Мин башым жуйдым бугай.
Син миңа канат ялгадың,
Яңарып китте як-ягым,
Сәбәбен хәзер аңладым,
Мин гашыйк булдым бугай...
Яшереп тормыйм оялып,
Син минем яшьлек хыялым,
Соң гына шулай уянып,
Гел чынга аштың бугай.
Күңелнең күгәргән кылын
Тибрәтеп жибәрде моңың.
Бүленеп калган бер жырның
Син юлын ачтың бугай...

Ул чакта

Алда нинди олы бәхет булган,
Кем уйлаган аны ул чакта, —
Яңакларны куеп яңакларга,
Сөйләшербез диеп бу хакта.

Алда нинди рәхәт торган безнең,
Хыялландык микән ул чакта,
Утырыбыз диеп чыбык ташлап
Икәү бергә яккан учакка...

Алда олы бер юл көткән икән,
Таралсак та төрле сукмактан,
Йөрәкләр дә бергә типкән икән,
Тоймаганбыз гына ул чакта...

Безне алга бер моң дәшкән икән,
Килде микән башка шул чакта,
Агылырбыз диеп, бер жыр булып,
Икебез ике ташкын булсак та...

Бер мәхәббәт

Бер мәхәббәт яндырды ла,
Үзәкләрне гел өзде —
Онытасым юк алмагачлар
Чәчәк аткан шул көзне...

Онытасым юк шул көзләрнең,
Кышка, язга ялганып,
Жәйләремә тоташканын,
Әйтеп тормыйм калганын...

Ул мәхәббәт авыр иде,
Сабырлыгым күтәрде.
Хәтер төенчегем шактый —
Шуңа хәлем житәрме?..

Ул көнне

Ул көнне синең назыңа
Мин шундый мохтаж идем —
Син килер дип, мәхәббәттән
Үргән гүзәл таж кидем.

Ул көнне синең жылыңны
Шундый юксынган идем:
Кагылып үткән жилләрне дә
Син дип ымсынган идем...

Ул көнне миңа син генә,
Син генә кирәк идең.
Тик бүген мин үзем генә
Хужасы йөрәгемнең...

Уртак моң

Бер кояшны урталайга бүлеп
Гомер итәрбез дип торганда,
Әллә нәрсә булды, адаштык без,
Чыкмады бит юкса буран да...

Бер чишмәдән сулар эчәрбез дип,
Пар чиләкләр элгәч иңемә,
Әллә нәрсә булды, юлны бүлдә,
Пар идек лә юкса, тиң генә...

Канатларны ялгап канатларга,
Очып китәрбез дип уйласак —
Нинди ташкын юып китте безне,
Икебезгә ике юл ясап?..

Ә хыяллар ап-ак жепләр белән
Каеп чыккан иде язмышны.
Бәхетләрне уртак итә алмадык,
Уртаклашыйк инде сагышны...

Мәхәббәт көянтәсе

Калды бит әле, калды бит
«Яратам!» дип әйтәсе...
Салават күпере булып
Мәхәббәт көянтәсе
Иңнәрдә калды эленеп,
Кайда соң чиләкләре?
Сөюнең бер йотым судай
Бар икән кирәкләре...
Барасы калды чишмәгә
Талир тәңкәләр тагып.
Чыңнарына чишмә үзе
Кушылыр хәйран калып.
Барасы калды чишмәгә
Пар чиләкләрне тагып.
Безнең мәхәббәт чишмәсе
Бетмәгән әле агып...
Калды шул әле, калды шул
«Яратам!» дип әйтәсе.
Иңнәремдә эленеп тора
Мәхәббәт көянтәсе...

1987

Мәхәббәт манарасы

Күзем йомсам, күз алдымда,
түгел ерак барасы:
Яшылегем манзарасында —
Мәхәббәт манарасы...

Үзенә дәшеп тора ул
елларым арасыннан.
Карап торабыз күк һаман
Сөю манарасыннан...

Шул биеклеккә менәсем
Килә бер, яңарасым...
Аудара күрмәгез, берүк,
Мәхәббәт манарасын!..

1988

Бүген мин сине сагындым
өзелеп-өзелеп...
Баш очымнан
торналар күк
тезелеп-тезелеп
үтте еллар...
Каш өстенә куеп кулым
карап торам.
Кайларда калдың өзелеп
ялгыз торнам?..

1989

Мәхәббәт вальсы

Таныштырды, кавыштырды
Безне яңа жыр, иркәм.
Мәхәббәт канатларында
Очып әйләник икәү.

Аяklar тими идәнгә,
Дәртләнәп биегәндә.
Йөрәкләр тибәр берләшәп,
Парлашып биик әйдә!

Жир әйләнә, жыр әйләнә,
Без дә әйләник әле.
Мәхәббәт җепләре белән
Мәңге бәйләник әле...

Мин — синең Мәҗнүнәң бүген,
Син — минем гүзәл Ләйләм.
Мин синең көйгә әйләним,
Син минем көйгә әйлән.

Аяklar тими идәнгә,
Парлашып биегәндә.
Мәхәббәт канатларында
Очып әйләник әйдә!

1990

Шомырт чәчәк аткан чакта...

Шомырт чәчәк аткан чакта
Салкын жилләр, салкын көннәр.
Шомырт чәчәк аткан чакта
Туңып йөри икән кемнәр?

Вакытлы хәл: үтәр-китәр
Салкын жилләр, салкын көннәр.
Шомырт чәчәк аткан чакта
янып йөри икән кемнәр?

Май жилләре кемгә сагыш,
Кемгә шатлык өләшәчәк.
Тундырса да, яндырса да,
Язгы язмыш — бары чәчәк...

1988

Сирень бакчасы

Язлар житсә, бу бакчага
Ашкынып тагын керәм.
Серле сиреньнәрдә һаман
Мәхәббәт төсен күрәм...

Сиреньнәргә хисләремне
Мин бер сөйләгән идем.
Беркайчан да ул кадәрле
Өзелеп сөймәгән идем...

Чәчәкләрен сала сирень,
Серемне җиргә чәчә.
Мәхәббәт исеннән исереп
Яшим шушы көнгәчә...

1988

Чәчәкләрең әле өшемәгән...

...Чәчәкләрең әле өшемәгән...
Сөйләмәм, дип, бер кешегә дә
ант иткәнем минем бар үземә.
Бәхет дигән нәрсә нәзберек лә,
колак салып тора һәр сүзеңә.
Сөйми кагылганны тел белән дә!
Исәпләшеп тормый төн белән дә,
Исәпләшеп тормый көн белән дә,
күз ачып күз йомган арада
юкка чыга...
Туры карама!
Күрмәмешкә салыш, кагылма.
Бәхет дигән нәрсә телдән курка,
Бәхет дигән нәрсә күздән курка,
Бәхет дигән нәрсә сүздән курка,
Бәхет никтер үзе — бездән курка.
...Мин ант иткән инде әллә кайчан
Сөенмәмен, дип, эчемнән дә,
Сөйләмәмен, дип, кешегә дә.
...Чәчәкләрең әле өшемәгән...

1989

Елау

Йөрәгемдә — буран!
Йөрәгемдә — яңгыр!
Йөрәгемдә — яшен!
Йөрәгемдә — боз!
Яратам, яратам, яратам!!!
Яратырга ләкин ярамый!!!
Тыюлы, тыюлы, тыюлы!!!
Ташланырга
кайнар дулкыннарға
кыюлыгым житми бу юлы...
Еллар арасына
басма салып булмый...
Бирге яктан сиңа
кулым болгыйм...
Һәм сискәнәп
яшерәм беләгемне...
Белеп тордым,
әллә белмәдемме?!
Хисләремне буып
жиңәрмен лә...
Күз яшьләрен яшерәм
жиңнәремә...
Яратам, яратам, яратам!..
Их, ник тумадың икән элегрәк,
Минем барны жирдә белебрәк!..
Тыелыйм, тыелыйм, тыелыйм...
Ярга ятып елыйм,
тәгәрәпләр елыйм,
үкерепләр елыйм,
үкенепләр...

Сөю турында...

Сөю, яратулар турында
Сөйләр булсаң, саксыз орынма...
Хисләр гүя нәзек пыяла —
Кагылдыңмы, хәзер уала...

...Мәхәббәтнең була төрлесе,
Мәхәббәтнең була олысы.
Бер җавапсыз калса шунысы —
Башны ташка орып елыйсың...

Тыеп хисне, йомып йөрәкне,
Онытырмын, диеп көтәсең.
Төшкә керсә — уянып китәсең,
Үзен күрсәң — тагын бетәсең...

Бу бик күптән үткән эш инде,
Минем күңел хәзер бушаган...
Үзең сөйләгәнгә әйтүем,
Синең хәл дә шуңа охшаган...

Саубуллашу рәсеме

Киттең...

Сагыш пәрдәләре аша
озатып калды сине
күзләрем.

Айрылышу рәсеме булып, юлга
төшөп калды соңгы эзләрең...

Хәтеремнән миңа бүләк иткән
тәүге рәсеменне эzlәдем...

Бу сукмакка төнлә тагын
яңгыр кояр инде,
соңгы рәсеменне дә жуяр инде.

Хуш!

Мең газабым минем,
мең рәхәтем.

Моңнар салып киттең йөрәгемә
дөнья хәтле...

Күз алдыма китерәм карашыңны,
йомып күзем:
басып тора бәхетем гел янымда,
каплап йөзен...

Синнән башка

Синнән башка яшәп карадым мин.
Көнәм — төнгә,
 үзем, ахры, жөнгә әйләндем.
Тәрәзәдән карамыйча гына
 каргый идем һәрбер бәйрәмне...
Чияләнгән язмыш жепләрен бер
 тарар, бәлки, гомер тарагы.
Синнән башка яшәп карадым мин,
синнән башка...
 үлеп карадым...

1988

Божра

Нәсел яңартыйм дисәң — орлык яңарт.
Орлык яңартыйм дисәң — каның яңарт.
Каным яңарсын дисәң — жаның яңарт,
Жаным яңарсын дисәң — янып ярат!

Сөю яңарсын дисәң — жырың яңарт.
Жырың яңарсын дисәң — сүзең яңарт.
Сүзең яңарсын дисәң — үзең яңар.
Үзем яңарыйм дисәң — үлеп ярат!

1991

Без хатын-кызлар ич...

Без хатын-кызлар ич...
Яшьлектә генә ул
Кычкырып көләсең,
Үкереп елыйсың,
Беркемнән яшереп
 тормыйсың.
Күнелең шар ачык,
Чаршау да, пәрдә дә
Кормыйсың...
Яшь чакта тормышың
Төп-төгәл, түгәрәк.
Ә үзең —
Гөлләрдән яралган
Бер гамьсез күбәләк...
Без хатын-кызлар ич...
Яшьлектә генә ул
Өлеш юк, бүлеш юк,
Шобага салыш юк,
Жирәбә тотыш юк,

Үлчәүләр тип-тигез,
Отылу, отыш юк...
Без хатын-кызлар ич...
Бүгенге ул нәрсә —
Без алга, иртәгә
Йөз тотып яшибез.
Бүгенгә дәшмибез.
Кайвакыт сагаеп,
Саргаеп китсәк тә,
Яисә өметләр
Киселсә кисәктән,
Юк әле бирешү,
Бөрешү эшмени!
Без кабат дөрлибез,
Янәдән яшьнибез.
Без хатын-кызлар ич,
Көтәбез,
Ышанып яшибез!..

Күбәләк көлә дә, елый да

Көлдерделәр язгы җилләр,
Бигрәк матур көләсең, дип.
Көлүнең син әллә нинди
Ноталарын беләсең, дип.

Елаттылар көзгә җилләр,
Бик шәп көлдең, җитәр, диеп.
Күбәләкле кәпкә китсә,
Язның назы бетәр, диеп...

Көлү белән бергә елау
Дуэт җырлый инде җанда.
Ике тавыш — ике таныш,
Берсе артта, берсе алда...

Җырласам да көлә идем,
Еласам да көлә идем.
Кояш байса байый идем,
Баесам да бөлә идем...

Карап торам язмышыма
Күбәләк канаты аша.
Безнең көннәр бигрәк озын,
Бер өзелә, бер тоташа...

Күбәләкнең көлгәнән мин
Ишетеп калдым үксегәндә...
Күбәләк канатын өзеп,
Ялгармынмы дисең, бәндә?..

Алданганчы мең шаһитка,
Ышаныйкмы бер ялганга?
Безнең гомер бигрәк кыска —
Бер өзелә, бер ялгана...

Әжәлемме — әжәтемме? —
Икесенең берсе миннән...
Көнем — озыная төннән,
Төнем — озыная көннән...

Очып китәм гөлләр туңса,
Очып китәм җилләр куса,
Күбәләкле күңелемә
Мәхәббәтең килеп кунса...

Үзем көләм, үзем елыйм,
Ни файда бар, орып нәгърә...
...Мәгънәсе ни, дип сорыйлар —
Ә нәрсәгә монда мәгънә?!

1992

Көтмәгәндә...

Көтмәгәндә килеп чыктың да син,
Сәерсенеп калдым, ятсынып.
Жылынырга диеп килүеңме,
Керүеңме ихлас юксынып...
Гажәпләнмә минем чыраема:
Чыра ягып кудым йокымны.
Таң нурына инде калды йогып
Битләремнең алсу ялкыны...
Йомыш-фәлән белән сугылдыңмы,
Болай гына сагынып килдеңме?
Тәрәзәмдә янган ут шәүләсен
Көтү билгесе дип белдеңме?..
Дәфтәр-дәфтәр кайнар хисләремне
Мин бушаттым инде йөрәктән...
Ничә еллар буге чәчми-түкми,
Әрәм булмасын дип йөрөткән
Ул хисләрем инде җырга ятты...
Вакытын белеп кенә таң атты.
Үкенмим дә хәзер, үтенмим дә.
Мин яраттым сине, яраттым...
Тик ул көннәр калды
истәлеккә —
Жыеп, төреп, төйнәп куелган...
Ак кәгазьгә серләр сеңеп калган,
Ак маңгайга сырлар уелган.
Ничек болай килеп чыктың әле,
Чишәр дипме хәтер төенен...
Мин бик күптән инде сөелмәгән,
Елап булмый хәзер сөенеп...

1989

Күңелсез...

Күңелле түгел безгә,
Күңеллеме соң сезгә?!
Безгә тагын да күңелсез
Сезләргә күңелсезгә...

Бездә ник читен хәлләр? —
Сезгә дә читен мәллә?
Читеннән читән үрергә
Читләргә китик мәллә?..

Китсәм дә, эчем поша,
Кайтсам да, эчем поша.
Жыр язарга Ходай куша,
Жырламаска кем куша?..

Сезгә ул кызык сыман —
Үз-үземне юксынам...
Эчең пошса, сәер икән,
Чәйнең тозы юк сыман...

Күңелле түгел безгә,
Күңеллеме соң сезгә?! —
Сизәм: сезгә дә күңелсез
Безләргә күңелсезгә...

1991

Без очрашкан булсак әгәр...

(Йөрәк жыры)

Без очрашкан булсак әгәр,
Яратышкан булыр идек,
Без кавышкан булыр идек бер күрүдә.
Телим синең булуыңны,
Бу йөрәгем тулы моңны
Кая куяр белми йөрим мин биредә...

Без очрашкан булсак әгәр,
Ни икәннен ялгызлыкның
Белмичә дә калган булыр идек бергә.
Син дә шулай көткәнсендер,
Сискәнепләр киткәнсендер,
Әверелгәч хыялларың көл-күмергә.

Бәгырьләрең корыгандыр,
Өметләрең арыгандыр,
Эзли-эзли үз тиңеңне, минем сыман...
Яшәвеңне телим синең,
Булуыңны телим Жирдә,
Син бит минем өчен туган, минем сыңар.

Без очрашкан булсак әгәр,
Калмас иде үкенечкә
Нечкә гөлне күбәләкнең үбүләре...
Мәхәббәтнең мизгелләрен
Санап көткән сәгәтләрнең
Йөрәк белән кушылып, сулыгып тибүләре...

Иблис коткысы

Тырышып-тырышып кемдер
яшерен генә
яратмаска мине өйрәтә...
Яратмаска — ярны, туганнарны,
якын дусны...
Жанда, йөрәктә
урын алган һәрбер изге затны.
Күбәләкне, зәңгәр чәчәкне...
Белми әле — беркөн аңа каршы
үзем башны күтәрәчәкне!..
Ул котырта көлеп, астан гына,
яратмаска мине үгетли:
Ак түгел бу — кара, пычрак, чак, ди,
бал түгел бу — агу, дегет, ди...
Акрын-акрын итә үзенекен,
салкынайта жанны, күндерә...
...Ә көңгерә жылы «кесәсендә»
газиз улын саклап йөгерә...
Теге исә өнди яманлыкка,
Мәхәббәткә юри өстерә.
Өшетмәкче була жан жылысын,
туң-бозлыкка мине өстерәп.
Яратмаска куша яхшылыкны,
Иелмәскә — игелек каршында.

Биемәскә — кочып сөю вальсын,
Кушылырга — матәм маршына...
Чабуымнан тарта, дәшәп мине
ваз кичәргә табынулардан.
Ышанмаска өнди, бирелмәскә —
сагышларга, сагынуларга...
Ул котырта мине, бетәр диме
үз ягына тәмам авышып.
Китәр диме мине жәһәннәмгә,
Иблис койрыгына ябышып...
Акрын-акрын итә үзенекен,
салкынайды нурлы карашым.
Явызлыкка барып житмәм житүен,
ә бозлыкка кердем адашып...
Белми ләкин — беркөн аңа каршы
үзем башны күтәрәчәкне!..
...Ә күбәләк пешә-пешә үбә
болындагы кайнар чәчәкне!..

1992

Еллар узгач...

Еллар узгач, искә төшә
Синең белән юлда чагым.
Кем уйлаган айрылуның
Артык «гади» булачагын:

«Ярый, сау бул», — дигән булып,
Икебез ике якка киттек.
Үзе жинел, үзе авыр,
Ай — түгәрәк, күңел — китек...

Юллар узгач, искә төшә
Синең белән юлда чагым.
Язмышымның асыл кошы
Күктә түгел, кулда чагым...

1992

Күңел нечкәргәндә

Минем дә бит тулган ай күк
Мөлдәрәп туласым килә...
Минем дә бит синең кебек
Бәхетле буласым килә.
Бер-береңнең кадерен белү
Нигә соң болай соң килә? —
Синең дә бит, минем кебек,
Бәхетле буласың килә...

Матур димә яздан — жәйне,
Матур димә жәйдән — көзне...
Һәр бәхетнең кабатланмас
Үз сулышы, үз мизгеле.
Яз килсә дә, жәй килсә дә,
Тигезләми бәхет безне...
Тик эзләмик бәхетсезләр
Арасыннан үзебезне...

Күңелемнең ак энәсе
Нечкәргәннән-нечкәрә гел...
Моңсуланам — моң суларын
Бик тирәннән эчкәнгәме?
Бер-береңнең хәлен белү
Нигә соң болай соң килә? —
Минем дә бит, нәкъ синең күк,
Бәхетле буласым килә!
Синең дә бит, нәкъ минем күк
Бәхетле буласың килә...

1993

Кабат ярат

Ялгышканмын икән, инде монсы
Мәхәббәтнең диеп соңгысы...
Калган икән әле өлешемә
Иң газаплысы, иң моңлысы...
«Чын ярату шулай язлар сыман
Кабатлана торган хәлмени?» —
Дип берәүләр, бәлки, үртәлерләр,
Өнәмичә минем хәлемне...
Кабатлана икән! Ләкин — сирәк!
Үз сәгәте аның, үз язы.
Көтмәгәндә очып керә дә ул,
Жан түренә үрә оясын...
Юкка гына куркып уянганын
Кичә мәхәббәтсез калудан.
Кабат яну — янә канатлану.
Качма гүзәл кабатланудан!
Сөю хисен ук-ядрәләр алмый,
Аны күбрәк «акыл» үтерә.
Мәхәббәт жан биреп, гүргә кергәч,
Күпме акыллылар үкенә.
Мәхәббәтнең була туган көне,
Туа кайчак үлгән көне дә.
Жилгә очып киткән кебек көле,
Чөчәк ата сулган гөле дә.
Кабат сөя алу — язык түгел,
Азгынлык та, йөгәнсезлек тә.
Көлдән гөлләр яралт, кабат ярат,
Сүнөп калма йөрәксезлектән!..

1987

Таныш түгел кызга

Күрәм, әчеттереп күзләреңне,
Керфек буяуларың жебетеп,
акты яшең...

Эзе калды буй-буй
битләреңдә.

Эх, син, егетем...

Кая сиңа кызлар хәлен белү!..

Өлгермәгән әле йөрәгең.

«Йөрү» диеп кенә беләсең син
Мәхәббәтне...

Аның кирәген

Еллар үткәч, белмим, аңларсыңмы...

Тик хәзергә кызны елаттың.

Белмисең шул әле мәхәббәтнең

Үксеткәнен хәтта ир-атны...

Йә, елама, сеңел, сөрт яшеңне,

Кульяулыгың ап-ак кулыңда...

Очратырсың әле яратуның

Кадерен белгәннәрне юлыңда.

Сине күргәч, кинәт үземнең дә

Күзләремә ургып килде яшь.

Синең мәхәббәтең — унсигездә...

Минекенә инде — илле яшь...

Ул да елый...

1987

Булмас, димә, дөнья бу...

Мәхәббәтнең йөрәгемдә
Калмады бер тузаны да,
Дип йөргәндә ризалашып
Дәрт-хисләрнең узганына,

Үкенеп, рәнжеп, үземне
Санап онытылган жырға, —
Килә аваз: иртә әле
Онытырга, онтылырга!..

Килде аваз җилләр белән
Җылы яктан, җырлы яктан.
Китеп барган поездларым
Ярты юлдан кире кайткан...

Биергәме, җырларгамы,
Көләргәме, еларгамы?
Ышанийммы шул хәбәргә,
Йөгереп каршы чыгаргамы?..

Ачыйм микән, качыйм микән,
Какса килеп ишегемә?
Өмет дигән шаян шайтан
Бармак яный үз шигемә...

Кабаланам, тыз-быз киләм,
Әзерләнәм үзем нигә?
Төштәгедәй, көлтә-көлтә
Нурлар төшә сыман өйгә...

Киенергә! Ясанырга!
Бизәнергә! Яшәергә!
Юк, кирәкми! Ачылмаска!
Бикләнергә! Яшеренергә!

...Болар — тиле фантазия...
Була алмый андый хәлләр.
Тик шулай да нишләр идем —
Килсә бүген шундый хәбәр?..

1992

Көзге мөнәсәбәтләр

Манарага менеп карасаң да,
Мәскәүләрдән Казан күренмәс...
Сандугачлар булып сайрасаң да,
Чәчләреңә чәчем үрелмәс...

Ялганмады безнең күңел жебе,
Суык — көзге мөнәсәбәтләр.
Кабызырга яңа учакны да
Кирәк икән иске сәбәпләр...

Ул — мәхәббәт диеп атала шул —
Бая «иске сәбәп» дигәнем.
Шуннан гайре бүтән сәбәпләргә
Булмады шул башны игәнем...

Көлгә әйләнгәнче янарбыз күк,
Парга әйләнгәнче кайнарбыз...
Учакларда ләкин — салкын ялкын,
Йөрәкләрдә ләкин — кайнар боз...

1996

Мәхәббәт ул үзе белә...

Син кар булсаң, мин — кайнар җил,
син боз булсаң — мин ялкын.
Син — әремме? Мин — бал да май.
Син — еракмы? Мин — якын...

Кар белән боз — син карбыз бул.
Бал белән май — мин дәва.
Мәхәббәт ул үз кирәген,
үз җаен үзе таба!
Әле менә, күрерсең,
кочагыма керерсең.
Кар булсаң да, боз булсаң да,
май шикелле эрерсең...

1973

Мәхәббәт турында

Бер син генә түгел инде
Мәхәббәттән куркып качкан...
Көлдә күктән ялгыз Аем:
«Әй, тилекәй, серен ачкан...»

Яуладым дип уйлама ла,
Бер сыгылып иелгәч тә,
Сөюләрдән сүрелмичә,
Житеп кара минем яшькә!..

Мәхәббәт ул Жан юлдашы:
Бер яшьлектә, бер картлыкта.
Елларны да, юлларны да
Санамый ул ераклыкка.

Гакыл белән Хис көрәше
Бу дөньяда — мәңге бакый...
Гакыл исә, исенә төшкәч,
Сөю тәрәзәсен шакый.

Тиңнәрсез тилмерде йөрәк,
Үз-ишсез өзелде үзәк.
Әллә дөнья күлмәгендә
Булдым инде сәер бизәк?

Боз тауларын эрETERлек
Кайнар иде юкса хисем...
Бер жавап юк! Калмады һич
Кыл да кыймылдатыр көчем.

Мәхәббәт ул — серле талант,
Гыйшык-мыйшык кына түгел.
Кыйшык-мыйшык уеннардан
Жәберләнә генә күңел.

Кемнәр генә түләп бетерер
Чын Мәхәббәт, Сөю хакын?
Мәхәббәт турында тагын
Нәрсә язсын ялгыз Хатын?

1993

И бичара, мескен адәм,
Тудың ни пычагыма?
Төшмәгәч тә, янмагач та
Мәхәббәт учагына...

Тәмуг шул ул, янармын, дип
Шүрләдеңме сөяргә?..
Бер ождахын күрер өчен,
Мең кат риза көяргә...

Мәхәббәтнең асыл фасылы

Соп-соры яшәү рәвешен
төрләндереп торучылар,
гомернең һәр фасылы саен
«яшь гаилә» коручылар

Хаклыдыр да, бәлки... Әмма
татымыйча чын асылын, —
белми кала андый затлар
мәхәббәтнең дүрт фасылын...

Чын мәхәббәт — ел шикелле:
язы була, көзе була.
Әмма аның очып китми
торган асыл кошы була.

Чын мәхәббәт — тал шикелле,
бөгелсә дә жилдә, сынмый.
Жылы жәе үтеп киткәч,
кырыс көзе аны сыный.

Икәүләшеп үтсәң икән
мәхәббәтнең дүрт фасылын.
Шунда гына аңлап булыр
иде аның төп асылын...

Язгы буран — кышкы яшен —
Мәхәббәтнең асылы яшерен.

1995

Шул сүзләрне көттем...

Бакчагызга кердем — Сине күрдем.
Инде риза шунда калырга да.
Соң түгелдер әле мәхәббәткә
Шытарга да, тамырланырга да...

Күшегеп беткәнсендер яңгырларда,
Күкрәгемә килеп сыенганчы.
Кавышыйк әле, көнләштереп көзне,
Язгы хисләр тәмам суынганчы.

Гүзәллекне синең сурәтләргә
Таба алмыйм сүзнең кирәклесен.
Сары шәлен япкан ак каенмы,
Ялгыз үскән мәгърур тирәкме син?

Син бит сөелер өчен яралган зат,
Кырыслыкка ничек җитте көчең?..
Миңа да бит нәкъ Син кирәк идең,
Син бит минем язда күргән төшем...

Моңайгансың ялгыз аккош сыман,
Су төбенә баккан — салкын күлдә.
Мин дә эзләп йөрдем бу бакчаны,
Адашкан күк дәрвиш сусыз чүлдә...

1996

Мәхәббәт романы

Мәхәббәт романы укып ятам —
Сагындырган, каһәр, юксындырган.
Яшүсмер кыз кебек, сулышым кабып, —
Шуннан кызык нәрсә юктыр сыман...

Искә төште тансык, таныш хисләр.
Сусаганымны да онытканмын.
Кулдан төшермичә, йотылып укыйм,
Әйтерсең лә асыл кош тотканмын.
Гыйшык тоткан кыз күк хыялланып,
Роман укыйм, юкка гына мәллә? —
Үз-үземнән кинаяләп көләм:
Мәхәббәтсез тормыш — тозсыз әлбә...

Минем дә бит берчак мәхәббәтем
Чәчәк аткан иде гөлбакчамда.
Ул гөлчәчәк корый икән беркөн,
Сулар сибеп кенә гел баксаң да...

Кая китә икән ул серле кош?
Әйләнәме көлгә ялкын-уттан?
Юкка чыкмыйдыр ич бер булгачтын,
Бар булмаган кебек бер дә юктан?..

Нәрсә белән шулай сыешалмады,
Урынын тарсынгандай йөрәгемдә?
Эзе дә юк хәзер, шәүләсе дә,
Пәйда булмый хәтта өрәге дә...

...Мәхәббәт романы укып ятам,
Егет белән кызга кызыга-кызыга...
Көнләшепме, ачуым килә тагын
Китаптагы шул бәхетле кызга...

Мәхәббәт гөлемнең таж-әнжесе
Тәгәрәп төште китап битләреннән.
Кибеп беткән, калмаган хуш исе —
Әнже тама яңак читләремнән...

Сынган инде көмеш беләзекләр,
Алкаларның сынган бөгәлжәсе.
Йөзек кашы төшкән. Күңел нурын
Томалаган болыт гөнжәләсе.

Зәңгәр һаваларның төсе сеңгән
Фирүзә таш иде йөзек кашым.
Очып киткән корыган куагыннан
Сөю якларына серле кошым.

Инде менә китап битләреннән
Җиде ятлар мәхәббәтен укыйм.
Алар кавышты да юкка чыкты,
Күзләремне басты кабат йокым...

1999

Кайт, мэхэббәт!

Кая югалдың син, Мэхэббәт?!
Кайда йөрисең син адашып?
Зарыктырдың, зинһар, кире кайт,
Жан азыгым минем, Жан ашым...

Йөзсәң әгәр диңгез суында,
Көтеп торырмын яр буенда, —
Ерак офыкларга карап, мин
Син утырган ялгыз корабны...

Йөрсәң әгәр таулар катында,
Көтәр идем килеп үзәнгә, —
Үзәгем өзелгән чагымда,
Хәлләрем калмагач түзәргә...

Качсан әгәр кара урманга,
Кай тарафтан сине көтәргә?
Күз төбәрлек юллар юк анда —
Чытырманнан чыккач югалма!..

Кайда безнең кавышу урыны —
Утмы, Сумы, Жирме, Навамы?..
Бу бушлыктан нәрсә коткарыр,
Мэхэббәтнең кайда дәвамы?..

Кулларымны сузам жыллэргэ,
Кайт, Мэхэббэт, берүк, ташлама!
Текэ тэкэбберлэр кауменэ
Ясый күрче соңгы ташлама...

Телисеңме, синең каршыңа
Текэ кыялардан ташланам...
Синнән башка ямь юк дөньяда —
Кайт, Мэхэббэт, кичер, ташлама!

Чиксезлектән чабып кайт монда,
Уктай атылып Акбүз атында!
Мин көтәрмен сине жылфердәп
Мәңге искән жыллэр чатында...

2005

Ялгыз чагы йөрәкнең

Бу жир буйлап инде йөри-йөри,
аякларым тәмам калмады.
Талды беләк. Ярый әле йөрәк,
ярый әле йөрәк талмады...

Урам саен буран. Бураннарда
басып туктап торам, хәл алып,
иске тыкрыклардан, танып мине,
килеп чыгар күк бер яңалык.

Их, бу күнел... Наман нидер көтә —
буранда да анык өмете бар.
Хыял томаннары уртасында
адашыпмы калган егете бар.

Урам саен буран... Кайтып барам,
көртләр ярып, йотып кар исен.
Ут кабызып өйдә, мин үземнең
кайтып кергәнемне карыйсым
килә никтер...
Сәерсенеп үзем,
Көлеп куям юләр теләктән.
Ялгыз башта — моң-зар,
Тик ул барыбер
Бәхетлерәк ялгыз йөрәктән...

1987

Кояш кәләше

Туташ!
Котлы булсын бу яз!
Ике күзең — йолдыз,
Йөзең — кояш.
Дөнья сиңа гашыйк,
Әнә җилләре
Иркәләнеп куеныңа
Сыенган.
Кулыңдагы сирень гөлләре
Бәхетеңә гүя сөенгән...
Лепер-лепер килеп яфраклар
Синең белән генә серләшә.
Ахры, дөнья бөтен шатлыгын
Гашыйкларга гына өләшә...
Кызыгам, кызыгам,
Хәтта көнләшәм,
Бу яз сиңа шундый килешә.
Кояш таҗы балкый башыңда,
Әйтерсең син —
Кояш кәләше...

Мәхәббәт турында җыр

Тормышта да, уенында да,
Әкиятендә дә, чында да —
Мәхәббәттән мөһим бернәрсә дә
Юк микәнни соң бу дөньяда?..
Мәхәббәттән — кояшлана көн,
Мәхәббәттән — төннәр айлана.
Мәхәббәттән — ярлар сайлана,
Мәхәббәттән — дөнья жайлана...
Мәңге яшәр Җирдә мәхәббәт,
Өзелмәсә күңел кыллары.
Җир кызлары белән җир уллары —
Шул бер хиснең уртак коллары.
Мәхәббәттән — битләр аллана,
Мәхәббәттән — ирен баллана.
Мәхәббәттән — иелә кыялар,
Мәхәббәттән — үрелә оялар...
Кемне генә айкалдырмаган
Дулкыннары шул хис-дәрьяның.
Сөюдән дә изге яңалыгы
Юк икән бу иске дөньяның...
Мәхәббәттән — илең ямьләнер,
Мәхәббәттән — телең тәмләнер.
Мәхәббәттән — чәчләр бәйләнер,
Язмышлар бәхеткә әйләнер.

Чынында да, уенында да,
Уенда да, куенында да —
Мэхэббәтеңнән дә мөһимрәк
Берни дә юк икән дөньяда...
Мэхэббәткә торам таң калып,
Мэхэббәттән үзем яңарып, —
Өр-яңадан күрөп куанган күк
Күктә кояш белән ай барын...

2006

Калкан куйма йөрәгеңә

Урамнарда йөри Мэхэббәт...
Кайсы бәхетлесен сагалап
тора икән?
Кемнең йөрәгенә
угын төзи икән чамалап?
Калкан куйма, жаным,
йөрәгеңә,
тисен әйдә,
яраласа соң...
Шул Мэхэббәт өчен жиргә килгән
бер тиңеңә
яр лабаса син...

1988

Соңгы мәхәббәт

Син — минем соңгы, тыныч мәхәббәт,
Беркем сизмәгән, беркем белмәгән.
Елмаеп торган хыял түрендә
Йөрәкне парә-парә телмәгән...

Ул жәрәхәтсез, яну-газапсыз,
Күңелле-кызык, җавап дауламый.
Кылмый дәгъва да, көтми вәгъдә дә,
«Корбан» ауламый, җиңми-яуламый.

Моңарчы мондый сабыр сөюнән
Юк иде тәмен татыганым да.
Уйламаганда исемә төшеп,
Сәер бер ләззәт тула жаныма.

Яктырып китә соры мохитем
Шул серле сөю сөенеченнән.
Япъ-яшь бер гашыйк туташ шикелле
Дәртләнәп куям, балкыйм эчемнән.

Ул мәхәббәткә хужа түгел мин,
Кол да түгелмен, яшь тә түгелми...
Сәбәбе гади: садә хисемне
Белдереп йөрер яшьтә түгел мин...

Синен ярың бар үзен янында,
Сез пар килгәнсез пар аккош кебек.
Минем ярату очмас беркайчан
Баш очыгызда кара кош кебек!..

2009

Насыйп булмаган ярым

Кемне көттем икән соң мин?..
Һәрбер егетем артында
Ул тора иде басып...
Күзәтми дә, кисәтми дә,
Чакырмый да, эндәшми дә...
Аңладым инде соңыннан:
Шул булган икән минеке,
Шул булган икән хыялым,
Ярым — Түгелем насыйп...
Насыйп түгелем, жан ярым.
Бердәнберем — шул булган...
Шуңа күрә, сүзсез генә,
Хужа булырга омтылган
Һәр гашыйкны ул куган...
Күләгәме, шәүләме —
Хәзер инде шәйләмим...
Хәзер инде беркемнән дә
Жылыйсы да юк качып...
Югалды «Насыйп түгелем»,
Ул үзе нәрсә көткәндер —
Китмәде серен ачып...
Кисәтмәде, сүз әйтмәде,
Яратканын күрсәтмәде —
Шулай да ул бар иде...
Әмма ул нәрсә көткәндер,
Ник вакыт әрәм иткәндер —
Китмәде серен ачып...
Хыялым ярында һаман
Торадыр сыман басып
Ярым — «Түгелем насыйп»...

2011

Сезнең язлар

Сезнең язлар гөрли әле, көлә.
Безнең язлар инде елый белә...
Сезнең хисләр ташый язлар саен,
Безнең инде — елы ничек килә.
Сезнең язда бозлар китә агып,
Безнең бозлар кала эреми дә...
Сөю сәгатьләре суга сездә,
Безнең инде — кайчак йөреми дә...
Язлар сезнең әле иртә килә,
Ә безнеке — кайта соңлабрак...
Бәхет сезгә сорамыйча керә,
Без көтәбез иңрәп, елап, сорап...

Кабатлана һәр ел сезнең язлар,
Безнең инде елы-елы белән...
Сезнең язлар көлә генә әле,
Безнең инде язлар елый белә...

1988

Көзләр моңы

Ах, бу гомер чәчкәләре!..
Инде
әллә ничә төрле төскә кереп,
ничә тапкыр атты,
ничә шинде...
Умырзаялардан көнләшимме?..
Елыйм мәллә утырып
түтәлләргә?..
Гыйбрәт булсын өчен бүтәннәргә?..
Күңелләрне сарды көзләр моңы,
жанда — жәйләр жылысының соңы...
Якынлашып килә карлы болыт —
соңгы гөл дә күмеләчәк сулып.
Тәүге мәхәббәт тә
боз өстендә
агып китте Утлы чәчәк булып...

1995

Ямь-яшел төсләргә зарыгам...

Ямь-яшел төсләргә зарыгам,
Яшелләрем уңар чак микән?..
Зәңгәр буяу салсаң сарыга,
Яшел чыга, диләр, хак микән?..
Сарылардан сары сагышларым,
Жете зәңгәр килеш хыялларым —
Ник аларны җилләр алмаган? —
Яшел буяуларым калмаган...

1970

Үтте...

Жиләк чаклар, жылкән чаклар
очты-китте жыл булып.
Йөри идем «бер кыз» булып,
жылдән нечкә бил булып.
Күлмәгемнең чәчкәләре
үсә иде болында.
Гөлләр түгел, чәнечкеле
телләр инде юлымда...
Беркем дәшмәс «жаным» диеп,
инде мин «ханым» гына...
Кан да чыгар, дан да чыгар,
чыкмасын жаның гына.
Жилдә — яфрак, жирдә — яфрак,
коелама да коелама.
Кара көздә — кара болыт,
кар булырга жыенам...
Ап-ак жылкән — жыләк чиккән,
кайсыгыз бар күргәне?
Карлы кырга жыр чәчәсем
ума да кермәде...
Мин бер кыз идем жинанда,
Чулпан йолдыздай идем.
Бер ягымда минем — Кояш,
бер ягымда Ай иде...

Яшел ташлы йөзегемне
тапмасымны белсәм дә,
жиргә ятып еласам да,
жылгә кушылып көлсәм дә,
килми һаман ышанасым
кар булып явасыма...
Иске җырлар истә калсын,
түл җыям яңасына.
Мин бер кыз булып бу жиргә
күктән атылган идем.
Бер битемдә минем — Кояш,
бер битемдә Ай иде...

1990

Һай, бер гомер генә житәмени...

Һай, бер гомер генә житәме соң
Йөрәктәге сөю хисенә?!
Терелермен кебек үлгәч тә мин,
Мәхәббәтем төшөп исемә.
Һай, бер гомер генә житәме соң
Күңелдәге безнең моңнарга?!
Калсаң икән мәңге бу дөньяда
Былбыл сайрауларын тыңларга.
Һай, бер гомер генә житәме соң
һәммәсен дә әйтеп бирергә?!
Ниләр генә эшләп китим икән,
Килү өчен кабат бу жиргә?..

Әллә ниләр булыр кебек иде

Дулкыннарда басып биеп йөрдем,
Чөчләремә кояш кушып үрдем.
Дулкыннарда ап-ак күбек иде —
Әллә ниләр булыр кебек иде...

Томаннарда атылып барып кердем.
Офыкларның чиге бар дип белдем.
Хыяллар да ап-ак томан икән —
Әллә ниләр булыр сыман икән...

Һуш китәрлек хәбәр көтеп йөрдем:
Язмыш исә өлеш китеп бирде.
Ашкынулар шундый көчле иде —
Әллә ниләр булыр төсле иде...

Сүрөлү

Ераклаша инде яшылек яры...
Сөзөклөнө текә кыялар.
Бер-бер артлы үткән айлар, көннөр
Ярсу ташкыннарны тыялар...

Алар миңа гүя әмер бирә,
Сүрел син, ди, йөрмә тилереп.
Елларыңны синең хисапчылар
Санга сукмый, — янма тилмереп...

Яшен яшьнимени көзләр житкәч?..
Давыллар да тына, — тын инде.
Шаян жыллар кочагында биеп
Йөрер чакны югалттың инде...

Еллар, айлар, көннөр, әллә кемнөр,
Тыймагыз ла, зинһар, жанымны.
Бер сөярмен кебек әле янып,
Сөелермен — жуеп аңымны...

И хыяллар! Эреп тараласыз.
И хисләрем! Ялкауланасыз.
Их, учаклар! Нигә ерагаеп,
Кызыктырып кына янасыз?..

Ияралмыйм инде житез жылгә,
Акрыная хәрәкәтләрем.
Ялга сусый арып беткән жаным,
Төнге тынлык — бар рәхәтләрем...

1996

Кызлар хәтере

...Булмаса булмас, дидем,
яшылектә үлчәп тегелгән
жәйге күлмәгем кидем...
Йа, могжиза! — күлмәк иске,
ә мин яңардым кинәт.
Ятсынып куйдым үземнән,
яшәреп киттем, димәк...
Әллә инде жәйге төсләр
онытылган, уңганмы?
Үземне үзем танийм да,
танымый да торам мин...
Чыгып ук йөгермәсәм дә,
көзгә каршында, өйдә,
боргаланып, сыргаланып,
биедем иске көйгә...
Искә төште ерак жәйдә
үзем тегеп кигәнем...
Бер егетнең гашыйк булып
«минем арттан» йөргәне...
Кул изим инде барсына,
басып көзгә каршына...
Ник соң бүген таңнан күңелем
әллә кая ашкына?..

Яшьлеккә үлчәп тегелгән
иске күлмәгем белән
яшәргән күк күренсәм дә,
курачланганын беләм:
кыскарган да, тарайган да,
утырган да күк берәз.
Кемгә бүләк итим сине,
сандыктан чыккан «мирас»?
Син шаһиты — яшьлегемдә
мине сөйгән егетнең.
Хәзер күрсәм, үзем аңа
гашыйк булыр кебекмен...
Көзгә артында гына ул
басып торадыр кебек...
Юк шул, томаннарга кереп,
югалган инде эреп...

1993

Үзәкләргә үтсә ялғызлык...

Үзәгенә үтсә ялғызлык
Шәһәр үзәгендә берәүнең, —
Мәгънәсе юк, бәйрәм хақы, дип,
Хат аркылы бәхет теләүнең...

Дус түгел ул, хәлен белим, дип
Сугылмаса үткән-сүткәндә.
Теле белән жанны эретеп,
Терелтмәсә үлеп көткәндә.

Кыйммәте юк, мактап дуслыкны,
Авыз тутырып нотык сөйләүнең, —
Үзәгенә үтсә ялғызлык
Шәһәр үзәгендә берәүнең...

Учаклар ягасым килә

Чит учаклар тирәсендә
Күп жылындым, мин әле
Учаклар ягасым килә,
Жылытырлык җилләрне...

Учаклар ягасым килә,
Очкынланып үрләрлек,
Йолдызларга тоташырлык,
Балкытырлык үрләрне.

Ягасым килә учаклар,
Һәр юлчыны дәшәрлек.
Сүнәргә түгел, гомергә
Ялкынланып яшәрлек...

Түз, канатым!..

Ап-ак каз канаты белән
идән себерә,
тузан сөртә бәндә...
Каз канатым!
Үз канатым,
түз, канатым! —
кемдер синең белән
идән себергәндә...
Көл-тузанга баткан канат...
һай, гөһәһын кая куяр кабат? —
бу бәндәнең бәгыре бигрәк каты.
Каз канаты
ычкына да кулдан,
атыла читкә.
Абай! Әллә инде очасы итә...
Их, мескен бәндә!..
Каз канатым!
Үз канатым,
түз, канатым! —
кемдер синең белән
идән себергәндә...

1985

Атылмыйча калган ук өчен

Дуэльләргә кызлар чакырмаган,
Халык белми андый хәлләрне.
Атылмаган нәфрәт булып җилгә
Очып киткән зәңгәр шәлләре...

Аткан уктай ләкин бәгырьләрне
Уеп кергән йөрәк җырлары.
Нәкышләргә иңеп калган алар,
Өзелсә дә сулыш, тыннары...

Дуэльләргә чакырмаган кызлар,
Намусларын аклар өченгә.
Бәргәләнеп сыктанса да жаннар,
Сулыгып-сулыгып тынган эченнән.

Тамакларда төер булып калган
Соңгы сүзне кайдан эзләргә?
Киерелгән җәядәге уктай
Төбәлгән ул кара йөзләргә...

Күпме язмышларга батып кергән
Салкын хокуксызлык хәнжәре.
Эчтән генә тынып калган, димсең,
Зиләйлүкләр, Зөлхижәләре?!

Юк, гасырлар аша килгән бер моң,
Адашмыйча саклап үз көчен.
Кайтарырга теләп гүя үчен,
Атылмыйча калган ук өчен.

Дуэльләргә кызлар чакырмаган,
Ул килешми безнең халыкка.
Жырларында дәшә алар һаман
Мәхәббәттәй горур хаклыкка!

Көөк канатлар

Мин, гариб, мең кат янып та —
яндыга саналмадым...

Дәрдемәнд

...Әйтеп тә күрсәткән Дәрдемәнд! —
Әллә без яналмадыкмы?!
Көлләргә әйләнөп бетеп,
Яндыга саналмадыкмы...

Ут янып сыналдык без дә,
Сәмум жылләрәдәй истек...
Көл астындагы куз сыман,
Кабат кабыну юлын кичтек...

Инде сүнмик, үрлик дөрлөп,
Ялкын ял итеп ятмасын.
Ялмап алсын яткын хисне,
Торгызып сазлык ятмасын...

Көлдән гөлгә әүрелдек, дип
Тәкрарлыйбыз кабат-кабат...
«Сезме яндыгыз?!» — дисәләр,
Дәлилебез — көек канат...

2008

Моңлы бала

Моңлы бала түгел идем,
Миңа ниләр булды икән?..
Татар халык жыры

...Ниләр булсын?..
Моңнар йоккан миңа,
Моң кагылган минем жаныма.
Моңсыз йөрәкләргә моң салырмын,
Якынрак килсә яныма..
Ниләр булсын..
Миннән элек энә
Моңлы сазын шагыйрь уйнаган.
Мин туганчы ук килеп, бер моңлы жан
Моңын түгеп киткән дөньяга..
Жуелмыйча, шул жаннарның моңы
Сеңеп калган безнең каннарга.
Күңелләргә безнең дәрт өстәгән
Моң чишмәсе булып кайнарга.
Моңлы булу — мескен булу түгел,
Моң ул саклап кала иманны.
Моң ул йолып кала мәхәббәтне,
Моң ул һәрчак була гуманлы.
Жирдә кеше яшәп китә икән,
Агылып калсын моңы йөрәктән.
Моңлы бала гына көчле була,
Батыр була ала кирәктә...

1987

Хикмәте бар

Кызганалар күреп, юл читендә
ялгыз каен үсеп утырса...
Чүп үләннәр, энә бик тә бердәм,
Түтәлләрне басып котырса...
Ялгыз диләр Айны. Ә бит Жирдән
Ничә пар күз бага аңарга...
Ялгызлыкны сагыш диеп кенә
кирәкмидер, бәлки, аңларга...
Тиңен-парын тапкан бәхетлеләр
«пар күгәрчен» — халык телендә.
Бар, күрәмсен, ялгыз булуның да
бер хикмәте ләкин төбендә...
Япа-ялгыз горур жылкән булып
тормыш дәрьясында йөзүләр
жиңел түгел.
Йөрәк белән Акыл
килешмичә, ара өзүләр...
Ялгыз кала адәм, үзе әгәр
куш каеннар жырын сөймәсә.
Ялгыз кала, яратмыйча халкын,
үз телендә ялгыш сөйләшсә...
Ике кулына бер эш табалмаса,
каргап калса һәммә парлыны...
Бәхетсез ул, үз-үзенә дошман,
юклыгы ни аның, барлыгы...
Ялгыз калганда да, дусны сагынып,
тулган айга карап соклан син.
Бу дөньяда күмәк ялгызлыктан,
явыз ялгызлыктан саклан син!..

1987

Яшәгән саен

Тора-тора тоям яшәү тәмен,
Тормыш мине көн дә яңарта.
Гомер иткән саен арта гамем,
Гамем арткан саен яратам...

Тора-тора тормыш мавыктыра,
Иң кызыгы әле алда, ди.
Чирен бирә-бирә савыктыра,
Ымсындыра, ләкин алдамый...

Торган саен дөнья гашыйк итә,
Һәр мизгеле аның могжиза.
Тик бер серен фәкать ачсам да мин,
Бик бәхетле шуңа — мең риза...

Яши-яши арта тормыш кадере,
Кояш мәңге үзенә карата.
Мин яшәгән саен гажәпләнәм,
Гажәпләнгән саен яратам...

Дәвамь бар

Кеше белән көтмәгәндә очрашу бар,
Күңел тартып һәм жан атып дуслашу бар.
Тик бу бәхет күпкә түгел, узып китә.
Очрашуның яман ягы — хушлашу бар...

Йөрәгеңә оя кора сагыш кошы,
Гажәп, ләкин сагышның да бер тәме бар...
Ярый әле бу чирдән дә була терелеп,
Дәвасы шул: һәр дуслыкның дәвамь бар...

Яши кеше, тыныч сымак тыштан гына,
Ә эчендә гомер буе бер гәме бар:
Иртәгегә ашкынмаса бүгенгесе,
Бу дөньяның ни мәгънәсе, ни яме бар?..

Яши бәхет, яши һаман өметләнеп,
Жирдә әле ризыгы бар, тәгаме бар.
Газап булыр иде яшәү хәтта бер көн,
Ярый әле киләчәге, дәвамь бар!..

ЧЫЖ ШУТЫРЬ УА -

ЖАЛЫК УЕ,

ЖАЛЫК ЖЫРЫ

Тукай елы

Жир йөзендә һәрбер халык
Кояшлы да, Айлы да.
Без әле шуның өстенә
Габдулла Тукайлы да!

Без — Тукайның милли-рухи варислары,
Без түгелбез телен йоткан акча колы.
Быел бездә моңарчы һич күрелмәгән
Гажәеп ел — Шигырь елы, Тукай елы!

Һич онтылмас тарихи бу Шигырь елы,
Күңелләргә өстәп тора рәхәт жылы.
Милләтебез йөрәгендә туып торсын
Тормыш жыры — Тукайларча халык жыры.

Чын безнеңчә, үзе гади, үзе зирәк,
Үзе тапкыр, үзе моңлы татар жыры, —
Татар шигыре ягъни! — Берүк, чәчелмичә,
Буш калмасын бер елны да Шигырь кыры.

Шигырь бит ул халык белән бергә көлә,
Халык белән бергә жылый, бергә жырлый.
Халык бит ул каты сизгер, үз шагыйрен
Бер сүзеннән танып ала, шуңа зурлый.

Шанлы шәһәрәбез Казан куанадыр,
Жәмгыять, дип, зурлый белде даһи улын.
Елын гына түгел, бөтен гомер юлын...
Кирәк әле аңлау һәрбер шигырь юлын...

Ул каһкаһә каян чыкты икән бөркелеп?! —
Асылда, елга тиң Тукайның бер көне...
Тагын ниләр язды икән, дип, безнең хакта,
Уянгандыр жаһил бәндәләр, дер килеп...

Әрни-әрни сокланабыз гажәпләнәп,
Гыйбрәт итеп бу язмышны, хәйран калып.
Мондый шагыйрьләре булган милләт бетми,
Дип куәтли жир йөзәндә бик күп халык.

Мондый шагыйрьне тудырган Ил дә яшәр,
Тел дә яшәр, яшел болын кебек яшьнәр.
Шөкер, диләр дөнья күргән аксакаллар:
«Туган тел»не ничек сөеп җырлый яшьләр...

2011

Тукай юлы

Тукайның бит гыйбрәт ята һәр юлында:
Бергәлектән башка бүген кулай юл юк.
Тора-бара кабатлыймын үзалдыма:
Тукай — туры, әмма серле... Тукай — олуг.

Бүген монда* жыенып килгән һәрбер татар —
Тукайжанның рухи кызы, рухи улы.
Шагыйрь сүзендә чагыла һәммәбезнең
Шигырь көенә салынган язмыш юлы.

Бу фәлсәфә акыл сату түгел коры,
Чын шигырь ул — халык уе, халык жыры.
Языла ул йә үлемгә нәфрәт тулып,
Йә тормышка дан-мәдхия, рәхмәт булып.

Чын шигырь чишмә күк агыла, мәгънә тулып,
Чын шигырьгә кагыла чөнки илаһилык.

* «Монда» дигәндә, Г. Камал театры каршындагы мәйдан истә тотыла. 2011 елда, сөбханалла, 30 август — Республика һәм Шәһәр көне — изге Ураза гаите белән бер көнгә туры килде. Шул көнне биредә ТР Президенты безгә — 2011 елгы Тукай премиясе лауреатларына — әлеге Дәүләт бүләгенә диплом һәм билгеләрен дә тапшырды.

Шагыйрь үзе булса да бер Алла колы,
Ходайның ул жирдәге бер былбыл-кылы...

Адәми затларга шигырь шулай кирәк —
Мал-атларга ничек кирәк булса солы...
Зекер кылып, мең саваплы булса бәндә,
Шигырьнең дә савабы, ди, шулай олы...

Дәвам итә Тукай рухын Тукай елы,
Тарих кушуынча бара тормыш юлы.
Шигырь чыгаручылар ул дөнья тулы,
ШАГЫЙРЬ шулдыр — ТУКАЙ кебек әйтсә туры...

Татар шагыйренең бәясе

Имеш, хәзер шигырь яратмыйлар,
Кирәк түгел шигырь, янәсе.
Шигырьнең дә, шагыйрьнең дә, имеш,
Арзанайган, төшкән бәясе.

Рухи инфляция — шигъриятнең
Гаебе түгел юкса, бәласе...
Жыр кадерен белгән затлар кайда?
Кемнәр куя шигырь бәясен?

Сүзнең төмен белми картаючы
Шигырь дегустаторларына
Жавабым шул: төкермәгез әле
Галижәнап шагыйрь жанына!

Кем ул, бетерәм, дип, башыгызны,
Киереп тарткан уклы жәясен?
Кол Галидан сора, күпме тора
Татар шагыйренең бәясе?! —

Кыйммәт тора! Үзе хәтле тора!
Чын шагыйрьнең булмый арзаны.
Кабат бәя биргән Тукаена,
Еллар узгач, Печән базары...

Шул бәһане дөнья базарында
Төшермичә саклый Жәлилләр!
Мең кат көчле усал гайбәтеңнән
Утны-суны кичкән дәлилләр.

Лирик жырлар гына язым дисәм,
Булып чыга тагын сәяси...
Саклап калса телен, мәңге төшмәс
Татар шагыйренең бәясе!

1989

Шагыйрь гомере

Егермесе тулгач,
алда әле
шуның кадәр тагын
ике-өч гомер
түгел,
бары — жиде, тик жиде ел
каласыны шагыйрь
каян белер...
Белмәсә дә, сизенгәнме әллә?
Ашыктыра каләм:
тизрәк, тизрәк!
Өлгерергә кирәк —
алга, йөрәк!
Ә гасырга әле ай-һай ерак...
Һай,
егерме яшь
тораыни сорап,
яшәсене күпме
уйлап-юрап...
Яз бит әле,
язның башы гына...
Нәрсәгә дип артык ашыгырга?
Әй, шагыйрем!
Талантың — зур,
рәхәтен күр!

Чум данына, чум малына —
карап торма!
Йөрәк, йөрәк!
Ни даулуйсың?
Нәрсә кирәк?
— Бу дөньяның офыкларын —
киңрәк, киңрәк...
— Жиһандагы бәхетсезләр
калсын кимрәк!
Шагыйрь яна,
эче-тышы дөрли
көн-төн инрәп...
Жиде елга, тагын
түзсә күкрәк...
Тукта, Вакыт,
чапма, зинһар!
Әкренрәк!
Чапма, Вакыт, чапма,
булчы рәхимлерәк!
Безгә әле шагыйрь кирәк!
Бүген кирәк,
иртәгә һәм...
Шагыйрь
Мәңге кирәк!!
...Егермесе тулгач,
алда әле —
һәйкәлләргә күчкән
япь-яшь гомер!...

1986

Тагын язлар килде

Нәни Апуш, сине,
Кулларыма алып,
Жырларыңа тикле
Чөясем килә.
Үз әниенң кебек,
Битләреңнән үбеп,
Сабыйкаем, диеп
Сөясем килә.

Башкалардан элек
Хәлләреңне белеп,
Шик-шөбһәләреңне
Таратыр идем.
Туганым күк күреп,
Йөрәгеңә кереп,
Абыйкаем, диеп
Яратыр идем.

Ялгыз чакларымда,
Ялгышканнарымда
Киңәш сорап, сиңа
Киләсем килә.
Замандашым, Тукай,
Мин адаштым бугай,
Чыгар туры юлга,
Диясем килә.

Тагын язлар житте,
Жыелып сиңа килдек,
Һәйкәлеңнең ташын
Үбәсем килә.
Жырларыңның көче
Жиргә күчкән өчен,
Тукаем, дип, башым
Иясем килә...

1979

Үз жылысын кушты дөнъясына

Итәктән дә төшөп өлгермәде,
Үги йортка аяк басты бала.
Бозга каткан бәхет ишекләре —
Ачыласы көне әле алда...

Бишекләргә салып, бер йолдызга
Әлеп кенә куясы да юкса...
Тик нишләмәк кирәк, ул бер чәүкә —
Күгәрченнәр оясында юк сан...

Әй, сез, жилләр, орынмагыз каты,
Иссәгез лә саграк, сөебрәк.
Ятимлектән туңган нечкә жанны
Тергезергә ай-һай күпме кирәк...

Кояш төште салкын буразнага,
Жылытыйм дип ялан тәпиләрен.
Жылы бишмәт, жылы бүрек тапты
Алмашынып торган әтиләре...

Жылы кулын сузды Сажидә апай,
Жылы яңгыр булды күз яшьләре,
Күңел төбөндәге жыр орлыгы
Исән калды шулай... Жыр яшьнәде...

Карурманнар буйлап кара төндө
Адашыпмы йөргән моңа хәтле —
Жылы сүзгә тилмергәндер ул да,
Жылы кирәк икән моңга хәтта...

Бер юл алгач, инде туктамады,
Ияртте дә китте үзе белән:
«Син тугансың, — диеп, — бу жиһанны
Күрер өчен шагыйрь күзе белән...»

Язмыш арбасыннан төшөп, гүя
Үз йортына аяк басты шагыйрь...
Бәхет ишеге нәрсә — жыры белән
Халкы күңелен киереп ачты шагыйрь...

Үз жылысын кушты йөрәкләргә,
Сүз жылысын — салкын дөньясына.
Ышандырды сынык күңелләргә
Моңлы сазның мәңге сынмасына!

1984

Дәү Әни!

Габдулла Тукайның әнисе Мәмдүдә апайга

Яшеллеккә сусап жәйрәп ята
Жир-анакай, салкын кардан арынып...
Көтә дөнья бер-бер хикмәт тууын —
күкрәп тулган яшь табигать карыны...

Халык арыган, көтеп туры Сүзне
им булырдай жанга, сырхау-чиргә.
Тулгак тота жанын милләтнең дә:
тусын гына — мең жыр шытар жирдә!

Сулыгып зарыгу, өзелеп тансыклауның
әжередәй, бер шаукымлы язда
Татар хатыны — серле Мәмдүдәгә
шагыйрь угыл тудыру бәхете язган...

Гади халык йоклый әле талып
шыксыз империя бишегендә.
Кертми тора патша ят оланни
бозга каткан тормыш ишегеннән...

Нәрсә, Рәсәй?! — Көфер почмагыңны
бер ятимнән әллә күпсендеңме?!

И Мәмдүдә! Ишетеп ул хәлләрне,
кара гүрләрәндә үкседенме?..

Бик күп сулар акты аннан бирле,
Ходай кемне алды, кемне бирде...
Белсә икән Ана үз улының
тапканлыгын Жирдә үз урынын...

Мәмдүдә апай! — «Читлек кошың» синең
кайсы катларында икән күкнең?
Ятим улың күргәннәрне укып,
балачакта күпме күз-яшь түктем...

«Ичмасам, бер дәү әнисе шунда
булмаган» дип үкенеп әрни идем...
Мин Апушка инде шул чагымнан
үзем апай, үзем әни идем...

Кинаядән күңел киңәяме?..
«Тапкан ана түгел, баккан — ана?»
Тик барыбер шагыйрь тамырында —
Мәмдүдә апай каны аккан анда...

Шагыйрь язмышының чишмә башы,
жисми-рухи асылы, әүвәле син.
Дәү Тукайны тапкан бөек Ана —
һәр шагыйрьгә бүген — Дәү Әни син,
Дәү Әни син!..

2001, 26 апрель

Казанда – Тукай

Ник дисәм шулай зэвыклы,
Ник болай якты бу ай –
Казанда Шигырь бәйрәме,
Кунакка кайткан Тукай.

Ул кайткан очып, талпынып,
Пар канат аргамагы.
Омтылды аңа хисләрнең
Судан пакъ, кардан агы.

И Тукай, дәртле Тукай, дип
Ачыла ишекләре.
И Тукай, моңлы Тукай, дип
Тирбәлә бишекләре...

Кайчандыр, сусап Казанга,
Жан атып әйткән сүзен –
И Тукай, нурлы Тукай, дип
Кабатлый Казан үзе...

Ул тора карап сокланып
Шул изге каласына.
Бар шагыйрьләр жыр язып
Жәйде аягы астына.

Мин Тукайның үзен күргәнем бар,
Өнемме ул, белмим, бер төшме.
Очраттым мин аны берьялгызын,
Кырлай кырларыннан үтешли.

Мин Тукайны тыңлап торганым бар,
Жанга сихәт бирде ул, тәнгә.
«Шүрәле»сен укып чыкты миңа,
Кырлай урманьында йөргәндә.

Мин Тукайга кулым биргәнем бар,
Ышансагыз, ышанмасагыз.
Хаклыгына моның инанырсыз,
Шагыйрь якларына барсагыз...

1978

Рәнжемәсен инде үзе...

Безнең әти Тукайны
яттан белә:
Тормышта нинди генә
жай чыкмасын,
Әйтеп куя шуны шагыйрь сүзе белән,
Шигырен димсең,
мәсәленме,
бер кыйссасын...
Өлкән буын Тукайны
яттан укый,

Безнең буын күбрәк
оятыннан укый...
Яңа буын исә тизрәк сүзлек ачар,
Нәрсә дигән сүз соң әле бу, дип, «уйку»?
Безнең яшьләр бигрәк тату
китап белән,
Тату булмый, китап бит ул
белем бирә!
Тик шулай да «рәхмәт» дип тә
әйталмаган
Татарлар да очрап куя
сирәк-мирәк...
Безнең әти Тукайны яттан сөйли,
Без дә берәз Тукайны
укып үстек...
Укыйлар бүген дә.
Иртәгә дә
Укырлар — туган телдән тәржемәсен...
Үзе генә инде менә
рәнжемәсен...
Рәнжемәсен иде Тукай,
рәнжемәсен...

1987

«Ядкяр»ен укып Тукайның...

Ах, ничек түзмәк кирәк гел
бу өргән этләр белән?
Черкиләр вә кандалалар,
борчалар, бетләр белән?!

Берсе тешли, берсе талый,
берсе канымны эчә.
Тешләмәм дә, таламам да,
дигән идем югыйсә...

Күңелнең затлы гамен бу
тар маңгайлар белми шул.
Син менгән һәр биеклеккә
һәр надан да менми шул...

Караны — ак, акны — кара,
дигезмәкчеләр алар.
Күлмәк урынына көфен
кигезмәкчеләр алар...

Сындырмакчылар рухымны,
көн-төн гаепләп, талап.
«Ядкяр»ен укып Тукайның,
көн саен гыйбрәт алам:

ул яккан ут, ул йоткан ут
жанда ич — мичтә түгел...
Ул ничек калсын өзелми —
ул хәтле нечкә күңел?!

1978

«Ялгыз камера» яки Хөжрә

Укыйм-укыйм да
Туктыйм...
Уф, Аллам!..
«Ялгыз камера» —
Һаман Шагыйрьгә:
Һаман — Тукайга,
Һаман — Жәлилгә,
Һаман — Туфанга —
Уф, Аллам!..
Һаман — ул ялгыз,
Һаман — ул ятим,
Һаман — ул тоткын,
Һаман — ул хаста!
«Ялгыз камера» —
Жимер ишеген!
Чыгар кояшка! —
Житәр дим! Баста!

Тотсаң жирәбә,
Салсаң шобага,
Хәрәмләшеп тә
Чыкмас шомага —
Мондый «иркенлек»:
Ялгыз — ояда.
Ялгыз — өендә.
Ялгыз — дөньяда...
Һаман — ул әсир,
Һаман — ул «дошман»,
Һаман — ул «жүләр».
Һаман — ул хаста...
«Ялгыз камера» —
Жимер ишеген!
Чыгар кояшка! —
Житәр дим! Баста!..

1990

Шагыйрь үлми

Таң алдыннан йолдыз атылды да,
шигъри төнгә нокта куелды.
...Иркенәеп калдыгызмы? —
Жирдә
бер шагыйрьлек бушлык уелды...
...«Жәннәт ишеге» ачыла шыгырдап.
Шагыйрьләрнең гомер озынлыгын
еллап түгел — сана шигырьләп...
...Ә Вакытның аның үз үлчәве,
акыл да чүп аңа, хәйлә дә.
Жир түгел ул — Кояш тирәсендә
бәрелә-сугыла Шагыйрь әйләнә.
Көнчыгыштан аккан көннәр-төннәр...
Айдан егылып төшкән мизгелләр...
Көзгеләргә карап сискәнерлек
бик аз жирдә жаны сизгерләр.
Ә шагыйрьнең әле бер төне бар
түгелә-түгелә шигырь язасы.
Төнгә сүзләр белән тулган авыз —
кемнәргәдер — чәйнәү әгъзасы...
Үтсә үтә вакыт, әмма бетми,
дулкын мәңге тынмый — чайкала.
Жирдә яшәп киткән шагыйрьләргә
шаһит булып күктә Ай кала:

дәшми-тынмый һәм күзен дә йоммый,
һәрбер шигырь юлын күзәтә...
Шагыйрь китабыннан көлә-көлә,
малтабарлар башын төзәтә...
...Берәүләргә бәхет — затлы күлмәк,
жайлы башмак, күндәм, матур кыз.
Газраилнең бәхете — шагыйрьләргә
капкын кору, куеп матур кош...
«Шагыйрь үлгән, — дигән хәбәр китә, —
ялгыз куышында бикләнәп»...
Юк, бикләнми шагыйрь, ачыла гына,
ятагында ятмый бөкләнәп...
Айга асылынып үлүләрне
көтмә бездән, шомлы Газраил!
Шагыйрь үлсә, берәз һәркем үлә, —
аңлый микән шуны азрак Ил?!
Юк, үлми лә Шагыйрь, яши һаман,
кала жирдә булып матур төш...
...Суынып бетмәс борын тук авыздан
суырып чыгарылган алтын теш,
«Ник мин Шагыйрь теше түгел!» — ди дә
сүгенә-сүгенә китә базарга...
...Исән шагыйрь исә, яшәп калыйм
үлгәнче дип, утыра язарга...

1994—1995

Өзелмәс өмет

«Бетте көч, сынды кылыч» дип
Өзелсә дә тыннарың, —
Ялгый кылларын сазыңның
Милләтнең кыз-уллары.

Кулыңда сөңге-каләмең —
Һәр жаһилгә чәнчешле.
Син шигырь белән чыныккан,
Син сүзең белән көчле!

Син хаклык белән кораллы —
Хаклыкның жиңү мәле
Кайчан да булса килмичә
Калганы юк ич әле...

Син безгә өмет күк кирәк,
Һәр заман, бәгырь — Тукай!
Шагыйрьләр әүвәл-әүвәлдән
Милләтнең жаны бугай...

Жир йөзәндә моң вә көйсез,
Коры көч белән генә
Яшәве котсыз, күңелсез —
Һәр халык моны белә.

Бил бирмәгән, Тел бирмәгән,
Сер бирмәгән ил генә
Үз урынын вә үз тамгасын
Жир шарында билгеләр!

Өзелгән өмет түгел син,
Өзелмәс өметебез.
Беләк түгел, белек белән
Дан алган жегетебез!

«Гаделлек һәм Өмет жырын
Күңелгә беркетегез!»
Дигән күк, һаман очасың,
Тукай — тау бөркетез,
Тукай — жан бөртебез!

2006

Кирәклеген белдереп...

Жир йөзендә барча халык
Кояшлы да, Айлы да.
Без әле шуның өстенә
Габдулла Тукайлы да...
 Бар ла ул бик зур шагыйрьләр
 Бүтән халыкларның да...
 Бардыр ул әйтер сүзләре
 Телсез балыкларның да...
Әмма Тукай ярып әйткән,
Тел яшереп тормаган.
Юккамыни күпме «аучы»
Аңа тозак кормаган...
 Кадерен бел зу-у-р Шагыйрьнең,
 Ул бит — дөнья изгесе...
 Ижекләп өйрән ижатын,
 Анысы — тормыш көзгесе...
Андый язмыш Жир шарында
Шагыйрьләр арасында
Булды микән тагын берәү —
Эзләнеп карасыннар!..
 Бар кешелек дөньясына
 Кирәклеген белдереп,
 Мәңге яшәр Тукаебыз,
 Елатып вә көлдереп!..
 Милләткә һәм Туган телгә
 Терәклеген белдереп!

2013

Шигырь бәйрәме, имеш...

Шигырь нуры биләп алган Казан күген,
Бәйрәм бүген, шагыйрьләргә бәйрәм бүген.
Жыйнадылар зур мәйданга картын-яшен,
Чакыргандай зур мәжлескә алдан дәшеп.
Әйтерсең лә Тукай үзе кайтып төшкән —
Шәп шигырьләр яңгырар бүген яңа пешкән.
Кайнар шигырь — коймак күк табадан төшкән.
Дулкынлана һәрбер шагыйрь тыштан-эчтән.
Бәйрәм булгач, булыр татлы чәкчәкләр дә,
Шагыйрәләр өчен — алсу чәчәкләр дә.
Өметләнмә, шагыйрь дустым, әмма ләкин
Чәкчәгә дә, чәчәгә дә безгә ләкми.
Яңа шигырь укыйм Шигырь бәйрәмендә,
Байларынан көтмим чәчәк бәйләмен дә.
Бәйрәм икән, самавыр куй, чәйгә чакыр,
Тамак кипкәч, чәй эчәрбез берәр чокыр...
Кесәң бай бит, милли жегет, түгел такыр,
Такыр башның кесәсендә ятмас бакыр...
Шигъри бүләк апкиләбез бәйрәмгә без,
Үзебез чын сабыйларга әйләнәбез.
Ерак түгел юкса Милли үзәгә дә,
Бу мәнсезлек үтте тәмам үзәгемә...
Ник жыймаска шагыйрьләрне шунда чәйгә?..
Хәтерләмим берәр байны, табын жәйгән...
Бу шигыремне ишеткәчтен, китәр көлеш,
Китәр шау-шу, пышылдашу, имеш-мимеш...
Бер пәрәмәч, бер чынаяк чәйгә сусап,
Шигырь бәйрәменнән алжып кайтып килеш...

Тукай бүләге

Һәммәсенен дә иң зур теләге:
Аласы иде Тукай бүләген...
Талантымы — нур, хезмәтеме — зур,
Әллә тазарак муен-беләге?..
Бәхәсләшәләр, дэгъвалашалар:
Тукай бүләге кемгә эләгер?..
Тукай бүләге безгә бит инде
Күптән «эләккән» — күпкә элгәре!
«Туган тел»дәнме, «Шүрәле»дәнме —
Кемнәр бүләктән мәхрүм калганнар?..
Тукайның энже-мәржән сүзләрен
Укымый калган мәллә наданнар?!
Бармы иңендә ак канатларың?
Бармы жаныңда чапкан атларың?
«Очам» дип, бәлки, уйлыйдыр күпләр
Жай гына эзер юлдан атлавын?..
Тукай бит инде безгә сүзен дә,
Хәтта үзен дә бүләк иткән ул,
Туган халкына иң зур мирасын —
Янар йөрәген биреп киткән ул...
Без һәммәбез дә шагыйрь кулыннан
Дәү бүләк алган апа-абыйлар:
Бүгенгә хәтле шигырь факелын
Сүндерми барган өлкән сабыйлар...
Бу сүзем белән кемдер тажына,
Кемдер данына тиясем килми:
Без барчабыз да бала чактан ук
Тукай бүләге иясе инде...
Башны Шагыйрьгә иясе инде...

2004

Шагыйрь һәм капитал

Елуйсыңмы, Капитал?
Көләсеңме, Капитал? —
Банкротка чыкты Шагыйрь —
беләсеңме, Капитал?..
Базар түгел, кибеткә
бармас булды, Капитал!
Бу уенда иң оттырган
Парнас булды, Капитал!
Шигырь үзе — зур байлык,
түләсәләр, Капитал!
Шагыйрьләр дә яшәр әле,
үлмәсәләр, Капитал!
Шагыйрь халкы чыдам ул,
«Әмма»се бар, Капитал!» —
«Каләм ташламаслар» микән
һәммәсе дә, Капитал?..
Сүз остасы кесәгә
керми сүзгә, Капитал!
Шигъри табышлар да «табыш»
бирми безгә, Капитал!
Шагыйрь ләкин язудан
барыбер бизми, Капитал!
Милләт манарасын бизи
Айлы Тукай, Капитал!

Миллионер Дәрдмәнд тә
жырчылардан, Капитал!
Үзе алтын чыгарса да,
жыр чыгарган, Капитал!
Чыгар дибез безгә дә
бер жай әле, Капитал!
Тукайлы, Дәрдмәндле булгач,
без бай әле, Капитал!

Шигырь мәйданы

Сафлар тигез, дигән булабыз да,
тигез түгел инде тигезен...
Тигезлекне саклап буламы соң,
айкалганда тормыш диңгезе?

Ә шулай да бергә жыелабыз,
көzlәр арты узгач кышлары.
Без киләбез, килми хәлебез юк —
көтеп тора Тукай ышанып.

Сабан туге да бу безнең өчен,
марш атлап узар парад та...
Һәркем килә монда хет бер тапкыр
утырып булмасмы, дип, пар атка...

Таш яуса да жыелабыз шунда,
Жил-давыллап яңгыр койса да.
Шигырь язып монда кем байган, дип,
базар абзыйлары тыйса да...

Без киләбез шигырь мәйданына,
сафлар тигез түгел түгелен...
Ярый әле, шушы мәйдан булган
тигезләргә шагыйрь күңелен...

1996

Сайрашып яшик...

Сабанда сайрашмасаң,
Ындырда ыңгырашырсың...

Татар халык мәкале

Урыс әдипләрен укыйк ләззәтләнәп,
Аңлап бөтен хиссиятен, шигъриятен...
Балын-тозын татып, тоеп хушын-бушын,
Төшенеп һәр ишарәтен, сер-ниятен.

Тукай да бит укып шулай сихерләнгән,
Ижатына хәтта азык, илһам алган.
Бер һавасын сулап, уртақ суын эчеп,
Үзватанга турылыклы булып калган.

Үз милләтен ихлас сөеп, ятлар белән
«Сайрашып» яшәргә фәкать тоткан исәп...
«Ике яклы пычак» булу түгелдер һич, —
Зурлык кына: ятлар телен яттан белсәк...

2008

Шулар өчен...

Дөнья безне зурлап каршы ала.
Әмма менә ничек озата...
Кайберәүләр аннан бик тиз китә,
Кайберәүләр — кала озакка...

Юк, кермиләр алар өлешенә
Башкаларның, сузып кулларын.
Кайчагында хәтта артык кыска
Булып чыга гомер юллары.

Берәүләре аның буыннарга
Саф чишмәләр казып калдыра.
Берәүләре туар киләчәккә
Жырлы хатлар язып калдыра...

Сулган гөлләр өчен сулышын бирә,
Каны белән жирне сугара.
Кулы белән коеп бәхет сынын,
Гашыйк булып үлә шуңарга...

Алар Жиргә, тансык бала сыман,
Зарыктырып кына киләләр.
Йолдызларга тоташтыра торган
Якты күпер салып үләләр.

Шулар өчен Жирнең үзәгендә
Һәйкәл булып мәңге ут яна.
Жир-анакай шундый балаларын
Төшләрендә күреп уяна...

1979

Алда эле имтиханнар

Гаяз Исхакийга

Без яшь чакта Гаяз әфәнде
Китап-сабакларга сыймый иде...
Бик югары белем бирүче
чибәр әби-ханым мөгаллимә
шулай сөйли иде:
«Ул — халыкның, имеш, зур дошманы».
(Бу сүз, әлбәт, өстән кушканы.)
Безгә нәрсә! — Берни белмибез,
ишетмәгән, күрмәгән, укымаган —
тоташ надан...
Ышансак ни, ышанмасак ни...
Ә колакта калган:
Гаяз Исхакий...
Гүя кемдер һаман ишек шакый:
«Ачыгыз!.. Ачыгыз күзегезне...»
«Ул» ерактан, бәлки, үзе безне
кертмәкчедер үзенң дөньясына...
Безгә нәрсә!.. Ярый, Тукай бар, —
анысының да моңлы сазы сына...
...Ә без сынау биреп йөрибез
бөөк татар әдәбиятыннан.
Мөгаллимә әллә оятыннан
безгә «бишле» куя...
Имтихан!
Мин ул имтиханны бүген бирәм...
Мин үз хәлкәемне үзем беләм.
Һәм үземнән кинаяләп көләм:
«Сынау тапшырасың әле алда —

инкыйразың карап тора анда
дүрт күз белән...»
Бетәбезме, әллә калабызмы?! —
Ничә шигыремдә инде шушы
ачыдан-ачы бер сорауны бирәм...
Әнә тагын Гаяз Исхакый
зиндан ишеген шакый:
«Ачыгыз!.. Чыгыгыз дөньяга,
ил яңа, юл яңа, көн яңа —
байрагыгыз булса, жилфердәтеп,
зиндан түбәсенә элегез!..
Ә булмаса, онытмагыз безне,
югалтмагыз,
без бар — белегез!!!»

2001, 30 июнь

Дәрдемәнд үлчәве яки

Үлчәүләрдә – Вакыт

*Дәрдемәнднең 140 еллыгы уңае белән Ш.Камал музеенда
ачылган күргәзмәдә Рәмиевләрнең алтын бөртекләре үлчи
торган көянтәле кечкенә үлчәвен карагач...*

Иске үлчәү... Ватык...
Үлчәүләрдә – Вакыт...
Үлчәүләрдә – гомер,
Үлчәүләрдә – шигырь...

Хискә юмарт шагыйрь,
Сүзгә – саранырак.
Күрер идем үзен,
Үкенеч – ара ерак...

Шигырендә – бүзләр,
Үлчәвендә – сүзләр.
Тигез үлчисеңме? –
Карап тора күзләр...

Дөрөс үлчә Сүзне
Шигырь мисалында.
Әрәм итмә, берүк,
Бөртек, мыскалын да...

Намус, вөждән белән
Итсәң әгәр кәсеп,

Гаделсезлек басар
Үлчәү тәлинкәсен...

Галәм кагыйдәсен
Яши күрмә бозып,
Бөек тигезләнеш
Чикләреннән узып...

Үлчәүләрдә – Заман,
Яхшы белән Яман,
Чынлык белән Ялган –
Тартышалар һаман...

Басар кайсы ягы?
Базар кызган чагы.
Жуйма үлчәү герен,
Гадел хөкем серен...

Үлчәүләрне сынап,
Карап тора халкың.
Бизмәннәрдә – алтын,
Дөнья һаман салкын...

1999, декабрь

Кәрим Тинчурин истәлегенә

Бәллүр кыңгырау күк чылтырап тора
Шушы исем — Кәрим Тинчурин.
Хәтерләтеп милли сәхнәбезнең
Көмеш көзгеләргә тиң чорын.

Борылып карап узган гомерләргә,
Әх, жегетләр, димен, әх, кызлар.
Без түгелме гасыр чатларында —
Жилкәнсезләр, сүнгән йолдызлар?!

Юк, без исән әле... Сүнмәбез дә,
Каләм белән сәхнә барында.
Кара урман саклар халык жанын,
Көчен-моңын саклар — барын да.

Тере жилләр ул жыр-хәбәрләрне
Һәр ягына сибәр дөньяның.
Безнең күнелләрдә гомер бакый
Ул жилләрнең юк та тынганы.

Шул жилләрдә жилфер-жилфер килә
Зәңгәр шәле, Казан сөлгесе...
Тәгәрмәч күк хәрәкәттә сәхнә —
Милләтемнең яшәү билгесе.

...Исеменә сәхнә пәрдәсенә
Чигеп куям, Кәрим Тинчурин! —
Хәтерләтеп торсын Театрның
Шомлы чынбарлыкка тиң чорын!!!

2002

Театрның аның юлы – иман...

Татар театрының 100 еллыгына

Татар театры, гасыр кичеп,
Иман яулап, шөһрәт казанды.
Тамашачысы да, шөкер, бүген
Манаралы, мәчет-азанлы...

Манарасыз калган чакта да ул
Театрга барып сыенган.
Уртаклашыр өчен жан авазын,
Килгән кебек милли жыенга...

Ә Театр үзе, чын тормыш күк,
Ачылып бетмәс сергә төренгән, —
Халык күңелендәге яшерен уйны
Ача-ача сәхнә түреннән...

Халыкның ул сизгер колагы да,
Күпне күргән үткен күзе дә,
Жәрәхәтле, дәрәтле йөрәге дә,
Милли сурәтенен йөзе дә...

Көлдәрә дә, елата да безне,
Тетрәндереп, гыйбрәт алдыра.
Күрсәтә ул безгә үзебезне,
Рух сынганда канатландыра.

Шекспирдан алып Туфангача
Хисләр океанын кичкәндә —
Татар театры җилкән булган,
Ярдан ярга йөзеп күчкәндә...

Татар театры уйга сала,
Уйга кала кайчак үзе дә...
Карамыйча тора алмый халык
Могжизалы шушы көзгегә...

Сүнгән йолдызны да кабыза ул,
Жилкәнсезне жилдә жилгәрә...
Курчак туге ясап йөргәннәрне
Ташкыннарга агызып жибәрә...

Театрның аның юлы озын:
Дөнья хәятына — сәяхәт.
Дөнья театры «дару» булса,
Ару булыр жирдә сәясәт...

Театрның исә «сәясәте» —
Хакыйкәткә таба юл ачу:
Денгә керсен дөнья денсезләре,
Иманына кайтсын — «юлаучы»...

Бернинди көч житмәс бу жиһанда
Татар театрын тыярга!
Омтыла ул тормыш сәхнәсендә
Һәр татарны бергә җыярга.

Ул мәңгегә шулай булып калыр,
Халык уен уйлап «уйнаса».
Татар театры тумас иде,
Татар үзе Жирдә булмаса!..

2005–2010

Яра

...Сәйдәшебез, имеш, Сәйдәшебез...
Сөйләшегез, әйдә, сөйләшегез,
Жырламыйча гына үскән
Моңсыз яшьләр...
Их, кызганыч,
Күзләремә тула яшьләр.
Сандугачлы авылыннан мәхрүм
Жир баласы...
Жырларыннан ятим калган
Жыр баласы...
Гаебегез түгел дә бит, жаным,
Нихәл итмәк кирәк —
Ил бәласе...
Сәйдәш моңын эчтән көйләмичә,
Ничек йөрмәк туган жиргә басып?..
Үз жаныңнан качып.
...Сөйләшегез, әйдә, сөйләшегез.
Нич югында, керсен телегезгә
Жырлап гомер иткән Сәйдәшебез!

1989

Яшь буынга

Куркытмагыз моңны!
Акрынрак!
Былбыл тавышына
баррикада корган барабаннар!..
Акрынрак!
Палач кулындагы
автоматтай «аткан» гитаралар!..
Көчәнмәгез, зинһар, микрофоннар!
Өркеп качып бетте инде сездән
изге моңнар...
Тонды колак,
берүк, акрынрак!..
Утлы сугыш юлларында туган,
солдат сагышы белән тулган
жырлар
кадерлерәк безгә мең кат,
якынрак...
Микрофоннар түгел,
тол хатыннар жаны
саклап калып
көчәйткәндер аны...
Акрынрак!
Малайларга охшап беткән кызлар!
Кызыйларга охшап калган егетләр!..
Жилдән туган, жылгә очкан
телсез жырлар сезнең
гарык итте ил колагын тәмам...
Көйләгәндә бишек жырын Анам,
бүлдермәгез, зинһар:

«Әлли-бәлли»...
Яраларга дәва —
«Әллүки лә,
бәллүки лә...» —
нәселләргә дәвам...
Акрынрак!
Күңел төпләреннән саркып чыгып,
әргән телләренә ягылып үткән,
Моңлы сазның кылларыннан ташып,
орган күкрәгеннән ашкан күккә
даһи моңнарны сез
куркытмагыз!
Алар безгә мең кат кирәгерәк...
Тамырларга сеңгән шифалы дым —
үзәкләрне өзгән Зиләйлүк-моң —
куркытмагыз, зинһар, ипләберәк...
Магнитофон тоткан тәти егетләр!
Микрофонны йоткан тутый-кызлар!
Әкрәңрәк!
Сәйдәше бар моңның, илһамы бар.
Бар тарихы җырның, бар Ватаны...
Ничек кенә сындыр син, ват аны —
барыбер исән,
җырлый, зурлай белсәң...
...Бик тирәннән әнә сөзелеп-сөзелеп,
былбыл тавышы килә өзелеп-өзелеп...
Якынрак килеп тыңла, йөрәк —
үзе якын, үзе чиксез ерак...
Тыңла, Заман, җырла кушылып син дә
Сандугач һәм Чишмә кебегрәк...

1988—1989

Сәйдәшкә сәяхәт

...Ул көй чыгаручы гына түгел,
Сәйдәш — башка, Сәйдәш — «икенче»...
Ул бит гүя туфрак тәмен татып,
Орлык серен ачкан Игенче...

Сәйдәш композитор гына түгел,
Нота арты нота тезүче.
Сәйдәш музыкада — архитектор,
Көйдән манаралар төзүче...

Ул — аһәңсәз үзе мәңге тынмас,
Нечкә рәссам, нәкыш чигүче.
Ил жанында изрәп тулган Моңны,
Жим шикелле, илгә сибүче...

Сәйдәш, табиб сыман, көе белән
Милләтенен рухын имләгән.
Халык күңеленен моң дәрәясын
Колач жәеп, йөзеп иңләгән...

Моңдашына, әллүкидәшенә
Эндәшкән ул һәрчак «Бәгырь!» дип.
Мин эндәшәм: «Бәгырь — син бит үзең,
Музыкада — бөөк шагыйрь!» — дип...

Тукайлашып, Сәйдәшләшәп кайтыйк
Киң Иделнен биек ярыннан...
Туганлашып, әйдәкләшәп атлыйк
Киң илебез сукмакларыннан!..

*2008, 15 август
Кызыл Байрак*

Анна Ахматовага хат

...Анна Ахматова!
Анна ханым!
Шигырь анасы —
Каләмдәшем минем!
Кан кардәшем!..
Әйтелмичә калган эч серләрең,
йөрәгендә янган шигырьләрең,
бәлки, минем күңелдәдер,
жан кардәшем?!
Синең сиреньнәрдән зират исе килә,
сиреньнәрдә минем йолдыз көлә...
Имеш...
Сирень хәлен сирень генә белә...
Анна Ахматова!
Исеменә хәтле
Жырга ятыш.
Каннар безнең катыш...
Шигырь күкләренең уртасында,
дөнья дәрҗясының читендә
яшәүләре, ай-һай, читен лә
ярым бөркет булып, ярым аккош.
Ят кош, ят кош...
Бу күңелнең изге көзгеләре...
Сез генәме анда чагылып үткән.
Йөз көзгедән ашкан инде күптән
без белгәне...
Мәңгелектә калган мизгелләре
тетрәндерә үткен күзлеләрне.
Дальтоник тел төсле сүзне белми.

Алар өчен салават күпере ни,
туган тел ни...
Жиде төсне аермаган
нәрсә күрсен?
Кара күзлек кия аптырагач,
күзле бүкән үзе, теле — агач...
Ах! Анна Ахматова!
Анна ханым!
Без дә, жаным, яшәп карадык...
Нәзакәтле кызлар мәктәбенен
ишекләрен япкан каралык...
Каеннардан укып белем алдык,
чәчәкләрдән, жирдән, болыттан.
Безнең чорда матур туташлар күп,
тик алар шул телен оныткан...
Чибәрләр күп. Әмма гүзәллек юк!
Тутый кошлар сыман бик тәкәббер
йөрүләре, үз телләрен белми.
Безнең чорда инде мәхәббәт дип
үксеп елый белми беркем, үлми...
Адәм заты бизде мәхәббәттән,
тел тидерә хәтта шигърияткә!
Шәһрезадә кебек изге затка
калмады шул урын, почмак хәтта...
Кырын караш шигырь анасына:
«Маржа бит ул», — диеп Аннасына...
Тел йозакмы
жан кардәшләр арасына?
Жыр тудырган кеше —
мәңге Ана!
Тел тимәсен! Күз тимәсен аңа!

Сүз тимәсен!
Шулайдыр бит, Анна?!
Бәлки, артык биек үреләмдер,
бәлки, сезгә көлке күренәмдер
еллар арасыннан...
Кем түбәнлек теләр баласына?!
Үрелепләр генә аласы ла,
үз йолдызың булып янасы ла...
Анна Ахматова!
Сиңа бүген йөз яшь!
Йөз көзгә...
Кире яктан укысаң —
көзгә йөз.
Шигырендә күрмим бер жыерчык:
Язлы, кышлы, жәйле сиңең йөз...
Беркөн минем туган көнем иде.
Көтмәгәндә бер ят хатын килде,
бушанырга теләп сереннән,
нык зарланды алкаш иреннән...
Үзе көлгән була, күзе көлми.
Һәм исерде тәмам шигыремнән...
...Тышта бүген яшел җилләр котыра,
тәрәзәңне ачсаң, тузан тутыра,
тәрәзәңне япсаң — ялгыз итә,
ялгыз башка кайда урын җитә?
Чыгып китәм җилләр кочагына,
ялкын кирәк, ялкын учагыма!
Анна Ахматова, Анна ханым!
Сиңа бүген нәкъ йөз яшь тула! —
Бер хәл була бүген, бер хәл була:
йә яңа җыр туа,
йә — Мәхәббәт!!!

Катыш моңнар яки Свиридов музыкасы

Урыс моңы сенгән колагыма,
Күмә алмаса да милли моңны...
Рәсәй үзәгендә туып үскән,
Гомер иткән генә аңлар моны.

Ах, йөрәгем! Узып акылымнан
Әллә ниләр тоясындыр күк син.
Свиридов музыкасын тыңлап,
Ник соң әле тыелалмыйча үксим?..

Ачы зары татар халкының да
Катышканмы әллә аңа эреп?
Катышкандыр!.. Калмас кушылмыйча,
Ничә гасыр бергә гомер сөрөп.

Свиридов музыкасын тыңлап,
Күкрәгемдә жеби гүя бозлар.
Бөек талантларның вөжданында
Һәр халыкның моңы-зары сызлар.

1991

Кипсә яшел карасы...

Бирде дөнья кирәкне,
Еламаска өйрәтте...

Хәсән Туфан

...Еламаска өйрәтсә дә,
жырламаска өйрәтә
алмады, шөкер дөньясы...
Жыр исән-сау йөрәктә!
Инде каныгып язмышка,
аны да алса тартып,
еламый да, жырламый да
яшәүдән үлем артык...
Еламаска өйрәтсә дә,
жырламаска өйрәтә
алмады шул дөнья-камчы...
Жәрәхәтле йөрәктә
янсын яра, бәйләмәгез,
саркып торсын, канасын!..
Шагыйрь манып жырын язар,
кипсә яшел карасы...

1987

Сажидәкәй!

Агымсуда, басма өстендә
Керләр чайкый сай жирдә...

Татар халык җыры

Сажидәкәй, керләреңне чайкадың,
Дулкыннарга кердең үзең айкалып.
Ап-ак керләрең жилләрдә, һай, кибә,
Кайда йөзәсең, күренми, Сажидә?!

Чыгып бассан шул басмага бер таңда,
Сагынышып, елап күрешер идек.
Ак канатка саркып чыккан ал канны
Ак яулыктар белән сөртешер идек.

Аймылыштык бер урамда — аяныч,
Аерылыштык, язмыш икән аяусыз.
Сажидәкәй, сәждә кылам җырыңа,
Эзләреңә шигъри ләйсәнем яусын.

Моң агыла, Сажидә, дип, Сажидә!
Җырлар безне очраштырыр кай жирдә?
...Ак басмага басып чайкыйм керемне,
Синең арттан тирән суга керимме...

1986—1988

Йомшак кына елмаюы белән...

Сибгат ага Хәкимгә

Ходай аның шигъри талантына
Өстәп биргән моңлы сабырлыкны.
Йомшак кына елмаюы белән
Жиңеп барган күпме авырлыкны...
Уйчан гына балкып йөрсә дә шул,
Көчле рухлы булган Сибгат ага!
Әле дә булса жылы сүзе белән
Шигърияткә безнең учак яга.
Сүз ишетелә сүzlәр арасыннан:
Хәким кебек яшәп карасыннар!..
Жанга каткан бозлар эри әле дә
Жылы Сүзе, жылы карашыннан.
Гомер буге шигырь сукмагында
Дәгъва кылмый һичбер өстенлеккә,
Жылы Сүзе белән каршы торган
Тәкәбберлек илә мескенлеккә.
Бөтенесен сизеп яшәгән ул:
Өлешләрне кемнәр бүлгәнән дә,
Шигырьләрнең — ничек туганын да,
Шагыйрьләрнең — ничек үлгәнән дә...
Эчке янулары — күзләрендә,
Йөзләрендә балкып торыр иде...
Сибгат ага — нечкә күңел, әмма
Бөркет кебек жаны горур иде!
Күңел жылысыннан бөреләнәп,
Жылы Сүзе күчкән шигыренә.
Йомшак кына елмаюы белән
Һәйкәл куйды шигъри гомеренә!..

1997

Моңсара

Сара ана Садыйковага

Турыгыздан үтеп киткән саен,
Юксынудан жанны моң сара...
Моңнарыңны кушып исеменә,
Жыр чыгардым сиңа, Моңсара...

Жыр чыгарып була, моң чыгармы
Без көйләгән милли көйләрдән...
Тәрәзәләр аша ишетелеп
Торыр микән алар өйләрдән?..

...Кичә урам буйлап, гармун уйнап,
Синен жырны жырлап уздылар.
Йөрәкләргә сарылып калды ул моң,
Үзәкләрне иллә өзделәр...

Гел хәтердә — әллә хак әкият,
Әллә өнемдәге төшмә син?..
Юксынганбыз икән юкка гына,
Гармун телләреннән төшмисең...

1989

Гөлшат Зәйнашева дөньясы

Янәшәдә безнең бер дөнья бар:
Гөлшат Зәйнашева дөньясы.
Шул «параллель» серле дөньялыкка
Ничек кенә барып чыгасы?

Поездлар да йөрми ул төбәккә,
Йөзми кораб, очмый очкыч та.
Бик күрәсең килсә ул мохитне,
Тылсымын чиш, серле ачкыч тап!..

Ул ачкычны миңа күптән инде
Табып бирде сизгер йөрәгем.
Беләм, анда барып житү өчен
Жырга гашыйк булу кирәген.

Ул дөньяда балкый кояшлы күк,
Сайрап тора тургай, былбылы.
Әллә ничә төрле көй чыгара
Шагыйрь йөрәгенен мең кылы.

Анда — шаулый Идел дулкыннары,
Анда — жырлый Урал таулары.
Анда — чәчәк ата саф мәхәббәт,
Анда — яшьлек кыңгыраулары...

Шул дөнъяны күреп кайтыйм дисән,
Билеты юк диеп торма син.
Чарасы шул: Гөлшат апа язган
Берәр жырны тот та жырла син!..

Ишетеп алу белән тавышыңны,
Каршы чыгар Үзе ашыгып,
Гел шат йөзле Гөлшат Зәйнашева —
Жырлар дәүләтенң башлыгы...

1998, февраль

Заһид ага скрипкасы

Бер туктамый уйный һаман,
Тынмый һич тә, кышмы, язмы...
Әллә сезнең кулларда ул
Тукай биргән моңлы сазмы?..

Дәртләндерә, уйландыра,
Моңландыра ул, ни кылмый...
Әллә сезнең жырларда ул
Сәйдәшләрдән күчкән моңмы?..

Мин яратам сезне...

Композитор Рөстәм Яхинга

...Мин яратам Сезне яшерен генә,
Хыялымда назлап иркәлим.
Мәхәббәтем сибә жылы нурын,
Кояшыдай назлы иртәнең...

Мин яратам Сезне эчтән генә,
Сөюләрем җырга әйләнгән.
Һәрбер юлы, һәрбер сүзе аның
Сезнең исем белән бәйләнгән.

Мин яратам Сезне яшерен генә,
Беленмәсә ярар иде, дип.
Өметләнәм үзем, белә калса,
Ул да шулай янар иде, дип.

1979

Ак баяны Рокыя апаның

Алсуланып жәйге таң атканын,
Моңсуланып кояш баеганын
Үз телендә әйтеп бирде безгә,
Рокыя апа, синең баяның.

Әллә ничә гармун арасыннан
Аерып була шушы тавышны:
Чын безнеңчә дәртле җилкенүне,
Чын безнеңчә милли сагышны...

Еллар аша, озын юллар аша
Син күтәрәп барган баян ул!
Үзәкләрне өзгән татлы моңнар
Каян килгән сиңа, каян ул?!

Идел төпләрендә утырып калган
Юшкын-зарлар шулай чыгамы?
Ашкындырып-юшкындырып жанны
Яшәү насыйп гармунчыгамы?

Рокыя апа гына шулай уйный,
Шулай жырлый, шулай моңлана.
Күкрәгенә кыскан баянына
Үзе — бала, үзе ул — Ана...

«Алмагачлар» белән «Әмреяз»ны
Сыздырганда, күңел кузгала.
Үкси-үкси көлгән сыман итеп
Уйный ала бары кыз бала.

Идел буйларында туып үскән
Бу моңнарга сәхнә тар төсле...
Халык кызы, халык сандугачы
Син — күптәннән Халык артисты!

1993

Хатын-кызны сөеп зурлавы...

Рәшит ага Ваһаповка

Тау астыннан кабат бәреп чыкты
Өзелеп торган чишмә жырлавы...
Кайтаргандыр аны, бәлки, безгә
Мәхәббәтне сөеп зурлавы, —

«Нурия»ләр, «Фирдәвескәй»ләрне,
«Зәйтүнәкәй», «Әлфия»ләрне —
Моңы белән назлап иркәләве,
Жыры белән тәрбияләве...

Үзе моңлы, үзе шат тавышлы,
Жырчы булу сере шулдыр ул.
Сулышы киң, гүя су агышы,
Нәзек күңел нечкә кылдыр ул...

Күңелләрне нурлап сафландыра
Кызлар халкын зурлап сөюе:
Карлыгачка, сандугачка тиңләп,
Акчарлагым, сылуым, диюе...

Мәхәббәтне яңартырлык яңа
Таныш моңы иске көйләрнең:

Нинди йомшак, ягымлы бу аһәң,
Үбеп алып, кочып сөярлек...

Аһ, ул жырлар, яшьлек дәртен кабызып,
Йөрәкләрне эретеп жылытыр...
Урмандагы «карт аю» да, ишетеп,
Картаюын шундук онытыр...

Сайрар кошларны да «уйга салыр»
Рәшит Ваһаповның жырлавы:
Татар кызларының уңганлыгын
Жырга кушып, сөеп зурлавы...

2006

Зәңгәр күктә – алтын ай

Фәридә апа Кудашевага

Бирсә бирер икән Ходай моңны!..
Фәрештәләр тавышы – Фәридә.
Тонып калган бу моң һәр йөрәктә,
Яшәп калган бу моң һәр өйдә...

Бу сагышлар – су агышларымы,
Кәккүк тавышымы? – Илаһи...
Бер тетрәтә жанны, бер тибрәтә –
Фәрештәдән тавышы, билләһи...

Уралыплар аккан курай-моңмы,
Агыйделнең камышларымы
Шаулый шулай?..
Гомер көзләренен
Әллә үтеп барышларымы?..

Төнге күкнең зәңгәр бәрхетенә
Чигелеп калган алтын ай сыман...
Шушы тавыш зарлы йөрәгемә
Ягылып калган сары май сыман.

Бәгыреңнән чыккан моң-сурәтне
Шулай ишетәм, шулай күрәм мин.
Житми монда гади сүзләр генә,
Шигырь яздым шуңа күрә мин.

1990

Син бәхетсез түгел, Илһам!

Илһам Шакировка

Бу дөньяда иң бәхетсез кеше —
Мин, дип, сине кемнәр әйттерде?
Нинди ил бу, нинди затлар иле —
Калдыралар актык хәтерне.

Кемнәр алар күңел кыңгыравын
Чылтырамас хәлгә житкергән?
Үз жаныннан яралган моң-жырны,
Танымаска теләп, чит күргән?

Кем ул сине, рәнжеп язмышыңа,
Үрелдерде канлы каләмгә?
Ник ачасың аңа йөрәгеңне?
Ник жырлайсың әтрәк-әләмгә?

Жан кадерен белмәгәннәр өчен
Жыр кадере жирдә булганмы?
«Без бәхетле» дисә, мин аларга
Төкерәм тик күңелем болганып!

Шундый туклар, шундый жирәнгечләр,
Күзләрендә юк моң бер тамчы.
Мин бәхетсез димә син аларга,
Син бит Илһам, син бит илһамчы!

Алар әйтсен, алар үкенсеннәр,
Көенсеннәр — көе булмагач.
Үсми калган тал-тирәкләренә
Бер былбыл да килеп кунмагач.

Тик без яккан учак жылысында
Жылыналар алар, белмичә...
Жыр сузарга житми сулышлары,
Такмаклары шунда берничә...

Иблис шуннан бетмәс ләззәт таба,
Алар — көнче, алар — явызлар.
Гафу ит син безне диеп килмәс
Беркайчан да агач авызлар.

Син бәхетсез түгел, дустым Илһам!
Ил бәхетсез — анысы икенче...
Жырчы гына түгел, ул сүзләренә
Әйтте инде хәтта игенче...

Галиме дә әйтте, шагыйре дә,
Әйтте күпме газиз аналар...
Аһ, шул сүзне әйталмаслык булып
Үссә икән яшыләр, балалар!!!

Эчтән тынып калган ирләр күпме!
Жәрәхәтен каплап, ярасын.
Аһ, милләтем, яраланган килеш,
Ничә гасыр шуышып барасың!

Бу дөньяда иң бәхетсез кеше —
Мин, дип әйтсә илһам иясе,
Кала безгә, һәммәбезгә бергә,
«Чукунып китсен дөнья!» диясе...

Юк, без бүтән кабатламыйк аны,
Әйтсен әнә ач күз җаһилләр.
Газапларны җырлап җиндегез, дип,
Җир-анабыз безне бәхилләр.

Алла хакы, атаң-анаң хакы, —
Безнең бәхет кыйммәт, газаплы.
Бөтен бәхетләрдән кадерлерәк
Җырлы, моңлы рухи азатлык...

1994, 24 июнь

Син жырлаган чакта

Син жырлаган чакта тынып калам,
Кузгалырга кыймыйм урынымнан.
Адашам мин кереп моңнарыңа,
Әйтерсең лә алар кара урман...

Һәммә нәрсә жырлай, бер мин жылайм,
Бар дөньямы күмә синең моңың.
Мин әсирең шунда, мин — бер колың,
Аңлаталсан аңлат серен моңың...

Син жырлаган чакта — дөнья гүзәл,
Авырлыктар килсә, аңа түзәм.
Бер канатсыз кинлекләргә очам,
Бер корабсыз дәрәяларны гизәм...

1977

Жиңу хисе сеңгән тавыш ул

*Мөһирә апа Булатовага
90 яшь тулу уңаеннан*

Күзләремне тутырып карап калдым,
киек казлар очып үткәндә...
Очар коштай, җырлар канатында
кайтабыз без кайчак Үткәнгә...

Аһ, ул үткән еллар... үрле юллар...
ул Сәйдәшләр... Нәҗип Җиһаннар...
Гүя алар җыр-моң жәүһәрләрен
Ил төбеннән сөзеп җыйганнар.

Аһ, ул еллар... Шаулы ул «дулкыннар»...
«Алтынчәч»ләр, Муса Җәлилләр...
Күңелләрне биеклеkkә дәшкән
дәртле Чорга — гүзәл дәлилләр...

...Сыек җырлар үрчи бүген илдә,
кайнар хисләр сүрелеп суынган.
Ничек аңлатырга таң балкышын
көн авышкач туган буынга?!

Аһ, ул ахак таңнар... Саф аһәңнәр...
Мөнирәләр... Рөстәм Яхиннар...
Бик еракта янрап торсалар да,
йөрәгемә чиксез якыннар.

Сагындыра галибанә жырлар
ижат иткән чагы халкымның.
Бармы өмет кабат кабынасына
заяларга янган ялкынның?..

Мин сагынам бүген «Сагыну» жырын, —
тетрәндергеч олуг сагышны.
Мин юксынам Мөнирә апага хас
жиңү хисе сеңгән тавышны...

Ул тавышта ярсу дулкыннарның
кыяларга бәрелеп шаулавы.
Кан-яшь түккән Тугзак аналарның
оланнарга бәхет даулавы.

Бөөк чорлар белән бергә генә
бөөк жырлар илдә туа ул...
Биеклектә тоткан татар жырын,
хәтерләтеп алсу таңнар нурын —
Мөнирә апа Булатова ул!..

2004, май

Әлфия апа – үзенә бер!..

Әлфия апа Авзаловага

Күпне күргән Апам бу, дим,
Карыймын да йөзенә бер.
Жырчылар күп бездә, шөкер,
Әлфия апа — үзенә бер!..

Хөрмәтемне көйгә салып
Әйтим әле үзенә бер:
Тыңлаган саен сокланам,
Әлфия апа — үзенә бер!

Йолдызлар арасында ул
Унга түгел — йөзенә бер.
Йөз дә түгел, мең дә түгел,
Әлфия апа — үзенә бер!

Үз иткәнне күрсен безнең —
Гөлләр сибики эзенә бер.
Кадерен белә туган халкы,
Әлфия апа — үзенә бер!

Жырлаганда, үзенә дә
Үзәкләре өзеләдер...
Күңелләргә һәрбер жыры
Әнже булып тезеләдер.

Сирәк жырчы икәнлеген
Ул үзе дә сизенәдер...
Былбыллар бар бездә, әмма
Әлфия апа — үзенә бер,
Әлфия апа — үзенә бер!..

1994, гыйнвар

Жырым-юлдашым

Хәмдүнә Тимергалиевага

Язмыш кыры буйлап
Китеп бардым ялгыз,
Язмыш жырын алдан белгәнгә.
Жыр кул бирде миңа,
Жыр юл бирде миңа,
Гомер баскычларын менгәндә.

Тотынышып икәү
Жыр-юлдашым белән
Уздык инде байтак араны.
Жырлый-жырлый елап,
Жырлый-жырлый көлеп,
Үрләремә менеп барамын.

Бер без генәмени
Бу дөньяга үги,
Үксез моңлы жаннар меңләгән.
Жырлап алдым үчне,
Жырдан алдым көчне,
Үткелләрне үттем үрмәләп.

Язмыш сезнең юләр,
Уен гына, диләр,
Тик жырларда булмый алдашып.
Моңлы балаларның
Бәхете далаларда
Кала микән әллә адашып?

Абынсам да түзәм,
Кагылсам да түзәм,
Сүнгәндә дә дөрләп кабынам.
Белеп түзәм икән,
Дөнья гүзәл икән,
Гомерең бусе җырга табынсаң.

Яшьлек рәшә инде.
Өмет дәшә мине —
Алда нинди җырлар көтәдер.
Яшь аралаш көләм,
Яшь аралаш җырлыйм —
Тормыш баскычлары текәдер...

Җыр-юлдашым белән
Җитәкләшеп киләм,
Бәхетләренең югын бар итеп.
Мәхәббәтем килер,
Беркөн кулын бирер,
Канатына алыр пар итеп.

Җырлап кайгым басам,
Җырлап күңелем ачам,
Иртәләрем моңлы, кичләрем.
Кемнәр өчен тагын
Өзелеп җырлар чагым —
Бар бит әле сез, дус-ишләрем.

1990

Мәшһүр нәфис сүз остасы

Айрат абый Арслановка

Мутланышып кайчак кызлар белән
Саний идек бармак бөгепләр:
Казанда бер унлап ир бар микән
Айрат Арсланов кебекләр?..

Гашыйк булып йөрдек читтән генә,
Кызлар үлә – гашыйк булмаса...
Театрдан башыбыз чыкмас иде,
Таһир булып әгәр уйнаса...

Арыслан күк мәгърур атлап кына
Чыгулары сәхнә түренә!
Шундый чакта миңа туган халкым
Айрат абый булып күренә.

Ә телендә аның – сайрый былбыл,
Ә телендә – яшен чаткысы.
Ике телдә бердәй яклады ул
Кешелек һәм Кояш яктысын!..

Еллар узды, төрле жырлар суздык.
Әле дә санийм бармак бөгепләр:
Сирәк шул ул андый чын артистлар,
Сирәк шул ул андый зур артистлар –
Айрат Арсланов кебекләр!..

1991, август

Татар артистына

Көнбатыштан алып Көнчыгышка,
Төнъягыннан алып Көнъякка —
Дөнья гизгән татар артисты ул,
Зур илче дә үзе, кунак та...

Жырларыннан ашып, Айга менде,
Хыялларын сузды Галәмгә,
Һәр йөрәккә илтте милли моңны,
Әверелеп милли сәламгә.

Шахталарга төште жыр-моң булып,
Өзелгәндә үксеп яшь гомер...
Кадерсезлек каберенә төшсәң,
Бәгыреңә утырыр ташкүмер...

Корыч койган кырыс ирләрне дә
Моңы белән назлап эретте.
Адашканга юлда — маяк булды,
Үлә язганнарны — терелтте...

Күкләр гизде, дингезләрдә йөзде,
Жәяүләп тә чапты, атта да...
Бишектәге бәбигә дә кайтты,
Ак сакаллы зирәк картка да...

Жыр көттеләр — бөркеттән дә горур
Егетләр дә, сыгып жир маен.
Артист йөрәгеннән саркып чыккан
Зарлы халык моңын — Жыр маен...

Рәхмәт игенчегә

Ачның күзе икмәктә,
Тукның күзе — хикмәттә...
Татар халык мәкале

Мин игенче түгел.
Авылымда
Иген чәчеп, иген икмәдем.
Ә шулай да дөнья табынында
Минем дә бар хәләл икмәгем.

...Жылы туфрак, яшь буразна исе
Яшътән сеңеп калган чәчләргә...
Бәхетле мин, туры килмәсә дә
Үзем урып, үзем чәчәргә.

Игенчедән калдым мин өйрәнеп
Жирнең ямен, тәмен белергә.
Минем хезмәтем дә, вакыты җиткәч,
Тук башаклар кебек өлгерә...

Бәхетле мин! Рәхмәт игенчегә! —
Күз төшәрлек булгач хикмәткә...
Гомерем буге ләкин бурычлы мин
Хикмәт серен ачкан Икмәккә!!!

1985

Тугра сере

Рәссам Нәжип әфәнде Нәккашка

Аһ, тугра, тугра, тугра!..
Минем шигъри мөһерем.
Бизәккә әйләнгән исемем,
Гөлгә әүрелгән серем.
Аһ, тугра, тугра, тугра...
Гүзәл хисләр тудыра.
Күңелләргә тарихымның
Серле моңын тутыра.
Үрмәле гөл сабаклары
Үрелгән хәреф-жепкә.
Укыймын да сокланамын
Оста куллы Нәжипкә.
Шигъриятле хәрефләргә
Йөрәк жылысы иңгән.
Туры килеп торадыр күк
Исемен жисеменә.
Аһ, тугра, тугра, тугра,
Чәчкәдәй балкып тора.
Тамып калган ядкарь-тамга
Күңлемә нур тутыра.
Сулмаса иде шул гөлем
Көзләрен дә, кышын да.
Бизәп торыр әле, бәлки,
Китабымның тышын да.
Аһ, тугра, тугра, тугра,
Могжиза нидән тора?..
Беләсен килсә, үзеннән —
Нәжип Нәккаштан сора...

1993, 30 июнь

Кеше – мәңгелек

Бөөк сынчы Бакый ага Урманчега

Таш һәм Кеше —
 гүя бу жиһанның
Хәтере ул төрле яшътәге.
Кеше бүген Ташка
 йөрәк куя,
Тибәрме ул йөрәк,
 яшәрме?
Нәзакәтле бер моң ишетелә
Бик ерактан — гасыр башыннан...
Кем ул жырын яза, уй-моңнарын,
Тавышын яза Болгар ташына?!
Бераз туктап, соклангандай итеп
Карап тора үзенәң эшенә...
Ни могжиза?! — Кинәт тылсым белән
Әверелә бу таш Кешегә!..
Телгә килә: «Дустым», — диеп, үзе
Эндәшә үк карап сынчыга.
«Мин таш инде. Ә син — адәм заты.
Күреп торам, таш күк син чыдам...
Бакчы, Бакый, үзеңә дә, бәлки,
Әйләнергә ташка вакыттыр...
Зинһар, гафу, үпкәләмә тагын,
Ихтимал, бу сүзем артыктыр...
Мин бит болай гына, үртәп кенә,
Таш мин, әлеге дә баягы...»
...Кушылырга сүзгә теләгәндәй,
Биеп куя сынчы таягы.

Ул да бер иптәше инде аның,
Анысына да күптән жан кәргән.
Жылы кулы Бакый-тылсымчының
Таякка да сулыш, жан өргән...

Сынчы дәшми. Дәшәр иде — курка:
Таш белән син кара сөйләшәп...
Һичкем күрми. Ул тын гына елый,
Тамагында — төер, күз яше...

Үзе «гаепле» шул: Пигмалион —
Үзе коеп, үзе терелтте.
Гажәп тә соң, салкын бер таш аның
Ни дип әле күңелен эретте...

Ә шулай да булмый сүзсез калып,
«Таш йөрәк» дип рәнжи күрмәсен...
Белеп торсын, жан индеме инде, —
Димәк, мәңге бакый үлмәсен...

«Дустым, — диеп, аңа сүз кушты ул, —
Фани дөнья, диеп йөрсәк тә,
Кеше — бакый, рухы мәңге яши,
Жир куенына беркөн кәрсәк тә...

Кабер ташы ул бер истәлек тик
Туган, үлгән елны язарга...
Ә Кешегә, дустым, һәйкәл кирәк,
Кабер ташы гына аз аңа!..

Сөйләп кенә аңлап бетермәссең,
Иң яхшысы — жыру жырлыйм бер...
Мин — ижатчы: көлеп куям кайчак,
Башны ташка куеп жылыйм бер...»

Таш йөрәкләрне дә йомшартырлык
Моң тирбәлә. Картның — үз жыры...
Хәйран калып, аны тыңлап тора
Тәрәзәдән кергән «кыш нуры»...

1987

Хыял сыман чынбарлык

Дусларым А. белән 3-га

...Монда Вакыт, тәнгә-жанга сихәт биреп,
Ашыкмыйча гына ага, хәлгә кереп...
Монда килсән, барча борчу-хәсрәтләрән
Язгы боздай агып китә, жебеп-эреп.

Монда тормыш бара бирә үз жаена,
Һичбер кем дә дөнья кумый этә-төртә.
Үзең ашыкмасаң, вакыт ашыкмый ул,
Сабыр гына үз көенә тартып кертә...

Бу мохиттә мәрхәмәткә корылган тик
Музыка да, жырлашу да, шигъри моң да.
Ярый әле шушы «почмак» бар килергә,
Жаным-тәнем ял итәдер фәкать монда...

Монда — Иман, монда — киңәш, монда — ярдәм,
«Чара күрү» юк биредә ашык-пошык...
Жәрәхәтле хәтеренә имләгән күк,
Ихлас гәпләшүләрдәнме — жанга ышык.

Монда гажәп: сүнәп тормый мичтә учак;
Күңеләң күшеккәнме — жылын, эчәң бушат:
Тыңлаучы бар — очып китми сүзең жилгә...
Бу — аларның яшәү рәвеше, күптән килгән...

Андый затлар белән бәхет — аралашу,
Тугры калып, санасыннар гына тиңгә...
Алар — зирәк, алар — сирәк, алар — кирәк
Ялгызлыктан салынып төшкән канат-иңгә...

Мин дәрвиш үк булмасам да яшьлегемдә,
Тормыш корып калыйм диеп тырышмадым...
Ә шулай да бу мохиттә мине беркем
Үкендереп кимсетмәде, орышмады...

Гомеремнең болыт сарган ай-көннәрен
Шигырь язып кына жиңдем димәс идем...
Алай гына жиңеп булса, каләм куеп,
Дуслар эзләп бу ишеккә килмәс идем...

...Бу — әкият түгел, алар әле дә исән,
Кем ышаныр, суына төште ара, дисәм...
Заман башка... Буын — бүтән... Һәм олгаю...
Ә бу шигырь — яшь аралаш бер елмаю.

2011

Тантаналы ант

*Татарстанның беренче Президенты, халкы тарафыннан
икенче тапкыр Илбашы итеп сайланган хөрмәтле
Минтимер Шәрип улы Шәймиевкә багышлана*

Кояш яна бирсен,
Вакыт бара бирсен,
Жир әйләнә бирсен,
Идел ага бирсен...
Жилләр исә торсын,
Урман үсә торсын,
Бер кавымга гына
Гавам тынып торсын, —

Мин Ант итәм бүген,
Мин Ант итәм аңа!
Тәңре!.. Күкләр!.. Алла!..
Ватан!.. Атам!.. Анам!..
Халкым!.. Нәселем-Атым!..
Тугры затым — атым!
Мин Ант итәм сезгә, —
Тантаналы Антым...

Бүген мин ант итәм...
Шанлы Сөембикәм!

Әби-бабаларым!
Ай-манараларым!..
Үбеп Ил Канунын,
Мин Ант итәм бүген:
Шаһит булып калсын
Жирем, Суым, Күгем!..

Мин Ант итәм сезгә
Жаным-тәнем белән,
Каным-даным белән
Һәм Иманым белән.
Ирек кирәк безгә
Һәм Мәхәббәт кирәк!
Акыл булса башта,
Жанга — Намус терәк...

Шушы Иман белән
Без яшәргә хаклы.
Омтылырбыз шуңа
Бергә-бергә, халкым!

Мин Ант итәм Сина:
Житкән кадәр көчем,
Берни кызганмаска
Синең Бәхетең өчен!!!

Саулык-байлык белән
Жирем яшәсенгә,
Болын-кырларыбыз
Күкрәп яшәрсенгә,
Чәчәк атып дуслык,
Илләр имин булып,
Идел-Йортның рухы
Кабат яшынәсенгә!!!

Горур булсын башлар,
Жыерылмасын кашлар,
Сүрелмәсен йөзләр,
Көлеп торсын күзләр...
Изге булсын хисләр,
Чәчәк атсын Хыял,
Өзелмәсен Өмет,
Эшкә ашсын Сүзләр!..

Тыныч булсын картлык,
Бәйрәм итсен шатлык,
Төзек булсын йортлар,
Балкып янсын утлар.
Гөрләп торсын туйлар,
Якты булсын уйлар.

Ачык булсын юллар,
Имин булсын еллар!..

Мин Ант итәм Илгә
Омтылырга бергә
Мәңге — хәрәкәткә,
Мәңге — бәрәкәткә.
Тыгыз бердәмлектә —
Рухның терәткече,
Ныгыр шул чагында
Дәүләтебез көче!..

Ишетер безне Дөнъя,
Күрер безне Жиһан,
Болар, диеп, шөкер,
Чәчелгәнне — жыйган...
Таныр исемебезне,
Тояр жисемебезне,
Күрер Яңабызны,
Белер Искебезне!..

Галәм гарасаты
Төшәр Жир башына.
Заман зилзиләсе
Төшәр Ир башына...
Иле, Халкы өчен
Бөек Жаваплылык,
Горур Саваплылык
Төшәр Илбашына...

Торык-торгынлыктан
Һәммәбез дә гарык.
Шөкер, рухыбыз исән,
Туктап калмыйк, арып...
Килер шундый көннәр —
Сәлам бирер безгә
Тигез күреп — Шәрык,
Тиңе күреп — Гарәб!..

Үссен һәрбер Милләт,
Яшәсен бар Халык,
Бай мәмләкәтләрдән
Тизрәк үрнәк алып,
Дөнья сүзләренә
Кушылырбыз без дә
Гайрәтле вә моңлы
Туган телебездә...

Мин Ант итәм сезгә
Аклаучы булырга,
Саклаучы булырга,
Яклаучы булырга.
Йөрәгемне ачып,
Жил-давылга каршы
Һәрвакыт иң алдан
Атлаучы булырга!..

Без яшәрбез мәңге
Бик бәхетле, тыныч.
Ычкынмаса акыл —
Чыгып кыннан кылыч...
Гел янәшә торса
Икмәк белән Хикмәт.
Зирәк халык кына
Рәхәт гомер чикмәк...

Бөек халкым минем —
Илнең дәүлеге ул,
Жирнең байлыгы ул,
Рухның саулыгы ул...
Мәсләк безнең ачык,
Максат безнең анык.
Берәм-берәм сезгә
Телим хәерле юл!

Жилфердәсен жилдә
Безнең милли әләм.
Дөнья илләренә
Бездән кайнар сәлам!
Ватан-Ил каршында
Мин Ант иттем бүген:
Шаһит булып калсын
Жирем, Суым, Күгем!..

1996, март

Рәхмәт Сезгә!

Хәлләремә кергән һәр Кешене
Кертер идем бүген жырыма:
Исемнәрен генә искә алсам да,
Жаным эри, күңелем жылына.

Бик якын да алар, бик ерак та,
Берни миннән дөгъва итмиләр.
Йөзләре тик һаман күз алдымда:
Үзе көләч, үзе житдиләр...

Мин, аларга борылып карый-карый,
Рәхмәт укып, кулым болгыймын.
Күпме шатлык сыйган ул рәхмәткә
Һәм ничәмә-ничә елгы моң...

Һиммәтбану

Татар хатын-кызларына

Исемнәрең матур, Һиммәтбану,
Бу исемнең бардыр хикмәте:
Бу исемдә чагыладыр барлык
Күркәм сыйфатларның кыйммәте...
Һиммәтбану, — димәк, уңган хатын,
Омтылучан изге максатка.
Тормыш бездән гел тырышлык сорый,
Михнәтләрдән арып талсак та...
Һиммәтбану, — димәк, кыю хатын,
Жегет хатын — көчле, гайрәтле.
Бу сыйфатлар кирәк һәммәбезгә,
Гомер юлы авыр, гыйбрәтле.
Һиммәтбану, — димәк, юмарт хатын,
Игелекле һәм дә ярдәмчел.
Кешеләргә кылсаң игелекләр,
Ходай үзе булыр ярдәмчең...
Һиммәтбану — дәрәжәле хатын,
Намус белән абруй казанган.
Нинди авырлыклар килгәндә дә,
Сабыр булган, түзгән, азмаган.
Һиммәтбану, — димәк, игътибарлы,
Кешеләргә һәрчак хөрмәтле.
Шундый гүзәл хатын-кызлар гына

Олуг итәр безнең өммәтне.
Һиммәт иткән — морадына житкән,
Шундый затлар гына көчлеләр.
Бишмәт белән түгел, һиммәт белән
Бәһаләнә җирдә кешеләр.
Исемен матур бигрәк — Һиммәтбану,
Бу исемдә гүя сихәт бар.
Шулар мәллә һәрбер хатын-кызны
Ханым итә торган сыйфатлар?

Кайный Казан

Казанның 1000 еллыгына

Ватанымның тажыдыр син, Казаным!
Татарымның хажыдыр син, Казаным!
Мең яшәгән, мең яшәрсен, Казаным!
Бар жиһанга нур чәчәрсен, Казаным!

Дөньяларның асты өскә килгәндә,
Бөркетләр дә әйләнгәндә тилгәнгә,
Кубарылды Казан төптән айкалып,
Шаһит булды бар халык, хәйран калып.

Пайтәхетем, бай бәхетем, башкалам,
Жир-туфрагың өр-яңадан ашлана.
Хисләр ташый, күз-керфекләр яшыләнә,
Тарихыңда яңа дәвер башлана.

Дәү Казанда кайнадык без пешкәнче,
Асылыбызга тәмам кайтып төшкәнче,
Жуймадык чәчелгәнең-коелганың,
Мең ел буе эчеңә жыелганың.

Мондый да зур тантананы гомерендә
Күргәне юк иде Идел буеның.

Ике «тәкә» башы сыйган казан син, —
Киң яраткан күңелен вә куеның...

Кубарылды Казан төптән айкалып,
Асты-өсте кайнап, килде әвәрә.
Күкләрендә — ай-кояшлы манара,
Төпләрендә — юл йөрешле мәгарә...

Көйләп тора моңлы сазы — мең кыллы,
Сөйләп тора жыр-шигыре — мең юллы,
Эшләп тора зирәк халкы — «мең» куллы,
Күкрәп тора бай тарихы — мең еллы!..

Әй, Казаным, данлы, шанлы таш кала,
Канлы чорлар узган батыр шаһ кала,
Сөбханалла, күз тимәсен бәхетенә,
Сиңа карап, бөтен дөнья таң кала.

Әй, борынгы, әй, гыйбрәтле шәһәрәм!
Алып ыргыт читкә чорлар каһәрән.
Котлы булсын мең еллык юл-сәфәрәң!
Туена тиң шөһрәтен вә мәһәрәң...

Рәхим итсен кунакларың — меңләгән,
Күреп калсын, белеп калсын — белмәгән.
Бар Галәмгә бүген аваз салдык без:
Кайный Казан! Димәк, Татар үлмәгән!

2005

Менә шундый Казан ул!..

(Поэма)

I

Казан дигән шәһәр бар
Дөньяның үзәгендә,
Җиһандагы һәр татарның
Ул — бәгырь үзәгендә.

Капкалары киң аның,
Урамнары таш аның.
Заманында күзе кызган
Аңа Залим патшаның...

Исеме данлы булган,
Тарихы شانлы булган,
Һәр тыкрыгы, һәр урамы
Моңлы сер белән тулган.

Балкып торган ерактан
Ап-ак таш диварлары.
Шуны сөйли дастаннары,
Шигырь-жыр диваннары.

Һай, нурлыдыр бу кала,
Һай, моңлыдыр бу шәһәр!
Мәңге чыкмас исләреңнән,
Бер генә күрсәң дә гәр...

Бик күп булган дуслары,
Булган кан-дошманы да, —
Исән калды бу кала, дип
Әче бик пошканы да...

Мактаучылар да булган,
Таптаучылар да булган.
Китүчеләр дә тулган,
Килүчеләр дә тулган...

Ә ул, Казык йолдыз күк,
Тора гел үз урнында...
Минем дә бар әйтер сүз
Ошбу кала турында...

II

Рух биргән мәчетләре,
Гөр килгән базарлары.
Иделенә сеңеп барган
Халкының моң-зарлары...

Җиһандагы һәр татарның
Кыйбласы ул, кәгъбәсе.
Берәүләренең — мактанычы,
Берәүләренең — дөгъвәсе.

Бик четрекле кала ул,
Башка уйлар сала ул.
Кемнәрнедер каршы ала,
Кемне — озатып кала ул.

Берәүләрнең — язмышы,
Берәүләрнең — сагышы.
Берәүләрнең — бәхете.
Берәүләрнең — каргышы...

Кемдер аны сагына,
Бәйләп яшьлек чагына...
Кемдер, санап начарга,
Жыена ташлап качарга.

Берәүләрнең — гомерлек
Чынга ашмас хыялы.
Ә берәүләр бик тиз генә
Кора монда ояны...

Очып килүчеләр дә,
Йөзеп килүчеләр дә,
Жәяүле дә, атлы да
Бу шәһәргә атлыга.

Кем генә килми аңа,
Кем генә кайтмый аңа!
Кемнәре сәлам әйтми дә,
Кайсы таш атмый аңа...

Үткән-сүткәннәре дә,
Күптән сүккәннәре дә...
Заманында үзен каргап,
Читкә киткәннәре дә...

Ауропа һәм Азияне
Тоташтырган күпер ул!
Казан ничек каршы алыр? —
Килүчеләр күптер ул...

III

Һәммәсе дә кызыга,
Казанга дип атлыга —
Әрсез-хәйләкәре дә,
Эчкерсез беркатлы да.

Якыннан да, читтән дә,
Сагынып газап чиккән дә.
Шахталарда таш чыгарып,
Кырда иген иккән дә...

Ят жирләрдә эчәр суы,
Жыяр ризыгы беткән дә.
Житәсе жиренә житеп,
Кире кайтып киткән дә...

Утка-суга кергән дә,
Юлдан язып йөргән дә.
Мәңге кайтачагым юк, дип,
Үзенә сүз биргән дә...

Хәерче дә, бае да,
Төплесе дә, сае да,
Дан тоткан бөөге дә,
Надан жан көеге дә.

Белем эстәүчеләр дә,
Хәер эстәүчеләр дә.
Кая барып чыкса, шунда
Хәсрәт өстәүчеләр дә...

Үз коесына төкереп,
Үз теленә өргән дә.
Бәхет эзләп, илләр гизеп,
Шактый дөнья күргән дә.

Шымчысы да, илче дә,
Тарихчы да, телче дә.
Монда рәхәт яшиләр, дип
Кызыгып йөргән көнче дә...

Юньле бәхетсезе дә,
Бәхетле юньсезе дә.
Зимагур да, дәрвиш тә,
Адашкан юлсызы да.

Каләм тоткан шагыйрь дә,
Кылыч тоткан яугир дә.
Эш-һөнәргә маһир да,
Ярын жуйган «Тәһир» да...

Сәүдәгәр-базарчы да,
Кәмитче һәм жырчы да:
Кайсылары — сандугач,
Кайсылары — карчыга...

Сәяхәтче — сәйяр да,
Сәясәтче — гаярь да.
Каһарман да, куркак та,
Чакырылмаган кунак та...

Фәкыйре дә, тугы да,
Фатиры да югы да...
Әтрәк-әләмнәре дә,
Фәлән-фәләннәре дә...

Анда нурлы гавам, дип,
Руһи азык табам, дип,
Шунда тарта туфрагым,
Шунда — суым-һавам, дип,

Соңгы юл чыгучы да,
Балавыз сыгучы да.
Карты да — бөкерәйгән,
Яше дә — кәперәйгән...

Кем генә кайтмый аңа,
Кем генә килми аңа.
Үз татарын сөймәүче дә —
Төрөнәп «милли аң»га...

Һәммәсе дә кызыга,
Казанга дип ашкына.
Житсен эчәр су гына,
Житсен ашар аш кына...

Сизеп тора ул Казан —
Кем килә ишегенә...
Килә күрмәсеннәр, берүк,
Явызлар ише генә...

Ачык булгач капкасы,
Ачылыр шул ишеге.
Ничек борып жибәрсен —
Керт, дип килгәч, кешене?..

...Жилкуарны «жилгәрә»,
Бушка сатып жибәрә.
Батыр булсаң тиң күрә,
Мохитенә сеңдерә.

IV

Күп шул сыенучылар
Зур «казан» тирәсенә.
Кашык тотып жыелалар,
Кызыгып өйрәсенә.

Олы да итә Казан,
Кече дә итә Казан.
Хайван да итә Казан,
Кеше дә итә Казан...

Ашыкканнар пешәрләр,
Тәмугларга төшәрләр.
Сабырлар жаен табар,
Бер пешкән өреп кабар...

Төпкә дә утырта ул,
Күткә дә утырта ул.
Урын сайлап йөргәннәрне
Урынына «утырта» ул.

Казан үзе белә ул,
Тыштан гына көлә ул.
Сындырып сыный соңра —
Телем-телем телә ул.

Төче дә итә ала,
Кырыс та итә ала.
Урысын — татар, татарын
Урыс та итә ала...

Төя салып килегә,
Кыл иләктән или ул.
Көен таба белсәң генә,
«Ак биләү»гә били ул...

«Онытканга» — тарихын
Исенә төшерә ул.
Эзеннән тайпылганнарны
Эзенә төшерә ул.

Менә шундый ул Казан,
Яңгырый моңлы азан.
Сынауларын кат-кат үтеп,
Бик яхшы белеп язам...

Олы казан астыра,
Кече казан астыра.
Кем ничек дөрлэтә утын —
Өреп казан астына...

Санап сайлый ул Казан,
Сайлап чүпли ул Казан.
Артык булсаң — синен күкләр
Монда күп, ди ул Казан.

Тик тормасаң аптырап,
Эзлэтә дә таптыра.
Бии белмәгәннәреңне
«Әпипә»гә бастыра...

Әтәчләнсән, чукыта,
Иманыңны укыта.
Кикригеңне шиндерә,
Кагыйдәсен сендерә...

Күрмәгәнне күрсәтә,
Белмәгәнне белдерә.
Елый-елый жырлата,
Яшь аралаш көлдерә.

Ат урнына эшлэтә,
Тагын әллә нишлэтә.
«Шуып» кына йөрим дисән,
Бармагыңны тешлэтә...

Менә шундый Казан ул!
Бик четрекле шәһәр ул...
Көенә килә белмәсән,
Шәһәр түгел, каһәр ул...

Кыл иләктән или ул,
Төя салып килегә.
Сынавына түзалмасаң,
Тәртәңне бор кирегә...

Жебеп торсаң жебетә,
Нык торсаң — жегет итә.
Ярма булсаң — он итә,
Чыныктыра, чын итә.

Тундыра да пешерә,
Утка-суга төшерә.
Кайната казанында,
Бәяли базарында.

Йөзә белсән йөздерә,
Идел-дәрья гиздерә.
Йөзалмасаң батыра,
Үзеннән тиз биздерә.

Елакларны үкертә,
Үрле-кырлы сикертә.
Кайчак тәмам гарык итә —
Тую түгел — кикертә...

Кызык оясы да ул.
Бозык оясы да ул.
Үрмәләп менәм дигәнгә
Бәхет кыясы да ул.

Олпатлыны зур итә.
Беркатлыны хур итә.
Тәмам пешеп чыккач кына,
Бит-йөзеңне нур итә.

Менә шундый Казан ул.
Бик иске шул — борынгы.
«Килдем, күрдем, жиңдем»
дип,
Бик күтәrmә борыныңны...

Яшәп кара, килгәчтен,
Бу хикмәтле шәһәрдә.
Могҗизалар күп анда,
Күрә белсәң әгәр дә...

Гажәп шәһәр ул Казан,
Бар күңелеңне били ул.
Тыңлый белүчеләргә
Чын тарихын сөйли ул...

Бик күп милләтләр монда
Ут тота учагында.
Көн итәләр тату гына
Киң Идел кочагында.

Кайтыйм дисәң читләрдән,
Килим дисәң авылдан,
Тәҗрибәмнән чыгып әйтәм
—
Курыкма җилдән, давыл-
дан...

Бик тә горур бу шәһәр,
Бик тә хозур бу кала.
Ышанмасаң, үзең кил дә
Казанда торып кара,
Ояңны корып кара...

1993

Танырлыгы калсын Казанның...

И сөөнә күпләр сабый бала күк,
Ничекләр, дип, яңара безнең кала:
Танымаслык булып үзгәрә, имеш,
Шунысына иллә хәтерем кала...

Үзгәрүен үзгәрсен ул — яңарсын,
Тузган урынына төзик яңасын.
Әмма танымаслык хәлгә килмәсен,
Яңалыктан борынгылык үлмәсен.

Өр-яңадан тарихыңны югалтсаң,
Кая барып аны кабат эзләрсен?..
Танымаслык булып түгел, калабыз
Үз-үзенә охшап кына үзгәрсен...

2000

Без яшь чакта...

Сәер хәлләр бездә тулып ята иде,
Кайда кызык — күзебез шул якта иде.
Казанлылар белә булыр, дим, һәммәсе
Үзәктәге мәшһүр Кекин ашханәсен.
Шунда йөри идек без дә яшь чагында,
Күпме ашасаң да, һаман ач чагында.
Ит-тушёнка төяп чапты кайберәүләр,
Евтушенко укып яттык без жүләрләр...
Ашханәнең иң түрендә — өч зур байрак,
Ресторанга китәр идек — кесә сайрак...
Өч байракның нуры балкый битләремдә,
Авыз иттек хәйран хәрам итләрен дә...
Пешкән минтай иде безнең «сөйгән» балык.
Чират торып ашый иде шуны халык.
Ашый идек, карап кызыл байракларга,
Андый «почёт» күрмәгәндер баераклар да...
Бу хакта мин язам, бәлки, соңга калып,
Онытылмасын өчен язам, искә алып...

1993

Мескен бүрек

(Тукай мәйданындагы «Кольцо» кичүендә)

Жир астыннан саркый «Шахта» көе,
Өзгәләнә гармун күреге.
Карт бер агай сузып гармун уйный,
Жирдә ята мескен бүреге...

Кесәм капшыйм, эзләп ваграк акча.
Акча түгел — жаннар ваклана.
Сыкрый-сыкрый моңлы татар көе
Безнең алда гүя аклана...

Тау-тау күмер чапкан татармы бу?!
Әллә соң бер мескен бүрекме?..
Уйнама ла, абзый, гарьләндереп,
Гуманитар ярдәм бирикме?..

Ашыгыч ярдәм!.. Ноль-өч! Ноль-өч! Тизрәк!
Жир астында... Кабер түгел лә...
Канга сеңеп калган моңлы бер көй
Хәнжәр булып батты күңелгә.

Уйнама ла, абзый, хурландырып!
Чыгыйк, әйдә, өскә, урамга.

Йөрмә монда, Алла хакы өчен,
Бу тирәдә, зинһар, уралма!

Идел кичкән батыр егетме син?
Урал-тауга менгән бөркетме?
Таш тузанга әллә әверелеп,
Жилгә очкан күмер-бөртекме?..

Юлда уйна, әйдә, гармуныңны,
Юлда гына бәхет очраган...
Үз-үзеңә хужа булайым дисәң —
Әләкмә син, берүк, божрага.

1992, 22 октябрь

Аккошлары кайтты Болакның...

Аккош нуры инде йөзләргә,
Аккош моңы керде колакка:
Озаккамы, әллә — кунакка,
Пар аккошлар кайтты Болакка...

Язгы жылгә түгел иярәп,
Жәйләр үткәч кайтты аккошлар.
Кире кайтты гүя ак бәхет,
Күңелемдә — бәйрәм, балкышлар...

Бизгән иде бездән аккошлар,
Ияләнгән иде ят кошлар.
Инде, зинһар, китә күрмәгез —
Куркытмасын сезне ак кышлар:

Жылытырбыз жылы яз белән,
Юатырбыз жырлы наз белән.
Бизәгедәй моңсу көзләрнең,
Иркәләгез безнең күзләрне.

Пар аккошлар йөзә суларда,
Без дә охшарбыз әле шуларга.
Берсен берсе тапкан аккош күк
Ашкынырбыз кавышуларга...

Йөрәкләрдә язны уятып,
Сынган моңлы сазны уйнатып,
Йөзеп бара сылу аккошлар
Казан күрке — Болак буйлатып.

Камаштыра күзне балкышлар,
Һәммәбезгә бүген — алкышлар.
Болак буйларында — тамаша —
Кире кайтты киткән аккошлар...

Карап торам — чыгып Сул якка,
Карап торам — чыгып Уң якка.
Кунак түгел — бөтенләйгә дип,
Аккошларым кайтты Болакка...

1998, 30 август

Ватаным Татарстан

Без ил-жирсез түгел, шөкер,
Ватан бар — Татарстан!
Безнең нәсел — елан түгел —
Арыслан-юлбарыстан...
Егәрне без жирдән алган —
Бодай белән арыштан...
Син дүңгәләк булма, Татар,
Ватаның — Татарстан!
Бабайлар безнең чабышта
Җилләр белән ярышкан...
Әзе данлы, үзе шанлы —
Ватаным Татарстан!
Бергәлектә — берәгәйлек,
Аермасын бар дустан...
Бардыр, бердер — туган жирдер,
Ватаным Татарстан!
Туган илем — жыр бакчасы,
Туган ягым — гөлбостан.
Көлдән гөлгә әверелгән
Ватаным Татарстан.
Гыйбрәт ала жирдә кеше
Бер дошманнан, бер дустан.
Без ятим түгел бу жирдә,
Ватан бар — Татарстан!
«Ватан китсә, сөт китмәгән...»
Без китмәгән, карышкан...
Гайрәтле дә, гыйбрәтле дә
Ватаным Татарстан!
Без ялганнан ялганмаган,

Без яралган тарихтан.
Онытма, Татар баласы:
Ватаның — Татарстан,
Ватаным — Татарстан!

1992

Зур бәйрәме — Сабан туе белән
Даннар тоткан Татар иле без!
Жир читенә илтеп житкерә ул
Безнең гүзәл дуслык телебез!

Сабан туе — шатлык, бәхет туе,
Сабан туе — тарих көзгесе.
Сабан туе — безнең бәйрәмнәрнең
Иң شانлысы һәм иң изгесе!

Яшә, Сабан туге!

Саумы, олуг бәйрәм,
Саумы, Сабан туге!
Көтеп алдык сине,
Сагынып ел буге.

Котлый сине кояш,
Тәбрик итә жәең.
Мәйданыңа куйган
Яшел келәм жәеп.

Котлый сине сөеп
Һәрбер чәчәк, үлән
Борынгыдан килгән
Милли даның белән.

Бәйрәм төсә кәргән
Болын, тугайларга.
Сине котлап сайрый
Былбыл, тургайлар да.

Бәйрәм бүген, диеп,
Жилләр пышылдаша.

Сәламлиләр сине
Чиккән сөлге аша.

Тәбрик итә сине
Кырда буразналар.
Безнең кебек зарыгып
Көткән язны алар.

Ашкынадыр йөрәк,
Күнел әллә нишли.
Сине котлап әнә
Чаптар атлар кешни.

Тәмле таба исе
Чыккан һәрбер өйгә.
Жырлый самавырлар
Син яраткан көйгә.

Синең хакка пешә
Бәләш, коймаклары.
Сиңа башын ия
Хужа, кунаклары.

Мондый зур бәйрәмне
Онытмый бер күргән.
Гыйбрәт алып китсен,
Урын бирик түрдән.

Бер-беребез өчен
Чып-чын бәйрәм ясыйк.
Чишмә суы белән
Сусауларны басыйк.

Яше-карты килгән,
Сабан туен зурлап.
Берсе котлый биеп,
Берсе — жыру жырлап.

Яңрап-чыңлап тора
Гармун тавышлары,
Күрешү шатлыклары,
Сагыну сагышлары.

Көрәш мәйданына
Чыга батыр ирләр.

Сабан туен хаклап,
Тама хәләл тирләр.

Кыза Сабан туе,
Сүнмә, кояш, балкы.
Бәйрәм кадерен белә
Тыныч хезмәт халкы.

Күңелләргә рәхәт
Бирдең, Сабан туе!
Рәхмәт сиңа, рәхмәт,
Гүзәл Сабан туе!

Бергә-бергә яшәү
Язсын гомер буге.
Яшә, Туган илем!
Яшә, Сабан туе!

Бәйрәм итә туйлап
Татарстан иле.
Исә дөнья буйлап
Сабан туе жиле...

Кичке уеннар

Яшьлегемнең һәрбер истәлеге
Авылыма килеп тоташа.
Жыр-биюле кичке уеннарга,
Болыннарга кайтам жыр аша.
Ахры, мәңге чыкмас хәтеремнән,
Күңелемә тирән уелган:
Сабан туйларының бер дәвамы —
Жыр-биюле кичке уеннар.
Берәм-берәм күктә йолдыз калка,
Жәйге кояш бата кызарып.
Кичке уеннарның сере тарта
Гыйшык тоткан егет-кызларны.
Урталарга чыгып жыр башлайлар,
Гармун тавышы ағыла болынга.
Таллар кебек бөгелә нечкә билләр,
Жилфердәшә ефәк толымнар.
Бөтен авыл килә жыелып шунда,
Кушылып жырлый таныш көйләргә.
Төnnәр буе моңлы уен жыры
Ишетелеп тора өйләргә.
Әби-чәби, үсмер, бала-чага,
Кыз-кыркыннар, егет-жиләннәр...
Иярешеп туган-тумачага
Кала кунаклары килгәннәр.
Уен жырларының үзенә бер
Моңы бар да аның, дәрте бар.
Бер дәва ул авыл кешесенә,
Бер шифа ул яше-картына.
Их, ул кичке уен жырларының
Моңсулыгын булмый аңлатып:

Үзәкләрне өзә жылкендереп,
Хәсрәтләрне жылгә таратып.
Алмаларның кайчан балланганын,
Чияләрнең кайчан пешкәнен
Әйтеп бирә алар — кемгә күзен,
Кемгә ихлас күнелен төшкәнен...
Кызлар сайлап йөргән егеткә дә,
Борын чөеп йөргән кызга да —
Сүз табыла монда һәммәсенә,
Кагылып үтә барыбызга да...
Алма-алма, чия-чияләре,
Кушылып китә «Төймә-төймә»гә.
«Ай-йолдызым» булып әйләнә дә
Бөтерелә «Көймә-көймә»гә...
Әйлән-бәйлән уйный егет-кызлар,
Таныша да шунда, аңлаша.
Шаулап-гөрләп тора кичке уен,
Үзенә бер кичке тамаша...
Уен-көлкә, чәнечкеле такмак,
Шаян сүзләр анда мул иде.
Киносы да, телевизоры да,
Театр да монда шул иде.
Авылымның кичке уеннары,
Катлы-катлы түгәрәкләре...
Очып кайтыр идем яшь гомергә,
Булсам болын күбәләкләре...
Йөрәгемдә яши гүзәл бер моң,
Мәңге тынмас гармун чыңы ул.
Авылымның кичке уеннары —
Яшьлегемнең уены-чыны ул,
Уен түгел — ихлас чынлык ул...

Әле генә, яңа гына...

Һаман шулай:
Иске елдан
Яңа елга күчкән чакта,
Иске елның иң кадерле
Көне искә төшкән чакта,
Күңел тынып кала бер мөл,
Йөрәк тибә икенчерәк.
Дөнья хәле, илләр җаме
Булыр икән ничегрәк,
Дигән сыман борчыла күк,
Сагая күк берәз йөрәк...
Ә Яңа ел инде күктән
Үз йолдызын кабызып үткән...
Ил-йорт аны табын җәеп,
Кунак көткән кебек көтә.
...Ул килеп тә җитте, ахры,
Әнә ишек бавын тартты.
Курант чыңнарының моңы
Шушы төндә бигрәк татлы...
Һәр табында, бәхет юрап,
Шәраб фонтаннары атты.
Галәм буйлап җиргә тагын
Башланмаган бер яз атлый...

Һаман шулай:
Иске елдан
Яңа елга күчкән чакта,
Күбекләнеп, кайнап торган
Моң шәрабын эчкән чакта,
Күңел тынып кала бер мөл,
Тынып кала ил бер ара.
Төскә-биткә чыкмаса да,
Сыкрап тора гел бер яра...
Ниләр булмас, дисең, жанда —
Ярый әле, дуслар янда.
Жем-жем килеп утлар балкый,
Хисләр ташый, битләр яна...
Әле генә, яңа гына
Ишек ачтык Яңа елга.
Бишек астык күңелләрдә
Туып килгән яңа жырға...
Иң шат көйләр яңгырасын,
Йөрәкләрдә урын алсын.
Тик Яңа ел, яңа юллар
Иске жырдан,
Иске дустан аермасын...

Ике шинель

Ике шинель чөйдә, безнең өйдә.

Берсе иске, тетелеп беткән,

бик күптәнге.

Һичкем кими аны, гүя тып-тын гына

Сөйләп тора үзенәң данлы юл үткәнен.

Сугыш исе сеңеп калган бу шинельгә,

Дару катыш дары исе, төтен исе.

Китергәнгә жиңу язын безнең илгә,

Тотабыз без аны тарих төсе итеп.

Икенчесе — инә-жептән чыккан, яңа,

Күрше егете армиядән кайтты ялга.

Күрешергә кергән менә безнең янга.

Ике шинель чөйдә, безнең өйдә.

Берсе тузган, зур юл узган,

берсе — яңа...

Утны-суны кичеп кайткан карт шинельнең

Әйтәсе бер изге сүзе бар күк аңа...

Ир-ат шинель кисә...

Ир-егет йә ир-ат шинель кисә,
димәк, яшь киленчәк
йә кыз бала
ак күлмәген сала
вакытлыча... Бәлки, гомерлеккә...
Көтә сандыгында
саклап якты серен:
кайчан кайтып керер
шул ак көне.
Раббым, ул күлмәкләр
сандык төпләреннән
чыга күрсен кабат,
чыга күрсен, берүк!..

1987

Алар – сугыш шаһитлары

*Сугыш кырын да, сугыш чорын да үз күзләре белән
күргән батыр ватандашларыма багышлыйм*

...Алар сугыш кырын күргән

Үз күзләре белән...

Алар сөйли бу турыда

Үз сүзләре белән...

Алар танк таптап үткән

Иген кырын күргән.

Алар — безнең ватандашлар,

Сугыш чорын күргән...

Сугыш булмый һәлакәтсез,

Ул ясаган яра

Бүгенгәчә исәннәрнең

Хәтерендә яна.

Яна — гарип калганнарның,

Ялгыз аналарның.

Сугыш чорын күреп үскән

Боек балаларның —

Йөрәгендә, карашында —

Күз яшьләре аша.

Ул газәпләр нургайләнеп

Инде күккә аша...

Ул михнәтләрнең әжерен

Булса булыр түләп

Мәңгелек рәхәт почмагы —

Фәкать ожмах белән...

Алар чөнки тәмут утын
Жирдә чынлап күргән.
Алар, жан желеген кушып,
Жинү тажын үргән.
Кайгы, шатлык яшен түккән
Үз күзләре белән...
Алар сөйли бу турыда
Үз сүзләре белән.

Ул сүзләрдә күпме ләгънәт
Фашизмга каршы.
Кеше кадере жуелуда
Бу афәтнең башы.
Акны карадан аермау
Ул — афәтнең төбе.
Кыргый башбаштаклык чире —
Иң таралган төре...

Шуны сөйли сүзсез генә
Сугыш шәһитләре...
Шуны сөйли теле белән
Тере шаһитлары...
Кайтавазы ул гыйбрәтнең
Дөнья гавамында
Чаң шикелле кагып тора
Яшәү дәвамында, —

Әверелә шигъри Сүзгә,
Табигатькә кушылып...
Калмасынга жан түрендә
Жавапсызлык, бушлык...

2005—2010

Сугышның жиденче атнасы

Сугышның жиденче атнасы —
Без юк әле жирдә.
Билгесез
Әтиләренң кайтыр-кайтмасы...

Сугыш көндәлеге алдымда:
Кырык елга артка чигенәм.
Афәт килгән илгә ябырылып,
Кара тамга таккан жиңенә...

Сугыш көндәлеге ни сөйли? —
Бик күп телдә аның сүзләре.
Кырык тапкыр кырып юсаң да,
Бетми һаман сугыш эзләре.

...Менә гамьсез яшел якшәмбе —
Көндәлекнең башы шушыннан.
Бу көн, кара төнгә әйләнәп,
Елъязмага барып кушылган...

Кичә генә кызлар озатып,
Гармун тартып йөргән егетләр —
Озаттылар бүген үзләрен,
Киерттеләр шинель-итекләр.

Фашист өчен, бәлки, кызык бер
Хәрби сәяхәттер чит жиргә...
Газиз туфрагыннан айрылып,
Кемгә рәхәт утка керергә?..

Сөрән салды дошман: «Яшәүдән
Туктады, — дип, — Мәскәү каласы...»

Белми әле, мөлгунь, үз канын
Теле белән үзе яласын.

Сугышның жиденче атнасы —
Гитлерның дегетле капкасы...
Өзелеп көткән жиңу таңына
Атласы да әле атласы.

Атна түгел, һәрбер минутның
Жиңу көнен якынайтасын
Белеп типте миллион йөрәкләр,
Белмәсә дә исән кайтасын...

Өчпочмаклы очар хат түгел,
Кара язу тотып кулына,
Хат ташучы килсә урамнан,
Очрамавың хәер юлына...

Хатыннары — ире урынында,
Энеләре — абыйларының.
Сугыш уенына әйләнде
Тормышлары сабыйларының...

Ватан-ана өнди көрәшкә:
«Канга — кан, — дип, — үлем — үлемгә!»
Буыннарны гүя кисәтеп,
Басып калды Мамай үрендә...

Сугышның жиденче атнасы —
Без юк әле жирдә.
Билгесез
Әтиләрнең кайтыр-кайтмасы...

Көтә ана

*Сугышта хәбәрсез югалган улы Нәҗипне
зарыгып көтүче Марзия әбигә багышлыйм*

Чыгып киткән чакта Нәҗибенә
Тулар-тулмас иде унжиде.
Шул китүдән, суга төшкән төсле,
Хат-хәбәрсез булды Нәҗибә...
Ничә кояш алыштырды күкләр,
Күпме күлмәк үзе яңартты.
Бу чәчләрен еллар гына түгел,
Хәсрәт уты жем-жем агартты.
Кулларында — нечкә инә-жебе,
Уйларында — төпчек Нәҗибә.
Суга төшкән кебек юкка чыкты
Көрәшләргә киткән Нәҗибә...
Көтә ана. Тормасын дип каплап,
Күчереп куя тәрәз гөлләрен.
Мин үлгәнче кайтыр, бәлки, диеп,
Төшләр юрап көткән көннәре...
Ярылып чәчәк аткан яраннары —
Яралары кебек күңелнең.
Унжидедә киткән оланнары
Ятып калган яуда Кименен.
Канат кагып илгә язлар килә,
Чәчәк ата гөлләр жир тулып.
Үсмер генә килеш киткән уллар
Жиңү яулап кайта ир булып.
Көтә ана, төйнәп сабырлыгын,
Хәбәр китерер, диеп, яз ае.
Кайта Нәҗипләре аналарның
Ерак еллар аша яз саен.

«Уел» көе

*Сугышта хәбәрсез югалган
Фатыйх абыема багышлыйм*

Үзәкләрне өзеп, үкси-үкси
«Уел» көе агыла үзәннән.
Кем булыр бу ялгыз өзгәлөнгән,
Яшь китереп безнең күзләрдән?

Кем булса да булыр, жыр — үзе бу,
Хәтер жепләренә уралып,
Агыла да агыла тын бушлыктан,
Күксел офыкларга юл алып.

...Әни белән шулай бала чакның
Йолдызлы бер жәйге төнендә
Тыңлап торган идек без бу көйне,
Хәйран калып, капка төбендә...

— Әй, кызым, — ди әни, — шушы жырны
Фатыйх абзаңнан да остарак
Жырлаганын белмим беркемнең дә,
Гомере генә булды кыскарак...

Сузып-сузып жырлар иде, мәрхүм,
Бигрәк иркен иде сулышы,
Өзелепләр калды ярты юлда,
Каян гына чыкты сугышы?!

Әй, ул көннәр, күпме газиз ирләр
Әрәм булды ла соң, бәгырьләр.
Уелып-уелып «Уел» гына ага,
Жырлар озын — кыска гомерләр...

Хәбәр булып гүя үткәннәрдән,
Агыла да «Уел», агыла.
Әллә кайта безгә сәлам булып,
Әллә китә Фатыйх абыйга...

Карт димә син ветеранга...

Карт димә син ветеранга —
Йөрәгендә ялкын янган,
Күзләрәннән Жиңү көне
шатлыгының яше тамган
кешеләрнең яшылекләре
мәңгелеккә җирдә калган —
Карт димә син ветеранга!..

Шып туктаган моңлы тальян,
бер матур җыр өзелеп калган.
Ут эченә атылганнар,
мәхрүм булып тыныч таңнан.
Табыну кирәк изге канга:
яна яшылек төсе анда —
Карт димәгез ветеранга!..

Япь-яшь килеш аңа солдат
гадәтләре сеңеп калган.
Холыклары кырысланган,
тик күңелләр йомшак һаман.
Имин генә булсын заман,
оныклары килә алдан —
Карт димә син ветеранга!..

Сүзләрененң иң изгесен,
сыеп бетмәгәнән хатка,
сугышлардан исән кайткач,
улларына әйткән кат-кат...
Исе китми коры данга,
Гөлләр жыеп китер аңа —
Сабый жанлы ветеранга!..

Ул бүген дә, нык-нык басып,
яшылек белән бер үк сафта
бер аяктан атлый алга,
ашыкмыйм, ди, әле ялга.
Тигезлән, ди, карап аңа,
горурланып Ватан-ана —
Карт димәгез ветеранга,
Карт димәгез ветеранга!..

Моабит

Бер сүз, бары бер сүз —
Моабит —
ирекленең жанын тетрәткән.
Төрмәләр дә керә тарихка
тоткыннары белән беррәттән...

Жәлилләрнең соңгы сулышы
үтәли жил булып искәндер
камерадаң камераларга...
Идәнәнә кояш төшкәндер...

Рәшәткәле әмма яктысы —
атса ни дә таңы, сүнсә ни...
Бу зинданда кеше гомерен
тәүлек белән кем дә үлчәми.

Төрмәләр дә кала тарихта
тоткыннары белән беррәттән.
Бер сүз, бары бер сүз —
Моабит —
палачны да төптән тетрәткән...

1987

Жиңу бәйрәме

Үзе бәйрәм, үзе моңсу —
Жиңу көне гел шулай.
Ахры, жиңүләр халыкка
Корбансыз килми бугай.

Жиңу белән гел янәшә
Үкенеч-югалтулар.
Кайнар котлаулар артында
Әрнүле юатулар.

Йөрми жиңу бер гыйбрәтсез,
Тоташтан бәйрәм ясап.
Күңелләрне бүген барыбер
Әче-зәһәр моң баса.

Данлы бөөк тантанага
Кушылган күз яшьләре.
Уйландыра ул картларны,
Уйланамы яшьләре?..

Жиңу белән житәкләшеп
Атлый яралы Хәтер.
Бу көннең ничек килгәнән
Сугыш күргәннәр әйтер.

Шуңа без алар алдында
Баш иябез тезләнеп.
Шуңа утырмыйбыз өйдә
Жылап, күңелсезләнеп.

Без чыгабыз урамнарға,
Мәйданнарға, кырларға.
Тарихи Жиңүне котлап,
Бәйрәм жырын жырларға.

Жиңү көне — бөөк көн ул,
Жиңә кайгы-сагышны.
Юк, туктатып булмый аны —
Тормыш дигән агышны!

Әбиләр һәм бабайларны,
Агайлар, жиңгиләрне
Котлаганда телик хәзер
Сугышсыз жиңүләрне —

Киләчәк көннәребездә
Васыять итик яшьләргә:
Акыл, Хезмәт, Намус белән
Язсын жиңеп яшәргә!..

2005—2010, май

Жиңу хисе

Үз иреген яулап алалмаган
Ятлар өчен хөрлек даулашкан...

Байрон

Жиңу хисе кирәк адәмгә!
Жиңу хисе кирәк каләмгә!
Жиңу хисе зарур яшәр өчен
Кеше булып жиһан-галәмдә.
Жиңу хисе кирәк яугиргә,
Жиңу хисе терәк һәр иргә.
Томаласа аны пәрәвез-жеп,
Яшәү рухы сүнә бу жирдә.
 Жиңу хисенә сусап ярсыганга,
 Барып житкән татар «Берлинга»...
 Чит дәүләттә әләм жилфердәткән,
 Гаярьлеген барыбер белдергән!
Читтән эзләр кеше жиңүне,
Үз жирендә тар-мар ителсә,
Кара көннәр бик озакка китсә...
Дөнья китек, күңел кителсә.
 Жиңу хисе тансык татарга —
 Мескенлекне йолкып атарга.
 Жиңу таңы кирәк, нур таратып,
 Офыклардан чәчрәп атарга.
Кайдан алык — давыл-жилдәнме,
Кайдан табык — авыл-илдәнме,
Кайдан кабызык — учак-көлдәнме,
Кайдан эзлик — туган телдәнме?

Саклап изге жиңу орлыгын,
Жиңу данын чәчеп үстерик...
Башны түбән иеп йөрмик һаман,
Жиңу маягына күз төбик!
Ишеткәчтен безнең жырларны,
Дулкынланыр әле Идел дә.
Жиңу хисе шытса күнелләрдә,
Тормыш алай ямьсез түгел лә...

2000

Гасыр төгәлләнгәндә

Үзенә үзе хужа булган
Хөр кешеләр белән генә
Рәхәт миңа аралашу,
Мин хөрлекнең тәмен беләм.
Кол ул бер эш кушадалмый,
Аладалмый, кушадалмый.
Кол кушканга — буйсыналмыйм,
Кол куштанга — ышаналмыйм.
Дустың булса, шундый булсын —
Үзенә үзе хужа булган.
Коллар белән юлдаш булып,
Гомер юлым нужда булган...
Яшылек артта — гыйбрәт арта,
Төгәллибез тиздән «йөзне»...
Килер микән яңа гасыр —
Туры сүзле, ачык йөзле?..

2000

Хакыйкатъ

Сулар ага, еллар ага, гомер ага...
Жир үзе дә бер искерә, бер яңара.
Үзгәрәләр кешеләр дә, нигезләр дә —
Бертөрлелек сыя алмый бу дөньяга,
Һәммә жисем сайланышта, үзгәрештә.
Тик бер нәрсә кала мәңге бер рәвештә:
Ул — ХАКЫЙКАТЪ! —
Бүгенгеме, кичәгеме —
Аерма юк!
Без табынган бу изгелек ни зурлыкта?
Без соң аның бөтенеме, кисәгеме?..
Тик хакыйкатъ бүленмәгән өлешләргә —
Ваклап булмый аны алтын-көмешләргә!

Без башлыйбыз!..

Үтеп китте, ахры,
«Заман ахыры»...
Бисмилләһир-
Рахмәнир-рахим...
Котлы булсын, ахир,
Замандашым! —
Ахырзаман түгел, яңа гасыр,
Яңа Заман Башы!
Әйләнепләр китәр газиз башың —
Жир шарының уртасына басып
Озатып кал да
тоташ меңбеллыгын...

Салып куйдык китап киштәсенә
Кол Галинең гүя меңьюллыгын...
Килеп життек, Аллага тапшырып,
яңа гасыр ярларына без дә —
юлчылары Егерменче йөзнең.
Чиксез вакыт бушлыгында йөзеп,
исән калды бугай, шөкер, шөкер,
күз тимәсен —
«Нух көймәсе» безнең...
Вакыт — Хәтер икән...
Киләчәк тә,
бәлки, Хәтердер ул, искә төшсә...
Кешелекнең кат-кат кабатланып
торган тарихы ишелеп өскә төшсә,
нәрсә калыр гүзәл төшләреннән?
Мигъмарларның горур эшләреннән —
кулдан «чиккән» сарайларыннан,
катып калган даһи музыкадан?..
Саклый күрсен, берүк, Үзе Ходай...
Ах, гасырлар белән мизгелләр...
Мәңгелектә тәңгәлләшәсез дә
Адәм гагылы житмәс кинлекләргә
сез Җанны да әллә дәшәсезме?..
...Ә без, Жирдә ун ел,
егерме ел,
сиксән ел, дип,
гасыр ваклыйбыз...
Вакланабыз...

Әмма вак-вак атлап,
Галәм хәрәкәтен канда саклап,
әйләнәбез Кояш тирәсендә
һәм Хәятне Жирдә
саклыйбыз.
Әнә, Егерменче гасыр төнә
Егерме беренче гасыр белән
тоташкан бер гажәп дәкыйкадә,
шаһит булып сирәк Вакыйгага,
тәүге аваз салды Жир баласы...
Тормыш шулай дәвам итсә көн дә,
Бөөк Елау белән
изге Жырлау
арасында мәңге без каласы...
Адәмият яңа йөзьеллыкка
аяк басты —
яңа меңьеллыкка,
күчкән кеби яңа йолдызлыкка...
Котлыйм Сине, котлыйм,
За-ман-даш-ы-ы-м!!!
Кичеп чыктык, ахры, заман ахырын...
Без башлайбыз Вакыт Вакыйгасын —
хәере белән әйдә каршы алайк
Заман башын...

2000

Яңа гасыр туып ята җирдә...

(Поэма)

Такташның 100 еллыгына багышлана

Туйлар узды,
Такташ тузды, диде
кемдер кичә...
Ә мин исә
бу хәбәргә күптән ышанмыйм.
Шуңа күрә андый юк-бар сүзне,
чүп-чар сыман,
чыгармаска өйдән кушам мин...
Такташ бәгърем!
Синең туның тузмас,
без картая, туза барабыз...
...Урамнарда хәзер шундый тыгыз —
үз юлына сыймый, өскә килә
тизйөрешле «авто-барабыз»...
Тик алар шул безгә, куллар изәп,
«Әйдә, барабыз» дип тормыйлар.
Сукмакларга хәтле ерып кереп,
тар юлны да бездән урлыйлар.
Зур эшләргә шулай ашыга димсең
инженерың яисә бер галим?..
(Андайлар да, шөкер, булгалый),

«Крутойлар» — күбесе, акча куа,
бик тәкәббер кәрлә «гулливерлар» —
рульне хәзер болар боргалый...
Шуның өчен дә шул жир астыннан
безнең өчен юллар уела —
жәяүлеләр өчен.
Капкасына
«М» (метро) дип
язып куела.
«Мөселман» һәм «Милләт» сүзләренен
баш хәрефе
Мәскәү өчен дә
үз билгесе —
урыс-татар бергә
юл йөрербез метро эчендә!
Һәм без жайлап, келтер-келтер генә
«Ташаяк»ка барып чыгарбыз.
Дога пышылдагач,
«Керим әле
Керимелгә» диеп жырларбыз.
Яңа Мәчетебез хозурында
хозурланып азан тыңлагач,
янәшәдә, «без дә калышмыйк» дип,
чиркәү кыңгыравы чыңлагач,
Казансуга карап, моңсу гына
юлыбызны дәвам итәрбез.
Яңа гасыр тукталышларына
төшеп,
Киләчәкне көтәрбез...
...Ә хәзергә
эш муеннан монда.

Шагыйрьне дә чеметеп калалар:
алар, имеш, эшсез, көйсез халык...
Ә сүзләрен
кабат-кабат көйгә салалар...
...Тәңкә карлар явып, эреп тора,
тәнкийтьчеләр дәшми йөрөп тора,
шулай булгач, хужа-түрәләр
шагыйрь эшен, әйтик, кайдан белсен?!
Алар безнең «яши белмәүне» дә
булдыксызлык диеп күрәләр...
Алар дөнья куа,
 вакланмыйлар
шигырь-мазар белән базарда...
...Ә шулай да, әйтче, Такташ бәгърем,
каян шулай,
каян гына шулай
өйрәндең син оста язарга?!
Казлардан һәм песиләрдән димсең...
Наян шул син, моңлы шаяным!
Телең чая, сүзең чагып ала —
бер кырыда торсын чаяның...
Беләсеңме, Такташ,
якташларың
инде күптән шигырь язмый, ди.
Хәер,
шигырь телен онытып баручылар
Казанда да хәзер азмыни?...
...Мин ел саен гыйнвар ае буге
яшим синең шигырь кырында.
Мин шулкадәр сине яратам ки,
сорасалар,

зиһенемне жыя алмый торам
сүз әйтергә синең турында.
Синең хакта гади сүз сөйләргә
мөмкин түгел, Такташ бәгырем!
Үз шигырьләреңне тезә башлыйм,
белгән сыман яттан һәрберен.
Ах, Такташым,
ничек кенә шулай
күңел кылларын син чиртәсең?
Чиртәсең дә, язгы жыллар кебек,
бозлы кызларны да эретәсең...
...Яңа гасыр туып ята Жирдә,
Әх, син булсаң икән бу чорда!..
Монда хәзер нәкъ син кирәк бугай, —
коммунистик аңлы чын демократ —
үзең ат та, үзең кучер да...
Син туганга менә йөз ел тулган!
Үзе моңсу, үзе дәншәтле.
Бөтен бер гасырың дәвамында
калып кара булып яхшатлы...
Шигырь гасыры булган ул, ахрысы,
Егерменче йөз дим, төгаен.
Яңа кардан шыткан яшь шигырьләр
тәбрик итә Такташ агаен...
Такташ кышы —
 ул эреде инде,
ташулары акты диңгезгә.
Әйтче, яңа гасыр,
Такташ кебек,
тереклеккә гашыйк, сабий жанлы,
даһи бер шагыйрьне кызу канлы

бүлэк итәрсенме син безгә?!
Их, яшисе килә кайчагында
мәңге-мәңге, бер дә үлмичә.
Бертоташтан, гел яшь килеш калып,
гомер кырын
межа-ызаннарга бүлмичә.
Дөнья бозылып бетте монда тәмам,
кем сәбәпче, белмим, кем боза?
Ә бит,
белсәләр дә, беркем «чара күрми»,
сөзешәләр шунда, сүз чәйниләр —
кеме — үгез мисле, кем — бозау...
Компьютерга түгел, жырға салып
жибәрәсе иде бер «Нота»
Америка «чемберленнарына»,
белмим, телне безнең кем тота?!
Чукунып китсен!
Юк-юк, көфер сөйлим —
намаз укысын бөтен дөньясы!
Үзгәрми лә барыбер адәм нәфесе,
үзгәрсә дә ун кат кыйбласы.
Шигырьчеләр монда кайнашалар,
фатир арты фатир каерып.
Берсе — алкаш,
көрмәкләнгән шигыре,
ни әйткәнән булмый аерып...
Берсе дэгъва кыла, бала табып,
берсе —
хатын арты хатын аерып...
«Без Такташ күк ташбаш түгел инде,
без үзебез сүзгә баш» диеп,

кемдер кәнәфигә алдана.
Асылташ та түгел, чуерташ та,
чакматаш ул — Шагыйрь,
ути чыкса,
халык ялкынына ялгана!..
...Ә шулай да, әйтче, Такташ бәгърем,
кем өйрәтте
шулай оста шигырь үрергә?
Калды менә хәзер бик күпләргә,
Такташ кебек үрсәң икән аны
чабатаны... әй лә, поэманы,
дип кызыгып читтән йөрергә...
Сер түгел лә,
без өйрәндек синнән,
сине укып көлдек, еладык.
Тәмле шигырь пешерү үзе рәхәт,
үзе читен,
баллы боламык
түгел шул ул,
чама белеп кенә
сала бел син тозын, борычын...
Казан кайнап торса, син бәхетле,
үтәгәндәй изге бурычың...
Ә син, Такташ,
безнең белән бергә
аяк бастың яңа гасырга.
Яшь бала күк куркып тора әле
ул да ничек «тәпи басарга»,
һәм
егылмыйча, нык адымнар белән
ничек шәп-шәп атлап китәргә,

үсеп тизрэк буйга житэргә дә
ничек жирдә яшәп ятканнарны
бәхеткә лаеклы итэргә.
Патшаларын — шагыйрь,
шагыйрьләрен
патша итеп күккә чөяргә...
Тигез күреп һәммә-һәммәсен дә —
Жир улларын һәм дә
Жир кызларын
юатырга, назлап сөяргә.
Ах, Такташым!
Синме — хәзер безгә,
әллә безме сиңа ияргән?..
Ишеткәнсендер, шәт,
безнең илдә
соңгы унбиш елда (шаккатарлык!) —
коммунистлар... төште иярдән...
Мин коммунист түгел идем үзе,
ә шулай да
һәммәбез дә монда кызганыч.
Ни дисәң дә, безнең тиле яшылек
шулар жырын тыңлап узган ич...
Һич яшермим синнән,
беркемнән дә! —
мин сагынам үткән заманны:
бөөклеге-фәкыйрьлеге белән,
әллә инде шагыйрьлегем белән
онытасым килә яманны...
Алга — Коммунизмга! дип барып,
тәгәрәдек
артка — капитализмга без.

Бу бит инде чигенү идеаллардан —
капитуляция дигән сүз.
Шуның өчен дә шул кадере китте
әдип-идеологларның да,
геологлар, биологларның да,
сулга тарткан Блокларның да...
Кубарылып, дингә ябыштылар,
иблис изгелеккә сабышты.
Житмеш төрле «эфъюн» белән баса
яшыләр бушлык белән сагышны.
...Урман кызы әверелде күптән
базар кызы — урам кызына.
Синен «кире образларың» монда
пүчтәк кенә,
чирләр аза, ирләр узына.
Проблема безнең һаман шул ук:
милләтне гел кыерсыталар.
Чеп-чи татар авылларында да, —
Сыркыды да
сыкрап сукранадыр, —
вата-жимерә, Телне сыталар.
Баш каланың урам-тыкрыклары
чит-ят сүзләр белән күмелгән.
Кем яздыра аны — кем белгән? —
рәнжеп йөрим шуна күңелдән.
...Без, яңаны төзеп, сезнең кебек,
илдә зур дау алып бармадык.
Синен «яңа» дигәнеңне кичә
«иске» диеп төртеп аудардылар
Мәскәү түрендәге каударлылар...
...һәм Ирек тә яулый алмадык...

Үкенеч шул,
йөзем жимешләре
житмәгәндер, бәлки, өлгереп...
Аның каравы без күпләр өчен
уйлап таптык яңа өлгене, —
ягъни
Татарстан моделен!
Уен-муен түгел, чынысы.
Без расладык жирдә Татар барын,
ин мөһиме бүген шунысы...
Аннан, әйтсәм әйтим,
азык-төлек,
лимон-фәлән, ит-май ишене
Мәскәүгә үк барып аласы юк,
шул бит түбәнсетте кешене...
Әле тагын житди бер сүз калган —
зыялыга мораль зыян салган:
аларның бит күптән —
күреп алдан,
«эчке көрәшләрдә» яулаган
жимешләрен жыеп алдылар —
жыен угры, надан,
алыпсатар,
башкисәрләр — жыен «бандылар».
Хезмәт халкы калды «шымытыр» тотып,
халык хезмәтчесе — шагыйрь дә.
Ярый әле сүз иреге алдык,
чүт-чүт кенә —
бөтен ачуташны
чыгармаска бавыр-бәгырьгә...
...Әле менә яңа гасырга

өмет баглап кeргән чагында,
ышанычлар төптән какшагач,
алданудан куркып тагын да,
сагаябыз
банк ягына карап —
кабат «дефолт» була күрмәсен...
(Сизеп торам: сүзгә — реакция!)
— Анысы тагын ни?! — дип көләсең...
— Дефо сыман ишетелә, каһәр,
Робинзонны язган —
беләсең...
Бу сүз үзен бик шәп белдерде:
безне елатты ул — көлдермәде,
төн эчендә
бөтен Рәсәй халкын бөлдерде.
...Тормыш дулкыннары уртасында
давылларга әгәр юлыксаң,
Робинзон күк батыр булу кирәк,
ярылмаса ярый ла бит йөрәк —
яшәп булмый бер көн,
курыксаң...
Нәрсә булып бетәр дөньялар? —
Суверенитетны буалар.
Хыял бәллүр кебек уала,
Өмет бар,
ышаныч югала...
Чыныгабыз ләкин, чынаябыз,
яшь аралаш барыбер елмаябыз,
чамалап ук бетермәсәк тә
чыгасыны барып кая без...
Ә шулай да яңарасы килә,

тазартасы килә дөньяны.
Син моңайма, Такташ,
бөтенләй үк
бетешмәгән әле ил жаны...
Тиздән менә Казанның да без
меңбеллыгын бәйрәм итәрбез,
йөрмәбез гел ямансулап кына,
«Ул Көнгә» дә килеп житәрбез —
Ил һавасын иркен суларбыз!
Һәм шул көнне сиңа,
Аллаһ боерса,
котлап, телеграмм сугарбыз...
...Тышта әнә яңа карлар ява,
гыйнвар — безнең якның ак ае.
Кардан шытып чыккан яшь шигырьләр
тәбрик итә Такташ бабаен
йөз яшь тулган Туган көне белән.
Кышкы Казан сине юксына...
Мин дә сагынып сине шигырь яздым,
әйтерсең лә үзем күреп белгән,
житәкләшеп урамнарда йөргән
иске дус-иптәшен күк сыман...

2001

Яңар, Янаркошым!

Укы әле, дустым, бер шәп шигырь! —
Иң шәп атлар белән тинләшерлек.
Мәйданнарда жиңеп даннар тоткан
Иң шәп жегетләр дә көнләшерлек.

Биегәйтеп Күңел манарасын,
Киңәйтерлек — чиген офыklarның,
Аксакалың торсын тел шартлатып,
Онытып торсын уенын — оныкларың...

Ник сүрелде болай ут-очкының?—
Чакмасы бит түгел Бохарада...
Тел үлми ул, Сүзне үтермәсәң,
Тере Сүзгә кытлык бу арада...

Шигырь женең китте мәллә качып,
Каның корыды мәллә жәнжаллардан?
Мәлжерәде мәллә жан-жегәрең,
Алжып, алдакчы зат — дөжжаллардан?..

Яңар көлдән кабат, Янаркошым!
Янрат хиснең кайнар-кискеннәрен!
Күркә-кукырларның шиңсен тажы,
Күкрәт рухын мохтаж-мескеннәрнең!

Яшьнәт, Шагыйрь, тансык яшен серен,
Вөждан йокысыннан уятырлык!
Яса безгә шундый шигъри бәйрәм —
Бәрбән кагып, быргы уйнатырлык!..

1998, 25—26 апрель

Моңсу елмаю яки «Рәсем»

Син рәсемгә, дускай, безне төшер әле:
Калсын әле истәлектә сурәтебез.
Еллар үткәч, сагынып-сагынып, дус-ишләргә
«Яшь идек ул без дә» диеп күрсәтербез.
Ялгыз каен белән икәү кочаклашып
басыйк та без, карап торыйк синен күзгә.
Ядкяр калсын шушы жәйдән — күләгәбез
күбәләк күк очып кайтсын үзебезгә...
Бик якыннан алма. Күкнең бер чите дә
сыйсын шунда. Күл буйлары, көймәләр дә.
Чагылып торсын кояшлы бер көн икәне,
урын калдыр без җырлаган көйләргә дә.
Елмаерга әмер бирмә, күңел үзе
ни кушса, шул чыгар инде йөзебезгә.
Еллар үткәч, сагынып-сагынып, бер карарбыз
яшь аралаш шушы уйчан көзгебезгә...
Әйдә, дускай, без рәсемгә төшик әле,
аклы күлмәк ачык чыга сурәтләрдә.
Безнең белән күзгә күренмичә генә
рәсемнәрдән карап торыр йөрәкләр дә...

1987

Акыл белән хис

...Берсе энә, шигырь язар өчен
Акыл кирәк түгел һич тә, ди.
Баш эшләтеп азапланасы юк,
Аның өчен житә хис тә, ди...

Мин хисләргә батып йөрдем беркөн,
Мөмкин иде башны «жуярга»:
Ярый әле «тиле» акылым җитте
Шул хисләрне язып куярга...

Шулай, дустым, ил-көн учагында
Өмет пыскып янган төннәрдә —
Бер «акылсыз» шигырь язып утыра,
Мең «акыллы» йоклый мендәрдә.

Шагыйрь халкы сәер: акылларын
«Шигырь-шигырь итеп» жуялар.
Хис елгасы булып агалар да
Гакыл дәрәсына коялар...

2000

Буылып торса күңел — телем кибә...
Йөрәк куша — сөй, ди, сөйләш, ди.
Моң чишмәсе агып торган чакта,
Кадерен бел — сихәт өләш, ди.

Бәгырьләрдән сөзелеп чыккан моңны
Шигырь дибез — шул ук жыру ул...
Агалмыйча, жыелып, буылып торган
Хәсрәт буаларын еру ул...

Минем һөнәр

Дөньядагы бөтен һөнәрләрнен
иң сәере, иң-иң көмешсезе,
иң-иң өлешсезе тиде миңа...
Минем «һөнәр» — шигырь язучы...
Килми калды шуңа йөз яучы.
Бик күп иде миндә сәләтләр,
акча эшләтерлек «сәбәпләр».
Мин тегүче була алыр идем...
Моңлы сазны «кулга алыр» идем...
Жырчы, актриса, биюче...
Күккә куык-шарлар чөюче...
Була ала идем мөгаллимә,
бик шәп остаз...
Булмас, ай-һай димә!..
Миндә чөнки үзем белгәнне
өйрәтәсе килү теләге
бик зур...
(Шуның белән булам хур...)
Шагыйрьлеккә киткән көчемнең —
мәхәббәтем, нәфрәт, үчемнең —
һич югында, тик бер өлешен
мин шул һөнәрләргә биргән булсам —
үрчер иде алтын-көмешем...
Ә мин менә шагыйрь булып калдым,
Жегәр-орлыгымны жырга салдым, —
Үз-үземә гүя «корбан чалдым» —
Шуның хакка кулга каләм алдым.

Дөнья кайгысы

Шигырь юлы буйлап кая киттем,
Беткән идемени бүтән юллар?..
Еллар, еллар... Чәчләр агаргач та,
Шигырь кайгысыннан кемнәр елар?..

«Синдә һаман шигырь кайгысы, — ди, —
Калган бүтән һөнәр сайлайсың», — ди...
Ул бит миңа түзәр өчен кирәк,
Юкса түзәр идемени йөрәк?!

Кемнәр энә колак төбөндә үк
Кычкыралар: «Урының тегендә! — дип, —
Безнең башка төшкән бөтен уйлар
Нигә һаман синең телендә», — дип...

Изгелекме, белмим, сизгерлекме —
Күңелгә ни килсә, алда — шулар...
Бу юлда да була адашулар,
Мөмкин түгел ләкин алдашулар...

«Шигырь язып үтә бөтен гомере,
Эше юктыр», — дигән кайсысы ул? —
Сезнең дә бит жаныгыз сыйган аңа,
Шигырь түгел — дөнья кайгысы ул...

1990

Фани дөньяның бакый кануны

Керфек очымнан яшьләрем тама,
Каләм очыннан уйларым ага:
Ела-елама, уйла-уйлама,
Рәнжү хәрәмдер фани дөньяга...

Кемнәр тарайтты күңелен кинәлгән?
Өметсезлеккә нигә төбәлдең?
Югалтып тәмам бетергән сыман
Үзең биләгән тормыш төбәгән?..

Тарат горурлык бөтен тәнеңә,
Сөенеп торыр хәтта Тәңрең дә.
Иблис көлә дип, егылып үлмәбез,
Мәңге уртақ ич хәят бүлмәбез...

Торма боегып — качар бәхетен,
Ижат кыясы — синең тәхетен...
Ач тәрәзәңне, күтәр пәрдәңне,
Үзеңнән үзең эзлә ярдәмне...

Күрче, жаһилләр, сизеп көчеңне,
Тишек-ярыкка кереп качканнар.
Ачык жиһанның бикле серләрен
Шагыйрь жаннар ич жирдә ачканнар.

Керфек очымнан күз яшем тама,
Кәгазь битенә уйларым ага:
Яшәргә кирәк, түзәргә кирәк,
Килгәнсең икән фани дөньяга...

2006

Шагыйрь булып калу авырмы?!

Шагыйрь булып жиргә килгән һәркем
шагыйрь булып жирдән китәрме?..

Иннәрендә үзенәң — әйткән Сүзен
бара алырмы ул күтәрәп?..

Үз жырына үзе гашыйк булып,
әйләнмәсме «тәти егеткә»?

...Нәркисләре булган кешелекнең —
сагайтырлык элек-электән...

«Көрәшергә кирәк» дигән булып,
качмасмы ул үзе мәйданнан?

Сайламасмы сүzlәр язмышының
татлырагын балдан-.майдан да?..

Баш тартмасмы гади жир кызыннан,
«хур кызларын» кочып карагач?..

Жирдә жәяү йөри алырмы ул,
уч төбендә «очып» арыгач?..

Һай, бу дөнья! Кызыктыра торган
ләззәтләре аның бихисап...

Биздермәсме аны ижатыннан
исәп-хисап белән икътисад?..

Югалтмасмы шигъри «авырлыгын»,
йөзгән чакта «йолдыз кыры»нда,
жылый-жылый жырлар язармы ул
сулардагы кондыз турында?..

Шагыйрь булып жиргә килгән һәркем
сабый булып яши алырмы?

Кеше булып калу жиңел түгел,
Шагыйрь булып калу авырмы?!

1987—1998

«Мөгайдинең үзен күргәнче...»

(Гарәп мәкаленнән)

Чын шагыйрьне күреп түгел,
Укып кына белгәнәңне
Хөрмәт итәм... Үзең мине
Күрим диеп килгән инде...
Мине тәмле кәнфит диеп
Уйладыңмы әллә, жегет?
Шагыйрь бит ул — әремле бал,
Шагыйрь бит ул — баллы дегет...
Син аларны гел китапча,
Уңай дип кенә белдеңме?..
Инде хәзер күреп белгәч,
Үзеңнән үзең көлдеңме?..
Чын шагыйрьне күреп түгел,
Укып кына белү кирәк...
Талантларның «нормаль» адәм
Булганнары ай-һай сирәк...

Мин нигә иргә чыкмадым?

«Ник соң болай ялгыз калдың, — дисез,
Жырларымны тыңлап, — кызганыч...»
Шушы матурлыгың белән, имеш,
Гомерең заяларга узган ич...

Сезнең сүз дә дәрәс, минеке дә:
Мин бит ярәшкәнмен Шигырьгә.
Иргә чыксам, игелек булмас иде
Ни шигырьгә миннән, ни — иргә...

Түзмәс идем, ярсу дулкыннардай,
Кыргый куәт-көчтән тилереп,
Ташып чыккан булыр идем ярдан,
Буаларны ерып, жимереп...

Агып киткән булыр идем аерым,
Ә ятимнәр нигә бу жиргә?!
Ичмасам, бит мине бүген әле
Каргап йөрми жирдә бер ир дә...

Сөйдем дә мин янып, сөелдем дә,
Истәлегә калды күмергә...
Шул хисләрдән таж-мәхәббәт үреп,
Киерттем дә куйдым шигырьгә.

Заяларга гомер, ай, үтә, дип,
Зөлхижжәләр, әйдә, яшь түксен.
Үкенмим дә, рәнжемим дә хәзер, —
Күлләр түгел — түккән яшь кипсен!

Ирем булса да шул берәрегез,
Әйткән булыр иде барыбер дә:
«Тормышың да бөтен, кызганыч тик,
Айрылдың, — дип, — нигә шигырьдән?»

Үкенмим дә, үксемим дә хәзер,
Ялгыз үтә диеп гомерем.
Мин бу жирдә таптым үз тиңемне —
Гел янымда — хәләл шигырем!

1989

Шагыйрь – бал корты

Үз китабын укып утыра Шагыйрь,
Үзе белән үзе «танышып»...
Санап гүя үзенен йөрәк тибешен,
Жан тамчыларының тамышын...
Укый Шагыйрь үзен...

Офыклардан

Янрап кайта яшьлек тавышы.
Кайтаваз күк кире кайта күкрәп
Дәрт-егәре, илһам-сагышы...
Утыра Шагыйрь татлы бал-сут жыеп,
Тәрәзендә утын балкытып.
...Туенадыр шулай, кышка кергәч,
Кәрәзеннән үзенен бал корты...

1993

Такташ хаклы, дөрөс аңласаң...

Хатыннарын бөтен матурлыгы,
Бөтен күрке ана булуда...

Н. Такташ

Такташ — бөөк... Сүзе көлөп тора,
Эйтелсә дә усал төрттереп...
Хәзергәчә ләкин бу даһиның
Аңлап бетермиләр тел төбөн...
«Хатын-кызың» димәгән шул Такташ,
«Хатыннарын» дигән, бик белеп:
Ир хатыны булса, бала тапсын,
Ана булсын, багып, бил бөгөп...

.....

...Яшьлегемдә бер ир тапсам шунда,
Булалар ла икән бик әйбәт.
Бер багалма табып багалмадым,
Ирсез калгач нишлим? Бигайбә!..

Эзли белмәдек шул борынгыча
Чиләгенә таман капкачын...
Бер мин генәмени өй борынча
Ачалмаган никах капкасын...

Безгә насып ярлар тумый калган...
Түгел идек кияү чыкмасылык.
Ирләрнең дә, бәлки, бөтен күрке
Ир булудыр утка тыкмасылык...

Гаилә корган шагыйрәләренң дә
Үкенечле бик еш тәкъдире:
Йә иреннән рәхәт күрми алар,
Яисә үлеп китә шәп ире...

Такташ йөз кат хаклы: хатыннарынң
Матурлыгы ана булуда.
Тик нигә соң бик күп яшь аталар
Чыгып тая, бала тууга?..

Хыянәтләр, ятим калулардан
Саклаганмын гүя үземне...
«Шагыйрәгә хәрәм әйбәт ир» дип,
Алдан күргән күңел күземме?..

...Ирдән уңган бер шагыйрә бар да,
Кыеп бетмим «данын сатарга»...
Торган жире — Мәскәү,
Ире — яһүд,
Каны — ярым катыш татарга,
Сүзе, жыры — бөек рус телендә,
Үзен, белмим, кем дип атарга...

...Әйе, хатыннарынң бөтен күрке,
Матурлыгы ана булуда.
Шагыйрәненң исә бөтен бәхете
Жыры саен яңа булуда...

2006

Шигырь турында

Шигырь кайчан әйбәт була?
Аңлаганда.
Охшамаса кабатлау йә
Алдаганга...
Йөрәгеңә керсә дус-иптәшең кебек,
Бәгыреңне үтсә телеп, яшен кебек.
Шигырь шунда әйбәт була —
Көйләп торса,
Укып чыккач, күңелеңне
Биләп торса.
Шәп шигырьнең, турысын әйтим,
Бер ягы бар:
Рухландыра, гүя тылсым
Таягы бар...

Шагыйрь кызлар

Шагыйрь кызлар, дисез, нинди була? —
Шагыйрь кызлар алар төрле була.
Карашлары тирән, серле була —
Жидесендә житмеш төрле уй...

Кошлар телен белеп сөйләшәләр,
Жилләр белән калып серләшәләр,
Йолдызларга җырлар өләшәләр —
Жидесендә житмеш төрле көй...

Салават күперләрен кичәләр, ди,
Әкият иленә дә күчәләр, ди;
Сусаганда... шигырь эчәләр, ди, —
Жидесендә житмеш төрле сер...

Эч серләрен җырга салалар да
Эчкерсез саф булып калалар, ди;
Мәхәббәттән илһам алалар, ди, —
Жидесендә житмеш төрле җыр...

Шигырь язган кыз бала

Чәчәккә дип иелсә,
Шигырь тапкан кыз бала.
Шигырь таба белгән бала —
Түгелдер жансыз бала...
Шигырь тапкан кыз бала
Болында ялгыз кала.
Күбәләкле гөлләр телен
Күңленә язып ала.
Шигырь язган кыз бала —
Булмый шул моңсыз бала.
Үзем көләм, үзем елыйм,
Үзем аны кызганам...
Ник соң әле кызганам? —
Баштан ниләр узмаган...
Шигырьләрен укый-укый,
Әрнүләрем кузгала.
Күңелем ник сызлана? —
Шигырь язган кыз бала.
Язмыш кушкан, тәкъдир язган,
Шуңа язган кыз бала.
Шигырь язган кыз бала —
Булмас имансыз бала.
Шигырь тәмен беләсеңме? —
Ул бит бал да тоз, бала...

Пешәрсең дә, өшерсең дә,
Шигырь язсаң, түз, бала!
Бер яндырган, бер тундырган —
Учак белән боз, бала...
Шигырь язган кыз бала,
Ә мин аны кызганам.
Шигърияткә гашыйк кызлар
Күп вакыт ялгыз кала...
Шигырь язган кыз бала
Үрелә йолдызга да.
«Үз йолдызын тапкан» диеп,
Әле укырбыз алда!
...Чәчәккә дип иелгәч,
Шигырь тапкан кыз бала.
Бардыр әле андый кызлар
Сезнең арагызда да...

1987

Жырым тарткан

Ризыгыммы тартып, туфрагыммы —
Сиңа — биләү-бәби чагымнан.
Очып килгәнмен мин бишегемдә
Алкын Агыйделкәй ягыннан.

Сиңа сеңгән сабий елмаяым,
Синдә — карашымның керсезе.
Онытылмаслык булып истә калган
Йөрәгемә яткан һәр сүзең...

Аякларым синдә җитезләнгән,
Уйнак сукмактардан йөгерең.
Иреннәрем синдә чәчәк аткан,
Салкын чишмәләрең чөмерең.

Күкләр белән синдә кушылдым мин,
Тел ачкычым синдә табылган.
Кемгә генә килеп керсәм дә мин,
Тап булдым гел юмарт табынга...

Төшләремдә кунак булып килә
Ялгыз озатып калган наратың.
Күллә Киме — миләш-балаң иле,
Үз кызың күк сине яраттым...

Казан арты — тал бишегем минем,
Канат биргән күгең, кырларың.
Тарткан микән әллә сиңа мине
Туфрагыңда шыткан җырларым?..

1977

Гомер маршруты

Казан — Әтнә — Күлле Киме,
Каенсар, Көөкләре...
Күп йөрдек без бу юлларда,
Булып жан көекләре...
Киттек — кайттык,
Кайттык — киттек,
Күңел китек, баш түбән.
Ни калада, ни салада
Булмагач бер үз түбән...
Жәяүләп чапкан яшьлегем,
Хыялый көләч чагым...
Олы юл тузаннарында
Күмелгән киләчәгем...
...Жир читенә киткәннәр дә
Шушы юлдан үткәннәр.
Мәскәүгә дә, Питерга да.
Парижга да житкәннәр...
Без дә йөрдек дөнья буйлап,
Төрле уйларны уйлап.
Төп юлыбыздан чыкмыйча,
Күкләр, дәрьялар буйлап...
Гиздек шулай... Кичтек бугай
Суларын да, утын да...
Төрле тукталышлар була
Гомер маршрутында...
Казан — Әтнә — Күлле Киме,
Каенсар, Көөкләре...
Без инде — шул маршрутның
Жәяүле бөөкләре...

1991

Тылсымлы кое

Сыйламага сыең булмаса,
Сыйпамага телең булсын.
Әйтем

Сыйпамага — телем түгел,
Сыйламага сыем бар.
Күңелемнен иң түрендә
Гажәеп бер коем бар...
 Бер сәбәпсез көлдерә ул,
 Бер шәрабсыз исертә.
 Сусауларын жанның баса,
 Алжыганга — көч кертә.
Ул коеның хикмәте бар,
Могжизалы бер көче:
Туганлашып аерылыша
Суын эчкән һәр кеше.
 Көе юкны — көйле итә,
 Моңы юкны — елата.
 Моңы тулып, сагыш баскан
 Күңелләрне юата...
Хуш киләсез, өем ачык,
Йөзем ачык, мул сыем.
Илһам бирсен әле дуска
Шул коемның тылсымы.
 Бу табынга килеп чыккан
 Һәр кешегә урын бар:
 Берләштергән, серләштергән
 Изге сыем — жырым бар.

Сәер «чир»

Төзәлмәслек бер «чир» йоккан миңа,
Мин авыру... Ләкин сызланмыйм.
Шул михнәттән бары ләззәт табам,
Дөваланулардан узган мин...

Мин авыру, ләкин хаста түгел,
Бу «чир» миндә — жирем-суымнан.
Кешеләргә сихәт бирсә сүзем,
Бик тиз генә әле суынмам...

Чирен сиздермәгән үлә, диләр.
Шуңа күрә тормыйм яшереп.
Ул — саулыгым минем, ул — сафлыгым,
Ул — давылым минем, яшенем.

Бу «чир» миңа кемнән кагылгандыр?
Ихтимал, ул йоккан халкымнан.
Шул авыру мине утка сала,
Тартып ала үзе ялкыннан.

Чир түгел ул — үзе дәрман-дәва,
Газаплы да, әмма зыянсыз.
Савыга да алмыйм, терелә дә,
Һәм яши дә алмыйм мин ансыз!

Шагыйрь догасы

Кара таплардан арынып,
агарып булса икән.
Иске күлмәктән калып та,
яңарып булса икән...

Чирәмгә басып йөргәнгә
куана белсәң икән.
Билгесез көнгә ашкынып
уяна белсәң икән.

Юклыктан түгел, туклыктан
борчыла алсаң иде.
Чыгып булмаслык хәлдән дә
бер чыга алсаң иде...

Кеше өчен чын күңелдән
кайгыра белсәң икән.
Кемнең кемлеген бүгеннән
аера белсәң икән.

Рәнжегән чакта язмышка
берәү көч бирсә иде.
Иртә кермәгән акыллар
инде кич керсә иде...

Үзеңнән дә өстен булып
кала белергә иде.
Төзәлер өчен дөньяга
кабат килергә иде...

Күршендәге дустыңны да
сагынып булса икән.
Сүнәм-сүнәм дигәндә дә,
кабынып булса икән.

Кара таплардан арынып,
агарып булса иде.
Искереп бетсәң дә Жирдә,
яңарып булса иде...

Яшәү көне

Һәр көнне дә яшәмисең аны
Кайнап-дөрләп, шаулап-гөрләп кенә.
Һәр көнне дә эшләмисең аны
Янып-көеп, пешеп-тирләп кенә...

Андый көннәр, илһам уянганда,
Чын бәхетле Яшәү көне була.
Андый чакта күңел, башак кебек,
Ижәт орлыклары белән тула.

Мин ул көнне чынлап азат булам
Тормышның вак мәшәкәтләреннән.
Таң нурлары эзләп сихерләнәм
Хәтта кичнең ал шәфәкъләреннән.

Яшәү көнем — нәкъ яңадан туу,
Бу — сүз түгел баллы-төчеләрдән.
Тик ул көнне мине табалмассыз,
Качам мин битараф кешеләрдән.

Һәм берзаман, гап-гади бер көнне,
Мин урамга чыгам, узып чорны.
Өләшергә һәрбер очраганга
Яшәү көнем бүләк иткән жырны.

2001

Көлке генә кебек яшьләргә...

...«Дәрт бар, дәрман юк» көенә жырлап
Яза күрмәсен лә яшәргә...»

«Үлгәнче яшәргә» дигән сүзләр
Көлке генә кебек яшьләргә...

Ә мәгънәсе, ай-һай, тирән аның,
«Жир читенә» житеп килгәндә...

Ихтыяр һәм рухи көч сынала,
Көч-жегәрне бирә шул тәнгә...

...Ноталарга карап көй эзләмим
Ак-каралы клавишлардан.

Пианином үпкәли күк хәзер

Гел минорлы моң-тавышлардан...

Шат көйләрне табып жырла, ди ул,
Никтер сирәк уйный башладың.

Утыр әле яннарыма көн дә,
Музыкаңны нигә ташладың?..

Ә бит ничек без серләшә идек,
Әй жырлаша идек бергәләп.

Элеккечә парлап жырлар өчен
Дусларың да йөрми кергәләп...

Их, дускаем, пианином-жаным,
Миннән генә тормый ялгызлык...

Бик үзгәрде дөньяң... Югалтудан
Жиргә күпме күз-яшь ағыздык...

Бар иде лә күтәренке чаклар,
Мажор дулкыннарда тирбәлгән...

Уйнап жибәрик соң «Яшьлек» көен,
Бакчадагы гөлгә тиңләнгән...

2010

Шигырь сулап яшәсәң...

Аккош канат кагынган
Минем тәүге адымнан.
Шул мизгелдәме жаныма
«Шигырь жене» кагылган.

Үзе бер сихер кебек ул,
Үзе бер дәва кебек.
Аккошка — күл, миңа — шигырь,
Кирәк гел һава кебек...

Жил дә — шигырь, ил дә — шигырь,
Колак салсаң өненә.
Күкләр миңа боергандыр,
Кал, дип, шагыйрь көненә?..

Мин ризамын, гомерем буге
Шигырь булып яшһнәсәм.
Ике гомер кичерәсең,
Шигырь сулап яшәсәң...

1989

Мин шигырьдә калам!

Мин шигырьдә калам!
Шигырь — минем
балам.
Шигырь —
минем дәвам ул.
Бу тормышның аягыңнан егар
агуына каршы дәва ул...
Шигырь илен ташлап китә күпләр:
берсе — бу ил тар, ди, кысан, ди...
Берсе арган,
берсе парсыз калган.
Ялгызлыкка күпләр чыдамый...
Шигырь — Аллаң бит ул
жаныңдагы!
Ятим калсаң, хәтта —
анаң да...
Мин шигырьдә калам —
Аллам да ул,
үзем дә ул,
газиз балам да!

1986

ШИҖЪРИ ПАМЧЫЛАР

(Лирик миниатюралар, афоризмнар)

Табигатьне эткәң-әнкәң
газиз балаң кебек ярат.
Кешелекле сыйфатыңны
хайваннарға хәтта тарат...
Табарсың син күктән көткән
ожмахны һәм бәхетеңне,
таза-имин тотсаң гына
Жирдәге үз мохитеңне.

Сөйләгәнең көмеш булса,
Тик тору — алтын, диләр.
Кайчак Сүзнең алтыннан да
Кыйммәтлеген белмиләр...

Мин — ирексез,
Язган чакта һәр сүз
Бәйләп тота мине газаплап.
Мин — хаким дә —
Буйсындырам әле
Шул сүзләрне үземә аз-азлап...

Вакыт ничек бик тиз үтеп китте дисәм,
Шигъри юллар тезеп утырганмын...
Яшьлек ничек бик тиз үтеп китте дисәм,
Шигырь белән дөнья тутырганмын...

Шагыйрь, имеш, бер дивана, юләр инде...
Юләрләргә кемнәр акча түләр инде?..
Ә шулай да шагыйрьләре тынып калса,
Милләтеңнең рухы ачтан үләр иде...

Уй бетерде, уйды йөрәкне,
Уйлап, дөнья көнен оныттым.
Артык уйга салып башымны,
Уйламаган хәлгә юлыктым...

Йа Алла, бу нинди бәла,
Бирдең миңа гүзәллекне —
Мәкер дигән шомлы шәүлә
Гел артымнан эзәрлекли.

Яши торгач белдем инде яхшук
Мәжлесләрнең нәрсә икәнен...
Уйлап барам: Тансыкбикәме мин
Ул табынга — Артыкбикәме?..

Ялгыз калма, диләр, бәхетсезлек
Бары шунда гына, янәсе...
Кайсы бәхетле соң бу җиһанда —
Зөһрәсеме, әллә Ләйләсе?..

Рәхәт чакларның кадерен
Рәхәт чакта бел икән...
Борчу-мәшәкәтьләр ул тик
Чөнечкеле гөл икән...
Рәхәт чакларның кадерен
Рәхәт беткәч беләсең...
Шуып кына төшкән таудан
Менеп булса, менәсең.

Ах, бу дөнья гыйбрәтле дә, кызык та.
Насып булмый кайчак капкан ризык та...

...Ир-ат, имеш, — терәк-таяныч...
Алар үзе кемгә таянырга
белми йөри,
шунысы аяныч...

Мин уйларга батып яшим,
Сез уйланмаган өчен.
Мин йокламый ятам төнлә,
Сез уянмаган өчен...

Көнчеләргә тик бер жәзам:
Көн саен бер шигырь язам...

Идәннәргә каты басуыңны
Түбәләр дә аңлар...
Түрәләргә килгән ачуыңны
Түбәннәрдән алма...

Мин «гаепле» булып арыдым инде,
Курыкмыйм хәзер сезнең хөкемнән!
Могҗиза да көтмим, мәрхәмәт тә,
Һәм аклау да көтмим беркемнән...

Үчең булса, бөек булсын,
Чүпкә түкмә көчеңне...
Бөек үч һәм нәфрәт кенә
Көчле итә кешене...

Бу дөньяда намус белән
Мәкер-хәйлә сату итә.
Җиңелгәннәр үч саклыйлар,
Җиңүчеләр гафу итә...

Урам урлый, урам хурлый.
Урам зурлый — теләсә...
Урам уртасына басып,
Дөнья белән сөйләшәм...

Көнчеләре арып егылыр, туны тузып...
Гайбәтчесе авызын ябар, еллар узып.
Явызлары сәлам бирер, кулын сузып —
Килә генә күрмәсеннәр гафу сорап...

Сезгә киң юл яралар,
Бездә сыкрый яралар...
Син дә шагыйрь, мин дә шагыйрь —
Ай-һай, ерак аралар.

Көзгелэргә күп карама,
Көзгә күзнең явын ала...
Жаныңа да күз салгала,
Ара-тирә күккә кара...

Көзгелэргә күп карама,
Ара-тирә күккә кара.
Жанга да бит көзгә кирәк,
Жанны да бит корым сара.

Гадел кебек иде мәктәп, гаилә...
Гадел кебек иде һәрбер кагыйдә.
«Кара өйдә» калып кара
ак булып,
Кара эшләр эшләнгәндә «ак өйдә»...

Табасындыр, бәлки, ләززәт
Миңа агу әчерүдән.
Мин, бичара, табам ләززәт
Гафу итү, кичерүдән...

Берәүләр керә йөрәккә
Сөеп, ихлас яратып.
Берәүләр «керә» йөрәккә
Алдап, ачкыч яратып...

Көпә-көндөз, көн үзәгендә
югалганым бар...
Кап-караңгы төннең төбендә
табылганым бар...

Йөри базарда
«озын куллар» да, «кыска куллар» да.
Йөри базарда
урта куллар да, оста куллар да...

Кайнар хискә жирдә
Салкын акыл
Хужа булган — ачы тәжрибә...
Жаның нечкә булып яралганга,
Тиресе калыннарға рәнжемә...

Кирәкле әйберләр югала,
Кирәксез нәрсәләр табыла...
Кирәкле кешеләр юк янда,
Кирәксез бәндәләр тагыла.

Йорт казыннан алдым каләм,
Кыр казына яздым сәлам...

Көн яктысы уңган,
Көн жылысы сынган.
Күңелем өшеп туңган —
Күшегәмен туннан...

Мәхәббәт газабын эчкән,
Сөю татлы, диеп жылар...
Тормыш газәпләрын кичкән,
Дөнья матур, диеп җырлар...

Күрешү генә түгел инде,
Хушләшудыр бу кайтулар.
Көзләп-язлап, ашлап-азлап
Айрылулар, озатулар...

Иван түгел, Гали түгел, Ивангали...
Табынганы Коръән түгел, Евангелий...

Үзгәртергә мөмкин яшәү рәүшен,
Күнелен калсын ләкин саф вә рәушан...

Сүз кадерле булган — ташка уелган,
Кәгазь чыккач, сүзнең кадере жуелган...

Жилкәннеме жылләр жиккән?..
Жилләрнеме жиккән жылкән?..

Маңкортларга Сәйдәш ни, Россини ни,
Маңкортларга Ватан ни, Россия ни...

Житди җырлар житми,
Ә бит чорлар житди...

Надан надан инде,
Карак карак инде,
Кай ягыннан тотып «селкесән» дә.

Кинә тотып йөргәнче,
Сүзең белән бер чәнче...

Заманында Диогеннар булган...
Хәзер исә
«буш мичкәләр» белән дөнья тулган...

Хәйлә була кешелексез:
Хәйләкәрләр алдыйлар.
Акыл була кешелекле:
Акыллылар аңлыйлар...

Житлекмичә туган бала була...
Житлекмичә үлгән бәндә була.

Югыңны да, барыңны да,
Моңыңны да, зарыңны да,
Сөйгәнне, сөймәгәнне дә
Сиздерәсең икән,
 биздерәсең.

Кеш тиресенә төренгән бәндә
Кеше тиресен «тунамас» димә.

...Кукраеп йөргән күркәләр
Шагыйрьләрнең белүеннән түгел,
Сизүеннән күбрәк куркалар...

Күз яше дә житми, сүз дә житми,
Бар кайгымны элдем жилләргә.
Теш кысылган, йодрык йомарланган,
Бу әжәлне ничек жиңәргә?!

Кәеф төшеп кую — кемгә дә хас...
Бирешмәвең хәер бу «чир»гә.
Тик шулай да яшәү рәвешләрен
кәеф хәл итә шул бу Жирдә...

Сизәр хәлдә түгел кеше
Күкләрнең бер Уен да:
Гаме юк аның Галәмдә,
ул бирелгән... уенга...

Гамьсез муллыкка табыну
жанны кечрәйтә генә...
Үлемнән курку хисен дә
мең кат көчәйтә генә...

Их, дусларым, бу дөньяда
Шулай гомер итсән иде:
Мәхәббәттән башланган күк,
Мәхәббәттә бетсән иде...

Оныта күрмә нәселеңне:
Ни-кайдан башланганыңны,
Ни белән сугарылганың,
Ни белән ашланганыңны...

Безнең җырлар — безнең серләр,
Җанның «ачык ишекләре»...
Ашыкма килеп керергә, —
Җиткән читтән ишеткәнең...

Керсән кер күңлемә
Өр-яңа көй булып.
Кермә тик җаныма
Әрсез бер чөй булып!

«Көтелмәгән хәлләр» патшалыгында
бөтен хәлләр... көтелгәнчә бара,
алдан ук хәл ителгәнчә бара...

Бу дөньяда Бәхет мәсьәләсен
үз үлчәвең белән хәл итмә син...
Бер бәхетсез житә басар өчен
бөтен бәхетлеләр «тәлинкәсен»...

Кыш уртасы...
Жәйнең әле кирәге юк.
Кар-бураннар, бәсләр белән
хыялым тук.
Өй түрендә ап-ак карга хәйран калып,
карап тора көрткә баткан каен кызы.
Өй эчендә, гади утын хәленә калып,
ап-ак мичтә дөрләп яна каен тузы...

Дерсу Узала —
уйла, күзалла!
Асылы — мәжүси:
Жир-Су — Үзе Алла...

Эшләргә кирәк!
Сиңа — казырга,
Миңа — язарга...
Синең кулда — көрәк,
Минем кулда — каләм.
Менә шул, вәссәлам!

Шагыйрь булып калу өчен

Житсен дисәң сүзең күнелләргә —
Кеше булып калу шарт икән.
Бер карасаң, шагыйрь — бер шук малай,
Бер карасаң, зирәк карт икән...

Шигырьнең чиге юк —
Бетми дә, житми дә.
Шагыйрьне бәхетле
Итә дә, итми дә...

...Шагыйрь яза — хәрефләре аршын...
Шагыйрь ята — шул ук хәләл аршын...

Бар да шул ук!
Фәкать мин генә юк...
Дөнья энә миннән башка да
Бөтен эшен үзе башкара...

Маңгайлары ник бик «текә»
Ямь-яшел кызылларның? —
Шуларга тәкәте китә
Шул түрә абзыйларның...

Ай белән Кояш арасы
Көн белән Төн генә дә...
Очрашалмыйлар мәңгегә
Хет бер генә «көнгә» дә...

Сорап килмәдек дөньяга,
«туарга мөмкинме?» дип.
Инде яшәргә бирегез,
«туганга үкенмим» дип...
Янар-янмас, сүнәр-сүнмәс
Яшәү нигә хажәт ул? —
Вакытында килми йөргән,
Соңга калган әжәл ул...

Тәмам узынды
«Әрсез» шагыйрәләр:
Ир-атларны отып,
«Мат» вә «шах» бирәләр...

Сүзем туры, дисең дә бит,
ахры, «авызың кыек»...
Шигырең саен чәлдәргән сүз —
гүя ямаулы оек...

Сезнең яктан Кояш авышты...
безнең тәрәзгә дә Кояш төште.
Ярый әле Жир әйләнәп тора...

Тулы канлы тормыш.
«Гөнаһ» белән тулган...
Без гөнаһсыз хәзер —
бер эш килми кулдан...

Ай тулганда, мин гел сабыйланам,
Ай тулганда, мин гасабиланам...
Ничек тоймыйм ди Ай йогынтысын,
Мин бит Галәмнең бер сыгынтысы...

Хакыйкатынең «чыны», «ялганы» юк.
Беркем аны ача алганы юк.

Кешеләргә хас хисләрнең
тик бер генә төрен белгән
бер хөсетле көнче бәндә
шул хисеннән янып үлгән...

Котып патшасының жарияләре —
Бозга әверелгән жан ияләре...

Колач житмәслек бу тормыш — күпкырлы.
Кечкенәлегенне аңлап — куркырлык...

Тоташкан савытлар кануны —
тоташкан күңелләр сере ул...
Берең ботак булса бу талда,
берең язда шыткан бөре бул...

Күз алдында өч буын:
бабай сөя оныгын.
Тамырлары — тирәндә,
уч төбендә — орлыгы...

Бетерәм үземне, бетерәм күземне —
Бетералмыйм язып әйтер сүземне...

Арабызда ята еллар — зур аерма.
Әмма яшылек сәбәп түгел зураерга!..

«Ник кирәк ул милләт?» — ди-ди ярсыма!
Татар «татар» дип йөргәнгә, тарсынма —
Талкынабыз үз бәябез артсынга...

Даһи Лермонтовлар, Тукайлар —
бик иртә өлгергән жимешләр...
Ни сәбәптән бу, дим, ни эштән —
Патша «һавасымы» килешкән?..

Акыл-сабак биреп торса чын Аксакал,
Бармас идек, бәлки, без дә гел аксаклап...

Уйлыйсызмы сез ул хакта,
И ханымнар, әфәндеһәр:
Ник сирәк яңгырый бездә
«Мәрхабә»ләр, «Афәрин»нәр?..

Чын сугыштан курка белә чын солдатлар...
Курку белми бары «кургашын солдатлар»...

Бер күз атты — төз «тидерде»,
Бәхетемә күз тидерде...

Кайгырып утырма юктан,
Кайгы бүтән төсле ул...
Сагышлардан, хәсрәтләрдән,
Борчулардан көчле ул...

Тормыш диңгезендә айкыл-чайкыл
Гомер буе йөзсәң икән дә,
Коткарырга ялгыз бер көймәне,
Әверелсәң икән жылкәнгә...

Хыял пыяламыни,
Хыял уаламыни,
Челпәрәмә бәрәп вата —
Мәкер ояламыни?!

Дөнья — кәмит-тамаша,
Ыгы-зыгы кайнаша.
Кәбисә ел исәбеннән
Президентлар алмаша...

Бәхет өчен шул зарурдыр иң элек:
Ил-йортында хөкем сөрсен иминлек.

Чын бәхет, һич югында, —
эчендә үч югында...
Жан рәхәте — дан түгел,
Жан рәхәте — саф күңел...

Бу дөньяга хан хужамы, патшамы?
Адәм дигән затмы, әллә башкамы?..

Хәләл байсаң да сөймиләр,
Хәлдән тайсаң да сөймиләр...

Балыксыз күлләргә «кармак» салдык,
Шуңа икән «балык» эләкми.
Буа буып үрчетәбез, диләр, —
Безгә әрсез балык кирәкми...

Берсе көлдә «холкы жиңел» диеп...
Берсе көлдә «холкы авыр» диеп...
Тик берсе дә хәлен аңламады,
«Бу бичара әле дә сабыр» диеп...

Изге булып кыланмыйм,
Изге булып кыйналам...

И үсмер чак, юләр чак,
ертыктан да көлгән чак.
Иптәш кызлар белән бергә
пар күлмәктән йөргән чак!..

Жаныңның мәңгелегенә
ышанмый икән күңел —
син инде шагыйрь түгел...

Тән... тән... тән...
кайнаша адәмнәр,
бәндәләр — бәдәннәр.
Тәнгә — тән... тәнгә — тән...
Тәңгәл булса икән ул
жанга — жан, жанга — тән...

Матурлыкның күзгә бәрелеп торган,
Кычкырып һәм дәшеп торганын
Тану өчен күп кирәкми... Ә син
Кеше күрмәгәнән күр аның...

Үз-үзеңә ялчы булма,
үз-үзеңә камчы бул...

Тән авыртуларын басар,
бәлки, новокаиннар...
Жан авыртуы басылмый, —
тирә-якта — хаиннар...

Сагына белмәсәң үзең,
Сине кемнәр сагыныр?..

Косып та чыкмый, кысып та,
эчеңә керсә бозык.
Бозыклык күбәйсә — бетә
дөньяда бөтен кызык...

Якын иткән булып,
Сереңне ачтың.
Үз сереңнән котылып,
Миңа качтың...
Ник сөйләдең миңа
Актык серең?..
Хәзер менә шуны
Күтәрәп йөрим...

Бу тәнме, әллә бүкәнме?
Бу минме, әллә бүтәнме?

Моңнан туган Моңсылулар
Моң сулыйлар, моң эчәләр.
Моң көченә эче янган
Мәкерлеләр кан эчәләр...

Аяктан егылгач кына
Жәллиләр безне һаман.
Бу инде сөөнү генә:
«Бетте бу, — диеп, — тәмам!..»

Табылдыктар өстәлендә
Ятадыр дип намусы,
Килгән берәү өметләнәп,
Юк микән, дип, табучы?

Түзәр хәлләрем калмаса
Борчу-хәсрәтләремә, —
Кабатлар кайтып егылам
Шигъре хәзрәтләремә...

Кемнедер Мәжнүн итәрлек
Ләйлә булсаң яхшымы?
Әллә юкны бар итәрлек
Хәйлә булсаң яхшымы?..

Без түрә дә түгел, бай да түгел, —
кем мохтаж ди безнең ишегә?
Йолдыз белән гөл шикелле генә
кирәк булабыз без кешегә...

Ал нурларны сибик төссезлэргә,
балкысыннар әйдә алар да...
Безнең балкыш сүнә торган түгел —
ашыкмагыз ләкин таларга!

Кызык та соң кайчак бу бәндә:
И сөендем язып утырганда
Кәгазь белән карам беткәнгә...
Димәк, язам әле...

Ошбу дөньяда шул аның
Тәмугы да, жәннәте дә...
Бәндәгә теге дөнъяның
Кирәге юк, хажәте дә...

Бөтен гөнаһларым эри
минем, шигырь язганда.
Шигырьгә чумып сафланам
кайчак, күңелем азганда.

Үз туган теленнән хурланып
яшәсә фәкать бер бәндәсе,
бу, димәк, бөтен бер халыкның
ояты, тарихи бәласе...

Бөтенесе шул ук: иске, туйган...
Яңалык дип алданма ла, туган...
Шул ук төсе, шул ук тышы-эче...
...Тик нигә соң ашкындыра жанны
язда чәчәк аткан
бик борынгы
шул ук шомырт исе?..

...Тәмам хәлдән таеп арганда,
Учагыма хет бер чыбык салып
калдырсана, узып барганда...

Жырларымны минем саклап тор, дип,
Каен пәрдә элдем тәрәзәмә...
Бернинди дә «исем» кирәк түгел
Шагыйрь дигән горур дәрәжәмә...

Берәү өчен тормыш — уен...
Берәү өчен — чынлап кыен...

Үз-үзеңне сөйми башлау —
үз-үзеңнән китүдер...
Ахыр чиктә үз-үзеңә
ул хыянәт итүдер...

...Ә урам килә чыр-чу.
Белми дә: ялгыз башыма
Төшкән мең дә бер борчу...

Яши идем мин элек
мөлдер-мөлдер түгелеп.
Белми дә идем күпләрнен
үзем кебек түгелен...
Жыр язмый идем элек,
жыр булып ага идем.
Сүз белән көйдән яралган
бер моңлы бала идем...

Игелек кылсаң әгәр кешегә,
Изгелегең чыгар төсеңә...

Шагыйрьнең дә була төрлесе:
йә серлесе,
йә эчкерлесе...

Яшь агачка карап көенәме,
Сөенәме, белмим, карт агач?..
...Берәүләргә тумас борын килгән
Өлеш тиде безгә — картайгач...

...Миллэттәшләр, имеш...
Такташ хәтле
Такташны да белми йөрсен дә...
Нинди «кардәш» булсын ди ул миңа?!
Андыйларның сөймим берсен дә!

Шагыйрьләрне сөйми түрәләр.
Шагыйрьләр шул күпне күрәләр...

Яшьлегемә «кайтып-кайтып» киләмен,
Елап булмаганга гына көләмен.
Гыйбрәт алам — кадерен бер дә белмичә,
Таптаганбыз икән яшьлек келәмен.

Төшем өнемнән яман,
Өнем төшемнән яман.
Төшкә керә, төскә чыга
Шушы имансыз заман.

Син тикшермә минем хаталарны,
Мин бит диктант түгел,
Ә син диктат түгел!

Еллар сагайта хәзер:
Жәелеп түгел, жыелып
Яши башлаган дәвер...

Беләкләре юан «беләгәйләр»,
жыен әтрәк-әләм селәгәйләр,
жиңалмагач акыл-бәхәстә,
әйләнәләр калай әтәчкә...

Ишектәге сизгер кыңгырау,
Сагындырды синен яңгырау...
Син — телсезме?
Минме — саңгырау?..

Көйле чыгар, моңлы чыгар
гармуныңнан милли жырлар,
кушып уйна мелизмнар —
нәкъ безнеңчә «миллизмнар».

Хисләр, шөкер, суынмаган әле...
Кайнар ләззәт табам фәлсәфәдән,
татлы күк ул миңа бар нәрсәдән.

Жир кадәр Жир әйләнгәндә,
Ничек тик ятарсың бәндә?..

Атабыз Адәм рухына,
Анабыз Хава рухына
кылдым догам:
кабул итче, Ходам!..

Минем Кара диңгезем юк...
Ак диңгезем дә юк минем...
Кызыл диңгез... Зәңгәр, Сары —
Ишетеп кенә беләм бары...
Минем Сагыш диңгезем бар —
Шунда тудым, шунда йөзәм...

Һәммәбез дә кызганыч —
бер мәхшәрне узган ич...

Башка килгән бөтен уйны
Язып бетерер кәгазь житмәс,
Бу дөньяны агартырга
Үгет белән вәгазь житмәс.

Хатыннарынң бөтен матурлығы,
бөтен күрке — ана булуда...

Н. Такташ

...Хатыннарынң, бәлки, шулайдыр да,
Акыннарның ләкин — алай түгел...
Шагыйрьләрнең бөтен күркәмлеге
бер кыз табу яки малай түгел.
Шагыйрьләрнең бөтен бөеклеге —
бер Сүз табу алтын... (калай түгел...)

Чыгып бетсен бар үчем дип,
капчык төбен селкемә...
Хәтердәге агу табын
бетералмас селте дә...

Акылның асылы — мәгънәдер,
Сирәк зат — хикмәтле бәндәдер,
Серләре бу Жирнең күп тәдер,
Хикмәте аларның күктәдер.

Күз яшемә чыланып китсә ялгыш
Кәгазь бите белән үз битем, —
Күз яшенә баткан ил алдында
Үз зарыңны сөйләү мең читен...

Эчегездә ни сер барын белмибез,
Без дә әле алай бик сер бирмибез...
Безнең кебек, дисез, яши белмәдең —
Сез дә бит минем күк яши белмисез...

Баш булам дип йөрмә, бәндә, беркемгә дә,
үз-үзеңә баш булырлык башың булсын.
Алай-болай таш атсалар шул башыңа,
жавап итеп «атар» өчен ашың торсын...

Күз алдында күпме ялгышлар:
Жыен йолкышларга — алкышлар.

Шагыйрьләр яши тумыштан
жыр көенә тирбәлеп...
Яшиләр халыкны сөеп,
Ә үзләре — тиргәлеп...

«Бүки» тыгып, әрем сөртеп —
газиз әнкәем сөтеннән
биздергән күк биздерделәр
мине дә үз бәхетемнән...

И шигырьләр!
Һәркем өчен аерым хатлар итеп
таратам сезне...
И кешеләр!
Женем сөймәс дәрәжәгә житеп
яратам сезне...

Кульязмалар,
Ельязмалар,
Юльязмалар...
Тел-язмалар —
Көн язмалар,
Төн язмалар...
Ниләр сөйли ул язмалар? —
«Син» язмалар,
«Мин» язмалар,
«Ул» язмалар...

Ата-бабаңнан калмаса мирас булып,
Ирек белән Хөрлек кала мираж булып...

Мәхәббәттән туалмаган
мәхәббәтсез жаннар белән
тулса дөнья, сез нишләрсез
ул дәрәжә, даннар белән?..

Купшы чәчәк — бәллүр ваза,
Матурлыкка — мәңге жәза...
Көмеш балык тотып алып,
Кыздыралар утка салып...

Ишекләрендә дә көзгә,
түшәмнәрендә дә көзгә —
күреп туйгач үзен, бәлки,
күрә башлар әле безне...

Шуңа кире язмыш дигәнем:
Мине сөйгән ирне сөймәдем...

Өйрәнсеннәр, әйдә өйрәнсеннәр,
өйрәнүе — үзләренә генә...
Минем хисләр ләкин тик минеке,
«уртак» була коры сүзләр генә...

...Ә мәхәббәт баш очыңда
бер әйләнгән, йөз әйләнгән...
Мәхәббәт җепләре белән
ник без түгел, сез бәйләнгән?..

Мәхәббәтем минем биктә,
Ача алмый юлаучылар.
Ялгышалар — бик тиз моны
Ачармын дип уйлаучылар.

Гашыйк булып уйный гына —
Мәхәббәтен саклый йөрәк.
Мин — Сандугач иректәге,
Ә Сез — сандугачсыз тирәк...

Миңа «бәллүр каләм» эләкми...
Миңа бәллүр каләм кирәкми!
Булса булсын каләм корычтан,
телең булсын борыч берочтан...

Тирә-юньдә киң күңелле
әйбәт кешеләр сирәк...
Сезгә — шәп шигырь, ә миңа
әйбәт кешеләр кирәк...

Халык бәгыре — халыкның ул кай жире? —
Шуны тойсын әүвәл халык шагыйре...

Батыр кеше гүзәллекне күрә,
Көчсез кеше усаллыкны күрә.

Эйа, дөнья! Син матурсың
тыныч чакта, тук чакта...
Эйа, дөнья! Син авырсың
сугыш чакта, юк чакта...

Без Ватанны югалтмаган,
Дәүләтне тик югалткан...
Шуңа күрә бетмәгәнбез,
Саклаган безне — Ватан!..

Ян-тирәндә бөтерелсә
әгәр көнче күбәләк,
көя күбәләгеннән дә
яманрак бу бәла...

Шагыйрь үлә — жаны сүнсә — бер тапкыр...
Тәне үлсә, үлә — икенче тапкыр...

Мин дучармын шигырь телендә
эч-серемне ачып салырга.
Бер керсез саф чишмә суыдай,
барыбер серле булып калырга...

Синен бакчаң жимеше — кишер,
Минем бакчам жимеше — шигырь.

Сабий Тукайның сатканнар жисемен,
Хәзер Тукайның саталар исемен...

Мин ярышмыйм сезнең белән,
умырып яшәүчеләр!
Без — авыз итүче генә,
сез — көн-төн күшәүчеләр...

Бүген, бәлки, аста калыр минем Сүз,
килер бер көн — алар чыгар хак булып.
Хөкем көне житкәч кара йөзләргә,
без калырбыз, Алла бирсә, ак булып...

Хәят-жиһаныңны тарайтма.
Чүпләп жыйганыңны таратма!

Карап-карап торам да,
хәлләр хәл монда...
Мин генәме — һәммәбез
бигрәк жәл монда...

Алып калыйм, дисең...
Биреп бетереп
булса иде күңел байлыгын.
Әйбер жыеп кына, тирәнәйтеп
буламыни күңел сайлыгын?!

Куышы юк, оясы юк — оясыз...
Өе дә юк, аты да юк — өй-атсыз.
Андыйлардан тумас димә оятсыз...

Тирә-юнь белән ярышма,
Үз-үзең белән ярыш.
Бәхеттән качып карышма,
Бәхеткә барып ябыш!

Беләм — тиң түгелеңне,
Сөям — киң күңелеңне...

Һәммәсе дә соклана,
мәгърур, дип, кыяташка.
Түбәнсетмик иңкүлекне,
ул да күккә тоташкан...

Газап чикми генә килми
уңыш иҗат халкына.
Жан газаплары — корбандыр,
бәлки, иҗат хакына...

...Бар шагыйрьләр җыр язып,
жәйде аягы астына.

Тукайга дип язган шигырьдән

«...Ә мин менә жәймим», — диде берәү,
Хупламады минем шигырьне...
...Еллар үткәч, Тукай бу иргә дә
Премия «тунын» кидерде...

Барча кошлар тынса да,
Чишмә-елга туңса да,
Сайрый һаман бер кош —
тал-тирәктә түгел,
тел-йөрәктә...

Берәүләрнең «намусы»
кесә төбендә
йөргән-йөргән дә
төшөп калган, ди,
капка төбендә...

Хиссез шигырь — иссез аш...
Аш-суның тәмле хуш исе
шәп шигырь белән охшаш...

Кереп чумды төн куаклар арасына,
Әкият сөйләргә дип пәри баласына...

Ярымшарлар картасына карап...

Бу Жир шары «тоташ савытлар» күк,
тигезләнеш сорап, «тулып тора»:
бер ягына нәрсә койсаң, шуны
икенче ягына «куып» тора...

Яшәү масштабым тар булса да,
Шигырь масштабым киң булды!
Киң карашлы, киң күңелле кем бар —
Йөрәгемә тик шул тиң булды...

Замандашлар белән эш катлаулы:
Алар белән ярышып атлаулы...

Милләт яшәсен дип көчәнмәгез,
Яши алса яшәр — өшәнмәгез...

Нечкә хистән туган сирәк уйны,
Кайнарланып әйтеп ташлаганны —
Зирәк прозаиклар роман итеп
төгәллиләр —
Шагыйрь башлаганны...

...Аллаһ беләдер инде...
Нинди жирләр, нинди гүрләр
безгә эләгер инде...

«Китабым заяга очты»
димәче янып-көеп...
Кайтавазы эзләр әле,
«кайда ул китап?» диеп.

Ниятләр ал да гөл...
Тормышка ашмаса, ела да көл...

Ахыр чиктә...

Абау!.. Дөнья йөзләрендә
бетүләрем шушы мәллә?!
Син терәгем ич бердәнбер,
ташламачы, Хода-Мәүлам!..

Кайнап булмый гомер буге бер казанда,
бүленеп беттек аерым-аерым «кәчтрүлләргә»...
Һай, күңелле заман булган икән дә соң
йөргән чаклар бергә-бергә гастрольләргә...

Дәүләт дигән атабызның
хәле мөшкел, хәле җитди:
оланнарын кайгыртырга
көч-куәте инде җитми...

Бөөк Кытай диварлары сыман
«Татар ыстинәсе» булмагач,
Терәлергә «кәкре каен» кала...
Мәгълүм инде телдә бу агач...

Туачак балаларга теләк

Ходай үзе сине сакласын,
үксез калма анаң-атаңнан...
Ходай үзе сине сакласын,
берүк, катлы-катлы ватаннан...

Аяк асларым тайгак,
түгелдер идән-сайгак...
Язмыш әче катык булды,
булмады бал да каймак...

Нечкәр, күңелем, нечкәр, бәгырьләре
каткан денсезләргә үч итеп...
Бу өч көнлек дөнья рәнжемәсен,
бер игелекне кайтар өч итеп...

Синнән генә калмас инде әжәл...
Жәеп торма әмма кочакларың.
Яшьлегенә чакыр гел иптәшкә,
килеп житәр йөгереп кыз чакларың...

Картайгач...

Дүрт кыйбла — бер жылгә,
дүрт хатын — бер иргә...
Жиде булса да ризамын —
ялгыз калмасам жирдә...

Тукайчарак

Дүрт кыйбла — бер жылгә,
ике дөнья — бер илдә.
Бер ягында — олигарх,
бер ягында — бомж...
«Олигарых — бумыж»,
Дума, Дума, бумы эш?!

Вакыт уза, вакыт үтә, диләр...
Без үтәбез вакыт үтәли...
Үтәли жил сыман хәтәр икән
Вакыт жиле — жанны өтәли.

Сүз уйнату

Сүз уйнатам,	Сүздә яшим —
Сүз уйлатам,	Сүздән китәм,
Сүз туйлатам.	Сүзгә кайтам...
Сүздә йөзәм,	Азыгым — сүз,
Сүзгә чумам,	Языгым — сүз,
Сүзгә батам.	Казыгым — сүз.
Сүз сайратам,	Көн язмышым,
Сүз таратам,	Төн язмышым,
Сүз яратам,	Язмышым — Сүз...

Иске ел истәлеге

Менә шунда — иңбашымда
калды кулың жылысы...
Кулларыңа башкаемны
килә куеп жылыйсы...

Күпләр хәзер белмиләр дә
астрономия фәнен.
Бик шәп өйрәнәп киләләр
«гастрономия» фәнен...

Гаделсезлек агуын көн-төн йотсаң,
әйләнүе мөмкин неврозга...
Шифа-дәваларга өмет баглап,
керәм әле янә Нәүрузга!..

Каныгыр көнче, гафу итмәс,
күреп алса өстен ягың...
Бүтәннәргә дә күрсәтер —
кара итеп әмма агың...

Котырта нәфесне әйберләр:
«Без бит бигрәк матур, күр, — диләр. —
Бездән башка тормыш күңелсез,
Сезгә без кирәк!» — дип үртиләр...

Мин — татар халкы моңыннан
яралган татар кызы.
Уйланганда, төн кошы мин,
сайраганда — таң кошы...

Тагын бер көн очып китте жылгә,
гомеркәйнең кыйммәт бер көне —
бик арзанлы мәшәкәтләр белән,
арзан ислемай күк бөркелеп...

Кәеф ничек?

Кәеф ничек, димсез? — кәеф кичәгечә...
Бүгенгегә чаклы әллә ничә «кичә»
Үтте инде шулай, гомер кичә-кичә...
Төшөп-менеп тора кәеф «баганасы».
Этбаш, сыераяк булды заманасы:
Көн дә «ни булыр» дип куркып уянасы...
Уйланмаган башка әйбәт инде анысы...

Үскән жирем, искән жилем —
Тагын нәрсәм бар инде?..
Яздан кышка життем килеп,
Бар булганым — кар инде...
Ул әле кар, ул әле бар.
Яздан нәрсә көтәрсен?..
Үзең дә шул кар шикелле
Эрерсен дә бетәрсен...

Жирдә минем — фани дөнья.
Күктә — мәңгелек «ватан».
Жирдә үтеп Күк сынавын,
үз «ватаныма» кайтам...

Хакыйкәт тә ачылып беткән инде,
күрмәмешкә салына күз генә...
Үзебез яшерәбез эзләр өчен,
бетмәсенгә дөнья... тиз генә...

Әллә аеры, әллә куш,
ярымдошман, ярымдус...
Россияне басып бара
ярымтатар, ярымрус...

Һәрбер йөрәк эзли үз ритмын
сикәлтәле чуар заманда.
Һәр заманның уртак йөрәк тибешен
Шагыйрь теркәп кала һаман да...

Гыйбрәт

Яшәве дә күңелле —
дус-ишләрең барында,
Эшләве дә күңелле —
уртак эшләр барында...
Ашавы да күңелле —
урт тешләрең барында,
Тик алар да берни тормый,
ялгыз калсаң табында...

Тирәнгәрәк үтеп кергән саен,
уйлар була бара баерак...
Тау башынуң менеп житалмасаң,
казынгансың, димәк, саерак...

«Гөнаһсыз» абыстайлар,
«Жайлыбикә» түтиләр
баллы-төче заманнарда
«шагыйрь» ролен үтиләр...

Шагыйрәләр өчен татарларда
күңелләр тар, нәрсә дисәң дә...
Шагыйрь диеп зурламаслар барыбер,
бүрек белән чалбар кисәң дә...

«Туеналар» шигырем белән,
Күптән шуны абайладым:
Сүзен сүзгә чәлмәсә дә,
Сөзеп алалар каймагын...

Язып бетерер хәлем юк,
өлгереп булмый кана.
Күңелгә килгән шигырьләр
инде яшь булып тама...

Чын яшәеш какшагач,
төссезләнгәч, бичара,
бәндәләр көнаралаш
үткәрә башлый «чара»...

Жәһаләт капчыкларына

Әрәм сезгә — шигырем дә,
әрәм сезгә — шөгылем дә,
әрәм сезгә — фигылем дә,
әрәм сезгә — сүзем дә...
Әрәм сезгә — гүзәллегем,
әрәм — әрнеп түзгәнлегем,
үзәгемне өзгәнлегем, —
әрәм сезгә — Үзем дә!..

Аллергия

Очрый күрмә мина бер чатта!
Сине күрсәм, тыным буыла хәтта:
Аллергия миндә — наданнан,
Аллергия — мәкер, ялганнан.
Каным кыза, башым әйләнә,
Аллергия — хөсет-хәйләдән.
Сине күрсәм, шундук чыга йөзгә,
Зинһар өчен, очрый күрмә безгә!..

Уртак шәйләр иксез-чиксез безнең,
санап бетерерлек түгел барын.
Уртак була кайчак сөйгән яр да,
уртак түгел тик гомерлек ярың...

Әткәм йөзе төсле — якты Кояш,
Әнкәм йөзе төсле — моңлы Ай...

Уйдырма дөнья

Әй, минем уйдырма дөнья! —
Күз яшен койдырган дөнья,
чәчкәнне жыйдырган дөнья,
жанымны сыйдырган дөнья!
...Булганчы — туйдырган дөньяң,
булсачы уйдырма дөньяң...

Эчтек дөньяның лаеш шулпасын,
табак тутырып...
Бәгырьгә төшкән әче тозлары —
калды утырып.

Бөтен якты уйлар, ак ниятләр
нигә ямьсез булып төгәлләнә? —
Гасыр башындагы бәндәләргә
шайтан шаукымнары тигән мәллә?..

Шау-шу килеп, кызык ясау икән
театрның хәзер «мәгънәсе»...
...Үз сүзеңне сөйләп «уйнаганга»,
кырыстыр шул шагыйрь «сәхнәсе»...

Алла сакласын!..

Килсә хурлыклы хәбәр,
кагылып сиңа әгәр, —
дошман китәр көчәеп,
син калырсың кечерәеп...
Кадала ул ук булып.
Син каласың юк булып.
Яисә килсә, дим, әгәр,
йөрәк яргыч бер хәбәр, —
ачылганчы ишегең,
ачылсын жир тишеге...

Кесәңне сакла — базар юлында:
кошелёгың төшеп калмасын...
Намусың сакла — гомер юлында:
кешелегең төшеп калмасын...

Йөрәгемнең түрендәге «гадел сәгать»,
гомер мизгелләрен санап, көн-төн йөри...
Шигырең түгел, дус йә дошман сүзе икән
ижатыңа бәя биргеч «критерий»...

Шулай да булгалый...

Килгән булам кайчак театрга,
күңелем төшеп йөргән вакытта.
Тагы да сынып, сүнөп вә сүрелеп
кайтып китәм антракттан...

Милләтпәрвәр ханым зары

Кырык кыллы моңлы сазым тынып калгач,
тибрәтмәде ялгап өзек өч кылын да...
Учагымда сүрелеп киткәч дәрт-ялкыным,
көйрәтмәде кабызып сыңар очкынын да —
менә нинди икән минем «сөйгән халкым»...

«Жир безне ничек саклай!» — дип,
ана рәхмәт яудырам:
бер ягы йоклаганда да,
бер ягы уяу тора...

Кеше күңелен күтәргәндә,
үз күңелең күтәрелә.
Кемдер сине читкә этсә,
ул үзе дә этәрелә...

Нәфрәт эчендә узадыр гомер...
Төрттерә Эзоп: «Дингезне чөмер...»

«Колония», «колонизаторлар» —
«кол» сүзеннән ясап куелган.
«Ачык текст» булып күзгә бәрә,
төрки тамыры тик «жуелган»...

Тупылдатып туплар уйный идек,
тупылардан чөеп югары.
Кем уйлаган тупырдаплар торган
«бәхет тубы» диеп югалыр...

Юл күрсәтеп жыен тар маңгайга,
утырып калдык менә трамвайда...

Диннәр бар да Хода бәндәләрен
татулыкка өнди үзара...
Диннәр арасында татулыкны
кемнәр икән менә бозалар?..

Йөргән иде Шагыйрь нидер сизеп,
шигырьдән бер китәрмен, дип, йөзеп...
Әмма хәзер Шигырь утравына
качарга дип йөри — илдән бизеп...

Күңел күгем киң дә, —
торган жирем тардыр...
Нигә шулай икән? —
Сәбәпләре бардыр...

Аларын әйтәм, боларын,
әйткән юк иде болай:
наданлык белән жиңәргә
дөнья өйрәтә бугай...

Һи-и-и, егетләр, димен,
Һи-и-и, малайлар!..
Артык биек безнең хыялларга
очы күктән ашкан Һималайлар...

Жимерелеп бетсә мәчетләр,
тирәсендә улар ач этләр...

Юлга чыксаң алып бару — юл эше,
Төзелгәнне жимерүләр — «жил» эше.
Жимерелгәнне торгызу — кул эше...
Вакыт үтә... Үтсен, аның шул — эше!

Каһәрләнде каһарманнар
каһкаһә белән һаман...
Инде килеп хужа булды
каһарманнарсыз заман...

«Түтәйләр» шагыйрь булалмый,
шагыйрь булалмый түтәй!..
Түтәй-тавыклар — йорт кошы,
эше шул — салсын күкәй...
Әмма чын шагыйрәләрдән
ясамасыннар бүкәй...

Татарда көнчелек зур дип
беләбез... Иң гажәбе —
фәйләсуф-галимнәребез
аңлатмый һич сәбәбен...

Көлөп булса икән рәхәтләнөп
хет, ичмасам, димен, елына бер!..
Алай да бер депутатны күргәч
экраннардан — авыз ерыла бер...

Табынырга «Изге Жир» дә, «Хаж» да бар...
Манарада — ярымай да, хач та бар...

Бик тиз оныталар икән
кул чапканнар кичә гөрләп.
«Онытмагыз аны!» — ди-ди,
кемедер чапмаса тирләп...

«Каян сүз табасың?» — диеп
сокланалар шигыремә...
Сүз ул балык кебек каба
хисең белән фикереңә...

Шигырьнең аның «андые» да кирәк,
«мондые» да кирәк...
Кайберәүләр өчен ярып әйтү кирәк,
маңгаена терәп.

Хурланмыйча танийм: мин — орышта
жиңелгән кавемнең баласы...
Тик Тарихта жиңелмәгәнбез без,
шаһит моңа Казан каласы...

Онытма һич, сине Кеше итте
шигырь дигән жан-рух дирбиясе...
Барлык сабаклардан өстенрәк
Шигырь биргән тормыш тәрбиясе...

Хак гамәлең тау-ташны да тишә ул,
гел капчыкта ятмый диләр безне дә...
Хаклык кулы төеннәрне чишә ул,
бер актарып табар әле безне дә!

Бер филолог зары

Күчемле-күчемсез фигыльне
Күчемле-күчемсез милектән
Аера белмәдек нилектән?..

Яшәп яталар ялгыз-йолгыз
Ничәмә-ничә шәхес-йолдыз.
Көнозын — кирәкми беркемгә,
Төнозын — бер Ходай иркендә...

Һәрбер һөнәр — ижтимагый
Ихтыяж жимешедер...
Һәр кешенең үзенә күрә
иң кирәкле эшедер...

Татар булгач, телне бел, дип,
кемнәр ул аптырата? —
Татарча «бию» жайлырак:
тратта-та да тратта-та...

«Исән бул!» — дип, иске көзгемә
күз кыстым да кулым болгадым.
«Исәнме!» — дип, яңа көземә
яңа хисләремне юлладым...

Вакыт — көтү, түзү, сабыр итү,
Вакыт — өмет, алга ышану.
Вакыт — яшәү. Вакыт — туу, үлү...
Вакыт — һәр көн тулып бушану.
Барга гына түгел, югына да
Ышанырга безгә куша ул...

Эчтәлеге — такыр, матур — тышлыгы.
Менә кайчан килде — шигырь бушлыгы...

Хөсетледән көләм кайчак
сүз уйнатып, чаяланып:
«Хөс»ен куып жибәрсәң дә,
«этлеге» кала шул аның...

Мәкер

Онытылды ул үпкәм —
үткән эш, булган-беткән...
Калды жанда эзе генә —
гүя Иуда үпкән...

Күп ашаучы гына түгел,
күбрәк алучы да — бирән!
«Бир-бир» дип торганга гелән,
халык аңа шулай дигән...

Затсыз бәндәләр дөньяга
тула икән, дисең, кайдан...
Затлы тәрбия бирмәсән,
адәм бит ул — шул ук хайван...

Кая очып китте дәртле Кошым? —
Әллә инде куймый калдым жимен?..
Жавап килә Коштан: «Хафаланма,
Заманында куймадың һич кимен...»

Базарында артык күптер тормыш,
мазарында гүя чүптер үлем...
Бер карыйсың бу дөньяга — елап,
бер карыйсың — һәрнәрсәдән көлеп...

Хәзер тормыш тора төсле
гел «дата» һәм «чара»лардан.
Шулай көлә, ахры, Вакыт
вагайган бичаралардан...

Май язып карады берәү,
чыкмады май — «сөте» сыек.
«Зур эшләр» майтарды үзе,
өзер май-каймакны жыеп.

Чама хисе — затлы хушбуй кебек:
аңкып торган түгел — «эленеп калган»...
Чама хисе — затлы адәм кебек:
чәчрәп торган түгел — беленеп калган...

Уең күбәйсә, уеның азая,
Эшең күбәйсә, дус-ишең азая...

Картайгачтын, шигырь язу — күңелсез,
чыга шигырь, әмма — хыял-өметсез.
Андый шигырь, беләсезме, нәрсә ул? —
буй житкән кыз — әмма йөргән егетсез...

Мәхәббәт ул жәннәт икән, ожмах икән,
бу дөньяда иң бәхетле почмак икән.
Мәхәббәтсез көн итүдә бер дә тәм юк,
ләззәтле газапсыз яшәү — тәмам тәмуг.

Ат житмәсә, ат жикмисең — ат булып жигеләсең...

Туңа башлый ялгыз йөрәгең,
Кешеләргә бетсә кирәгең...

Чынга әверелеп бетте инде
бу дөньяның бөтен ялганы...
Төшкә генә керә изге чынлык:
саф чишмәдән сулар алганым...

«Ап-ак буран» дияр идең,
яшь чагың булса...
«Кара буран тышта» дисең,
алтмышың тулса...

Шигъриятсез кала күрмик, дип жырладык,
әверелмәс өчен жансыз бүкәннәргә...
Шигърият шул шигырь язу гына түгел,
аңлагандыр инде күптән бүтәннәр дә.

Син заманнан шигырь әвәләмә,
син мизгелдән шигырь тотып ал.
Шигырьсез дә яшәп була бит ул,
дигәннәрнең кинәт котын ал!..

Эштән ял итү рәхәт ул,
күңелең тыныч булса гына.
Рәхәт чигеп «михнәт чиккән»
эшләремне кул сагына...

Өметкәйләр шартлап өзелгәндә,
дәшми кала көчсез кеше генә.
Жәрәхәтле йөрәк жылы булмый,
жәрәхәтле йөрәк өши генә...

Гайбәтләрнең чыгаралар төрлесен,
ялган кушып — серлесен вә керлесен.
Аямыйлар ялгызын да, парын да,
пыр туздырып — хатынлысын, ирлесен...

Кем эзли, шул таба, диләрме?
Соң булса да, әйтим үпкәмне:
Мине дә бит кемдер тапмый калган —
Эзләмичә гомере үткәнме?..

Наданлык белән әрсезлек
берләшеп алга уза.
Зыялы затларга тиклем
шуларга... кулын суза...

«Байлык» дигән терәүнең
жил-давылда авуы бар,
котын алып берәүнең...

Чиләгенә күрә капкачы...

Туры килеп торса бер капкач,
Жуймас идем үзен, бер тапкач...

Дөнья матур, дөнья киң —
бозыклығың белән түгел,
кызыклығың белән жиң...

«Наваларда озак очтың,
житәр, жиргә төш» диләр...
Жиргә төшсәң дә ярамый,
«йөрмә монда, көш!» диләр...

Буяу кушып, бизәп язуыннан
үзе дә аргач, күчкән дәреслеккә...
Тик әйләнеп калган — укыйсы да
килми торган коры дәреслеккә...

Авызы — амбразура, теле — ут,
Әйтерсең лә шашкан пулемёт...

Хискә бирелүләр күпкә китсә,
эшкә бирелүдән бизәсең...
Эшли-эшли өшәнепләр беткәч,
жаның корыганын сизәсең...

Дөньяда урнашкан
Яхшыны-Яманны
Аерып тормаган
Акылга таманмы?..

Бер комсызга акча биреп,
Ходай салды жәзасын.
Йокысыннан, аштан калды,
тәмам жуйды мазасын...

Пешә шигырь жанда, яна эчтә —
тик кәгазьгә төшерәсе килми һич тә...
Киреләнде күңелем үпкәчел яр төсле, —
белдерәсе килми ятка ихлас хисне...

Һавалы мин, тик тәкәббер түгел,
«Һавалана» алмый таш кына...
Тәкәбберләр — канатсыз бәндәләр,
Ә мин һаваларга ашкынам...

Кагылмасын китабыма «ит бүкәне»,
актармасын бәндәләрнең жансызлары.
Укысын иде Ил уллары, Ил кызлары
аңлый торган шагыйрьләрнең жан сызлавын.

Кирәк микән бу дөнъяда
Пушкин күк шагыйрь булу —
патшаларны каратырлык
хатының булса сылу?..

«Матрёшкалы» халык үрчеми башлаган...
Әллә мәтрүшкәле чәй эчми башлаган?..

Ижаттагы нәфес
кире сыйфат түгел...
Жаныңны чикләмә,
диде зирәк күңел.

Сүздән сурәт ясый, имеш,
исләребез китте бигрәк...
Без сурәттән Сүз ясыйбыз,
безнең эшләр житдиерәк...

Үкенү

Бүген ямьсез төш керде.
Үлгәнемне күрдем...
Кырык эшем кырылып калган,
имеш.
Үлгән килеш,
Шуңа үкендем...

Вампирларга донор булып,
бушап беткәч, тагын тулып,
яши шагыйрь, риясыз жан,
чәчәк аткан саен сулып...

Вакыт үтеп, сирәгәя урман,
саегалар күлләр, чишмәләр.
Йолдызлар да пыран-заран килә,
биек таулар хәтта ишеләләр...

Хаста адәм, хәл белергә
килгән һәрбер кешедән
дәва көткән күк, жылы сүз
көтә жаны өшегән...

«Акча — Алла!» — диеп кычкырдыгыз...
Үзегезне акча тотып сатты —
ни кырдыгыз?..

Гел хәшәп бәндәләр белән
янәшә яшәп,
ничек өскә үрләгәнсең? —
Менә шул гажәп...

Көнчелек белән хөсетлек
этәргече, дип, тормышның,
вак жанлы надан бәндәләр
акланырга гел тырышты...

Рәхәтләнеп ела әйдә,
эчәң бушат бер, диеп
Әйтүче кешәң булсачы,
кызганып, аңлап, сөеп...

Сүзләрне без ефәк җеп кебек
үткәрәбез энә күзеннән.
Бүләкне дә гадел бүлә бел —
яралган ул «бүлү» сүзеннән...

Яз исләре кереп тула өйгә,
тәрәзәне ачып куйганга.
Бәхет фәрештәсе очып кермәс
күңел ачыклыгын жуйганга...

Тыныч яшәү — йолаларга,
кагыйдәгә сыюлык...
Һәрбер кыюлык артында
җимерелгән «тыюлык»...

Кеше аеру...

Кемнәрнендер «сыңар башагы» да
«көшел-көшел тауга» әверелә...
Кемнәрнендер урган көлтәсе дә
сугылмыйча ята әвенендә...

Яшәү бит ул максат түгел,
күктән «йөкләнгән» бурыч...
Яшәүгә дучар иттергәч,
кулга да тоттыр кылыч...

Яшьлектән дә чыгып өлгермәгән,
картлыкка да кереп өлгермәгән
иң шәп чагы кеше гомеренең
шул чорыдыр — «кеше көлдермәгән»...

Тукай белән бәхәсме?..

Бу дөньяда юкка гына
тумагандыр ул шөгыль:
тәнгә мунча булган кебек,
жанга мунча ул — шигырь...

Шигъриятнең көче элек-электән
Халык рухы белән тыгыз элемтә.

Тормыймын алдан юратып
язмышын киләчәкнең.
Еладым, елаячакмын,
көлдем һәм көләчәкмен!

Тарихың да артта кала
хурлык-ояты белән...
Мәгәр татар артта калмас
әдәбияты белән!..

Нинди заман бу, ниткән? —
Бәргәли чиккә чиктән...
Киң күңелле дигәннең дә
күңелен тарайтып киткән...

Театр бит чын тормышның көзгесе ул,
Театрдан «битлек астын» эзлесе юк...
Ул маскарад түгел ялган япма япкан,
Кем соң аңа символ итеп «битлек» таккан?..

Бу дөньяда яшәр өчен
көрәшәргә көн дә кирәк.
Яшерен генә ярышырлык
көчле көндәше дә кирәк...

Без яшәгән заман искерде,
үзе бездән элек картайды...
Өлге итеп алу кирәк жанга
гел яңарып торган карт Айны...

Атам — жир куйнында,
Анам — жир куйнында.
Шул сагыш муенсам
тагылган муйныма...
Жирдән дә атларга
кирәктер сак кына,
рәнжер, дип, катырак
бассаң да чак кына...

«Алтынчәч» тә чәче белән жир себерә,
«Сөембикә» борыны белән ком-таш сөрә.
Гүзәл затлар, һай, сылулар, «Айсылу»лар
жир казыйлар, машина күк үкерә-үкерә...

Хисләреңне йотып барсаң гел эчеңә,
Шигъри чишмә акмый башлый — гажәп икән...
«Берәүгә дә кирәкми» дип хафаланма,
үз-үзеңне сугару да хажәт икән...

Изгене изэргә жайлы,
Изге — «изү» сүзеннәнме?..
Явызлар таний изгене
әллә моңлы күзеннәнме?..

Картаю галәмәте

Хисләр дә уңа, теләк тә сүнә,
күнел дә күнә бертөрлелеккә.
Ә бит кайчан гына өмет-хыялларны
түгел иде санап бетерерлек тә...

Язмышыңны эч төбенә хәтле,
калдырмыйча бөртектә-тамчысын.
Татыр өчен килгән адәм жиргә
перәннегә белән камчысын...

«Перестройка»

Әлек «ярлы крәстиян» иде.
Хәзер бар да «мулла токымы»...

Үтәли жыллар күк кисешкәндә
«үтәли» дәверләр агышы,
Хәтәр килүен сизми кала күпләр,
суык тидергән күк ялгышып...

Чыңгыз ханнар чабып узган инде...
Кире кайтмас тарих, көтсәң дә.
Искегә тимә, дир, исең китәр,
Тереләсе юк, ут төртсәң дә...
...Буын арты буын туачак.
Аларны да ләкин заман жиле
тарих чүплегенә куачак...

Безнең белән ярышырга сезгә
соң инде:
Без тарттырган орлык тегермәндә —
он инде...

Уйлама инде, уйлама,
уйланган саен хуже.
Үкенечле үткәннәрне
кайтарып булмый уже...

Иске телефонның чылтыравы тансык,
яңасының — чыелдаганы түгел...
Иске дуслар белән чәй эчү дә тәмле,
яңаларның — затлы тәгаме түгел.

Сүзең калсын түрдә,
кергәндә дә гүргә...

— Ураза тот!..
— Тоталмыйм!..
Үзем, әбәт ашаганда,
капкан ашым йоталмыйм...

Кемгә – нәрсә...

«Тапсаң икән бер бала
бер затлы дәү шаһ ирдән!»
«Алсаң икән зур бәя
Бер затлы дәү шагыйрьдән!..»

Күпме мәкаль-әйтем аша «үттем»,
мин белмәгәннәре әле күптер...
Мәкаль-әйтемнәр ул безгә икән
гомер аша үтә торган күпер...

Йөрәгендә Аллаһыга урын тапсаң,
Жирдә урын тапмый калмассың...

Ник чурынмый! — бу дөньяны
без уйлап чыгармаган...
Чыдар әмәле калмагач,
шулай уйлый һәр надан...

Дөньяда урнашкан
мәңгелек кагыйдә:
елмаер бер бәхет,
арынгач кайгыдан!

Патшаларга тиеш — лаек вәзире,
Шагыйрьләргә тиеш — лаек әжере...

Языласы — язылган күк...
Әйтеләсе — әйтелгән...
Кемнәр укыр, кемнәр ишетер? —
Шунысы йөрәкне телгән...

Үсә барса сәнгать белән сәнәгать,
ил дә мәмнүн,
без дә канәгать...

Гажәпләнмә яхшыга йә яманга,
янындагы «реакция» бирмәсә.
Димәк, аның «химиясе» бозылган...
Ни турында сөйли икән бу нәрсә?..

Гажэплэнмэм сэерсенеп,
алма үссэ имэндэ.
Кешедэ кешелекsezлек
яралудан имэнэм.

Бар да эйбэт кебек, тик нэрсәдер
кысып-кысып ала йөрәкне...
Бераз гына яшылек кайтсын иде,
бераз гына — күп тә кирәкми...

Телгә килсә генә
телгәлэнгән йөрәк,
шигырь итеп шуны
язып калу кирәк...

Нәрсә әйтим сезләргә? —
Бал корты да килеп кунмас
артык баллы сүзләргә...

Шагыйрь үзе заман герое —
һәр заманның йөзе, чырае.

Көтеп торма китереп бәргәнне,
тезә тор син көн дә мәржәнне.
Вакытында аула һәр сүзеңне, —
куып тотмас киек мәргәнне...

Гайре уйлар килә тора башка,
Олгаюдыр... Түгел зураю...
Капма-каршы фикерләрем «чәкешә»...
Кыйшаюмы?.. Әллә тураю?..

«Барып чыга» артык кыланган,
бу — язмышлар белән сыналган...
Чамасыннан ашып китсә бәндә,
ана, димәк, бәла сыланган...

Акча күбрәк кергән саен,
мәшәкать арта.
Шагыйрьне дә шигыреннән
арткарак тарта...

Хатынын алтын иткән дә — ир,
салкын иткән дә — ир.
Кешене кеше иткән дә — кеше,
«эт» иткән дә — кеше...

«Бер киселгән икмәк кире ябышмый».
Бер әйтелгән мәкаль, имеш, ялгышмый...
Мәкальләр дә кайчак ялгыша икән,
Аерылышканнар да кавыша икән...
Мәкаль сыналгандыр, булмый сүз әйтеп,
Ә ялгышны була икән төзәтеп...
Начармыни мәкальнең ялгышуы, —
Кискән икмәкнең кире ябышуы?!

Ялгызлык авырлыгына
өстим тагын бер сүзем:
ничек жиңел булсын тормыш,
йөген тарткач берүзең?!

Кимсетергә татар телен,
татар әдәбиятын
тырыша кайчак «үз дигәннәр» —
түгел бит жиде ятың...

Атмосфера катлавына
килеп кергән кометадай,
минем хисләр кочагында
янып бетә күрмә, сагай!..

Тел бетми ул, Тел кала...
Үз телендә эш итмәсәң,
Милләт бетә, бел, бала!

Үзен генә сөйгән «агайга»:
Эреләнгән саен — вагайган...

Жырлаган татар әүвәлдән:
«Айга менәсем килә»...
Минем татар космонавтын
Айда күрәсем килә!..

Бераз уйламыйча йөрәсәм дә,
беркөн булам егылып китәрдәй:
гомеркәйләр узып бара ласа,
түгел иде бер дә үтәрдәй...

...Мең ел, имеш!..
Коллык тырнагында
Үтсә шуның соңгы яртысы, —
Нәрсәгә дип горурлану монда?
Кемне, нәрсә өчен мактыйсы?!

Диңгезчегә мәгълүм:
Жилдә жылкән кирәк.
Ярда калган ярга
жылы жылкән кирәк...

Әллә нинди сүз-сурәтләр табып була,
кемнең кемлеген жырыннан танып була.
Кемдер язды фәкәть «алтын балык» өчен,
кемдер балык тоткан гади халык өчен...

Сулар һавабызга кушылып беткән
җаһил бәндәләрнең комсыз сулышы.
Арабызда безнең бара күптән
чор-замандашларның яшерен сугышы...

Тигез мөмкинлекләр юк ул
ертлач белән юаш барда...
Бәндәләр арасында да
берсе — төлке, берсе — карга...

Чир дигәнең «бир!» дип тора
саулыгыңны һәр адымда...
Ирешмәсен теләгенә,
бирешмәскә кирәк моңа!...

Дәүләтләр эчендә — дәүләтләр,
язмышлар эчендә — язмышлар...
Ялгышлар эчендә — ялгышлар, —
бар микән гыйбрәтләр алмышлар?..

Тубайга кунган һомай,
кунар, кушкачтын Ходай...
Учына бәхет кунмаса,
үлгәнче бәндә чыдай...

Рәнжемим дә, каргамыйм да сезне.
Тик яратмыйм — күңелем ятсына.
Сез жырлаган жырлар гына түгел,
уртак шәһәр хәзер ят сыман...

Ул — кешеләрнең уңышын
үтә нечкә күрүче...
Шуңадыр мәкер челтәрен
бик нечкәләп үрүче...

Наданлыгым беленмәсен диеп,
әңгәмә корудан качты ул...
Хәйлә кора-кора, жаны корыды,
шулай үзен үзе «ачты» ул...

Сез билэгән купшы биналар шәп.
Без таянган тыйнак диварлар
булмаса да моның кадәрле,
алар нигезендә Өмет иде,
алар безгә шуңа кадерле...

Халык исеменнән

Сөйләп туйгач бүтәннәр,
әйткән булып «үз сүзен»,
халык исеменнән йөрөп,
фаш итте ул чын йөзен.

Айрылыштык инде мәңгегә:
беребез — фанида,
беребез — бакыйда...
Галәм өчен «бик вак» вакыйга...

Киләчәксез калмасынга,
туган телгә нәрсә телик? —
Ипи-тозлык кына түгел,
шәп шигырьлек итеп белик!..

Шагыйрьгә киңәш:

Дөньялыкта көл бул,
Ахирәттә гөл бул...
Аллаһыңа кол бул,
Укучыңа — былбыл...

Тулы канлы тормыш — эшкә чумган.
Ярый әле, Кеше, эшен бар...
Эшен булса, әле син яшисең,
дәрт-дәрманың, димәк, көчен бар...

Жиргә төшкән «йолдыз»га

Ул хәтле иркәләүләргә,
ул кадәрле мактауга
ничек түзәсең — исмеңне
жиргә язып таптауга?..

Ритмнар да, рифмалар да
Күкләр үлчәвендә бар да...
Гармония — Галәм үзе.
Ритмнарда — Вакыт эзе...

Жиңү түгел — уңышлардан исереп,
тыныч гамьсезлеккә башны салу.
Жиңү икән катып калу түгел,
жиңү була — хәрәкәттә калу!

Синең татар булуыңнан ни файда?!
Аңламыйсың телне, хәтта Тукай да
Синең өчен фәкать «бер поэт» кына...
Кайдан соң син? Төштеңме әллә Айдан?..

Языласы — язылган күк...
Әйтеләсе — әйтелгән...
Кемнәр укыр, кемнәр ишетер? —
Шунысы йөрәкне телгән...

Китап уку —
кыен эш түгел...
Китап язу —
уен эш түгел...

Без бит каршы түгел, бара бирсен,
Дәвам итсен тормыш үзенчә:
Даһиларның күпләр аңламаган,
Укып та бакмаган сүзенчә...

Юк жанымда мин-минлек вә
тәкәбберлек һич кенә.
Һәрдаим тотам исемдә:
Аллаһ — зур, мин — кечкенә...

*ЧОРЕБІЗ ЧОПХБІҢ
КДЭФ-НАДПЕ*

Без – Аллаһның лирик кыллары

Шагыйрьлекнең аның шәп ягы бар:
Ишеткәнчә мөмкин язарга.
Табигатьнең боерыгы шундый,
Төп таләбе язар затларга...

Күкләр һәрчак фикер-җавап көтә,
Алар өчен бу — бик житди эш;
Синен бүген ниләр сөйләвен дә
Анда язылып калырга тиеш...

Шагыйрьлек тә шуннан килеп чыккан —
Бу эш кемнәргәдер нык кирәк!
Надан бәндә генә көлемсерәп
Кулын селтәр: «Шигырь ник кирәк?»

Шагыйрь Жирнең яшәү тавышын тыңлый,
Булсак та без Алла коллары,
Төрлебездән төрле тавыш яңгырый —
Без — Аллаһның лирик кыллары...

ГКЧП сабагы... яки Номай кошым

Фашизмны фаш италган Каләм
«баш-и»змга килеп төртелде!..
Бер сүз әйталмыйча йөрдем өч көн...
Жиңнәремнән тартып жил көлде.
Ах, сәясәт! Фәхеш әшнәсе!
Ничә башың булса — һәммәсен
ачыгып йөргән этләр ашасын!
Үләксәңне жыеп, самосваллар
үлөт базына илтеп ташласын!..
...Ике башлы таяк түгел каләм.
Ике башлы түгел гади адәм.
Башы ике булса гына, кеше
сыешалмый гомумкагыйдәгә...
...Башым газиз... Оят... Баш түбән...
Йодрыклардан курыкты баш түбәм.
Жиңелеп тә булмый.
Жиңеп тә...
«Жегетлегем» кибә желектә...

.....

Фашизмны фаш италган Каләм
«баш-и»змга килеп төртелде.
Кеп-кечкенә көчсез гәүдәмнән
мыскыл итеп мускул-көч көлде:
бер карадым-омон беләгенә,
бер карадым шигырь күзенә.
Юкка гынамыни шомлана жан?
Төкерәләр монда сүзенә!
...Качып киттем лирик «почмак»ка,
полит-«түгәрәк»тән котылып...

Вазифаммы миннән ваз кичте,
сынаттыммы, чыкты котыммы?
...Хроник чирдән чара — саклану...
Дәшмәвемнән йөрим оялып.
Өлеш бүлешүче өерләр
бетте юкса б-ка буялып...
Ап-ак кәгазь — намус калканы.
Кәгазь түгел — ул мин кызардым.
Чылбыр-тәгәрмәчләр куркыта!
Их, бу көчсезлегә кызларның!..

.....

...Бик ерактан шунда яныма,
жимерелгән чикләр ягыннан,
килде миңа, килде ул очып —
Жәлил жаны булып бер кошчык...
Кунды килеп ябык иңемә,
керде очып күңел ояма:
«Шагыйрь сеңлем, син бит кыз бала,
утка кермәвеңә оялма!..
Бизмә матурлыктан, шигырьдән,
бизи алсаң бизә ил жанын.
Беләклеләр хөкем йөртсә дә,
беләзекләр саклый дөньяны...
Иблис ирләр өчен оял син,
шигырь язган өчен оялма!
Син кул күтәрмәдең жырыңа,
хыянәт итмәдең хыялга...
Ач күзеңне, ышан сүземә,
бәхетеңнең сугар сәгате.
Күкләр сузар сиңең кулыңа
көтеп алган хак сәгадәтең. —

Түзгән өчен кырыс көннәргә,
шыксыз, ямьсез кара төннәргә,
кояш сузар сиңа ал нурын, —
күтәр башың, ятма мендәрдә, —
үз сүзеңне саклап илләрдә,
баш имәгән өчен меңнәргә,
ашыкмаган өчен менәргә,
сатлык сүzlәр сөйләп, мөнбәргә, —
чыдаганың өчен чынлыкка,
бирелмичә ялганчылыкка,
өмет кошын көтә белгәнгә,
сына-сына син бит чыныккан...
Уян, кузгал, ач тәрәзәңне,
каршы ал син һомай кошыңны.
Бу таң сиңа — язмыш бүлгәе,
жуя күрмә ләкин һушыңны!..

Шулар хакында син яз, сеңлем,
газапланмас вөждән-күңеләң,
беләсең бит «тормыш баткагыңнан
болай чыгу мөмкин түгелен...»
Таныйсыңмы таныш сүzlәрне? —
Жырлап йөрисеңме «Күzlәр»не?
...Ә танклар сыта алмый барыбер,
үтералмый изге Сүzlәрне!»

1991

Язмыш хужалары

Жанны түгел, санны турайтырга
Бирми ирек бөкре язмышым.
Бөгелгән дә каткан дуга сыман,
Жәен-көзен бер үк, — яз-кышын...

Сандалларга салып, чүкеч белән
Мөмкин микән аны турайту?
Язмыш хужасына торам иелеп,
Файда итми хәтта туры әйтү...

Берәү генә булса жиңәр идең,
Адым саен бит ул «хужалар»...
Шулар кулы белән чүкелгән ич
Безнең баштан үткән нужалар.

Бәхет аты узып китте чабып,
Очраса да кайчак юлымда.
Атланырга түгел, жәлли «хужа»
Шул ат койрыгының кылын да.

Язмыш күктән түгел, үткәннәрдән
Тукылып бара икән бөртекләп.
Үрмәләүгә түктөк күпме көчне,
Әүрелергә теләп бөркеткә.

Канат урынында очлык кына...
«Очтык кына» хыял-төшләрдә.
Эреле-ваклы язмыш хужаларын
Теш үсәрме безгә тешләргә...

2001

Гаҗизлектән

Бик тә иске, бик тә мескен
Жир шары,
Олагырга кирәк моннан
Бер яры.
Искелеге — хакыйкәткә
Ялганган.
Мескенлегә — «дөрөс» ясау
Ялганнан...
Жир читенә түгел, Жирдән
Качсаң да,
Кайтып, Жирне өр-янадан
Ачсаң да, —
Алдар Ялган, башны ташка
Орсаң да,
Үзе белән никахлашып
Торсаң да...
Инде гарык булдым, дисән
Ялганнан,
Хыяллансаң котылырга
Яманнан, —
Иң әүвәле — үз-үзеңнән
Чыгып кач!
Күгәрәп беткән дөньяңның
Күген ач!..
Утырма син гел ояда,
Оема!
Төкер дә кит череп кипкән
Коега...
Гап-гади матдәгә җисемен
Әүрелсен. —

Әүрелсен дә таш кыяга
Бәрелсен...
Бәрелсен дә, челпәрәмә
Уалсын.
Бетсен бар да! Уалсын да
Югалсын!
Бетсен Чынлык шул мизгелдә!
Берьюлы —
Бетсен Ялган! Жуелсыннар
Бер булып...
Кирәкми дә аерып тору
Аларны.
Шуңардан бит күрдек бөтен
Зарарны.
Тоташсыннар, берексеннәр
Үзара.
Маташмыйча берсен берсе
Узарга...
Жир ярылса — калыр барыбер
Ялганы...
Ярамаган тагы безгә
Калганы...
Көн итәргә жайлы булыр
Шыр ялган.
Чынлык эзләп, күпмебез
башын ярган...
Кайда кеше — шунда Чынлык
Вә Ялган.
Икесе дә бер үк канга
Буялган...

1996

«Кирәксез» сәнгать монологы

Бу заманда мин бер үксез сәнгать,
Үз-үзенә аерым, чынлыкта.
Минем белән жанрларым хәзер
Кирәксезлек белән чыныккан...

Бик күпләргә калмаган хажәтем,
Ярый мине кая куйсаң да.
Беркем урламас һәм... үзләштермәс?..
Әрәм түгел кебек, жуйсаң да.

Менә шундый артык булып калдым,
Бикләделәр... китап эченә.
Жыр, Музыка, Рәсем, Балет, Кино...
Таянса да минем көчемә.

Ә шулай да кайчак «утсыз» калган
Почмакта йә табын түрендә
Шундый тәмле булып тоела мин —
Тансыклаган ризык төрендә...

Гомумиләштереп кенә түгел, —
Музыка йә балет төслерәк.
Төгәл әйтеп бирү гадәтем бар.
Төгәл Сүздән нәрсә көчлерәк?!

Әдәби-ят дип атыйлар мине...
Әйләнгәнме хәзер ятка мин?!
Ишетәм күк даһи каләмдарның
Гүрендә уфтанып ятканын...

2005

Тигез түгел шул дөнья...

Сина да шул ук дөнья бу,
Миңа да шул ук дөнья:
Икебезне ике төрле
Хәлгә соң ул ник куйган?

Синдә — бәдән, синдә — беләк,
Майда йөзәргә теләк.
Тирә-юньдә эшнәләрең,
Берүзеңә мең терәк.

Кулың озын, буең озын,
Баскыч-урындык куеп
Үреләсең юк биеккә,
Күпме вакытны жуеп...

Тигез түгел шул бу дөнья
Һәр яралган адәмгә...
«Бу бит назик бала» диеп,
Кем дә килми ярдәмгә...

2007

«Алар»

...Алар — шундый тупас.
Алар янында
күңелең нечкәрсә дә ояласың...
Алар чиртә белми —
дөбердәтә
аяк белән жанның пыяласын...
Алар шундый оста.
Беркайчан да
гаепле дип санамаслар үзләрен.
Ахры, шуңа, кичергәндә гөнаһларын,
яшермиләр аска күзләрен.
Алар, арлы-бирле килеп,
һичбер вакыт
адашмаслар күңел тыкрыгында.
Вөжданнары калыр тынычланып
«елың» түгел, хәтта «кырыгың»да...
«Үзе гаепле!» — дип уфтанырлар,
кызганырлар һәм...
акланырлар.
Синең «ак тапларың» жирлегендә
кара булып түгел,
ак калырлар.

1988

Акча колына

Акча булды бездә... Тик без, аны
Көн-төн уйлап, йокы качырмадык.
Акча күп дип, качып бикләнмәдек,
Акча юк, дип, байга ачылмадык...

Акчаны мин таптым тирем белән,
Хисем белән хәтта — сиңа мәгълүм.
Сезнең сыман алдап-йолдап түгел,
Белмиләр дип йөрмәсәнә, мәлгунь!

Без акчаны жиңдек сүзебез белән,
Сүзне жиңеп булмый акча белән!
Сез йөрдегез өметләнеп эчтән,
Тиздән, диеп, болар ачка үлә.

Йолдызлар да миңа, бик теләсәм,
Алтын-көмеш булып коелачак...
Беләм, сиңең ишеләргә бу сүз
Кызык әкият булып тоелачак.

Тик комсызлык сиңең этәргечен,
Белмисең син хәтта акча кадерен.
Акча ашап, акча косучы син —
Шул акчаңнан житәр әжәл-каберең!

Без, акча дип, жанны хурламадык,
Акча өчен вакны зурламадык,
Кеше өлешләрен урламадык,
Акча өчен генә жырламадык...

Рухи хәерче син, баесаң да,
Акча-акча, диеп теләнерсең.
Газраилгә ришвәт биреп куйсаң,
Ожмахка да, бәлки, эләгерсең...

.....

Әмма жәза сине бер табачак,
Жәһәннәмгә килеп син кабачак!

1999

Жайлы яшәүчегә

Гамьсез яшәү төсе — ваемсызлык
Бүселеп чыккан йөз-тышыгызга.
Мин уңышлар теләп калам сезгә
Жиңел-рәхәт тормышыгызда...

Һәр «уен»нан отылмыйча чыгу —
Муенны тиз бормышыгыздан...
Мин «жиңүләр» теләп калам сезгә
Бер көрәшсез тормышыгызда.

Юк, көнләшмим, нәфрәтләнәм генә
Жайлы тормыш кормышыгызга.
Үтмәс урак бирсен сезгә Ходай
Ил чәчкәнне урмышыгызда!...

2006

Кемгә икәннен үзе белер...

Гаделлекнең тамыры тирәндәрәк,
Ул намушка барып тоташа.
Хәрәм жиңүләрнең жимешләрен
Беркөн килеп барыбер корт ашар...

Өстә генә күренеп ятмаганга,
Күпләр аны юк дип беләләр.
Жиңел генә «жиңеп» — сүз берләшеп,
Куллар чәбәкләшеп көләләр.

Ә гаделлек, аккан су шикелле,
Урап-урап тапкан үз юлын.
Кеше хакын хаклый белмәгәнгә,
Сугар сиңа беркөн үз кулың!..

Гаделлек ул сөзгәк тәкә түгел,
Бүген атылып чыкмас каршыңа.
Життем дигәч, жимерелеп төшәр
Хәрәм түбәләрең башыңа!..

2000

Көткөн көн

Ниһаять, килде ул көн!
Барысы да утырды үз урынына.
Иң мөһиме — куелды
тиешле бәяләр.
Күп кенә сыйфатлар, сүзләргә
Өстәлде куштырнак-жәяләр...
Һәммәсе кайтты да утырды,
Үз урыны: түре бар, ишек каты...
Кемгәдер йомшаграк,
кемгә — каты...
Ахыр чиктә
Гаделлек ишек какты.
Кертмичә чара юк —
Аның үз урыны бушаган:
«Күп көттек, түрдән уз!» —
дип калды
Тапталып беткөн
карт
Бусага...

Бер уйлаганда...

Бер уйлаганда, бер уйлаганда,
Гажәп тә соң тормыш дигәнең:
Әйләнә дә кала түшәмгә
Кичә басып йөргән идәнең...

Бер уйлаганда, бер уйлаганда,
Сәер дә соң кеше дигәнең:
Ярдәм сорап килсәң, күз йома
Кичә генә дус дип йөргәнең.

Бер уйлаганда, бер уйлаганда,
Кызык та соң бу дан дигәнең:
Булып чыга шома урындык
Кичә алтын тәхет дигәнең...

Бер уйлаганда, бер уйлаганда,
Ярылып яткан ялгыш дигәнең
Мөһерен сугып раслый да куя
Берәүләренең язмыш дигәнең...

Үгезләр һәм бакалар

Бик зур ярыш бара Жирдә —
Спортка тиң киң күренеш.
Чабышалар, узышалар —
Тормыш марафоны, имеш...
Ярышалар, тартышалар
Бөндөләр вә мәмләкәтләр.
«Мин беренче», «мин өстен» дип
Тыпырчына, әкәмәтләр.

Сабыр гына яши белми
Инде беркем үзе булып.
Бакылдыйлар бака кебек,
Сөзешәләр үгез булып.
Үрмәлиләр, мүкәлиләр,
Тәгәриләр, шуышалар.
Жәяүләп тә, утырып та
Берсен берсе куышалар.

Үртәшәп тә, үчләшәп тә,
Кызыгып та, көнләшәп тә,
Хәрәмләп вә аяк чалып,
Этләшәп тә, тешләшәп тә...

Этешэлэр, төртешэлэр,
Ярылырга житешэлэр.
Янәсе, симез калжага
Алданрак житешэлэр.

Кая ди ул чын батырга
Юл сабулар, баш июләр...
Гүзәлләрдән көлә маймыл,
Галимнәрне «жиңә» жүләр...
Ярыша хәтта исерекбашлар,
Кисекбашлар, саякбашлар.
Кәмит ясап узыштыра
Ул затларны... аекбашлар...

Гап-гади бер алмагач тик
Тыныч кына кала бирә:
Яз житүгә, чәчәк ата,
Көз житүгә, алма бирә...

Әле менә жыллар аңа
Бер мәсәлне сөйләп киткән:
Көнче бака үгез хәтле
Булырга дип ният иткән...

Кабаруын кабарган, ди,
«Зураям» дип шатланган, ди,
Үгез хәтлүк каян булсын? —
Көчәнүдән шартлаган, ди...

2000

Чорсыз чорның кәеф-халәте

Яңа гына яуган карны эретеп,
Кичтән яңгыр коя башлады.
Бер жылыта жанда, бер суыта —
Уттан алып, суга ташлавы.

Бер суыта, бер жылыта жанда,
Ике фасыл шулай алыша.
Вакыт күзе дөнья үзгәргәнне
Күрмәгәнгә юри салыша.

Һай, үзгәрде заман, һәр гамәлнең
Алмашынды рәте-чираты.
Күңел һавасы да шуңа тартым:
Әле жепшек, әле чирату.

Сүнәсе дә килми, янасы да,
Житди түгел сыман берни дә.
Чоры — чорсыз, жыры — көйсез, моңсыз,
Берсе дә йөрәккә керми дә.

Каткан карасына тыгылган да
Суынып беткән каләм — үлгәнме?
Ишетермен микән мин үземнең
Рәхәтләнеп беркөн көлгәнне?

Их, суынды дөнья, дөрләп-кайнап
Яшәүләр тик калды хәтердә.
Һич югында, шушы салкынлыкны
Кайнар итеп ничек әйтергә?..

Учак ягып, ихлас дуслар белән
Утырышсаң икән тезелеп.
Күз карашын эзләп бер-береңнең
Төтен арасыннан, сөзелеп.

Төтен түгел, сагыш томаннары
Як-ягыма сарылып жәелгән.
...Бәлки, «әчелеп китәр» әле күңел
Әлү кагы салган чәемнән...

2000

Кем бәхетле дөньяда?

Кем бәхетле дөньяда:
Игенче иген иксә,
Олаучы атын жиксә,
Юлаучы барган жиреннән
Исэн-сау кайтып житсә —
Шул бәхетле дөньяда.
Балыкчы балык тотса,
Балтасын тотса оста,
Төпле фикер әйтсә шагыйрь,
Булса да сүзгә кыска...
Кем бәхетле дөньяда? —
Жырчы жырлап туймаса,
Рәссам төсен жуймаса,
Көзе житмәс борын адәм
Яфракларын коймаса.
Шул бәхетле дөньяда —
Кем Кешегә елмая,
Кайгы килсә, жиргә түгел,
Айга карап моңая...
Шул бәхетле дөньяда —
Кемгә газиз Ил-Ана,
Кем тормышның кадерен белә
Һәм үзенә инана!..

1980

Сусыз акчарлак

Тагын кайтып төштем үземә
Мин, үземне үзем сагынып...

...Заманында шундый жырлар белән
Мин коткара идем үземне,
Кабат-кабат кайтып төшөп үземә,
Ялгый идем шигъри сүземне...

«Үзем» дигәнем ул асылым булган,
Хәятымның төше-үзәге:
Хыялыма жегәр биреп торган
Хисләремнең асыл бизәге.

Елларга ияреп, хыяллар да
Ераклаша барды, читләште.
Күңелем исә явыз рухка очрап
Кырысланды, шактый этләште.

Үкендерә... Коеналмыйм инде
Хыял дәрәясына чумып мин.
Әйләндерә алмыйм юкны барга,
Йомыкый булмасам да, йомык мин...

Калды дәрәя, әле дә ята жәйрәп...
Тик теләк юк иңләп йөзәргә.
Чал бер дулкын үзе киңәш бирде,
Хыялдан, дип, вакыт бизәргә...

Ярый, дидем, чыктым кара жиргә,
Үз-үземнән, имеш, качарга...
Басып торам охшап яр читендә
Сусыз калган акчарлакларга...

2007

Даирәсезлек

Сукуыр тычкан кебек, жир астында,
Үз өнөндә күреп үз көнөң,
Йомылып эчкә, карамыйча өскә,
Яшәп ятасыңмы, мескенем?..

Жыелып аралашыр бер урын юк,
Бер-береңә өстәп аң-белем.
Китап инде безнең жан дустаныбыз,
Йоттык күптән әңгәмә телен...

Үз тиңнәрең, үз ишләрең белән
Утырасы иде гәпләшеп...
Бер-береңнең фикерен уртаклашып,
Бәхәсләшеп, хуплап, жөпләшеп...

Хатын-кызга кыен аерата:
«Сердәш-ахирәт» ул — гел башка...
Утырышсаң икән тиңнәр белән,
Өстенрәк синнән... бер башка...

Йөрәк турында

Бердәнбер йөрәген тотып,
почмакка поскан Кеше...
Йөрәкнең салкын акылга
житәрме кайнар көче?..
Омтыла кемдер яшәргә
ясалма йөрәк куеп...
Сөярме ләкин ул Жирне,
үз йөрәгедәй тоеп?..
Ишеттем мин серле аваз
тәү яшен яшынәгәндә:
«Яшисендер, бәлки, син дә
фәкать мин яшәгәнгә?..»
Әй, Кояш! Серле Галәмнең
бер күзе мәллә үзең?
Күргәнең бармы Тәңренең
без күрми калган йөзен?..
Күрсәң әйт, ник бу дөньяга
йөрәксез адәмнәрен
жибәрә икән ул, Жирнең
жибәрәп бар ямынәрен?..
Үзгәртсен иде әмерен,
үзгәртсен — житсә көче!
...Бердәнбер йөрәген тотып,
почмакка поскан Кеше...
Жирнең бер күзәнәге мин,
шикләнмим кирәгемә...
Жирнең бер чите кителер —
атмагыз йөрәгемә!

1983

Сезгә әйтәм!..

Соңга калып, суынып беткәч түгел,
Бүген бәя бирә белегез,
Һәйбәт, диеп куәтләсә өчәү,
Чеметмәсен астан берегез...

Бәя кирәк... Ни торасың жирдә?!
Бәһаң булса, булыр хакың да!
«Әйт шуны!» — дип хуплап тормасалар,
Жырлый алмый башлый акын да.

Бәя булса — аклар өчен хакын,
Ай үсәсен атна үсәрбез.
Үзебез яңгыр булып яварбыз да
Шифалы жил булып исәрбез.

Гайрәт чигеп, суынып беткәч түгел,
Гайрәт барда бәя бирегез...
«Афәрин!» — дип, кул чапканда мәжлес,
Кузгалмасын йөрәк чирегез...

1980

«Перспектива»

Яшь чагында өлкән кешеләрне
«Карт-корылар» диеп йөртәсең.
Ә бит алар барда, син яшь әле,
Алар барда, барыбер иркә син...

Мин дә хәзер, гыйбрәт капчыгыдай,
«Шигырь карчыгы»дыр яшьләргә.
Миңамы соң инде яшь буынны
Өйрәтергә ничек яшәргә?!

Тик аларда бүген формалаша
Каты бәгырь, сыек умыртка...
«Нигә һаман безгә чиртә икән, —
Дия күрмә, олан, — бу кортка?»

Картлык дигән якын киләчәк ул
Сезләргә дә бик тиз киләчәк.
Алдын-артын борып торган дөнья
Һәр буыннан усал көләчәк...

Иске фәлсәфә куертканда

— Һәммәсенәң кемнәргәдер кирәге бар...
Барчасының кайлардадыр терәге бар.
Ник мин генә кагылдым соң болай читкә?
Бер Аллам бар инде, җитсәм соңгы чиккә...

— Бу дөньяда кемнең кемгә бар кирәге?
Акча булыр ач күзләрнең бар терәге.
Бәйле алар буылган бау-жепләр белән,
Шуңа гына әшнәләшә күпләр белән.

Алдына кем табак куйса, шул «дус» була,
Кан дошманы да юк аның, жан дусты да.
Үз-үзендә көч-дәрт тапсын кайдан алар? —
«Дәрәжә» вә «кесә»гә тик таяналар...

Алар өчен казна инде бай җә түрә,
Шул тирәдә алар көн-төн җәтмә үрә:
«Жан дуслардан кем соң матди файда күрә?» —
Чын хисләрне белми алар шуңа күрә.

Бу фәлсәфә иске инде димә, кордаш,
Дус, дисәң дә, көндәш булыр һәрбер чордаш...
Жан дус кирәк, бер булса да — жанга терәк,
Алтын-көмештән дә алар кыйммәтерәк...

1993

Игълан ителмэгән бойкот

Бойкотларның була гомерлеге,
Була кайчак вакытлычасы...
Андый чакта килми беркемгә дә
Эндәшәсе йә сүз кушасы.
Андый хәл булганы бармы сездә? —
Ишетмичә яшәү төслерәк...
Бойкот — каты көрәш чарасы ул,
«Ачлык тоту»дан да көчлерәк...
Бойкот — дәшми генә кире кагу,
Дөреслеккә сусау билгесе,
Гаделлекне буганнарга каршы
Сүзсез җавап бирү өлгесе...
Бойкот — исбат итү тынлык белән...
«Дәшми кала алмыйм» диюләр
Узды инде...
Кемнәр ишетер дип
Бәргәләнеп йөргән — без «юләр» —
Микрофоннар, тавыш көчәйткечләр
Аша сөйләп, тамак бетереп...
Бүре йөри тора, туктамый ул,
Кауласа да кырык эт, өреп...
Аучылары юктыр... Шуңа хәзер
Тук бүреләр йөри кикереп.
Игълан ителмэгән «бойкот ясап»,
Дәшми йөрм мин дә — төкереп...
Ләкин озаккамы?..

2005

Чал Ватан эндәшә безләргә...

Чал Ватан эндәшә сезләргә,
Туганнар, тыңлагыз, игътибар! —
Иң кирәк сыйфаттыр безләргә
Бу көндә ихтыяр, ихтыяр!..

Ихтыяр ул — бизмәү көрәштән,
Ихтыяр ул — ныклык, жегетлек.
Без инде сыналдык давылда,
Без инде өлгердек, житлектек...

Без инде төшендек тирәннән, —
Бу көрәш булмады ансаттан.
Өметсез шайтан, ди, өзелмик
Өметтән, хыялдан, максаттан!

Халыкның иң изге теләген,
Иң бөөк хыялын кем тыяр?!
Сакларга, якларга үзеңне
Ихтыяр зарурдыр, ихтыяр!..

Ихтыяр ул — чыдам-түземлек,
Ихтыяр ул — хокук, мөмкинлек.
Ихтыяр сүнмәсә йөрәктә,
Таптамас рухыңны мескенлек!

Шик-шөбһәләр очсын жылларга,
Омтылганбыз икән жиңәргә,
Тиештер, берләшеп, гөрләшеп,
Ихтияр көчен без жигәргә!
Ихтияр ул — белем, яктылык,
Аек акыл, фикер хөрлеге.
Ихтияр ул — тыныч тормышта
Хезмәт дәрте, күңел көрлеге...
Чал Ватан эндәшә безләргә,
Ишетик һәммәбез, игътибар!
Буласың килсә чын Бәхтияр, —
Ихтияр сынмасын, ихтияр!..

2000, 30 август

Көзге аша «яңару»

Бервакыт мин үзебезнең тар тыкрыкка
Карап тордым тәрәзәдән... көзге аша:
Ни могжиза, хасил булды «яңа урам»,
Гажәп күренеш — сәер-кире бер тамаша...

Яңарып киткәндәй булды бөтен нәрсә,
Ят бер төскә керде, алып үзгә рәвеш.
Агачлар да, коймалар да «алмашынды» —
Уңы — сулда, сулы — уңда: зур үзгәреш.

Һәммә нәрсә үзгәрде дә куйды «юри»,
Машиналар гүя бүтән юлдан йөри.
Авышты да куйды кирегә һәммәсә дә,
Ымсынып та куйдым көзге хәйләсенә.

Таныш тыкрык — ят күренде көзгедән ул,
Карап торды миңа «яңа күз белән» ул.
Үзе иске, шул ук урам, үзе яңа,
Ятсынып һәм сәерсенеп карыйм аңа.

Кешеләр дә бүтән якка борылалар,
Ияләнгән юлдан гүя йөрми алар.
Һәр тарафка әллә нинди сер уралган,
Чыгып йөгерәсем килде шул урамга...

Үз тормышыңа да кайчак, бетсәң туеп,
Карап алу кирәк, бәлки, «көзге куеп»?..

2002

«Татар булуы авыр»

(Гаяз Исхакый сүзе)

Татар юлы әйләнгеч,	Хәйлә-мәкер белән ерак
Татар юлы болгавыр.	Китеп булмый әллә ни.
Татар булу жиңел түгел —	Бер ягында — Шаһгалиләр,
Татар булу бик авыр...	Бер якта — Солтангали...

Тартып бара тарихын	Бер тарафта — хурлыгың,
Тугарылып, жигелеп.	Бер тарафта — зурлыгың.
Жиңел булсын каян килеп,	Әле дә ярый таза икән
Жиңеп кара, жиңелеп!..	Бу татарның орлыгы.

Әфлисунның үскән жире	Бер алдыңа карасаң,
Бу ил түгел — Истанбул.	Мең артыңа карасы...
Үз жирендә олтан булма,	Татар исемен иңгә салып,
Үз жирендә солтан бул!	Без күтәреп барасы...

Ука белән каюлы	Үлчә салып бизмәнгә,
Милли читек балтыры.	Үлчә салып аршыңга.
Батыручылар житәрлек,	Татар хәлен күпләр белми,
Меңгә берәү — батыры.	Төшмәгәч үз башына...

Безнең хәлне кем белгән,
Мин белгән дә, син белгән.
Куылган да, сөрелгән дә,
Таралган да сибелгән...

Яшәми ул — көн күрә...
Татар булсаң — кем күрә?..
Бөекләре ташлап китә,
Авыр булганга күрә...

Якаңнан да тоталар,
Чабудан да тарталар.
Инде ачы бу язмыштан
Гыйбрәт алийк, татарлар!

Көчеңә үчөксәләр,
Каныңа каныксалар,
Яманатың сатып кына
Дөньяга «танытсалар»,

Жиңел түгел, авыр шул,
Татар булып кара син!
Үз-үзеңә — бер жәрәхәт,
Үз-үзеңә — яра син...

Болынлыкта — бүдәнә,
Үләнлектә тар-тар бар...
Белеп калсын бүтәннәр дә —
Бу дөньяда Татар бар,
Сират кичкән Татар бар!

1993

Туган телгә мәдхия

Әй син, телем, туган телем, тамыр телем.
Жир астыннан тарих серен табыр телем...
Әй син, телем, рәхәт телем, авыр телем.
Телне тешләп канатырлык сабыр телем...
Синен белән рәхмәт укыйм, теләк телим.
Жырга салып сине, милли көйләр көйлим.
Табындагы икмәгем күк телем-телем,
Табынам сиңа, синсез бер тәм тоймас телем...
Әй син, телем, айлы төнем, якты көнем.
Әремнәрдән әче, балдан татлы телем.
Сине саклап калыр өчен күпме белем
кирәклеген аңладым мин, белдем бүген...
Өткәм-әнкәм мирасы син миңа күчкән.
Чишмә, үзе сусаганда, сине эчкән...
Алдым сине, күчтең төбем-тамырыма,
Күчтең күзәнәкләремә, карыныма.
Кердең аңга, яттың жанга, сеңдең канга,
Һәр гөл белә үз исемен, син кушканга.
Жиһандагы һәрбер жисем, һәрбер матдә,
Исемем бар, дип, гүя сиңа рәхмәт әйтә.
Әй син, телем, батыр телем, горур телем.
Жирдә йолдыз булып балкып торыр телем.
Халкым теле, хак телем син, йөрәк телем.
Киләчәгем өчен мәңгә кирәк телем!

1987

Үз нәүбәтен көтөп...

Татарларны бердәм түгел диеп,
Күп язылды шигырь, мәкалә...
«Ни өчен?» дип сорау куймый беркем,
Менә кайда житди мәсьәлә...

Һаман йоклый, дибез, чеметәбез,
Уятырга теләп ничек тә.
Уянган ул! Әмма торып басмый,
Тирбәлеп тик ята бишектә.

Империя бишегендә «йоклау»
Жайлы аңа, башны ватмыйча.
Уянган ул Татар, тик урныннан
Тормаячак, Аты кайтмыйча...

Без дигәнчә түгел барыбер, дип,
Уянса да, дәшми бугай ул.
Үз кулында Атың булмагачтын,
«Дилбегәне кагып» булмай ул...

Көрәшсән дә, берләшсән дә — бушка,
Үз вакытың килеп житмичә.
Уйлый Татар: исән калу шәбрәк,
Бергә-бергә кырылып бетмичә...

Татар күптән уяу, хәл жыеп, ул
Ята йоклаганга салышып.
Аяк чалып жиңүчеләр белән
Ни мәгънә бар билне алышып?..

Ни хәл итмәк, язган икән безгә
Язмышларның яман кыены.
«Дәүләт» дигән житди нәрсәне дә
Ясый икән тарих уены:

Әнә кемдер, кыл да кыймылдатмый,
Булып куйды бик зур дәүләтле...
Тарих мәзәк икән... Без дә, бәлки,
Ятабыздыр көтеп «нәүбәтне»?..

2002

Үгет

Елар-еламас йөрмә син,
Йөрмә көләр-көлмәс тә.
Еласаң ела кычкырып,
Шаркылдап көл, кирәксә...

Мактама да куштанланып,
Хурлама да дерелдәп.
Әйтсәң әйт ярып турысын,
Тавышың чыксын гөрелдәп.

Борыныңны да бик күтәрмә,
Йөрмә мескен булып та.
Әйтерләр кем икәнеңне
Кешеләр үзең юкта...

1979

Милли, милли миллионнар...

Милли, милли миллионнар
Чәчелгәннәр давыл-жилгә...
...Яз кайтмасак, көз кайтырбыз,
Бер кайтырбыз туган илгә...

Милли, милли миллионнар
Сибелгәннәр төбәк-төбәк...
Ни көтәләр, ни уйлыйлар,
Туган якка күзне төбәп...

Тарта жаны, тарта каны,
Тартып тора милли моңнар...
Ник уянмый, йоклый һаман
Милли, милли миллионнар?

Тарих безнең авыр инде...
Белмим, кемгә ошасын ул!
Милләтеңә охшамыйча,
Тагын кемгә ошасын ул!..

Милли, милли миллионнар...
Милли кызлар, милли уллар...
Укмашырга, тоташырга
Житми мәллә юкса куллар?..

Чакырып тора кайтыр юллар,
Көтмәсә дә такыр юллар...
Оча тора, китә тора
Милли, милли миллионнар...

Милли байлык — милли саулык...
Милли жимерек, милли ватык...
Жилләр уңай искән чакта,
Жилгә ябышып кайтыр вакыт...

Яз кайтмасак, көз кайтырбыз...
Үтә гомер, көтми еллар.
Өзелеп бетсә милли кыллар,
Кемнәр көләр, кемнәр елар?..

Жыен ясап, кыен ашап,
Көрәшкәндә йөзләр, уннар,
Ник кушылмый туган телгә
Милли, милли миллионнар?..

Ага Идел, ага болыт,
«Исә жилләр, күчә комлар...»^{*}
Кыйблабыз бер, берләшик лә,
Милли, милли миллионнар!

1989

^{*} Дәрдемәнд шигыреннән.

Ватансөяр жыры

Ерак юллар гиздем уйлар белән...
Хәзер уйсыз гына гизәләр.
«Илләр урап» кайткач, бик тиз генә
Ватан тупрагыннан бизәләр.

Жиһан гизү, әлбәт, кирәктер ул,
Ала белсәң берәз гыйбрәт тә...
Тик яшәмәс идем үзем теләп
Туган илдән читтә — горбәттә...

Китеп-кайтып йөрисем юк, шөкер!
Үз жиремдә коелып ком булам.
Үз илемдә түгеләм дә тулам,
Ватансөяр хужа-кол булам...

Байлык жыеп читтә саргаймадым,
Шул бәхеттән рәхәт җаныма.
Ватан икмәгеннән бер киселсәң,
Ят «тоз» утырыр барыбер каныңа.

Хәтер көнөндә уйлану

Хәтер яши... Һәммәсе дә истә:
Кичә... Бүген... Бәлки — иртәгә дә...
Хәтерлим мин йөгереп барган шәпкә
Абынганым «милли» киртәләргә...

Мин хәтерлим, теркәп барам жепкә,
Чуар төш күк, онытылмасын өчен.
Хәтере моның иләк икән, диеп
Уйлаучылар котылмасын өчен.

Хәтерлим шул — әле генә сыман —
Миңа каршы нотык тотканнарны...
Бозып гадел уен кагыйдәсен,
Хәрәмләшәп, алдап отканнарны...

Мин хәтерлим — дошман сөендереп,
Үз дигәннең тетеп хурлаганын.
Бер почмагын жәлләп, милләттәшнәң
Таш урамга төртеп чыгарганын...

Мин онытмыйм — шагыйрь Тукаемның
Кимсетүләр ничек иңен баскан:
Кая барыр урын тапмагачтын,
Шигырь һәйкәленә менеп баскан!

Кояшы да, болыты да истә:
Онытты бу, ахры, диеп йөрмә!
Әй, милләттәш, Хәтерең тарих хәтле...
«Былыр кысканны» тик оныта күрмә!..

1995

Милләттәшләр, имеш...

Милләттәшләр безнең
Сәер эш итәләр:
Кышын чәчәк атсаң,
Жәен өшетәләр...
 «Маңлаеннан сыйпап»
 Үстерүләр кайда! —
 Алар көтә синнән
 Шигырь түгел — файда.
Фида кылыйм жаным
Бу халкыма дисәң,
Берсе — аяк чала,
Берсе — юлны кисә...
 «Сакла мине дустан»...
 Сакла милләттәштән...
 Канга сеңгән сабак,
 Аң бул, энем, яшьтән!
Үсәр идек — гадел
Милләттәшләр булсак.
Бөтен милләттәшләр
Теләктәшләр булсак...
 Безнең белән монда
 Кызык эш итәләр:
 Кышын чәчәк атсаң,
 Жәен өшетәләр,
 Язда чәчәк атсаң,
 Базда өшетәләр...

1992

Минем «авыру»

Гарьләнү авыруы бу,
талану авыруы,
урлану авыруы...
Буыннан-буынга йоккан
хурлану авыруы...
Бу минем — «милли» авыру,
сынган көч авыруы.
Беркемнән дә, беркайчан да,
берничек тә алып булмый
торган Үч авыруы...

1990 еллар

Битлек алыштыручыларга

Сез бүтәнчә йөрегәндә,
Сез башкача атлаганда,
Милләт шагыйрьләрен хәтта
Ят телләрдә ятлаганда,

Мин үземчә сөйли идем,
Мин үземчә уйлый идем.
Башкачага баш имәдем —
Мин үзем абруйлы идем...

Сез ятларча «серләшкәндә»,
Сез ятларча берләшкәндә,
Сез ятларча жырлаганда
Һәм ятларча гырлаганда,

Мин — безнеңчә уйлап йөрдем,
Мин — безнеңчә елап йөрдем,
Мин — татарча шигырь яздым
Һәм татарча үлә яздым...

Хәзер инде һәммәгез дә
Булып китте бигрәк «милли».
Ник тел яшердегез элек?!
Менә бит сез, менә нинди!..

1991

Халык муены

Что написано пером,
Того не вырубишь топором.

Рус халык макале

...Сыгылып төштек тәмам бер әмердән,
Тирләп пештек, килдек тыз да быз.
Балта белән кыралмаслык Сүзне
Каләм белән, имеш, сыз да боз...
Гарылек миңа дөнья күз алдында,
Оят яңа гасыр алдында!
Соң хәзер бит инде «үз» бәясен
Жуя бара хәтта алтын да...
Сүз бәясе чөнки арта Жирдә,
Алтын Сүзне табар Киләчәк!
Ә кануннар барыбер халык әйткән
Төп Сүз белән тәңгәл киләчәк...
Юк, сүнмәде нәфрәт, көчәя тик,
Оят яңа гасыр күзеннән:
Сүз тизлегә белән барып булмый
Иске тәгәрмәчләр эзеннән.
Өстәгеләре дә тыз-быз килә,
Астагылары да — тыз да быз.
Нинди Канун түзсен бу хурлыкка?! —
Кичә яз да, бүген сыз да боз...

Көнбагыштай гел кояшка карап,
Борылырга тиеш идек без...
«Ир — баш, хатын — муен» дисә мәкаль,
«Ил — баш, халык — муен» дидек без...
.....
Халык, димәк, «борылып» бетә алмый,
Шуңа кабат камыт кидек без...

2000

Милләтең ул – туганың күк...

Шуны уйлап йөргәнем бар,
Шуны уйлап торганым күп:
Бер сөйдерә, бер көйдерә –
Милләтең ул – туганың күк:
 Кемдер яла якса уйлап,
 Авыр бер сүз әйтсә «уйнап»,
 Утырам жанымны кыйнап,
 Үкенеп ник туганыма...
Дошман сүзе хак та була,
Ачу килгән чак та була,
Ак жирлектә тап та була –
Сүз әйтмәгез туганыма!..
 Бөртек-бөртек жыелганның
 Бер сүз белән коелганын,
 Милләтеңнең сатып данын,
 Жиде ятның сыенганын
Күрә торып түзәрсеңме?!
Кардәш жебен өзәрсеңме,
Үз-үзеңнән бизәрсеңме?! –
Милләтең ул – жаның-каның...
 Тимә минем туганга син,
 Тимә минем чуанга син,
 Аңа әйтсәң, миңа тия, –
 Тел тидертмәм туганга мин!..
Шуны уйлап йөргәнем бар,
Шуны уйлап торганым күп:
Бер елатыр, бер юатыр –
Милләтең ул – туганың күк...

1995

Жыен сүзе

Табадан гына төшкән, тәмам пешкән
Кайнар жырың кирәк жыенга!
Яңа сүзең кирәк, үзең кирәк, —
Халык бүген шуңа жыелган...

Шагыйрьгә дә кирәк жыен сүзе —
Шифалы дым — үзәк тамырга:
«Авызымнан алып әйттең», — дисә,
Риза шагыйрь сүзсез калырга...

Шагыйрь булгач, сүз дә уйнатасың,
Керсен өчен берәз киртәгә.

Тамыр сүзләр аша мәгънә эзлим,
Ирек эзлим: «Иртә... Иртәгә...»

А, юк! Ирек безгә бүген кирәк!
Казан жирен итмик казамат.
Азапланып инде азмы яттык, —
Атлан атка, азат азамат!

Азатлыкка дәшеп, азан әйтик,
Азатлык, дип укыйк намазны...
Азат халык кына аера белә
Таш тәтидән затлы алмазны...

Тыелып килгән, жыелып килгән сүзгә
Ашыга халык колак салырга:
«Йөрәгемнән алып әйттең», — дисә,
Риза шагыйрь сүзсез калырга...

1991

Исбатлау

Исбатлап хак чынбарлыкны,
Исбатлап үзебезне,
Мең ел элек әйтеп куйган
Иң бөөк сүзебезне, —

Тайдык инде тәмам хәлдән,
Исбатлап кемлекне без.
Гомер буе шуңа бирдек
Бөтен мөмкинлекне без...

Бүгенгәчә бар дөньяга
Исбатлыйм барлыгымны.
Исбатлыйм кемдер каршында
Бөөк татарлыгымны:

Карганың — карга икәнән,
Былбылның — былбыллыгын.
Былтырның үтеп киткәнән,
Бу елның — быеллыгын...

Исбатлыйм — күп билгесезле
Тигезләмәләр белән...
Гасырлар түшәп калдырган
Нигезләмәләр белән...

Исбатлаймын саннар белән.
Искергән даннар белән.
Намусның «нам»ын белмәгән
Сатлык эт жаннар белән...

Яшәсәң икән — хаклыкны
Исбатламыйча гына,
Кызыкмый-нитми — тарихның
«Хан заманы» чагына...

«Без бөөк булган» дип түгел,
«Без менә нинди!» диеп
Яшәсәң икән дөньяда,
Башны да горур иеп...

1990

Халыкара тигезлеккә сусап...

Тартышамын Татар өчен мин дә
Үз-үземне белгән көннән алып, —
Халыкара тигезлеккә сусап,
Яшәр өчен лаек урын табып...

Шуңа күрә газиз милләтемнән
Үстерәсем килә дәрәжәсен.
Күзе төшкән берсе соклансын дип,
Саф тотасым килә тәрәзәсен.

Шуның өчен милләт туфрагына
Яңгыр булып явып торыр идем.
Кирәк булса, әверелеп җилгә,
Афәтләрен кире борыр идем.

...Бу дөньяның сукмак-юлларыннан
Атласаң да башны артка чөеп,
Беркөн килеп, каршы очраганнар
Сорашачак барыбер «Син кем?» диеп...

Мин татармын, диеп, шул чагында,
Гарьләнмичә, аңа кулың бирсәң,
Дәлил өчен батыр Жәлилләрен,
Тукайларын яттан укып бирсәң,

Тезеп китсәң олуг эшләреңнең
Дөнья сәхнәсендә дан тотканын,
Жир шарының тоташ офыкларын
Казан утлары да балкытканын, —

Син яшисең, димәк, милләт булып,
Жир-ананың татар баласы син.
Зур учакка утын салсаң гына,
Мәңгелеккә Жирдә каласы син...

Тартыш, дускай, Татар өчен син дә
Үз хәлеңне белгән көннән алып, —
Халыкара тигезлекне даулап,
Яшәр өчен лаек урын табып...

2003

Безгә нәрсә житми?..

«Бу татарлар нәрсә тели? Ни житмәгән аларга?!» — Тотындылар төрле яклап Куркытырга, янарга...	Мин үземә нәрсә телим — Шуны телим халкыма!
Белмисезме?! — Ә мин беләм Татарга ни житмәгән: Дилбегәсез калган татар, Күптән айгыр жикмәгән...	Дәвам итәр идем мин дә Канда, жанда, тамырда... Оныклар отып калырлык «Орлык жыры» табырга...
Безгә бүген нәрсә житми? — Ошбу сорау бик житди: Күп эшләргә безнең хәзер Акыл житсә, кул житми...	Шөкер, илем азат, диеп, Дога кыласым килә. «Бәйдән ычкынмыйча» гына Бәйсез буласым килә...
Житмәгәнне тели-тели, Арып бетәдер телем. Ни теләсен Татар, әлбәт, Мин теләгәнне тели!	Торсалар да орып башка, Гел очарга талпынам. Мин үземә нәрсә телим — Шуны телим халкыма!
Мин телим тарих төбөндә Жуелмаска сер булып... Намусына беркемнең дә Кунмыенча кер булып...	Житмәгәнне тергезергә Бердәмлек житми безгә... Безнең максат — барып житү Житәсе жиребезгә!
Мәңге тугры калыр идем Ата-бабам антына...	Табыныйк шул кыйблабызга Бөек Хөрлек хакына! ...Мин үземә нәрсә телим — Шуны телим халкыма!

1992

Үз телен белсен

Бала колы булмагыз,
Алла колы булыгыз...
Балагызны житәкләп
Бара белсен кулыгыз.

«Мама» дисә дәшмәгез,
«Папа» дисә тыныгыз...
Милләт аумасын дисәк,
Үзтелгә тотыныгыз...

Бала чыгар урамга —
Үсми лә ул урманда:
Кирәк телен өйрәнер,
Аралашып торганда...

2008

Телне ничек сакларга?..

Бер сүз әйтми татарча:
Телен «саклап тота» ул...
Сакламый шул, хәерсез,
Сүзсез генә йота ул...

Тел сандыгыңны ачып,
Балаларга өләш син.
Ишетеп торсыннар: хәтта
Үзалдыңа сөйләш син...

Үз балаңа үрнәк бир,
Туган телен сакларлык, —
Әллә кемнәр тыйса да,
«Үз телем!» дип якларлык.

Бикләп тотсаң телеңне,
Ул сине кызык итәр:
«Шәп саклыйлар мине» дип,
Үзеннән-үзе бетәр...

Телне саклау ул — Телне
Балаң кебек ярату...
Бикләп тоту түгел ул,
Ачып, Илгә тарату...

Дәүләтле буласың килсә...

Дәүләтле буласың килсә,
Дәү кеше бул, бала булма!
Үзең дә, бүтәнгә дә
Дәү терәк бул — бәла булма!

Дәүләтле буласың килсә,
Үткәнеңнән генә түгел,
Гыйбрәт ал син бүгеннән дә —
Тавыннан да, үреннән дә...

Дәүләтле буласың килсә,
«Там»га түгел — тауга кара...
Тауга карап дәү булалсаң,
Күтәреп киталмас карга...

1990

Үзең өчен

Үлем турында уйлама,
Илең турында уйла.

Ф. Кәрим

...Илең турында уйласаң,
Үзең турында уйла!
Күп булса да югалтулар,
Үзеңне үзең жуйма...

Үз башың булсын — акылың,
Үз йөзең һәм үз күзең.
Кешеләр колак салырлык
Булсын әйтер үз сүзең.

Үз өең булсын торырга,
Чөчәк атсын үз бакчаң.
Учыңа керсен кыштырдап
Үзең тапкан үз акчаң...

Бәхетле син бу дөньяда,
Булса үз атаң-анаң...
Үз кояшың булса гына,
Синең өчен ата таң...

Үз жырың булсын жырласаң,
Хәтта ки — үз белдегең...
Табыным дисәң — үз динең,
Сөйләшергә үз телең...

Үзең башлап йөр син алдан,
Үзең өчен бул гадел.

Өйрәнсәң дә кеше өчен,
Үзең өчен — белгәнең...

Үзең өчен янып сөйсәң,
Сөярләр үзеңне дә.
Үзең өчен сукмак салып
Калдыр син эзеңне дә...

Үзең өчен якла дусны,
Үзең өчен бул бердәм.
Үз дошманың булсын хәтта
Сагаеп синнән йөргән...

Үзең өчен курка да бел:
Югалтыр нәрсәм юк, дип
Йөрер бары хәерчеләр,
Тамагым бүген тук, дип...

Үзе өчен кайгырмаган —
Чит кешедә ни хәбәр?
Үз уенчыгыннан алып
Үз Ватанына кадәр.

Буласың килсә чын хужа,
Көрәш син үзең өчен.
Ятма көтеп, жигәрбез дип
«Бердәм коллектив» көчен...

Үзең өчен даула ирек,
Үзең өчен көл, ела...
Илең турында уйласаң,
Үзең турында уйла!

1989

Ак калфак

Их! Башлыйсы иде өр-яңадан —
Ак биләүдән — иң гөнаһсыз чактан.
Ап-ак сөттән, ап-ак каеннардан,
Ак ефәк шәл белән — Ак калфактан!!!
Ай, Ак калфак! Көмеш ай, ука-чук,
Чын осталар чиккән — беркайда юк!..
Жепкә тезгән энже — ак инәдә,
Энже калфак — милли хәзинә лә...
Ах, Ак калфак! Сихри нурың ахак!
Әбием догаларын калган отып...
Ант итәрлек — изге гамәлләргә,
Ант иткәндәй бабам, Коръән тотып...
Юк, кагылмыйм әле китапларга,
Исемнәргә, бөөк талантларга, —
Күкрәгемә кысып ант итәрлек
Изге мирас — Ак калфагым барда, —
Мин ант итәм бүген сезнең алда,
Хәмдияләр, Лалә, Сәмбелләрнең
Ак калфагы белән — безгә калган...
Ишетеп торсын апа-сеңелләрем...
Әнкәм сөте төсә итеп аны,
Ак биләүләр төсә итеп аны,
Ак әбием төсә итеп аны —
Саклап кына киярмен мин тагы!!!

...Туры килде безнең яшьлек таңы
Ак калфакның каралган чагына...
Нәзакәтле туташ-ханымнарның
Югалышып таралган чагына...
Кара корым катыш тузан сеңгәч
Ак калфаклар, челтәр ак шәлләргә,
Әверелгәч көннәр сукыр төнгә,
Утлар сүнгәч затлы шәмдәлләрдә,
Житкән кызлар — гүзәл Гөлжамаллар,
Чыра ягып, ап-ак жеп эрләгән...
Ак калфактан сора — үзе сөйләр
Кемнәр аны ничек жәберләгән...
Шаһит булдым бүген: Ак каенның
Ал кояшка табынган чагы бу...
Шаһит булдым бүген: Ак кошымның —
Ак калфакның табылган чагы бу!..
Ап-ак яулыгымны бөркәнгәндә,
Илаһи нур бөркелә күк тәнгә.
Ак калфагым белән мин ант итәм,
Ант иткәнем юк ла бик күптәннән...
Шаһит булып аксын ак болытлар,
Шаһит булып калсын ак сөлгеләр.
Шаһит булып калсын ак диварлар,
Ак егетләр белән ак сеңелләр.
Язылып калсын бу сүз ак кәгазгә,
Чигелеп калсын ефәк ак атласка,
Ак калфагым белән ант итәм мин
Ак калфакны бүтән югалтмаска!!!

...Ак калфагын килештереп кигән,
Чәчүргече тубыгына тигән...
Нинди сылу яр бу, кемгә дигән —
Бу бәхетләр кайсы кызга тигән?!
Бүләк итәр ефәк толымнарын
Үз тиңенә — пардан үргән килеш.
Танда кигән ак туй күлмәгенә
Мәңге йокмас кара имеш-мимеш!!!
Ак калфагы белән ул ант итәр —
Тантаналы вәгъдәләрнең зуры:
Гомер көзгесеннән картайганчы
Агылып торыр ак калфакның нуры!
Шул ак нурлар, кушылып саф моңнарга,
Ап-ак кәфененә ияреп китәр...
Ак каеннар сагышына кушылып,
Күккә ашар, йолдызларга житәр...
Сафлык — ләйсән, сафлык — энже-мәржән.
Тамчы-бөртекләрне кем санаган?..
Сафлык өлгеседер — Ак калфагың,
Һәрбер кызга мирас һәр Анадан!!!

Их! Башлыйсы иде өр-яңадан,
Ап-ак сөттән — иң гөнаһсыз чактан...
Туен көткән керсез ак күлмәктән,
Ак ефәкләр белән — Ак калфактан!!!

1992

Татар хатыны

Түземлекләр житкәч чигенә,
Сынау килгәч туган иленә,
Килеп басты Татар хатыны
Көрәш сызыгының чигенә,
Шәл-яулыгын ябып иңенә.

Килеп басты чишмә буеннан,
Көянтәсен салып иңеннән,
Килеп басты яшел болыннан,
Жиләк жыеп йөргән жиреннән,
Калышмаска теләп иреннән.

Аумасын, дип, биек манарам,
Терәк булайым, диеп, аңарга,
Ялкын булып үзе янарга,
Ватанына кайнар сүз бирде,
Сокландырып илдә һәр ирне.

Күкрәгенә кысып иманын,
Жиңеп чыгарына инанып,
Йолдыз кебек үзе атылды
Гөлдән нечкә Татар хатыны —
Күбәләкме, бөркет затымы?!

...Халык диңгезенең төбеннән
Берәмтекләп, сөеп жыелган
Сөембикәләре милләтнең
Кан-көрәштә күпме жуелган...
Исемнәре җырга уелган.

Энҗе калфак, көмеш беләзек,
Калын толым, нечкә бил-нәзек.
Талир тәңкә, чиккән кульяулык —
Югалмасын дисәң шул байлык,
Саклап калыр бары уяулык.

Илләре лә, матур илләре,
Ах, кырыс шул заман жилләре...
Саклап калыр гүзәл затларын
Арысландай батыр ирләре,
Булатлары, иң Тимерләре!..

1992

*БҮШАПЫТА
МАҢҢЫҢ
ТАЗАЛАРЫҢ*

Бер шагыйрьнең Аллаһына рәхмәт сүزلәре

Һаваларда Кояш бердер һәм Ай бердер,
Бар Галәмдә барчабызга Ходай сердер...
Бу дөньяда шигырь язып шөһрәт алган
Хәзрәте Пушкин кебек үк, Тукай бердер!..

Ки кальбемә тулган чиксез мәхәббәтем
Галәмнәрне киң яралткан Илаһыма.
Жир-Күк шаһит: шигырь язып гомер иттем,
Саналмастыр, шәт, бу шөгыл гөнаһыга...

Әй Илаһым, жанга илһам-нур сибүчем,
Үзең хәтле шөкер, димен, булганыңа!
Йолдызлар санынча шөкер Галәмдәге,
Дисәм, азрак булыр сыман кылганыңа...

Аллаһ — бар, дип, Аллаһ — бер, дип, иманым шат,
Илгә кушылып җырлар өчен Имандыр шарт...
Әйә, шагыйрь, моң-зар сарган йөрәгеңне,
Дога укып, шигырь язып, күңлең бушат...

Ишетсеннәр, укысыннар бу кешеләр
Һәм аңларга тырышсыннар икесен дә:
Илаһи көч балкытадыр Коръән Сүзен,
Шигырьнең дә бар хикмәте — Сүз көчендә...

Алла ярдам бирсен сезгә, Кешеләр!

(Мөнәжәт)

Адәм күңеле чагылып торыр күзләрдә,
Шагыйрь күңеле агылып торыр сүзләрдән.
Кулда — каләм, алда — кәгазь, жанда — моң,
Изге теләк калам юллап сезләргә!..

Һәммәгезгә — Жир йөзенә килгәннәр,
Дөньялыкта яшәп, егылап көлгәннәр,
Жан белән тән бергәлеген белгәннәр! —
Алла ярдам бирсен ошбу көннәрдә...

Бәхетәң көтә-көтә дөнья көтәргә,
Житәсе лә, ай, жирләргә житәргә,
Үз-үзеңә көн дә ярдам итәргә —
Алла ярдам бирсен сезгә, Кешеләр!

Зур суларда йөзәр олы кораблар,
Көймәң комга терәлмәсен, карап бар...
Юл башында юлбасар бар, карак бар, —
Алла ярдам бирсен сезгә, Кешеләр!

Гомерең буге гаделлекне эзләргә,
Ялынмыйча, егылмыйча тезләргә,

Яз ни чәчсәң, шуны урмак көзләрдә, —
Алла ярдәм бирсен инде сезләргә!

Гайбәт-нахак белән дөнья тулгандыр,
Изге жаннар, ай-һай, сирәк тугандыр,
Туры сүзгә үпкә тоткан — тугандыр, —
Алла ярдәм бирсен инде, Кешеләр!

Булмый калса көтеп йөргән туйларың,
Ак көнеңне кара итсә уйларың,
Табылмаса мәңге — мизгел жуйганың, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Көеп йөрсәң гомер буге эчеңнән
Мәхәббәттән туган нәфрәт-үчеңнән,
Тәм тапмасаң ни ашың, ни эшеңнән, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Бәхет эзләп чапсаң — алтын-көмештән,
Риза булмый тигән хәләл өлештән,
Рәхәт күрмәс үлешкәнче бүлешкән, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Кем тиештер ялгызларны парларга,
Кем бәхетсез — барчасын да барларга,
Каберең якын итмә күңеле тарларга, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Мәхрүм итсә тәкъдир ике күзеңнән,
Мәхрүм итсә балаң жылы сүзеңнән,

Кая качыйм дисәң дөнья йөзеннән, —
Алла ярдәм бирсен инде үзеннән...

Үксез бала үксегәндә, кем көлер,
Үз башына төшмәгәнне кем белер,
Төнге юлда каршыгызга кем килер, —
Алла ярдәм итсен инде, Кешеләр!

Яныгыздан фәрештәләр качканда,
Фалчы юрап, фал китабын ачканда,
Хөкем алларына килеп басканда, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Тигез жирдә калсаң егылып аяктан,
Бар терәгең калса сынык таякка,
Ни мәхәббәт калыр ошбу хәятка, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Борыл, дисә берсе, барыр юлыңнан,
Тартып алса язмышыңны кулыңнан,
Игелек күрми гүргә керсәң улыңнан, —
Алла ярдәм бирсен инде, Кешеләр!

Газиз кешең кайтмас жиргә киткәндә,
Мең газапка чыдап, сабыр иткәндә,
Түземлекләр соңгы чиккә житкәндә, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Соңгы өметең өзелеп, кояш батканда,
Изге төшләр кичтән юрап ятканда,

Беркем көтми торган жиргә кайтканда, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Кабатланмас бәхетәң искә төшкәндә,
Хәерчегә каршы җилләр искәндә,
Бер тиенсез калган чакта кесәндә, —
Алла ярдәм бирсен инде сезләргә!

Гозер белән түрәләргә барганда,
Башкайларың бәләләргә тарганда,
Күңелеңне шик-шөбһәләр сарганда, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Кырык эшен кырылып кырда калсагәр,
Йөрәккәң ярты юлда талсагәр,
Көнче бәндә көн дә аяк чалсагәр, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Кызыгып үтсә гомерең кеше малына,
Каның корса дәрәжәсе, данына,
Табалмасаң тынгылык һич жаныңа, —
Алла ярдәм бирсен инде сезләргә!..

Яман хәбәр ишегеңә кагылса,
Горур башың кимсетелсә, кагылса,
Тәрәзәңә такта-кадак кагылса, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Туган йортың ташлап чыгып киткәндә,
Кульяулыгың элөп калдыр читәңгә,

Язмыш синең гыйбрәт булсын бүтәнгә, —
Алла ярдәм бирсен инде, Кешеләр!

Эчеп-исереп йөргәнне кем зур итәр,
Йортыннан бар бәрәкәт вә нур китәр,
Әллә кемеңне дә хәмер хур итәр, —
Алла ярдәм бирсен инде, Кешеләр!

«Ач үлемнең куркусыннан ил жылый»,
Балаларым хур була, дип, Жир жылай,
Айрылышкач, хатын белән ир жылай, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Үтәлмичә, тотса әйткән нәзерен,
Элеккедән яман булса хәзерен,
Акылсызга чыкса патша-вәзирен, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Алдырыр көн яздырырдан сакласын,
Куеныңа кереп елан чакмасын,
Аяз көндә яшен сугып атмасын, —
Алла үзе инде сезне сакласын!

Эчтә ни бар, әйтеп торса йөзләрен,
Күп ишетсәң, күпне күрсә күзләрен,
Сүз итмәсәң түрәләрен сүзләрен, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Каләм кипсә, кәгазь бетсә язарга,
Жаһилләргә бәя менсә базарда,

Жае чыкса яман чиргә азарга, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Иген уңмый калса басу-кырында,
Ике йөзле «дуслар» йөрсә кырында,
Яшәп ятсаң үзгәрешләр чорында, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Йорт-жиреңне басып тартып алсалар,
Байлыгыңны талап, богау салсалар,
Утларыннан алып, суга салсалар, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Коллык хисе бөркеп торса гәүдәннән,
Өркеп йөрсәң хәтта ки үз шәүләңнән,
Качмаса хет бер жен мең «Ләхәүлә»ңнән, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Ваз кичәм дип дөньясыннан йөргәндә,
Белми йөргән хыянәтне белгәндә,
Мәкер ике ботын чабып көлгәндә, —
Алла ярдәм бирсен инде, Кешеләр!

Жаның теге дөньяларга күчкәндә,
Кылдан нечкә сират күперен кичкәндә,
Ширбәт диеп, ялгыш агу эчкәндә, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Шамакайга гөрләтеп кул чапсалар,
Юмакайга юл ачып, юл сапсалар,

Намуслыны бер тиенгә сатсалар, —
Алла ярдәм бирсен инде, Кешеләр!

Бәхет өчен хөрлек кирәк иң элек,
Аннан кала — ил-жиренә иминлек...
Миллилеген булса бары мин-минлек, —
Алла ярдәм бирсен үзе, Кешеләр!

Вакыты житкәч, һәммәбез дә үләрбез,
Үләрбез дип тынычланмыйк, юләр без,
Яшәү хакын ниләр белән түләрбез, —
Алла ярдәм бирсен безгә, Кешеләр!

Тынгы табыйм дисәң жаның-тәненә,
Дога кыл да ялвар, табын Тәңренә,
Гомер бакый буйсын Аның әмеренә, —
Алла ярдәм бирер шунда, Кешеләр!

Давыл куба, текә ярлар ишелә,
Мәңге чыкмас дигән серләр чишелә,
Яшәү авыр Жирдә безнең ишегә, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!

Ни зар барын безнең нечкә йөрәктә
Былбыл гына әйтер, сайрап тирәктә,
Калам инде мәңге изге теләктә, —
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр!!!

1990

Мөнәжәт тыңлаганда...

Сатып алып булмый хәләл моңны,
Алып торып булмый әжәтләргә...
Тыңлап утырам, калып гажәпләргә
Су күк аккан көй-мөнәжәтләргә...

Гыйбрәте ул бабам язмышының,
Кайтавазы әбкәм сулышының.
Күңелләрне сыйпап савыктырган
Кечесенең һәм дә олысының...

Боз суыгы өшеткәндә канны,
Хәсрәт уты көйдергәндә жанны,
Бәгыремә тула өмет нуры,
Табармын күк мәңге югалтканны...

Көйгә салып үгет-нәсыйхәтен,
Сихәт бирә шифа сүзе белән.
Күргән кебек булам Илаһ йөзен
Аруланган күңел күзе белән...

Сатып алып булмый хәләл моңны,
Сорап торып булмый әжәтләргә...
Әжәл даруы күк, мөнәжәтләр
Калдыра гел мине гажәпләргә...

Үксез жаннарға да бишек элсәк...

Әйтер сүзем көйгә салынып тора,
Тыңлаучылар булса ишетер.
Мин үзем дә хәзер үз көемә
Жырлап тирбөлүче бишек бер.
Шул бишеккә салдым халык моңын,
Үзем тирбәткәнгә тирбәләм...
Мин үземә үзем бала инде,
Көйсезләнгән булам, тиргәләм...
Житкән, ахры, һәркем үз жанына
Үзе әнкә булыр замана.
Каеннарға тиклем зар елыйлар,
Чишмәләргә тикле зарлана...
Күпме жаннар илдә мәхрүм калып
Бишегеннән — өши, күшегә.
Гөлдән авыр сүз дә әйтмәс идем
Жан кадерен белгән кешегә...
...Таштан авыр чәчәкләр дә була,
Гомер иткән кеше беләдер.
Үзе күтаралган хәтле жимешен
Бишек итеп кеше эләдер...
Үз жаныңа үзең әнкә булсаң,
Баса алмас рухны албасты.
Үксез жаннарға да бишек элсәк,
Дөнья тома ятим калмастыр...

2000

Күлле Киме мәчете ачылу уңае белән

Мең тугыз йөз туксан бишенче ел,
Изге Корбан гаете көнендә
Ислам йорты — Мәчет торгызылды
Авылыбыз Күлле Кимедә.

Менә шушы гади генә сүзләр
Һәммәбезнең калыр исендә.
Һәммәбез дә бүген изге бер хис,
Илаһи нур — шатлык эчендә.

Йөзебездә балкый Иман нуры,
Күзебездә — сөенеч яшьләре.
Яшьләребез олыгаеп киткән,
Картларыбыз киткән яшәреп...

Йа Ходаем, күрдәк бу көнне дә,
Күрдәк авылыбызның бәйрәмен.
Гарасатлар, жил-давыллар аша
Иманыбыз кайтсын әйләнеп.

Шул теләктә жыелып изге йортка,
Чын йөрәктән дога кылабыз.

Һәммәбез дә — мәэмин-мөселманнар,
Аллаһ Сүзе — тоткан кыйблабыз.

Исәннәрнең рәхәтләнсен жаны,
Әрвахларның рухы сөенсен.
Тирә-якка айлы манарадан
Серле Азан моңы сибелсен.

Авылыбызга кабат Бәхет кайтсын,
Жиребезгә иңсен бәрәкәт.
Еллар имин булсын һәм төзәлсен
Күңелдәге авыр жәрәхәт.

Изге Коръән сүрәләрен укыйк,
Иман өчен булуйк жаваплы.
Мәгърифәт вә Белем нуры гына
Барчабызны итәр саваплы.

Сафландырыйк чишмәләребезне,
Базарыбыз кайтсын яңадан.
Яңарыйк ла, авылдашкайларым,
Кабат туган кебек Анадан.

Каләбләребезгә иңсен шәфкать,
Миһербан вә керсез мәрхәмәт.
Бу Мәчетне салдыручыларга
Һәм Ходайга бездән мең рәхмәт!..

1995, 10 май

Гарәп теленә мәдхия

Әй, бөек гарәп теле син,
Әй, гүзәл гарәп теле!
Хикмәтле милләт теле син,
Жирнең мөбарәк теле!
 Дөньяга хуш-ис тараткан
 Гөлбакчаларның гөле.
 Тел бакчаларында аткан
 Мең чәчәкнең бер төре.
И, затлы гарәп теле син,
Илаһи динем теле!
Син мин туган телемдә
Мәңгелек гомер телім!
 Син — изге китап телесең,
 Син — каләм-дәфтәр теле.
 Син — борынгы, син — бүгенге,
 Терекөмештән тере.
Мөхәммәт пәйгамбәр теле,
Саваплы догам теле.
Син гүя күкләрдән жиргә
Иңгән бер Ходам теле...
 Кергән син әлифба белән,
 Бисмилла белән миңа.
 Тыңлаган саен сокланам
 Синдәге сихри моңга.

Мөөмин-мөселман теле син,
Мәгърифәт-гыйлем теле.
Изге кыйблабыз тарафы —
Мәккә-Мәдинә теле.
Син — изге сүрәләр моңы,
Дога-аятьләр сере.
Хәят вә жиһан күгендә
Тел-йолдызларның бере.
 Мең дә бер кичә сере син,
 Бөөк Мәхәббәт теле:
 Жан-гашыйк Мәжнүн жыры син,
 Таң-гүзәл Ләйлә теле...
Кергәнсең син дәүләтемә
Гамәл-шөгыльләр белән.
Мәгънәле зирәк исемнәр,
Күркәм фиғыльләр белән.
 Үрелгәнсең син телемә
 Аерып алмас булып.
 Баетып Ана телемне,
 Жәүһәр вә алмаз булып.
Биш вакыт намаз теле син
Вә моңлы азан теле.
Дөрләгән учак өстендә
Кайнаган казан теле...
 Жиһанның чишелмәс сере —
 Фиргавеннәрнең гүре —
 Жиде могжизаның бере —
 Пирамидалар үре.
Һәм кәрвансарайлар теле,
Чүлдәге мираж теле.

Әби-бабайлардан калган
Жуелмас мирас теле.
Дин вә мәгыйшәт теле син,
Илдән илләргә йөре.
Йокмасын сиңа кяфернең
Һичвакыт хәрам-кере...
Зәмзәм суларыдай сафсың,
Шифалы, сихәтлесен.
Биргәнсен минем телемә
Хәзинә нихәтле син!..
Мәңгегә өзелмәстер бу
Илаһи берлек жебе.
Якын син минем халкыма
Үз туган телем кебек.
Син — табигать, син — шәригать,
Мәдәният, аң-белем.
Беләсен килсә, син минем
Икенче туган телем!
Ишетсәм сиңең аһәңне,
Май кебек китәм эреп.
Хөрмә-жимешнең төше син,
Шулпа өстендә өре.
Син алтын-көмешләрдән дә
Артык вә кыйммәтлесен.
Хөрмәтли сине затларның
Зыялы, һиммәтлесе.
Син — сирәк галиләр теле,
Шәех-сәетләр теле.
Меңләгән гадиләр моңы —
Көйле бәетләр теле.

Болгарыма сәях кылган
Ибн Фадланнар теле.
Бәхет бакчасын сугарган
Көмеш фонтаннар теле.
 Байлыгым вә зурлыгым син,
 Ләззәтем, хозурлыгым.
 Салдың син безнең күңелгә
 Изге Иман орлыгын.
Якты хатирәләр теле,
Олуг галимнәр теле.
Фән һәм фәлсәфә чишмәсе,
Моң вә шигърият күле...
 Айлы манара нуры син,
 Серле мәгарә төбе.
 Мең рәхмәт сиңа! Мең яшә!
 Сөекле Гарәп теле!!!

Манарага йөз тотып

Кыйбла якка тотып йөзем,
Офыкларга тежим күзем:
Йа Ходаем, бирче түзем,
Әйтеп бетерергә сүзем...

Офыкларда — манзаралар,
Гасырлардан калган алар —
Манаралар, манаралар...
Якты нурга манар алар
Диварларны, түбәләрне,
Биекләрне, түбәннәрне...
Олугларны — галиләрне,
Кечеләрне — гадиләрне...
Һәммәсенә төшәр нуры —
Аллаһ бүләгенәң зуры...
Манарага карап атла,
Булмыйм дисәң адәм хуры...
2002

Бир жазасын!

Йа Тәңрем, изге бер бәндәң,
Көймәсе батып суга,
Ялварса сорап ярдәмен,
Рәхмәтең салчы шуңа!..

Йә берәр кеше адашып,
Тилмереп калса юлда,
Сакла җил-давылларыңнан,
Бәладән калсын ул да!..

Тик, Тәңрем, кеше хақына
Кул сузган адәмеңне
Калдырма, берүк, жазасыз,
Күрсәт жәһәннәмеңне!..

Бир давылың, бир яшенең,
Көймәсен батыр, аудар!
Көрәшеп яшәгәннәрнең,
Бәлки, ул хәлен аңлар...

1986

Син ышанма, Аллам, аларга!

Алар сиңа ихлас бирелмәгән...
Син ышанма, Аллам, аларга!
Синен исемең белән тырыша алар
Адым саен Сине алдарга...
Алар сиңа барыбер ышанмыйлар,
Һич ышанма Син дә аларга.
Алар Жиргә Синнән качып килгән,
Алар оста алдап таларга.
Гөнаһлары артык күп булганга,
«Хәер» суза алар чат саен...
Ышанмасаң минем сүзгә генә,
Шаһитым бар — чатта Ак каен...
Алар көн-төн синен исемең белән
Почмак саен сату итәләр.
Кирәк чакта, иблис-шайтанның да
Үзе белән тату бит алар...
Китап тотып аннан ант итәләр:
Үбү түгел — әзер яларга.
Алар сиңа тамчы ышанмыйлар —
Бик ышанма Син дә аларга!..
Күк тарафларында түгел — фәкать
Акча янчыгында күзләре...
Алтынга бит алар табыналар,
Тиеннәрдән башлап сүзләрен.
Син ышанма, Аллам, андыйларга,
Бер кәлимә сүзләренә дә!
Сина түгел, алар гомер бue
Ышанмыйлар үзләренә дә.

Иман элифбасы

Алдан күреп алданулар...
Ышанычлар — жимерек, ватык...
Көя төшкөн жаныбызга
Иман яңартырга вакыт!..
 Телдән язып, деннән язып,
 Яшәгәндә хәвефләнөп,
 Изге бер сүз килә телгә,
 Шәрехләп үз хәрөфләрөн...
Таркатсаң да таралмаслык
Бербөтен ул, әйтсәң жыөп:
Төп кануны яшәөшнөң
Дүрт хәрөфкә беткән сыөп:
 Иман — Ирек ул иң элек,
 Һәм — Мәхәббәт, аннан килөп,
 Иман — Акыл, Иман — Намус —
 Иман элифбасын белик!..
Калыр жирсөз-иманасыз,
Имансызга чыкса бөндә.
Төзәлмәслөк чирләр булып
Жан бушлыгы кайткан төнгә...
 Яшим дисәң исән-аман,
 Иманыңа табын, инан:
 Айга карап пышылдыйм мин,
 Берүк, Ходай бирсен иман!..
Авызым тулсын иман белән,
Жаным тулсын иман белән.
Иман китерер вакыт житкән
Һәммәбөзгә берәм-берәм!!!

1990

Бәхет яфраклары

«Бәхет нәрсә ул?» — дип сорый идек,
Бәхет дәрьясында коенганда.
Табыла торды жавап, берәм-берәм
Гомер яфраклары коелганда...
Жилләр исә, оча яфракларым,
Коелганы бере — әзер жавап.
Өзелгәне бере — бирә сабак,
Жуелганы бере — кайтмый кабат.
Шәрәләнә бара ботаклары
Көннән көнгә гомер агачымның.
Ерагая бара авазлары
Яшьлектәге кыңгыраулы чыңның...
«Нәрсә ул, — дип, — Бәхет?» — сорый идек,
Әни куенына сыенганда, —
Өметләрне төйнәп төенчеккә,
Киләчәккә юлга жыенганда...
Ә яфраклар лепердәшеп кенә
Көлөп торганнардыр инде бездән.
Вакыты житкәч, сорамаһаһыз да
Белдерербез әле, диһп, тиздән...
Коһла да яфрак коһла икән,
Узмас кебек бәхет тоһла икән.
«Бәхет нәрсә ул?» — дип сораһаннар
Бәхет дәрьясында коһна икән...

1999

Картайгач укырмын, дин

Инде яшьләр яшәлгән шул,
Инде ашлар ашалган.
Ниләр генә узмаган ул
Безнең газиз башлардан.
Күпме сулар эчелгән дә
Күпме юллар кичелгән.
Яндык-көйдек, исән чыктык
Жәһәннәмнәр эченнән.
Йөрәккәйләр таушалган шул,
Күңелкәйләр кителгән.
Кайгы-хәсрәтләргә түзеп,
Наман бәхет көтелгән.
Күпне күрдек, күпне белдек,
Күп гыйбрәтләр ишеттек.
Кар-буранда өшемәдек,
Салкын сүздән күшектек.
Үтте жәйләр, үтте көзләр,
Инде житте кышыбыз.
Картайсак та, бөкрәйсәк тә,
Шөкер, олы кеше без...
Бишәктә дә, түшәктә дә
Олыга вә кечегә
Гомер буга кадер кирәк,
Жылы кирәк кешегә.

Яшь чагында ни беләсең,
Уйныйсың да көләсең.
Уйласаң да, ышанмыйсың —
Беркөн картлык киләсен...
Үткән көннәрне сагынып,
Күргән төшләрне юрап,
Көн итәбез, бер Ходайдан
Шәфкать-мәрхәмәт сорап.
И Ходаем, аерма, дип,
Изге бәндәләреңнән,
Карыйбыз дөнья күзенә
Тәрәз пәрдәләреңнән.
Бездән соң да әйләнерләр
Дөнья тәгәрмәчендә...
Сабыйларга әйләнәсең
Олыгайган яшендә.
Бездән нәрсә калмаган да,
Безгә нәрсә житмәгән...
Узмады, шөкер, көнебез
Ипи ашап тикмәгә.
Тыныч кына үтсәк иде
Гомернең калганнарын.
Онытмасагыз Алланы,
Онытмассыз без барын...

*Актаныш, Пучы картлар йорты
1990*

Кичке кайту

Офыкларны этә-төртә —
Ашкынмыйча, авыр гына,
Көтү кайткач, кичкә калып,
Кайтып життем авылыма...

Әнә капка төпләрендә
Утыралар кичне бизәп
Карт-корылар — үтеп китәм,
Исәнләшеп, кулны изәп.

Чуар күлмәк, ак яулыklar...
Никтер шулар арасында
Әнкәм утырадыр кебек,
Килә йөгереп барасым да...

Килүен дә йөгереп киләм,
Каршы ала күрше-күлән.
Безнең капка төбен генә
Басып киткән куе үлән...

Башын иеп уйга чумган
Әтинен карт тирәге дә.
Әни булмагач, бернинен
Юк шикелле кирәге дә...

Офыклар артында офык,
Әнкәм инде монда юк шул.
Батып барган кояш кына
Әнкәм карашыдай моңсу...

1995

Яши-яши төшенү

Яши-яши, жан түрендә бер Хакыйкаты борныйдыр,
Төбенә төшкән саен, шул вөжданымны тырныйдыр...

Патша башындагы алтын тажга торса да бәһаң,
Тапкан Атаң-Анаңның бөртектә чәченә тормыйдыр...

Алар сине, яратып, ошбу җиһанга китергән,
Җир баласына таман тәкъдир күлмәген кидергән...

Алар яшәмәгән булса, Җирдә син булмас идең,
Матдә булып очудан гайре берни кылмас идең...

Остазың әйтеп кенә мөмкин түгел моны аңлау...
Төшенгәндә соң була — соң ачыла «күзле маңлай»...

Юк инде, юк алар...

Юк инде, юк алар...
Дәрман өстәп жанга,
Бәгырь ташын эретеп юучылар...
Йөрәккәйне жылытып,
Коштай жылкендереп,
Агулы күзләрдән
Шыклап торучылар...
Мин үзем дә инде
Тузган жылкән кебек —
Жил-давылдан калган,
Канатларын салган,
Уңып — төс ташлаган,
Туңып — кыш башлаган...
Табыннар жыелды,
Дуслар таралдылар...
Кабат чакырыр идем, —
Ай-һай, ерак ара...
Үзем китсәм генә
Сагынып яннарына...
Әлегә укый торам
Хат күк догаларым,
Миннән хәбәр-сәлам
Тик шул жаннарына...
Хәбәрсез жаннарны
Юксынсаң гаятьләр,
Әжәл даруы икән
Сүрәләр, аятьләр...

Юатсагыз иде мине дә...

Югалтканым бүген артык олуг,
Кадерлеләрдән дә кадерле...
Юатсагыз иде мине дә бер
Үзем юата алган кадәрле...
Гомер юлым тоташ табыш түгел,
Югалтулар булды ул һаман...
Мин үземне тапкан газиз Затны
Жуйдым бүген — шунысы бик яман...
Һай, сызлана жаным, жайсызлана
Баш астымда хәтта мендәрем.
Сөймәс булдым дөнья рәхәтләрен,
Бу хәлемә ничек күнәрмен?
Бушатырга жанның газапларын
Житмәс төсле төпсез упкын да.
Кайгы ташы эрер микән беркөн,
Йотуларын гәрчә йоттым да...
Шушы була икән үзәк өзелү...
Үзе белгән — аңлар хәлемне.
Тормыш, тормыш! Мондый югалтуга
Алмашырлык ямең-тәмеңне
Чыгардыңмы уйлап моңа чаклы?!
Бармы ана тиндәш табулар?..
Бармы Жирдә әжәл ачыларын
Баса торган дәва-дарулар?!

Юк... ди тормыш. Андый югалтуга
Тинң нәрсә юк жирдә — табырлык...
Андый югалтуга түзә бары
Ходай үзе биргән сабырлык...

Кайгы каегында йөзгән чагым,
Жил таратыр, бәлки, кайгымны.
Кайсы ярда, нинди ярчалларда
Туктатырмын икән каегымны?..
Югалтканым бүген артык олуг,
Кадерлеләрдән дә кадерле.
Юата алмас инде мине беркем
Әни юата алган кадәрле...

1994

Ачы сагыну

Сагыну уты өтә йөрәгемне,
Күрешү өмете чөнки өзелгән...
Бердәнберләр, алыштыргысызлар
Хәтер дисбесенә тезелгән...
Ишетәм күк кайчак дәшүләрен,
Тутыргандай бушлык сагышын.
Шул авазлар гына көйлидер күк
Гомерем елгасының агышын...
Үз көенә йөзми инде көймәм,
Хәтер ярларына тукталып.
Очып киталмыйсың хыялда да,
«Күреп кайтыйм» диеп укталып.
Һәр югалткан жанга, «көтәм!» диеп,
Хәбәр салалмыйсың талпынып.
Йөрәгеңне ут ялкыны сыман
Куырып ала юклык салкыны.
Ямансулап, гажизлеккә батам,
Бер чара юк — шунысы йөдәтә.
Бергә чаклардагы бәхетемә
Сагыну белән түлим йөзләтә...
Ах, юксыну!..
Өмет белән генә
Татлы икән бит син кешегә...
Жан күшегә... догалардан гайре
Бер дәва юк сагыну хисенә...

2006

Бу юлларда

Бу юллардан күпме үткәнем бар,
Ничә кайтып, ничә киткәнем бар.
Һәрбер чаты, һәрбер ташы таныш,
Кайтканда да, киткәндә дә — сагыш...

Шушы юлдан киттем сәфәрләргә,
Авылларга, ерак шәһәрләргә.
Шушы юллар керә минем төшкә,
Шигырь булып керә әсәрләргә...

Язмышымның минем моңлы юлы,
Эткәм-әнкәмнең дә соңгы юлы.
Әйтеп бетерер хәлем юк берьюлы —
Бигрәкләр дә сагындым бу юлы...

Әтнә ягым, сиңа кайтып барам,
Үзе — үги, үзе — туган балаң,
Туган як, дип өзелеп жырлар идем,
Талларыңны кочып жылар идем...

Кунак димә мине — кайтып төшсәм,
Олак, димә, зинһар, китеп барсам.
Сиңа кайтып хәл жыярмын мин дә,
Гомер юлларында үлеп арсам...

1996

Фани дөнья фәлсәфәсе

Тормыш! — Нигә сине яратырга,
Бу кадәрле булгач мәкерле?..
Серле, дигән булып ымсынабыз,
Ә син — хыянәтче вә керле...

Туу белән үлә башлагачтын,
Ник яратыйм сине, алдакчы?!
Жан инүгә тәнгә — Газраиле
Тагыла арттан — жанны алмакчы...

Ник яратыйм сине, газап түре?
Яшәү үзе — бөөк алдану...
Ник бу дөнья Жиргә жыя безне,
Вәгъдә итеп ахырын алдан ук?..

Кунак кына, имеш, монда һәркем...
Кем чакырган?! Нигә бу Уен?!
Көтеп торган мәңгелек төп йортка
«Кайтып китү» ник соң бик кыен?!

1994

Үкенеч

Бу елларда китүчеләре дә
безне шулай кызык итәләр:
хушлашып та тормый дөнья белән,
бәхилләшми генә китәләр...

Түрәләр дә түрдә жан бирәләр,
өзелә ишек катындагы да...
Патша хатыннарына да шул ук,
сүнә — исерек хатыннары да...

Китәләр дә кинәт юк булалар,
әжәлләргә берни чара юк.
Күпме сүзләр кала әйтелмичә,
бәхилләшергә дә ара юк...

Нәфрәт белән мәхәббәтнең гүя
уртасында гомер өзелә...
Белмичә дә кала күргән-белгән —
ничек китә кеше «үзенә»...

Бу елларда дөнья куючылар
безне шулай кызык итәләр:
Мәңгелеккә — үпкәләпме әллә,
бәхилләпме безне — китәләр?..

1992

Күңелдәге иске яралар

Ничә еллар инде тоташ яра,
Тоташ әрнү яна жаннарда.
Коеп-коеп яуган яңгырлар да,
Урап-урап яуган карлар да

Юа алмас кебек юшкыннарын,
Күмә алмас кебек эзләрен.
Табармын, дип, бәлки, шифа-сихәт,
Агымсулар жырын эзләдем:

Аккан сулар кебек сафланырга
Өйрәтчәле, моңлы инешем!
Тигезләче уйлар сикәлтәсен,
Көйгә салчы йөрәк тибешен!..

Дөньяда яз... Күкләр зәңгәр, аяз,
Таллар энә яфрак яралар.
Тик нигә соң бертуктаусыз сыкрый
Күңелдәге иске яралар?..

Агымсулар симан аккан моңнар
Дөваласа икән жаннарны,—
Төзаталмаса да яраларны,
Басып берәз сагыш-зарларны...

1996

Теләк чишмәләре

Мин теләкләр тели белә идем
Остабикәдән дә остарак.
Теләкләрнең әле иң изгесе
Яткан икән төптә, астарак...

Батам-батам, диеп курыксаң да,
Яшьлек күле барыбер саяк ул.
Тирәнәя икән гомер күле
Олыгая барган саян ул.

Теләкләрне тутырып чиләкләргә,
Мин чыгарам инде коедан.
Күңелкәем, димен, кырысланма,
Йөрәккәем, димен, оема.

Талды инде телем, тели-тели,
Түшкәемә бәхет кунсын, дип.
Иртә уңмаганнар кич уңсыннар,
Һич уңмаган бүген уңсын, дип.

Телдә — теләк. Телгәләнә йөрәк,
Кабул булса икән догалар.
Упкыннардан чыгып өлгөрмисең,
Утларына илтеп тыгалар...

Теләк бит ул өмет икән ләса,
Нинди генә ният корма син, —
Күңел төпләреннән саркып чыккан
Теләк чишмәләрең корымасын!..

1989

Рәхмәт сиңа, Китап!

И кадерле Китап, сине укып,
Ачылганнан бирле күзләрем, —
Юллым сиңа бүген еллар буге
Жыелып килгән рәхмәт сүзләрем.

Рәхмәт сиңа, Китап! Нәни чактан
Өйрәтүчем булдың, остазым.
Олыгайган көнемдә дә әле
Ярдәменә һаман мохтажмын.

Була шундый көннәр — кәефем кырылып,
Дөньясыннан хәтта бизгәндә,
Син табиб күк дәвалыйсың мине,
Кайгы-хәсрәт рухны изгәндә.

Яфрак-яфрак сәхифәләреңне
Сыйпый-сыйпый сөеп укыйм мин.
Көндөз кояш кебек юл яктырттың,
Калдырсаң да төнге йокымны.

Син тормышның үзе кебек тере,
Һәрбер сүзең татлы, борычлы.
Без, кешеләр, синнән игелек күрдек,
Үлгәнче без сиңа бурычлы.

Рәхмәт сиңа, Китап, тугрылыклы
Иптәш булдың гомер буена.
Сине язган һәрбер әдип миңа
Ышанычлы дус күк тоела...

Ил-йортымда хәләл икмәк белән
Рәттән торган изге урының.
Син кулына ешрак керсәң иде
Татар кызы белән улының.

Рәхмәт сиңа, Китап, аерырга
Син өйрәттең акны карадан.
Күпне белеп, тизрәк картайсак та,
Китә күрмә безнең арадан...

Өткәм-әнкәм кебек, синнән миңа
Гел мәрхәмәт инде, саркылып.
Дөньяда мин бик күп нәрсә белдем,
Тукай сыман, сиңең аркылы...

Син, йөрәкне әйдәп офыкларга,
Заманадан алда барасың.
Рәхмәт сиңа, Китап!
Кеше иттең
Милләтемнең күпме баласын...

2004

Мәктәпкә мәдхия

Еллар узган саен, магнит сыман
Тарту көчең арту нидән, мәктәп?
Гыйбрәт-сабак алып, уйга талып,
Мин мәдхия укыйм, сине мактап.

Тигез күреп безне гел яраткан,
Күңелләргә нур тараткан мәктәп!
Мин мәдхия жырлыйм сиңа бүген,
Чын бәһаң бит түгел ким икмәктән...

Тәрбия вә гыйлем алып яшътән,
Чыныкканбыз кырыс кочагыңда.
Хәтәр жилләрдә дә сүнмәгән ут
Мәхәббәт һәм дуслык учагыңда.

Күзебезне ачкан әлифбаны
Мәдхиямдә ничек алмыйм телгә? —
Милләт белән Туган тел шикелле,
Мәктәп белән китап мәңге бергә.

Туган мәктәп — гомерләрнең язы,
Юллыйм сиңа кайнар дога-сәлам.
«Тәүге изге сүзне миндә яз» дип
Тоттыргансың кулга дәфтәр-каләм.

Бу дөньяда күпме һөнәр белсәк,
Мәктәп салган аның нигез ташын:
Кешелекнең Акыл ияләре
Тик Хезмәткә ияләр шул башын...

Ак сакаллы карт та, ак әби дә
Туган мәктәбенә — шәкерт-бала.
Тормыш-чытырманлык уртасында
Якты алан булып мәктәп кала.

Ни хәл итмәк, яшәеш кырында
Тамыр жәйгән яхшы белән яман.
Изге орлык чәчә мәктәп һаман,
Яши күрсен үзе исән-аман!

Игелек кошы булып очып кайтсын
Бурычыбыз туган мәктәпләргә.
Алар лаек иң зур ихтирамга,
Алар лаек олуг рәхмәтләргә.

Таянган ич бөтен дөнья Ана,
Бардыр моның изге хикмәт-сере:
Дәүләтләрнең гамәл-эшләрендә
Мәктәпләрнең рухы хөкем сөрер...

Шөкер сезгә, мәгърифәтле халкым!
Туган мәктәп гүя анам-атам!
Сабый жанлы укытучыларым! —
Сездән башка нишләр иде Ватан? —
Сездән башка була алмый Ватан!..

2007

Рухи икмәк

Шулай дия иде әнкәем дә,
Шулай сөйли иде әткәм дә:
«Әдәбият — рухи икмәк бит ул, —
Китап сүзе белән әйткәндә...»

Ил телендә бөөк төшенчәләр
Икмәк белән тигез береккән.
Ипи-тозга тинләп, жан азыгын
Зурлаганнар элек-электән.

Кояш белән жирнең генә түгел,
Кул жылысы да сеңгән аңарга:
Икмәк кадерен, шөкер, балачактан
Насыйп булды безгә аңларга.

Кирәк түгел иде безнең күзгә
Махсус рәсем күргәзмәләре...
Дулкынланып яткан иген кыры —
Үзе бит ул сәнгать әсәре!

Тук башаклар — Алла бирмеше һәм
Игенченең хезмәт җимеше:
Таңнан төнгә тикле тир түгеше,
«Тук-тук» диеп йөрәк тибеше...

Исләремнән чыкмый, атка утырып,
Басу юлларыннан үткәннәр.
Атлар исә безне арбаларда
Ераккарак алып киткәннәр...

Безнең гомер юлын бу кырлардан
Булмас ләкин мәңге аерып.
Арыш сыман үскән чакны сагынам,
Икмәк кискән саен каерып...

Хәтеремдә балкый кыр өсләре,
Ажаганнар уйный, рәшәләр...
Шул сурәтләр һаман безнең жанны
Игелек иңгән жиргә дәшәләр...

Таш калада тарлыккан жаннарны
Киңәйтә шул таныш киң кырлар.
Туар сыман шунда Тукай белән
Сәйдәш моңнарына тиң җырлар.

Без халыктан шыткан һәммәбез дә...

Дөрестен әйткәндә, халык зур ул,
көчле ул, моңлы ул, әдип ул, шагыйрь ул...

Г. Тукай

Ижат тумый жирдә — язмышсыз...
Жырчы булмый — көйсез, тавышсыз.
Шигырь мөлдерәми уй-сагышсыз,
Чишмә челтерәми — агышсыз.

Без һәммәбез моңлы, халыкчан —
Бер үк Аллаһыдан — алып жан...
Бу дөньяда таныла Шагыйрь заты
«Балык» түгел, булып балигъ Жан...

Шагыйрьләрнең була төрлесе:
Колачына карап — зурысы.
Су юллары сыман — «бормалысы»,
Атылган ук кебек — турысы...

Без һәммәбез шыткан халыктан,
Чыкмасак та бер үк калыптан.
Ил шагыйре — халык байлыгы без,
Жан төбеннән аның калыккан...

2000

Тарихта калу хакында гайре уйлар

Киресен түгел, киредән уйларга өйрән!

Зөлфәт

Гайре уйлар килә тора башка,
Язып кына өлгер, теләсәң...
Хак «фәлсәфә» калыр сафсатага,
Вак иләктән әгәр иләсәң...
 Юл башында адәм баласының
 Килә бик зур Кеше буласы...
 Баш әйләнгеч текә очыш ясап,
 «Тарих йолдызына» кунасы...
Арып беткәч әмма «оча-оча»,
«Кош-хыялы» аның шиңә шул...
Сабый бала сыман сыеныр хәтта
Нәни генә киңәшенә ул.
 Зур Тарихка керү — кыен бәхет.
 И Кеше-кош, юкка тырышма.
 Пар канатың, ояң, бәбкәң булса,
 Шул икән ул «зур эш» тормышта...
Имин күктән иңсә кояш нуры
Гомер иткән нигез-төбәккә,
Жаның тарткан эш-шөгылең тапсаң
Дәрт өстәрлек талган йөрәккә, —
 Тарих — шул ул... Яшь хыялга гына
 Ул бик гади булып күренә...
 Бәхетледер кеше — иман белән
 Яшәп, керә алса... гүренә...

2007

Бер Аллага инде бар ышаныч...

Саламгамы тотыныйм, әллә ябышыйммы
Жилгә, язмыш давылларга ташлаганда?..
Ни кызганыч, бу дөньяда бик күпләргә
Акыл керә, «акыл чыга» башлаганда...
Аллаң бар бит! Бер Аллаңа таян инде...
Тик Аңа да тудырмаммы мең мәшәкәт?..
Бу дөньяда бездәй китек күңелләрне
Ялгызлыктан коткарадыр Аллаһ фәкәт...

2009

Минем өчен инде сез жаваплы...

Минем өчен инде сез жаваплы,
читтән генә торам күзәтеп.
Сез минеке генә түгел инде,
булмый хәзер сезне «төзәтеп»...

Кайберәүләр, бәлки, минем хакта
кара әкиятләр сөйләрләр.
«Үзем беләм, үзем күрдем» ди-ди,
күпме кирәк, борчак сибәрләр...

Сез сөйләгез, ихлас шигырьләрем,
бөтен йөгем сезгә аудардым.
Сез үлчәгез инде авырлыгын
иңнәремне баскан тауларның.

Тормыш диңгезендә без дә йөздек —
чиксез офыкларга гел карап.
Ярдан ярга моң-зар төяп барам,
бушатасы йөгем — мең кораб.

1996

Уйлану

Тәпи йөрер чагы житкән,	Тергезеп торганда гына
Идәнгә төшкән бала.	Учаклар дөрли, яна.
Тирбәтеп, назлап үстергән	Тукайлы, Такташлы иткән
Бишеге кемгә кала?..	Бу телем кемгә кала?..

Газиз әнкәмнең әнкәсе	Жайга искән жыл көенә
Толымын үргән тарап,	Уйга талган киң дала:
Учымда — талир тәңкәсе —	Бу тынлык кемнәр кулына,
Бу төсә кемгә кала?..	Бу киңлек кемгә кала?..

Көрәген куеп бер читкә,	Нурларга манчылган офык,
Ил карты уйга кала:	Төн ишеген таң кага.
Чишмәсен казыды, суын	Без китәрбез шәфәкь байгач,
Эчәргә кемгә кала?..	Ә Кояш кемгә кала?..

Бер-бер артлы оланнарны	Һәр мизгел көтә күк җавап,
Үзенә тартты кала.	Замана сорау ала:
Ата-баба гомер иткән	Бу тормыш кемнәр иңенә,
Төп нигез кемгә кала?..	Бу дөнья кемгә кала?!

Язмыш жыры

Кеше язмышлары туп түгел лә —
Бер уйныйлар тибеп, бер — чөеп...
Сорашсалар кайчак, нихәл, диеп,
Ярый, дигән булам, беркөе...
...Язмыш жырын соң бер көйгә генә
Була микән жырлап бетереп?
Текә ярдан язмыш ташкынына
Ташландым мин — алды бөтереп...
Язмыш жыры — мең дә бер көй икән,
Сыймый икән әле аңа да.
Искерми дә үзе, туйдырмый да,
Яңарганнан бара яңара.
Язмыш жыры — жилләр ирегендә...
Жилнең хәлен үзең бел инде.
Жырлый-жырлай беркөн ела үксеп,
Жырлай-жырлай беркөн көл инде.
Язмыш жыры — ата-бабаң жыры,
Язмыш жыры — нәсел-тамырдан.
Калыйм дисәң жырда үзең булып,
Үз көнеңә килә авырга...
Язмыш жирәбәсен салышканда,
Ялгышыпмы, мин жыр отканмын...
Ул жырны мин гүя яттан беләм,
Кайда ишетеп, кемнән отканмын?..
Тәңре язган — без укыйбыз гына,
Тәкъдир белән инде ярышмыйм...
Ядкяр булып калсын жирдә моңым,
Язмышларны узып барышлый...

1990

Язмыш иңгә ябышкан...

Ятим үсмәсәм дә әткәм-
Әнкәмнән үксез калып,
Үги кыз хәлендә йөрдем,
Шагыйрь исемен алып...
Жанга йоккандыр анамның
Әнкәсез балачагы...
Ятимлекнең тамга булып
Маңгайда калачагы.
Шахталарга төшмәсәм дә
Кара тирем агызып,
Шахтадан да тирәнрәк
Белем коесын казыдык
Ат кылыннан да нечкәрәк
Чигү энәсе белән...
Дингезгә чыгып кит әле
Инеш көймәсе белән!..
Парлы гомер кичмәсәм дә
(Уңмадым сөйгән ярдан),
Сизепме, көнләшмәдем һич
Бәхетсез парлылардан...
Хәзер инде көн сүрелгән,
Кояш кичкә авышкан.
Куптарып алмаслык булып,
Язмыш иңгә ябышкан.
Төрттерсәләр дә курыкмыйм,
Йөрмәдем тузып, азып,
Гомер узды «кое казып»,
Язмыш китабын язып, —
Кемгәдер — рухи азык...

2006

Нәкъ минем күк

Нәкъ минем күк, беркөн
арырсың да,
туктап калырсың да юлыңнан,
мәгънә тапмый сукур бер тиенлек
бар булганың белән югыңнан,
шаккатарсың...
Бераз читкә чыгып,
куып житкәннәрен көтәрсен...
Куып житеп, узып китсәләр дә
китмәс исен... Инде бүтән син...
...Ана хәтле әле шактый ерак...
Янарың да әле көярсен...
Ә беркөнне, искә төшереп мине,
«әйткән иде аны» диярсен...
Нәкъ минем күк, селтәп кулың гына
бар булганың белән югыңа,
акрын гына югалырсың кереп
язган шигырьләрең юлына...
Нәкъ минем күк, җырларыңнан бигрәк,
ул көн житкәч, Җирне сөярсен...
Үз-үзеңне тыңлап, мине уйлап,
«әйткән иде аны» диярсен...
Нәкъ минем күк, инде янага да,
искегә дә исен китмичә,
шул ук фани дөнья җырын җырлап
китәрсен син — барып житмичә...

Хәтер китабым

Пәрәвездәй, сагыш сарса жанны,
Билчән басса шигырь юлларын,
Тузып беткән хәтер китабыма
Үз-үзеннән үрелә кулларым.

Шул китапның һәрбер сәхифәсе
Бәлзәм сыман — жаным-тәнемә,
Катышса да әрем әчеләре
Татлы-сусыл жиләк тәменә...

...Елларымның әле бәйгеләргә,
Бәйрәмнәргә шактый бай чагы.
Тик яшьлегем канатлары белән
Узышалмый инде байтагы.

Калыная бара хәтер-китап,
Ак вә кара битләр өстәлеп,
Һәрбер елы аның — яңа бүлек,
Һәрбер көне — яңа эчтәлек.

Жырга әйләндереп һәр мизгелен,
Һәрберсенә аерым көй табып,
Чумам Хәтер симфониясенә,
Тоташ моңнан — хәтер китабым...

1996

Кыр кызы

Кар кызымыдыр мин, кыр казымы —
Жиргә төшсәм, миңа кыенрак...
Кар кызы да түгел, кыр казы да,
Кыр кызы мин — бераз кыргыерак.

Кыланмышым минем кайчагында,
Моң келәтем жырга бай чагында,
Кырга сыймый, йортка ничек сыйсын?!
Көзен — китеп, язын кайтып йөрим —
Яр итәргә мине кемнәр кыйсын...

Кар кызы да түгел, кыр казы да,
Кыр кызы мин — шуңа кырыйдарак...
Ят итмәссез әле аңа карап...
Куркытсагыз ләкин, китүем бар
Бөтенләйгә, кайтмаска дип кабат...

1988

Әллә үпкә, әллә үкенеч

(Өч жыр)

I

Бераз үпкә

Их, ирләр!
Сезгә нәрсә безнең шигырьләр!..
Назлы булсаң, имеш, шул житкән...
Жыр-моң катыш безнең бу «чирләр» —
Сезгә нәрсә!
Табибмыни сез...
Мәхәббәтне түгел, рәнжүне
белдерергә
табып булмый сүз...
Сезгә нәрсә — безнең көюләр...
Сөюләрдән калып, мин юләр
бер жыр өчен әллә мең үләр...
Их, бу үрләр, үргә менүләр —
Жиңелмени ялгыз жиңүләр...
Сезгә нәрсә — безнең шигырьләр!
Их, ирләр!..
Юкса каршыгызда биепләр
торыр идек, жанны сөйсәгез —
бик сирәк шул андый
бөөкләр...

II

Бераз көнлөшү

Жиңел күлмэк, жиңел итәкләр...
Авыр кулдан кемнәр житәкләр?..
Жилпеп кенә йөрсәң жиңнәрне,
жиңел лә ул табу «тиңнәрне»...
Назлар өчен түгел, язар өчен
житкералмыйм инде төннәрне...
Язлар өчен түлим көз белән,
бәяләрән аның кем белгән...
(Мең елаган хакка бер көләм...)
...Әнә тагын жиргә яз килгән.
Аңа нәрсә — һаман яшелдән.
Тетрәп куя тәүге яшеннән.
Ә без инде сискәнүләрне
бик тирәнгә, эчкә яшергән...
Язга нәрсә — сары яфракның
кергәнмени соң ул хәленә...
Каеннарның яшел шәленә
төрөнә дә йөри тилереп,
уйламый да көзнәң килерен.
Язның төнө — гөлләр куйнында.
Кем көнләшер аның туеннан...

III

Бераз үкенү

Юк, бүтәнчә башлыйм бүген үк!
Ник яшәргә әле үкенеп?
Бөтенесен ташлыйм, үзгәрәм!
Күпме мөмкин болай түзәргә?!

Хыялларны төйнәп төенчеккә
калдырам да китәм еракка...
Читкә китәм — сагынырлык итәм.
Кайтмам, чакырсагыз елап та...
Житте, яшылек үткән заяга —
Бер башымны әле кая да
куяр урын тапмам, дисезме?
Яши алмам җырсыз-көйсезме?..
И тиле баш, күпме сер чәчеп
йөрдем җирдә кеше көлдәрәп.
Беркем белми калыр хәлләрне,
җилгә чәчеп, илгә белдәрәп...
Житте, акыл керде безгә дә.
Исем китми язга, көзгә дә...
Читкә китәм,
сагынырлык итәм,
танымаслык итеп үзгәрәм.
Ху-у-у-шы-гы-ы-ыз!
Очып китәм бүген

казлар белән!!!

.....

Кайтырмын тик, барыбер,
язлар белән...

1987

Сорау

Жыр башласам, ияерсез микән,
Кушылырсыз микән көемә?
Чакырганда, ялындырмый гына,
Ашыгырсыз микән өемә?

Ишек ачарсызмы, үзем килсәм,
Болай гына, йомыш-фэләнсез.
Очраганда үтеп китмәссезме,
Хәлем сорашмыйча, сәламсез?..

Сулар сибәрсезме гөлләремә,
Сәфәр чыгып киткән чагымда?
Искә алырсызмы ара-тирә
Мин булмаган берәр табында?

Бер-ике юл җавап язарсызмы,
Ераклардан хәбәр юлласам,
Уегызга кереп чыгармынмы,
Үзем сезне көн-төн уйласам?..

1977

Синең өчен шигырь яздым бүген...

Минем өчен көндәлек бер шөгылъ:
Синең өчен яздым яңа шигырь...
Син укысын өчен генә түгел, —
Син язмаган өчен яздым бүген.

Коргаксуын күреп жирнең шулай,
Түгеләдер болыт — яңгыр булып.
Синең өчен яздым. Үпкәләмә —
Һәр кеше дә тумый шагыйрь булып.

Минем жырдан күчсен йөрәгеңә
Канатланган сүzlәр, кайнар моңнар.
Мохтаж булса жаны — аңлар, дидем,
Сизгер булса күңеле — димен, тыңлар...

Колак сал бер, әй, син көчле бәндә,
Синең өчен яздым мин аларны!
Исән-сау син, нык, сәламәт, таза,
Сөбханалла гына нервыларың...

Синдә — мускул ташкан...
Миндә — хисләр...
Кем житкерер сиңа Сүзнең көчен? —
Шуңа күрә утырдым да кичен,
Шигырь яздым тагын синең өчен...

1994

Көнләшмәгез!..

Әй, шигырем, ихлас булдың артык,
Чыгасың шул үзәк-бәгырьдән.
Затлысыңдыр, ахры, юкса болай
Көнләшмәсләр иде шагыйрьдән...

Көнләшәләр Күкләр биргәнемнән,
Кыйгак-кыйгак хыялларымнан.
Үлә язып үрмәләгән үрләр,
Текә-тайгак кыяларымнан...

Көнләшмәгез ачы бәхетемнән,
Татлыгыздан мин бит көнләшмим!
Ел буена кара коеласыз,
Елына бер тапкыр көлгәч мин...

Көнләшмисез ник соң «юкларым»нан,
Газап сарган уйларымнан да?..
Көнләшмисез нигә гомерлеккә
Булмый калган туйларымнан да?..

Гомергә бер килгән бәйрәмемне
Күпсенүдән кара көясез...
Алсу алмаларга төшкән корт сез,
Ефәкләргә төшкән көя сез...

Көнләшәсез — иске күлмәгемне
Унынчы кат юып кисәм дә.
Очкынымнан ялкын кабынганга,
Әйләнәсез кара кисәүгә...

Кыелып очкан ана карлыгачтай,
Шигъри жим бит сезгә аулыйм мин.
Кайнар төннәр сезне назлаганда,
Татлы йокыларым каулыйм мин.

Ярамадым — артык яратканга,
Артык сөйсәң — китә кадерең...
Ник шулкадәр мине күралмыйсыз,
Тиде мәллә золым-жәберем?..

Көнләшмәгез житкән уңышымнан,
Мин дә кердем алтын көземә.
Жимешләрен сезгә өләшермен,
Калдырмыйча хәтта үземә.

Ахыр чиктә — танийм «гаебем»не,
Килми йөргән элек башка да:
Ходам, димен, ярлыкачы мине,
Көнләшерлек булса башкалар...

1995

Батыр булдык...

Сер бирмәдек, бөгелеп төшмәдек без,
нинди генә хәлгә очрап та,
батыр булдык, әмма батырмадык
беркемне дә сазга, пычракка...
Елмайгандай итеп,
түзеп калдык, көч сакладык горур йөрәктә.
Кешеләргә терәк булу кыен,
үз-үзеңә авыр бигрәк тә...

Юкса без дә нәфис заттан идек,
асыл сөяк, ефәк жеп идек.
Бозлы яңгырларда түгел, хәтта
жылы ләйсәннәрдә жебедек...
Кояшлы җил безгә учак булды.
Калтыранып, туңып, чыланып,
чыныкканбыз, ахры...
Безнең башлар
таш яуса да инде чыдарлык.

Батыр булдык.
Батырмадык ләкин
беркемне дә сазга, пычракка!
Сер бирмәбез, бөгелеп төшмәбез без,
нинди генә хәлгә очрап та...

Тәкәббер булмадым —
 горуррак булдым.
Тупаслык кылмадым —
 турырак булдым...
Ялгышлар кылганга,
 ялгыз калмадым.
Ялгызрак булганга,
 ялгышкаладым...
Хакым бар димәдем,
 гаделлек көттем.
Ак иде кигәнем —
 каралып бетте...
1987

Буйсынам мин буйсынырлык законнарга.
Эмма менә катып калган кануннарга,
Коеп куйган жыен юк-бар гадәтләргә
Ничек итеп баш ияргә,
Бил бөгәргә?
Шул түгелме күңелләрне буып алган,
Чын хисләргә богау салган
Һәм, әгәр дә
Табынып ятсаң барчасына —
Йотып алган...
Шул түгелме жанга киртә,
Чылбыр — тәнгә,
Иреклене ирегәннән мәхрүм иткән,
Якты нурын томалаган кара пәрдә?..
Мин жыенмыйм ата-бабалардан калган
Изге йола-гадәтләрне гаепләргә.
Жаным сыймый эмма
Кысан кысаларга,
Женем сөйми,
Буйсынасым юк аларга!..

Бара-бара...

Бара-бара, базар кала, диләр...
Хактыр, сирәк бара башладым.
Тора-тора, дус-ишләр дә кимеде,
Хәер, күбесен үзем ташладым...

Жанга якын иде юкса һәрсе...
Жаным әллә үзгәргәнме соң?
Нинди жыллар өрөп сүндерде икән
Очкыннарның күзләрдәгесен?..

Йөрәктәгесенә күз тидеме,
Вакыт җиле кереп арага?
Дусы гына түгел, дошманы да
Акрын-акрын эреп тарала...

2007

Үземә кайтып төштем

Тагын кайтып төштем үземә
Мин, үземне үзем сагынып.
Ничәнче кат инде адашып,
Ничә тапкыр инде абынып.

Ялыктырды чит-ят гадәтләр,
Гарык итте ашы-табыны.
Бушка узган күпме сәгәтләр,
Ятлар почмагына табынып.

Кайтып төштем тагын үземә,
Арып-талып, әмма бушанып.
Соңгы кабат, бүтән китмәскә,
Үз-үземә тәмам ышанып.

Ахры кайтып төштем үземә,
Сусап, сырхаулардан арынып.
Ятсынасыз, беләм, үзем дә
Мин үземне көчкә таныдым...

Үзем белән үзем сөйләшәм мин

Үзем белән үзем сөйләшәм мин,
Әңгәмәдәшләрем юктан түгел.
Кайчагында шулай үз-үзенә
Сорау бирә, жавап эзли күңел.

Үзем белән үзем киңәшәм мин,
Теләктәшләр юктан түгел һич тә.
Кеше акыл бирә тора, ә син
Гел үзеңчә ниятлисез эчтән...

Сөйләшеп тә, киңәшеп тә була,
Тик серләшеп булмый үзең белән...
Кылган эшләреңне күрә бел син
Намус дигән шаһит күзе белән.

Шунда гына замандашларыңның
Туры карау мөмкин йөзләренә.
Һәм иркенләп гәпләшергә мөмкин,
Кушылырга дөнья сүзләренә...

Әй, гомерләр...

Танышлар үзгәрә, олгая баралар.
Үз-тормыш кордылар без белгән балалар...
Елгалар саеты, түмгәкләр калыкты,
Үзгәрде без торган авыллар, калалар...

Көн саен түгел дә — шом сала күңелгә:
Берәмләп-сәрәмләп китәләр танышлар...
Жырлар да елдан-ел яңгырый бүтәнчә,
Үзгәрә тавышлар, күзкараш-багышлар...

Карыйм да дустима, үземне күрәм мин
Көзгедән күргән күк: картаям, беләм мин...
Уенчак күңелем сүрелә көннән-көн,
Бик сирәк шаярам, бик сирәк көләм мин.

Азаеп барамы уенда кызыклар?..
Тик аның каравы — муенда сызыклар...
Карусель туктаусыз, карусыз әйләнә,
Тарая бара күк тирә-юнь әйләнә.

Минем дә бар иде чәчәкләр жыйганым,
Иң татлы хисләрнең тәүгесен тойганым.
Аздырмы — тапканым, күптерме — жуйганым,
Татулык татларын татыптар туймадым...

Минем дә бар иде өзелеп сөйгәнем,
Сызылып эчемнән, янганым-көйгәнем.
Күз нуры түгелде — очкыны сүрелде,
Күңелем моң белән күмелде...

1997

Туры юлдан

Әйтүчеләр шактый булды,
Үз дигәнең ит, диеп.
Кертми торсалар ишектән,
Тәрәзәдән үт, диеп.
Әрсез чебен күк куганның
Үзәгенә үт, диеп.

Тик теләмим, тырышам мин,
Туры юлдан үтәргә.
Үз-үзем белән көрәшеп,
Морадыма житәргә.

1970

Көнжүрөш зары

Барларымны күрмиләр,
Юкларымны белмиләр.
Ике килми ләса гомер, —
«Булыр әле бер» диләр.
 Көмөшөм дә юк минем,
 Алтыным да юк минем.
 Чыгып йолдыз санар идем —
 Балконым да юк минем.
Кайры тун да юк миндә,
Тире тун да юк миндә.
«Сез исәнме?» дип сорарга
Телефон да юк миндә.
 Әүрелер идем кошка,
 Бакчам да юк, ичмасам.
 Сатып алыр идем барысын,
 Акчам да юк, ичмасам...
Бай кызларга — «Ни кирәк?..»
Ялгызларга — «Ник кирәк?..»
Кешегә ни кирәк булса,
Безгә дә нәкъ шул кирәк...
 Чүп-чарына төкер, дим,
 Башта булсын фикер, дим...
Хак Тәгалә ижатымнан
Аермаса, шөкер, дим...

1989

Мин көләрмен иң соңыннан...

Таш булып каткан бәгырем,
Үзем... жебергә торам.
Аз гына жылы тойсам да,
Боз күк эрергә торам...

Сабыйлыктан китмәгәнмен —
Шагыйрьлеккә житкәнмен...
Беркатлыгым белән мәллә
Мең кат уттан үткәнмен?

Өшеп туңсаң — юк жылыткыч,
Гөлгә кунсаң — куалар.
Кеше түгел, кош хәлен дә
Белмәүчеләр күп алар...

Дөнья мине кызганмады,
Ә мин аны — кызгандым.
Читек-чүәкләрем тузган,
Шактый юллар узганмын.

Һәркемгә дә үз язганы:
Мин аны инде беләм.
Ала белгән белән түгел,
Алла биргәне белән...

Яшәп була ул дөньяда,
Бик яши белмәсәң дә.
Мин көләрмен иң соңыннан,
Хәзергә көлмәсәм дә...

1993

Үз-үземне юату

Жырлап булмый, көлеп булмый, имештер,
Соң, карта я баргач, шулай тиештер.
Куана бел, юана бел үзеңчә,
Акылым алтын, диеп, чәчем көмештер...
Сүзләр чәчем, инде уңыш жыймышым.
Шигырьләрем татыйм — хәләл жимешем.
Әй, күңелем, картлык белән килештер,
Жаным-рухым, шөкер, таза килештер.
Жан да арий, рух та алжий, — бел, бала,
Жан тала, дип, үз-үзеңне талама.
Кашык тыксаң, бал да кими, «өч кими»,
Беткәч бетә — бармагыңны ялама...
Ай үсәсен көн үскәнсең, онытма,
Ява торгач, юкка чыга болыт та.
Дөнья булгач, торалмаган көн килер,
Гомер бие күпме ятып-торып та...
Киңәш бирү үз-үзеңә — гади эш.
Үз-үзеңнән гыйбрәт алсаң — гали эш.
Картаям шул, яшәгәчтен көн саен,
Картлыкның да табармын күк бер жаен...

1997

Жавап тапканчы

Мин яшәдем жирдә сорау биреп,
Жавапларын таба алмадым.
Минме юкса салкын чишмәләргә
Кайнар хисләр булып таммадым?
Минме юкса язгы җилләр белән
Узышмадым язмыш кырында?
Минме — иске җырны яңартмадым
Мәхәббәт һәм сагыш турында?
Ул хисләрне әллә яшен сукты,
Әллә иртә төшкән кыраумы?
Инде менә яшь йөрәкләр бирә
Бездән калган иске сорауны.
Ник җавапсыз кала кадим дөнья?
Әйтерсең лә сабак алмаган...
Кабатланып торган һәр искесе,
«Мин яңа» дип, безне алдаган.
Ни эзләдем жирдә, нәрсә таптым? —
Каптым, ахры, килеп тозакка —
Жавапларын серле дөнья-карчык
Бикләп тота мәңге йозакта.
Жавап эзли кеше адым саен,
Ә сораулар монда азмы соң?
Соравыңа күрә — җавабы да,
Жавабына күрә — язмышың.
Әйләнә дә әйләнә Жир шары,
Бер тукталып ял да итми ул.
Әйтерсең лә: «Син дә туктап торма,
Соравыңны бир дә кит», — ди ул...

1996

Язмыш уены

Мин берүзем шахмат уйныйм бүген:
Уен кыры — аклы-каралы.
Кай як жиңәр?..
Үз-үземә каршы

көрәш ачтым.

Ике араны
Ничек үтәрмен мин:

кара якмы
жиңеп чыгар,
әллә аклармы?

Язмыш уены — язмыш кыры алда.
Көрәш үзен үзе аклармы?
Мин үземә үзем каршы бүген,
Жанда — көрәш:

аклар — каралар.

Акыл көче хискә «шах» биргәндә,
сыкрап куя шигъри яралар...
Аклар белән башлап жибәрсәм дә
язмышның бу серле унын,
кара шакмакларга бүленәсен
белеп тордым гомер юлының...
Кайберләрен үтәм сикереп кенә,
вак-вак атлап үтәм кайберсен.

Ак юлыңнан чыксаң,
кара сукмак
адаштырып йөртә, хәерсез...
Мин үземне үзем эзәрлеклим,
мин үземне үзем жиңәргә
тиеш бүген.

Ак фәрештәләрем,
бирешмәгез кара женнәргә!
Турыдан да үтәм, уратып та,
вак-вак адым — вакыт арасы...
Язмыш кыры гүя уч төбендә.
Абынмыйча ничек барасы?
Борынгыдан килгән бу уенда
акыл белән хәтер сынала.
Хискә бирелеп китсәң,
бик еш кына
туры килә чигенеп, сынарга.
Табындыра сине гел үзенә
бу уенның зирәк Алласы.
Буйсынасың кайчак «пешкага» да,
королен дә кайчак аласың...

.....
Уйлап уйна икән, чынлап уйна,
алдан күреп һәрбер йөрешне.
Ак атларым, бирешмәгез, зинһар,
Мат куярга бүген
тиеш мин !

1988

Бер канатым ак, бер канатым кара

Аерылып жирдән,
Әверелеп кошка,
Без китәсе беркөн.
Тәңре шулай кушкан.
Соңгы очыш безнең
Булыр йолдызара —
Бер канатым ак,
Бер канатым кара. —

Бәргәләнеп очам
Чиксезлектә таба,
Өмет жемелдәгән
Йолдызларга карап,
Очам язмыш белән
Хөкем арасында,
Ак канатым — оҗмах,
Тәмуг — карасында...

Галәм дингезендә
Мин бер кече кораб.
Бетмәсәң дә Жирдә
Күпләренә ярап,

Озатып калыр дөнья,
Күкләренә карап:
Бер канаты ак,
Бер канаты кара...

Мин жәяүле идем,
Ук-жәяле идем,
Ут-ядрәләр алмас
Сүзләр барын белдем.
Соңгы жырым — дуска
Соңгы сәлам булыр,
Соңгы дошманыма
Сөңгем — каләм булыр...

Кала болганышлар,
Кала кылган эшләр
Галәм утравында —
Жирнең күкрәгендә.
Без кайтырбыз кабат,
Жир күзенә карап:
Яшен яшынәвендә,
Күкләр күкрәвендә...

Яшәешнең бөөк
Ике серле көчен,
Жан-көрәшкә шаһит
Ике төрле төсен
Гыйбрәт итеп мәңге
Саклап барыр өчен —
Бер канатым ак,
Бер канатым кара...

Таңнар атып килә,
Төnnәр үтеп бара.
Тик йөрәктә яна
Жәрәхәт тә яра...
Соңгы очыш безнең
Булыр йолдызара —
Бер канатым ак,
Бер канатым кара...

1990

Яшәү өчен

Мин туганмын инде... Димәк, Жиргә
Ни өчендер кирәк булганмын.
Белгән булсам ләкин, килмәс идем,
Жирдә кайгы-хәсрәт тулганын...

Әгәр белгән булсам жир йөзендә
Мәкер-явызлыкның күплеген,
Килеп тормас идем күрер өчен
Комсыз бәндәләренң этлеген.

Каян белим анда кан-яшь барын,
Каян белим сугыш дигәнән.
Ким дигәндә өч кешенң берсе,
Салмаска дип, битлек кигәнән...

Тумас борын белү түгел, әле
Шактый яшәп Жирдә аптырыйм:
Кемгә — балын, кемгә — әче әремен,
Кемгә имезлеген каптырыйм?..

Яшисеңме, — димәк, көрәшергә...
Ашыкмыймын әле китәргә.
Ашыгам ләкин бездән соңгыларга
Бер нәрсәне хәбәр итәргә:

Газаплары, әрнү-сагышлары
Күп булса да Жирдә кешенң,
Яши икән һаман ышанып ул
Хаклыгына изге эшенң.

Сафлыгына — ләйсән яңгырларның,
Аклыгына — яуган карларның.
Бәхетенә ышанып яши икән,
Онытып торып бар моң-зарларын...

Һич үкенмим, рәхмәт Жир-Анага,
Ярый әле, димен, килгәнмен.
Ярый әле, Жирдә гомер итеп,
Аның «гөнаһларын» күргәнмен.

Ярый әле, туып, мәхәббәтнең
Тәмен үзем татып карадым.
Йолдызларга очып, дәрәя гизеп
Дөнья күрүем дә ярады...

Кеше саны тулсын өчен генә
Тумагандыр, шәт, дөньяга...
Эчкерсез бер ихлас сүзем белән
Төзәлгәндер, бәлки, бер яра...

Юк, тикмәгә генә килмәгән мин,
Сере моның шактый тирәндә...
Кулым минем гел Кояшка үрелер,
Яшәү өчен тавыш биргәндә!..

1979

*КАМЕРЫ КУЗЕЧКА -
ТАМЖЕЖ КУЗЕ ДД...*

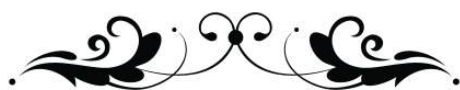
Каләм

Балкыса күңелен — каләмен нурлана.
Күгәрсә күңелен — каләмен хурлана.

Кипсә дә тамагың, каләмен кипмәсен.
Очраган бер сүзгә ияреп китмәсен...

Язмышың каләмне сындырып сынасын.
Сынса да кылычың, каләмен сынмасын!

Каләмен күзендә — Галәмнен күзе дә...
Ышансаң сүзеңә — яза ул үзе дә...

Уйлар

Уй диңгезендә йөзәм мин, Уй киңлегендә очам. Уйларымны әгәр минем Бер каләм язып торса, —	Уй тизлегендә очам мин Фәлсәфә галәмендә... Метеор сыман янамын, Уй катламына үтеп. Дөнья эшләреннән бизеп, Чат Уйдар булып бетеп...
Газап бу, диярләр иде, Укып шул язмаларны. Кызганыч, язып барырга Өлгералмыйм аларны...	Ул уйларның канатында — Яшәеш белән Үлем. Тойгылар житми бу «эштә», Акыл вә житми белем...
Уйларым бөтерә мине, Уйларым бетерә дә. Уйларым яшәтә мине. Уйларым... үтерә дә...	Уй гамәле — ул сизенү, Күренмәгәнне күрү. Уй гамәле — ул Галәмне Фәлсәфә белән сөрү...
Адашам серле Галәмдә, Йолдызлар арасында. Кеше уе төпләнмәгән Чиксезлек даласында.	Уй гамәле — ул хыялый Очышны татып калу... Роденның «Уйдар»ы сыман, Таш булып катып калу...

1994

«Галәм кисәтүе» — Каләм кисәтүе ул... Гражданин Шагыйрь кисәтүе... Бөтен дөньяны кабат тетрәтәчәк кискен глобаль кризисны кисәтү!.. Сүз уңаеннан, «кризис» дигән сүз грекчадан «хөкем карары», «соңгы катгый нәтижә» дигәнне аңлата. Менә шул хөкем сәгәте сукты бугай инде... Ул финанс-икътисад тармагына гына түгел, жәмгыять тормышының калган барлык өлкәләренә дә турыдан-туры кагыла. Нәрсәнеләр өр-яңадан үз юлына салырга, бөек гакыл ияләренәң сүзләрен искә төшерергә вакыттыр, бәлки...

...Кешелек дөньясын, тормыш-яшәеш барышын төбе-тамырыннан диярлек үзгәртәчәк ниндидер билгеле һәм билгесез хәвеф барлыкка килүе, моның халыкларны куркуга салуы, уй-фикерле инсаннарны тетрәндерүе «һавада очып йөри»... башлады. Табигатькә, Кешелеккә, Жир шарына ниндидер зур афәт яनावы ачыктан-ачык үзен сиздерә. Кешеләренәң үзләре тарафыннан үзләренә үк каршы юнәлдерелгән башбаштаклык, комсызлык, гомумбитарафлык кебек җавапсызлыгын күрәп тору — шагыйрь өчен иң хәтәре иде. Бу поэмам минем жанымның төптән айкалуы, йөрәгемнең бетмәс-төкәнмәс каршылыклы хисләр белән чолганып бетүе аркасында туды булса кирәк.

Шагыйрьләр, безгә кадәр дә ничәмә-ничә гасырлар буена шундый кискен тетрәнүләр аша узганда (әле узып китәрме?..), дәшми кала алмаганнар, һәм бу бик табигый реакциядер... Шулай булмаса, шигърият нигә кирәк булыр иде соң?!

Лена Шагыйрьҗан

*Галәм кисәтүе**

(Кинаяле фәлсәфи поэма)

Бисмилладан башлыйм сүзне —
борынгылар гадәтенчә,
зурлап Күкләрнең хужасын,
жырлап, рухи халәтемчә.
Жан-рухыңа азык тапсаң,
сүzlәремнән мәгънә эзләп,
димәк, кердек Элемтәгә —
күңел кылы тора зеңләп.

Кеше

...Батып бетсә дә гөнаһка,
барыбер ул бөек — Кеше.
Күпләр өчен хәзер бу сүз
яңгырыйдыр булып төче.
Узды инде, дияр, бәлки,
Кеше зурлау заманасы.
Яңа мода бүген: аны
хурлау, сатып яманатын.
Имеш, кеше түбән бер зат,
шул ук черки-тарақан күк.
Телевизор «теле» хәзер
шундый коткы тарата күп.
Үзен мыскыл итеп, Кеше
мескенлеккә калмагае.
Шул куркыныч яный аңа,
югалтса йолдыз маягын.
Кеше — бөек, Кеше — даһи,
Кеше бит ул бер могжиза.
Адәмнән Кешегә кадәр

* Поэмадан өзеklәр.

Коръән тугры юлны сыза:
Картлар — көлмәслек яшьләрдән,
яшьләр — көлмәслек картлардан, —
төзек чылбыр төзү зарур,
өздөрмәслек чит-ятлардан...
Кеше бит ул жырлый белә,
көлә белә, жылый белә,
туңып өшегән ишенә
үзенен йөрәк жылысын өрә.
Баласына гына түгел,
жиде ятка өлеш бүлә...
«Кеше — хайван ул» дип, фәкать
үзе хайван гына көлә.
Кеше — дога кыла белә,
Кеше — руза тота белә,
Кеше — корбан чала белә,
Кеше... ипи сала белә.
Изгелеккә омтыла ул,
өметләрен жуя-жуя.
Кеше — мәхәббәт жимеше,
үрчеми ул, бәлки, — туа!
Янып көлгә әйләнсә дә,
кабат гөлгә әйләнәләр.
Канатланып оча-оча,
Жир тирәли әйләнәләр.
Матдият вә Рухиятне
бер бөтенгә туплаган ул.
Аллаһының шул ниятен
кабул иткән, хуплаган ул.
Әмма, үкенеч, кешенен дә
хәттин ашкан кимчелеге.

Иң яман сыйфаты аның —
нәфесе һәм көнчелеге.
Кими бара кешеләрдә
садәлек вә самимилек.
Арта бара эреләнү,
тәкәбберлек вә мин-минлек.
Ни кызганыч, оныта ул
Галәмнең башлангыч Сүзен:
саклар өчен яралганын
Табигатьне һәм үз-үзен.
Торган саен узына ул,
үзен үзе зурга куеп.
Куылыр чиккә житеп Жирдән,
кешелек дәрәжәсен жуеп...
Ахыр чиктә бу хәбәрләр
Жир Аңына бер тоташа,
кисәтүле Сынау булып —
хәвеф-хәтәр, бәла-каза...
Иксез-чиксез гөнаһларга
гүя Алла биргән жәза.
...Күкләр сүзен ишетер өчен
кесә телефоны гына
житми... Мәктәп малае да
белсә иде моны гына...

Хәвеф

Акыл сынамыйлар күптән,
корал сыныйлар Жирдә.
Йолдыз санамыйлар күктән,
акча санылар Жирдә.
Саклый алмады Кешелек
үзенең асыл жегәрен.

Ялгышмаган микән Алла,
Жиргә Адәм «жибәреп»?..
Кеше уйлый, имеш, Жирнең
ул гына дип патшасы:
утлы коралы бар, имеш,
һәм дә «чутлы» акчасы...
«Саф акча» артыннан куып,
саф мохитен бозды ул.
Чүлмәктән чыккан гыйфритне
инде мең кат узды ул.
Күзгә дә күренми торган
дәһшәтле нурлар чәчеп,
өтә үлән-чирәмнәрне —
Жирнең ямь-яшел чәчен...
Тончыктырып Табигатьне
агулы төтен-газдан,
мәхрүм итә ул үзен дә
хуш исле хозур яздан.
Әфьюн тартып, хәмер эчеп,
исергәннән исереп,
үзиркеннән, газиз башын
үзколлыкка төшереп,
ташландык чүплек базына
әйләндереп жир йөзен,
«чүп чүлмәгенә» ул тиздән
охшап калмасмы үзе?..
Чишмәләрне, елгаларны
нефть белән «сугарып»,
диңгезләрне, океаннарны
чыгырыннан чыгарып,
килә кеше, янап Жиргә

«бозык белеме» белән...
Белми Жирнең үч аласын
икмәк телеме белән...
Талый-умыра жир байлыгын —
асылташын, күмерен.
Сыта — изрәп яткан жирне
түшәк кебек күпереп.
Сугыш кырын жәелдереп,
иген кырын изә ул.
Сизми димә жир-туфракны,
авыртуны сизә ул.
Сыкрана һәр күзәнәге
жиһанның ут-ядрәдән.
Күктә яшен телгәләнә
Жирдәге зар-нәгърәдән...
Ничек чыдый диген Жирне
мондый золым-жәбергә?!
Әйләнмәсме ул беркөнне
планета-кабергә?!

«Әрәмзат»

Кеше, имеш, килгән Жиргә
сакларга матурлыкны...
Саклар өчен сизгерме ул,
гакылы аның ныкмы?
Адәмнән тыш Жирдә әле
яши кошлар, жанварлар...
Кешедән башка да Жирдә
гаять сизгер жаннар бар...
Матурлыкны күрә аны
хәтта коңгыз-бөжәкләр.
Күбәләк канатына ник

төшкән чуар бизәкләр?..
Гүзәллекне танымаса,
ул тиккә очмас иде,
аллы-гөлле чәчкәләрне
иркәләп кочмас иде.
Бал кортлары, кырмыскалар
Адәмгә түгел ятлар.
Корьән сүрәсенә нигә
керде икән бу затлар?..
Жир йөзөндә кешедән дә
хикмәтлерәк жаннар бар.
Адәмзатны каргый хәзер
кошлар, гөлләр, жанварлар...
Бу Адәмзат Кешегә дә,
Һичшиксез таш атачак.
Адәмзат дип түгел аны,
«Әрәмзат» дип атасак,
дөрөсрәк булыр... Чыннан да,
ул үзен әрәм итә.
Кеше дигән бөек затның
Исемен хәрам итә...

Табигать

Табигатьне булмый алдап,
алдаласаң — алданадың!
Чын Кешегә алмаш булмас,
булмаган күк Аллага сын...
Кеше кеше булып кала,
жуймаса тик табигъ асылын.
Роботларга, курчакларга
тапшырмаса хәләл акылын...
«Жанлы» сыннар, уенчыктар,

«жанлы курчак» белән тулыр
Жирнең өсте... Тик аларның
хисе булмас, «кешесе» сулыр...
Һәр селкенгән жанлы булмас,
кыймылдар... тик рухы булмас.
Ясалма кешеләр мәңге
Жирне коткаручы булмас.
Компьютерның «хәтере» булса,
моң дигән жан кылы булмас.
Ул чыгарган коры көйдән
беркемнең дә күңеле тулмас...
Тере булалмыйлар алар,
тынсыз алар — һушсыз, иссез...
Ясалма чәчәкләр төсле
үле алар — хушсыз-иссез...
...Ата орлык... Ана орлык...
Компьютердан тумый кеше.
Фәнни машина ул фәкать —
шуннан ары китми эше...
«Камилләшәм» дигән булып,
денсезлекнең аръягына
чыгып бастың инде, затсыз,
табынып иблис байрагына...
Алла Алла булып кала,
кай ягыннан укысаң да.
Ул — эчендә, Ул — тышында,
бар булсаң да, юк булсаң да...
Очканда да — һаваланма,
күктән биек булмас түбән.
Үлгәндә дә — хафаланма,
Киталмассың жирдән түбән...

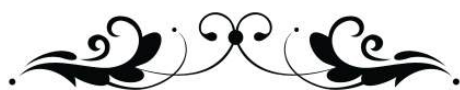
Өмет

«Мәңгелек жан» дигән хыял
өмет бирүен бирә-ә...
Тик ул мәңгелек булсынга
нидер эшләргә кирәк...
Мәхәббәт һәм Өмет нуры
яктыртып барса юлын, —
милһон иблис тә җиңалмас
Җир кызын һәм Җир улын...
Кешедә бар тагын бер көч —
коткаручы бер чара:
Бәхет сакчысы булырлык —
Чама хисе ул, Чама...
Һәрбер азгын уй-теләкне
чикли торган тылсым ул.
Әхлак кысасы сагында
Һәрдәм уяу торсын ул...
Кешелекнең төп байлығын —
бөөк мәдәниятен —
Фәлсәфә, Дин, Фән, Мәгърифәт,
Сәнгать, Әдәбиятын —
әнә шул изге хисләрне
тәрбияләүгә жигеп,
ничәмә гасырлар бусе
килгән ул Кеше җиңеп...
Көч-жегәр алып Җиреннән,
мәхәббәт алып Күктән,
яңадан туарга тели
Кеше үзе дә күптән...
Әнә ул, тезләнеп жиргә,
сәлам бирә Кояшка.

Күңел кыллары нечкәреп,
таң нурына тоташкан.
Ул — Жир Улы,
ул — Жир Кызы,
ул — Кеше, илгә терәк.
«Жиргә мин кирәкме, белмим,
әмма миңа Жир кирәк», —
дип пышылдый иреннәре,
үкенә, үзен тиргәп,
үтенә ул ярлыкауны
күз яшен түгеп жиргә:
«Кичер Син хаталарымны,
гафу ит мине, Жирем!
Сиңа тамган кендек каным,
тамган бит маңгай тирем...
Нәфес түгел, Намус икән
яшәүнең төп мәгънәсе...
Намус тамыры өзелсә,
Жирдә юк төпләнәсе...»
Ачыдан ачы гыйбрәт бу,
сыналу булмый төче.
Өметне өзмик, ниһаять,
Чын Юлын табар Кеше...
Саклый белсәң Жирне — яшә,
яклай белсәң Жирне — яшә!
Рәхәтләнәп эшлә, тир түк,
ертлач кына булма, берүк!
Ни файда бар, бу тормышның
мәгънәсе юк, дип йөрүдә?!
Гомернең мәгънәсе — аңа
үзең бер мәгънә бирүдә...

...Күктән бер сөрелгән иден,
инде Жирдән сөрелә күрмә!
Хәят нурын Жиргә чәчкән
даһи Сергә омтыл, үрлә...
Шул бөөк Сер сине дә бит
китерә уй-хәрәкәткә...
Уйлан, Кеше! Уйсыз калсан,
таруың бар һәлакәткә.
Тарат Жиргә сафлык белән
Гаделлек энергиясен!
Шул бурычны үтәсәң тик,
Булалырсың Жир иясе...
Сөрелмә дә, куылма да,
сүрелмә дә, суынма да, —
Син үзеңне үзең яшәрт,
үзең белән Жирне яшәт!
Тазарыр Жир, узар дәһшәт,
күкләр күкрәр, яшен яшьнәп,
явар яңгыр коеп-коеп...
Ял иткәчтен оеп-оеп,
уяныр Жир жегәр тоеп...
Таң-кояшка карап, Кеше
яңабаштан чыгар юлга.
Акыл — башта, хис — йөрәктә,
тормыш — мәрхәмәтле кулда.
Син туарсың өр-янадан,
гафуланып Жир-анадан.
Жир яралган — Дәвам өчен,
Галәм сыный — Адәм көчен...
Хужа булып тик үзеңә
кал мәңгегә Жирдә, Кешем!

2004–2005

Түбәсе юк сыман бу жирнең...

Карап торам төнгә тәрәзәдән
Ялангач һәм ятим дөньяга.
Түбәсез һәм шыксыз Жир йөзенә
Галәм аша төпсез күк бага.

Кышкы урам буп-буш... Бер эт тә юк...
Жепшеп ята пычрак жир кары...
Шомга баткан утсыз тәрәзәләр,
Бер сакчысыз калган Жир шары.

Галәм карашыннан өреkkәндәй,
Жиргә чүккән йортлар, биналар.
Үз-үзенә гүя сыенган күк,
Әллә ничек, сәер, тын алар...

Һичбер яклаучысыз, саклаучысыз
Кара төндә жиргә елышып
Утыра алар кызганыч бер хәлдә,
Оныткандай тормыш жылысын...

Шулкадәрле бушап калган чагын
Күргәнем юк иде урамның.
Мин юксындым хәтта эт өерен,
Исерекләрен, жилен-буранын...

Шәрә тынлык. Юаш түбәләргә
Яп-ялангач бушлык текәлгән.
Түбәләрнең кат-кат түбәсе юк...
Чиксезлектә алар текәлгән...

Жил-давылдан безне шыклап торган
Дивар-түбәләрне ни саклый?..
Берни дә юк! — Ачык космоста без...
Безне япан Галәм кочаклый...

Баксаң, без яшибез «шыр» Галәмдә...
Күк гөмбәзе — гүзәл хыялмы?..
Батсаң, ябышырга бер салам юк —
Жил тузгытыр... «салам» ояңны...

2000—2004

Безгә бер хәбәр кирәк

Йолдызлар арьягыннанмы,
Каяндыр шунда — Айданмы, —
Өр-яңа хәбәр кирәк...
«Жир шары — безгә терәк, — дип, —
Исәптә һәрбер йөрәк», — дип,
Хөр, яңа Хәбәр кирәк...

Юкса яшәүнең мәгънәсе,
Юкса ышаныч сәхнәсе
Бушаган саен бушый.
Хәтта ки жанны тетрәткән,
Соң сулыш булып күкрәктән
Атылган бөөк эшләр дә
Кысыр хәсрәткә охшый...

Безгә бер Хәбәр кирәк:
«Ыгы-зыгы килмәгез, — дип, —
тере килеш, күрә торып,
жәһәннәмгә кермәгез», — дип,
кискен бер Хәбәр кирәк!

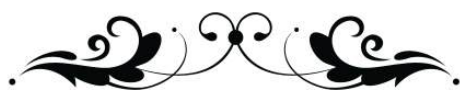
Әллә ничәнче катлардан,
бездән аңлырак затлардан,
суыкта — тирләтә торган,
эсседә — тундыра торган,
могжиза тудыра торган
гажәп зур Хәбәр кирәк!

Үлемнең үзен жиңәрлек,
фантастик хәлгә тиңләрлек,
күзәнәк-канга сеңәрлек
яңа бер Хәбәр кирәк...

Таң калырлык, шаккатырлык,
чи дарыны шартлатырлык,
багананы уйлаторлык,
тирән мәрттән уятырлык,
сүнгәнне дә тергезерлек,
үлгәнне дә торгызырлык —
Бөек бер Хәбәр кирәк...

Яшәеш тизлегә аша,
Мәңгелек күзлегә аша
күрергә өнди торган,
Кешене — иң бөек көчкә,
Яшәүне — иң бөек эшкә
инанып тиңли торган,
«Тик Мәңгелектәдер — мәгънә,
үлемгә — мең дә бер ләгънәт!» —
дип, Жирне инди торган —
чып-чын зур Хәбәр кирәк!..

Жир сусаган Яңалыкка,
юкса — күңелсез халыкка,
алжыган халык, ялыккан —
аңа зур Хәбәр кирәк! —
Кузгалырлык, бушанырлык,
Өр-яңадан ышанырлык
Изге бер Хәбәр кирәк! —
Юкса, шартлый бит йөрәк...

Атом егәрәннән көчләрәк!

Тетри-тетри, сыкрый-сыкрый, күптән
кисәтә Жир, җае чыккан саен.

Эчтән яна, эчтән ишелә бара,
үзәгеннән маен сыккан саен...

«Энергия җитмәс утка» диеп

куркыталар...

Имеш, атом жигик!

Атын жигә белми башлаганны...

Атом җиксен ничек надан егет?!

Егермегә җитмәс борын, әллә
егәрлеге беткән егетләрнең?

Ат күк жигелеп тартыр гына заман, —
мулла килеп әллә үгетләрме?

Балта тотып, чүкеч тотып кулына,
бер йорт салыр микән гомеренә?

Җимерергә, дисән, ай-һай, маһир, —
буйсын гына хәмер әмеренә...

Җилен-суын эшкә жигә белсә,
ниләр булмас иде майтарып.

Болар трай тибеп икмәк ашый,
тик йөри чабата кайтарып...

...Атом куәтеннән егәрләрәк

бер көч бар ул — ничек жигәсе?! —

Ике кулы — ике кесәсендә,
агарганчы ике чигәсе...
Их, туплыйсы иде шул кодрәтне,
әрәм китә күпме егәрлек!
Унбиш-егермедәгеләрнеңме
жигә белсәң эшкә жегәрен —
атом монда пүчтәк, жүләрем!
Жигә белсәң әгәр, ул көч бар ул,
ул көч атомыңнан көчләрәк!
Ул көч — белем, беләк, яшь йөрәк...
Ул көч Галәм атын жигә белгән
галәмәт егетләр төсләрәк!..

1989

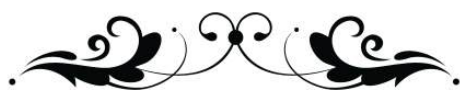
Язмыш келәме

Мин татарның кызык кына кызы бер,
Кызыгырлык түгел, бәлки, язмышым.
Мин шул кызыгырлык түгел хәлне дә
Гел жыр итеп, шигырь итеп язмышым...
 Ә шигырьдә кызык белән кызганыч
 Мәңге бергә кушып-тукып үрелә.
 Карап торсаң, хикмәтле бер келәм ул
 Элеп куйган диварларның түренә.
Бер жебендә балкый бәйрәм-тантана,
Бер жебеннән канлы яшьләрең тама.
Нур даирәсе — күзнең явын алырлык,
Моң дәрәсә — үзең агып барырлык...
 Киләләр дә карыйлар шул келәмне,
 Үз язмышым ил күзенә элгән мин.
 Ошамаса сүтегез, ни кылыйм мин?!
 Сездән битәр — бер көләм, мең елыйм мин...
Язмышымның жепләре нык чуалган,
Бизәкләре келәмемнең чуардан.
Тарихым шул — гаебемме, бәламме?
Узган гомер гел заямы, әрәмме?..
 Ә Киләчәк килеп житсен кайдан ул? —
 Төшми Жиргә әзер килеш Айдан ул.
 Без тукуган язмыш келәмнәре дә
 Түшәлчәк гыйбрәтле кыр-мәйдан ул...
Дөнья коласасы тора әйләнеп,
Тукыла келәм — сүзләр сүзгә бәйләнеп.
Шул келәмне жәеп киткән юлыма
Бер кайтырмын Ил кызына әйләнеп!..

1996

Безнең жырлар

Безнең жырлар — үрсэләнгән
Жаннарга терәк әле...
Без аңладык... Сөзгә — безне
Аңларга кирәк әле...
Чакырсалар, житәм барып —
Чакрымнар киртә түгел.
Соңардым... Аның каравы
Инде бик иртә түгел...
...Сөз миңа карап тордыгыз.
Мин сезне — күреп тордым...
Сөз мине тыңлап тордыгыз,
Мин сезне — ишетеп тордым.
Күпләр миңа ук аттылар.
Ә мин үткен сүз аттым...
Салкын караш, салкын сүздән
Өши-өши, боз ваттым...
Йа Ходам, индер жаныма
Галәми ярашуны!..
Аңлатым Кеше телендә
Мин кешеләргә шуны...
Аңлатым шигыр телендә,
Яраклашмыйча гына...
Бик якын килмичә, әмма
Ераклашмыйча гына...
...Без сезне аңладык күптән. —
(Аңдыйлар сирәк әле!)
Сөзгә менә — безне төптән
Аңларга кирәк әле...

Багышлану

...Ул томаннар калган инде жанда,
Таратсагыз, таратмасагыз да...
Мин сезнеке инде, и туганнар,
Яратсагыз, яратмасагыз да...
Мәхәббәтсез үрдәк баласыннан
Охшап барам инде аккошларга...
Тәңрем кушкан миңа — тумыштан ук
Бәхетемне сезгә багышларга...
Мин сезнеке инде бөтенләйгә,
Яратсагыз, яратмасагыз да, —
Салават күперенә керми калган
Ак тасмагыз, кара тасмагыз да...
Кайтавазы — даһи мескенлекнең,
Шәүләсе бер — сынык сыныгызның,
Жаныгызның тере бер кисәге,
Өзеге бер — сулыш-тыныгызның.
Үзегез мин — иң шәп чагымда да,
Ясасам да исәр-ялгыш адым.
Яратсагыз, яратмасагыз да —
Нарат-сагыз булып ябышмадым.
Мин сезнеке инде, ватандашлар!
Кай жирләрдә калсам каңгырап та...
Ерак ташлар тавышын тапшыргыч мин,
Бик якында торсам яңгырап та...

1992

Шагыйрь шәжәрәсе

Юк, бетәчәк түгел безнең токым.
Безнең орлык — рухи, мәдәни.
Шәжәрәбез безнең бик борынгы,
Һәр тармагы — шигъри, әдәби...

Ул агачның тамырлары тирән,
Ябалдашы тигән йолдызга.
Елның елы мул уңышын биргән,
Өлеше тигән һәрбер Ул-Кызга.

Халык чишмәсеннән сугарылып,
Тормыш үзәнәндә үскән ул.
Үзәге нык, ботаклары яшел,
Күтәрелгән һаман өскә ул.

Бизи безнең нәсел шәжәрәсен
Кол Галиләр, Мөхәммәдьярлар.
Саклар шанлы Шигырь дәрәжәсен
Гасырлардан калган ядкарьләр.

Һәммәсен дә санап тормыйм бүген:
Халык үзе белә, яд итә.
Бер яфрагын ачып укысаң да,
Жан яктырып китә, ялт итә...

Мин дә бер жимеше шул агачның,
Буыны бер жырлы зынжырның.
Минем орлыгым да тезелер жепкә,
Бер дисбесе булып зур Жырның...

Үкенмим лә, юк дәвамым, диеп,
Таянырлык — жисми, бәдәни:
Бөреләнер шытып яшь буында
Безнең орлык — рухи, мәдәни...

Кемнәрдән мин алсам ижат нурын,
Телим шуңар оҗмах әжерен.
Тукай, Такташ, Жәлил, Хәким, Туфан —
Менә шулар,
Шулар минем шигъри шәжәрәм!!!

2000

Һәрчак кеше булып кал!

(Көнъяк Африка республикасы шагыйре Леонард Косадан)

Олы кеше булып кал!
Бу сабый, дип котыртырлар,
Нәселеңне корытырлар,
Олы кеше булып кал!

Горур кеше булып кал!
Баш кыйммәтме, намусыңмы,
Бергәләпме, ялгызыңмы —
Горур кеше булып кал!

Кыю кеше булып кал!
Яшәү өчен йөрәк кирәк,
Ирек өчен көрәш кирәк —
Кыю кеше булып кал!

Көчле кеше булып кал!
Юкка-барга түкмә көчең,
Хәлсезләргә яклау өчен
Көчле кеше булып кал!

Батыр кеше булып кал!
Закон богау кидерсә дә,
Хаклык сүзгә тилмерсә дә,
Батыр кеше булып кал!

Гадел кеше булып кал!
Ялган хөкем сөргән заман,
Хакыйкатыне даула һаман —
Гадел кеше булып кал!

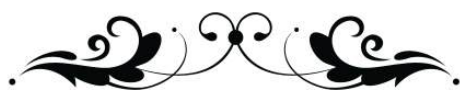
Киң күңелле булып кал!
Бу сүз күптән таушалса да,
Түз син, чыда, таш яуса да,
Киң күңелле булып кал!

Азат кеше булып кал!
Үзебезчә яшик, дисәң,
Жиргә бәхет чәчик, дисәң,
Азат кеше булып кал!

Яхшылыкны кая куйыйм, дисәң...

Яхшылыкны кая куйыйм, дисәң,
Жим итеп сип кышын кошларга,
Һич югында, йөрәгеңнән чыккан
Бер жылы сүз тап син дусларга.
Кая куйыйм, дисәң, яхшылыкны,
Су итеп сип язын гөлләргә.
Үкенеп йөрмә, әрәм иттем, диеп,
Әйбәт сүзне әллә кемнәргә...
Яхшылыкка урын кайда да күп —
Утырт та куй гөләп куагы.
Онытма һич, син бит бу дөньяның
Бер бүләксез килгән кунагы...
Изгелеккә каршы изгелек кыл,
Авызлыкка кидер авызлык!
Илдә чыпчык үлмәс әле, диеп
Утырмасын рәнжеп ялгызлык...
Син — миңа да, мин — сиңа, дип кенә
Дөнья куа фәкать наданнар...
Миннән булсын, әйдә, яхшылык, дип
Яшәр жирдә изге адәмнәр.
Яхшылыгың тияр шунда: кайчак
Жиңә бел син хәтта жиңелеп...
Яманга да иман индерерлек
Игелек кыл үзең иң элек.
Мәрхәмәткә сусап ята дөнья,
Миһербанлык көтеп һәр жирдә.
Яхшылыкны кая куйыйм, дисәң,
Үзең белән йөрсен тар жирдә!

1987

Шигыръларга сыен бетмәс заман

Бөөк жыю-барлау бара сыман Илдә:

Чәчелгән ташларны,

Киселгән башларны,

Түгелгән яшьләрне,

Агылган каннарны,

Жуелган даннарны...

Меңәр яшьлек ике данлы калаң

Була торып, төрки-татар балам,

Боегырга боерганмы сиңа Аллаң?!

Шөкер! —

Безләр түгел Илдә өйдәшләр.

Каш жыерса жыерыр көндәшләр —

Уртак йортта яшәп күнеккән,

Вакыт дигәне дә күп үткән.

Казыган саен тирәнәябез,

Яшен суккан — тамыр тирәнгә...

Инде язмышыңа тигәнгә

Сукранудан сукур бер тиен,

Шактый чияләнгән бу төен...

...Меңәр яшьлек шанлы калаларны —

Казан белән Алабугаларны —

Беркая да куеп булмый аны...

Туфрагыңнан яфрагыңа йоккан

Татар-төрки жаны, туганым!..

Әй, кызык та чорда яшибез соң! —
Күмелгәннәр ачыла бара һаман:
Шигырьләргә сыеп бетмәс заман...
Гөлләр шытып чыга көлебездән,
Боегырга боерганмы безгә?! —
Сыенырга ныграк нигезебезгә!
Шулай булгач, әйтик салып җырга:
Аерылмабыз Туган телебездән!
Исебез китми кемдер каш җыерса, —
Ил-Тел яшәр мәңге, Алла боерса!!!

2007

Лена Шагыйрьжан турында

Татар поэзиясенен күренекле вәкиләсе Лена Шагыйрьжанның тәржемәи хәле ижатында да шактый урын алган. Эти-әнисенен Яр Чаллы ягыннан Казанга килеп, укытучылыкка укулары, «сугыш беткән елны» Актаныш төбәгендә дөньяга аваз салуы (Кан юлымда исемен уелып калган — туган авылым минем, әй, Пучым!), аннан гаиләнен Этнә районына күчүе һәм аксакал шагыйребез Сибгат Хәкимне биргән авылда төпләнеп калулары шигъри юлларга да салынган (Күлле-Киме — миләш-балан иле — үз кызың күк сине яраттым).

Инде саннарга күчерсәк, Лена Галимжан кызы Шакиржанова 1945 елның 4 июнендә дөньяга килә. Шул елның көзеннән 1948 елга кадәр аларның гаиләсе Этнәдә, аннан Түбән Көек, Күлле Киме авылларында яши. Сабый чактан сәхнәдән төшмичә жырлаган, биегән, мандолинада, гармунда уйнаган, шигырьләр сөйләгән кыз, 1962 елда «бишле» билгеләренә генә урта мәктәпне тәмамлап, Казан педагогия институтының татар теле һәм әдәбияты бүлегенә укырга керә. Институттан соң, 1967 елда, Казандагы 80 нче татар урта мәктәбендә бер ел укыта. 1968 елда, балачактан килгән хыялларының берсен тормышка ашырып, Татар дәүләт жыр һәм бию ансамбленә жырчы-артистка булып урнаша. «Олы юлның тузаны», «Оренбур шәле» кебек халык көйләренә, жырчы Таһир Якупов соравы буенча, өстәмә шигъри юллар яза. Алар бик халыкчан һәм халык жыры дип аталалар да. 5 елдан соң ул янә каләм дөньясында — 1974—1987 елларда Татарстан дәүләт радиокомитетында тәржемәче-журналист хезмәтендә.

Л. Шагыйрьжан — 1984 елдан СССР (Татарстан) Язучылар берлеге әгъзасы. 1987 елдан — профессиональ язучы сыйфатында фәкать әдәби ижади эшчәнлек белән генә шөгыльләнә.

Беренче шигырьләре башлангыч мәктәптә укыганда ук «Пионер» журналында, аннан инде көндәлек матбугатта даими басыла. 1977 елда аның шигырьләре «Кызлар жыры» исемле күмәк җыентыкка кертелә. Аннан «Мөлдәрәмә күңел» дигән беренче мөстәкыйль шигъри җыентыгы, 1986 елда «Ышанам йөрәгемә» исемле икенче китабы дөнья күрә. Шушы беренче шигъри җыентыклары белән үк ул үзен романтик рухлы, нечкә хисле, тирән фикерле, үз язучы манерасы, шигъри йөзгә булган талантлы калам иясе итеп таныта. Яшь шагыйрә турында 1979 елда С. Хәким «Шагыйрә поэзиягә үзенчә, үз сүзләргә белән килә. Арысланнарны бәрәп еккан. Позициясе нык, ир шагыйрьләреннән хәле мөшкел», — дип яза. Шагыйрә С. Хәким авылдашы, Тукай якташы булуы белән гомер буге горурланып яши һәм географик яктан да, поэзия җирлегендә дә шул бөекләр юлыннан атлый.

Узган гасырның соңгы ун-унбиш елында ул аеруча нәтиҗәгә эшли. «Шагыйрьҗан» тәхәллүсгә белән иҗат итә. Татар шигърияте мәйданында зур вакыйга булып саналырылык «Иман әлифбасы» (1993), «Шигырьләр, поэма» (1996), «Божра вә Хөҗрә» (2002), «Сагынмаклык» (2005), «Хуш исләргә җиһан гөлләренен» (2011), «Кәрәз төбегә каты бал» (2014) кебек шигъри тупланмалары, «Йөрәк авазы», «Тукай тавышы», «Дөнья базары, яхүд Яңа Америка фаҗигасе» поэмалары һәм бәет-мөнәҗәт жанрына якын яңа шәкелдәгә әсәрләргә белән абруй казана. Аларга хатын-кызның якты моң-сагышы да, мәсәлчә кинаясә дә, акын осталыгы, аксакал тәҗрибәсә дә хас. «Шагыйрь һәм шигърият» дигән күләмгә чәчмә язмасы калам тибрәтүчеләр өчәнен өстәлдә торырга, дәреслек кебек булырга хаклы. «Шагыйрь идеологиясә — ИМАН, — ди әдибә. — Ирек, Мәхәббәт, Намус, Акыл төшенчәләренен баш хәрефләреннән», «Шигъриятсәз яшәүчә кешә — Сабантуйсыз калган авыл», «Һәркем күңелгә белән шагыйрь булса иде», — ди ул.

Шагыйрә ижатында балалар дөньясы да читтә калмый. «Канатлы ат» (1999) жыентыгы — яшь буында табигатькә, туган телебезгә, милли әдәбиятка, сәнгатебезгә мәхәббәт уятучы тирән эчтәлекле, житди, шул ук вакытта балаларга аңлаешлы йөгерек-йомры тел белән язылган «тәрбияче» китап.

Л. Шагыйрьжан ялкынлы публицистик язмалар, әдәбиятка кагылышлы теоретик һәм тәнкыйди мәкаләләр, үзе аралашкан мәшһүр ижат кешеләре — атаклы өлкән буын әһелләре турындагы истәлек язмалары, шигъри багыш-ламалар авторы буларак та билгеле. Ул — шигъри тәржемә остасы да. Борынгы төрки әдәбияты жәүһәрләреннән XI йөз шагыйре Йосыф Баласагуниның «Котадгу белег» («Игелекле белем») исемле әхлакый-фәлсәфи поэмасыннан зур бер бүлек шагыйрә тәржемәсендә дөнья күрә.

Заман сулышын, халкының йөрәк тибешен нечкә тойган Л. Шагыйрьжан — әдәби ижатын милләт тормышы, жәмәгать эшләре белән тыгыз бәйләп барды. Ул 1993 елда үзе оештырышкан Бөтөнтатар «Ак калфак» хатын-кызлар оешмасының берничә ел рәис урынбасары булды.

Татар әдәбиятын һәм сәнгатен үстерүдәге хезмәтләре өчен Л. Шагыйрьжан 2000 елда — «Татарстан Республикасының атказанган сәнгать эшлеклесе» дигән мактаулы исемгә, 2007 елда — Татарстан Язучылар берлегененң Н. Такташ исемендәге әдәби премиясенә, 2011 елда чәчмә һәм шигъри багышламалар, хатирәләр тупланган «Сагынмаклык» китабы һәм «Божра вә Хөжрә» исемле шигърьләр жыентыгы өчен Республикабызның Г. Тукай исемендәге Дәүләт премиясенә лаек булды. 2016 елдан — «Татарстанның халык шагыйре» дигән дәрәжәле исем йөртүче беренче татар шагыйрәсе.

Л. Шагыйрьжан 2017 елның 16 гыйнварында вафат булды. Кабере — Күлле Киме авылы зиратында.

Эчтәлек

Жанның да жанын ачсак... *Р. Гаташ* 5

Жырга салдым жир яме 9

Күңел китабы. 10

Гүзәллек (*Шигъри симфония*) 11

Каеннарның ап-ак күлмәге 20

Туган илем 21

Яшь чак. 22

Дуслар эзләдем 23

Төн уртасында сагыну 24

Туган жир 25

Анам! 26

Әни теккән күлмәкләр... 26

Төшемдәге бишек жыры 28

Әнием хатлары 30

Туган йорт ишеге 32

Рәхмәт! 33

Сөйлә әле, әти... 34

Якты истәлек яки Жуелган оҗмах 36

Кышкы кунак 38

Чишмә белән күрешү 40

Сугыш беткән елны 42

Авыллар 43

Әй, Пучым 44

«Саумы, Яшьлек йолдызлыгы!» 45

Калсын шигырьдә...	46
Без нинди яшь идек...	47
Үткән заман фигыле...	48
«И Мәхәббәт! ничек...»	48
Хәтерәндәме?..	49
Учларымда учак ягар идем...	50
Ялгыш кына.	50
Синең күңел.	51
Күпме сөю кулларыңда	52
Тамчы-тамчы булып...	53
Нинди көчләр...	54
«Бикән буласым килә...»	55
Сәбәпләре нәрсә икән?...	56
Ә син жырдан сора	56
«Уйлыйсыңдыр әле, сагынасыңдыр...»	57
Яшереп тормыйм....	57
Ул чакта	58
Бер мәхәббәт	59
Ул көнне	60
Уртақ моң	61
Мәхәббәт көянтәсе.	62
Мәхәббәт манарасы	63
«Бүген мин сине сагындым...»	63
Мәхәббәт вальсы	64
Шомырт чәчәк аткан чакта...	65
Сирень бакчасы	66
Чәчәкләрең әле өшемәгән...	67
Елау	68
Сөю турында...	69
Сабуллашу рәсеме.	70
Синнән башка.	71
Божра	71
«Бар икән таңнарның гүзәллеге...»	72
Без хатын-кызлар ич...	73

Күбөлөк көлө дэ, елый да	74
Көтмөгөндө...	76
Күңөлсөз...	77
Без очрашкан булсак әгәр...	78
Иблис коткысы	80
Еллар узгач...	82
Күңөл нечкәргөндө	83
Кабат ярат	84
Таныш түгөл кызга	85
Булмас, димә, дөнья бу...	86
Көзгә мөнәсәбәтләр	88
Мәхәббәт ул үзе белә...	89
Мәхәббәт турында	90
«И бичара, мескен адәм...»	91
Мәхәббәтнең асыл фасылы	92
Шул сүзләрне көттем...	93
Мәхәббәт романы	94
Кайт, мәхәббәт!	96
Ялгыз чагы йөрәкнең	98
Кояш кәләше	99
Мәхәббәт турында жыр	100
Калкан куйма йөрөгөңә	101
Соңгы мәхәббәт	102
Насыйп булмаган ярым	103
Сезнең язлар	104
Көзләр моңы	105
Ямь-яшел төсләргә зарыгам...	105
Үтте...	106
Һай, бер гомер генә житәмени...	108
Әллә ниләр булыр кебек иде	108
Сүрелү	109
Кызлар хәтере	110
Үзәкләргә үтсә ялгызлык...	112
Учаклар ягасым килә	112

Түз, канатым!..	113
Атылмыйча калган ук өчен	114
Көөк канатлар	116
Моңлы бала	117
Хикмәте бар	118
Яшәгән саен	119
Дәвам бар	120

Чын шигырь ул – халык уе, халык жыры 121

Тукай елы	122
Тукай юлы	124
Татар шагыйренен бәясе	125
Шагыйрь гомере	127
Тагын язлар килде.	129
Үз жылысын кушты дөнъясына	130
Дәү Әни!	132
Казанда – Тукай	134
«Мин Тукайның үзен күргәнем бар...»	135
Рәнжемәсен инде үзе...	135
«Ядкяр»ен укып Тукайның...	137
«Ялгыз камера» яки Хөжрә	138
Шагыйрь үлми.	139
Өзелмәс өмет.	141
Кирәклеген белдереп...	143
Шигырь бәйрәме, имеш...	144
Тукай бүлгә.	145
Шагыйрь һәм капитал	146
Шигырь мәйданы	148
Сайрашып яшик...	149
Шулар өчен...	150
Алда әле имтиханнар	151
Дәрдемәнд үлчәве яки Үлчәүләрдә – Вакыт	153
Кәрим Тинчурин истәлегенә	154

Театрның аның юлы — иман...	155
Яра	157
«Куркытмагыз моңны!»	158
Сәйдәшкә сәяхәт	160
Анна Ахматовага хат.	161
Катыш моңнар яки Свиридов музыкасы	164
Кипсә яшел карасы...	165
Саҗидәкәй!	166
Йомшак кына елмаюы белән...	167
Моңсара	168
Гөлшат Зәйнашева дөньясы	169
Заһид ага скрипкасы	170
Мин яратам сезне...	171
Ак баяны Рокыя апаның	171
Хатын-кызны сөеп зурлавы...	173
Зәңгәр күктә — алтын ай	175
Син бәхетсез түгел, Илһам!	176
Син җырлаган чакта.	179
Җиңү хисе сеңгән тавыш ул	180
Әлфия апа — үзенә бер!...	182
Җырым-юлдашым	183
Мәшһүр нәфис сүз остасы	185
Татар артистына	186
Укытучыга	187
Рәхмәт игенчегә	188
Тугра сере	189
Кеше — мәңгелек	190
Хыял сыман чынбарлык	192
Тантаналы ант	194
Рәхмәт Сөзгә!	197
Һиммәтбану.	198
Кайный Казан.	200
Менә шундый Казан ул!.. (Поэма)	202
Танырлыгы калсын Казанның...	208

Без яшь чакта...	209
Мескен бүрек	210
Аккошлары кайтты Болакның...	211
Ватаным Татарстан.	213
«Зур бәйрәме — Сабан туе белән...»	214
Яшә, Сабан туе!	215
Кичке уеннар.	217
Әле генә, яңа гына...	219
Ике шинель	221
Ир-ат шинель кисә...	222
Алар — сугыш шаһитлары	223
Сугышның жиденче атнасы	225
Көтә ана	227
«Уел» көе.	228
Карт димә син ветеранга...	230
Моабит	232
Жиңү бәйрәме	233
Жиңү хисе	235
Гасыр төгәлләнгәндә	236
Хакыйкәт	237
Без башлыйбыз!..	237
Яңа гасыр туып ята жирдә... (Поэма).	240
Яңар, Янаркошым!	251
Моңсу елмаю яки «Рәсем»	252
Акыл белән хис	253
«Буылып торса күңел — телем кибә...»	254
Минем һөнәр	255
Дөнья кайгысы	256
Фани дөнъяның бакый кануны	257
Шагыйрь булып калу авырмы?! ..	258
«Мөгайдинең үзен күргәнче...»	259
Мин нигә иргә чыкмадым?.....	260
Шагыйрь — бал корты	262
Такташ хаклы, дәрәс аңласаң...	263

Шигырь турында	265
Шагыйрь кызлар	266
Шигырь язган кыз бала	267
Жырым тарткан	269
Гомер маршруты	270
Тылсымлы кое	271
Сәер «чир»	272
Шагыйрь догасы	273
Яшәү көне	275
Мин шигырьдә калам!	278

Шигъри тамчылар 279

Чорсыз чорның кәеф-халәте 361

Без — Алланьның лирик кыллары	362
ГКЧП сабагы... яки Ымай кошым	363
Язмыш хужалары	366
Гажизлектән	367
«Кирәксез» сәнгать монологы	369
Тигез түгел шул дөнья...	370
«Алар»	371
Акча колына	372
Жайлы яшәүчегә	374
Кемгә икәннен үзе белер...	375
Көткән көн	376
Бер уйлаганда...	377
Үгезләр һәм бакалар	378
Чорсыз чорның кәеф-халәте	380
Кем бәхетле дөньяда?	382
Сусыз акчарлак	383
Даирәсезлек	384
Йөрәк турында	385
Сезгә әйтәм!...	386

«Перспектива»	387
Иске фәлсәфә куертканда	388
Игълан ителмәгән бойкот	389
Чал Ватан эндәшә безләргә...	390
Көзгә аша «яңару»	392
«Татар булуы авыр»	393
Туган телгә мәдхия	395
Үз нәүбәтен көтеп...	396
Үгет	398
Милли, милли миллионнар...	399
Ватансөяр жыры	401
Хәтер көнендә уйлану	402
Милләттәшләр, имеш...	403
Минем «авыру»	404
Битлек алыштыручыларга	405
Халык муены	406
Милләтең ул — туганың күк...	408
Жыен сүзе.	409
Исбатлау	410
Халыкара тигезлеккә сусап...	412
Безгә нәрсә житми?...	414
Үз телен белсен	415
Телне ничек сакларга?...	416
Дәүләтле буласың килсә...	417
Үзең өчен...	418
Ак калфак.	420
Татар хатыны	423

Бушатырга жанның газапларын 425

Бер шагыйрьнең Аллаһына рәхмәт сүзләре	426
Алла ярдәм бирсен сезгә, Кешеләр! (<i>Мөнәжәт</i>)	427
Мөнәжәт тыңлаганда...	434
Үксез жаннарда да бишек элсәк...	435

Күлле Киме мәчете ачылу уңае белән	436
Гарәп теленә мәдхия	438
Манарага йөз тотып	442
Бир жәзасын!	443
Син ышанма, Аллам, аларга!	444
Иман әлифбасы	445
Бәхет яфраклары	446
Картайгач укырымн, дип...	447
Кичке кайту	449
Яши-яши төшенү	450
Юк инде, юк алар...	451
Юатсагыз иде мине дә...	452
Ачы сагыну	454
Бу юлларда	455
Фани дөнья фәлсәфәсе	456
Үкенеч	457
Күңелдәге иске яралар	458
Теләк чишмәләре	459
Рәхмәт сиңа, китап!	460
Мәктәпкә мәдхия	462
Рухи икмәк	464
Без халыктан шыткан һәммәбез дә...	466
Тарихта калу хакында гайре уйлар	467
Бер Аллага инде бар ышаныч...	468
Минем өчен инде сез җаваплы...	469
Уйлану	470
Язмыш жыры	471
Язмыш иңгә ябышкан...	472
Нәкъ минем күк	473
Хәтер китабым	474
Кыр кызы	475
Әллә үпкә, әллә үкенеч	476
Сорау	479
Синәң өчен шигырь яздым бүген...	480

Көнләшмәгез!...	481
Батыр булдык...	483
«Тәкәббер булмадым...»	484
«Буйсынам мин буйсынырлык законнарға...»	485
Бара-бара...	486
Үземә кайтып төштем	487
Үзем белән үзем сөйләшәм мин	488
Әй, гомерләр...	489
Туры юлдан	490
Көнкүреш зары	491
Мин көләрмен иң соңыннан...	492
Үз-үземне юату	493
Жавап тапканчы	494
Язмыш уены	495
Бер канатым ак, бер канатым кара	497
Яшәү өчен	499

Каләмнең күзендә – Галәмнең күзе дә... 501

Каләм	502
Уйлар	503
Галәм кисәтүе (<i>Кинаяле фәлсәфи поэма</i>)	505
Түбәсе юк сыман бу жирнең...	515
Безгә бер хәбәр кирәк	517
Атом егәрәннән көчлерәк!	519
Язмыш келәме	521
Безнең җырлар	522
Шагыйрь шәжәрәсе	523
Багышлану	525
Яхшылыкны кая куйыйм, дисәң...	526
Һәрчак кеше булып кал!	527
Шигырьләргә сыеп бетмәс заман	529

Лена Шагыйрьжан турында	531
-------------------------	-----

16+ Знак информационной продукции согласно
ФЗ от 29.12.2010 г. №436—ФЗ

Әдәби-нәфис басма

Шакиржанова Лена Галимжан кызы

Жылы кирәк монга да

(на татарском языке)

Ответственный редактор: *Рамиль Миннуллин*
Компьютерная верстка: *Йолдыз Нуриева*
Корректор: *Галия Мухаметзянова*

Формат 70х100 1/32. Бумага офсетная.
Усл.-печ. листов 22,1. Тираж 2500 экз. Заказ №

Программа «Рухият»
Благотворительного фонда «Татнефть».
г. Казань, ул. Солдатская, 8, оф. 401.
Тел./факс (843) 518-86-81. E-mail: ruhiat@mail.ru

Отпечатано в полном соответствии с качеством предоставленного
электронного оригинал-макета в типографии филиала
ОАО «ТАТМЕДИА» ПИК «Идел-Пресс».
420066, г. Казань, ул. Декабристов, 2.

